GİZLİ YAZI

EKBER AĞA'NIN NOTLARI



KADER ABDOLAH

İSTİKLAL
KİTABEVİ

GİZLİ YAZI

EKBER AĞA'NIN NOTLARI

ROMAN

İsmail, sürgünde bir yazıyı okumaya çalışır. Bu notları, sağır dilsiz olan babası, tuhaf, hatta neredeyse okunamaz bir yazıyla, çiviyazısıyla yazmıştır. Tıpkı eskiden babasını anlamaya çalıştığı gibi, İsmail şimdi de bu yazıyı çözmeye çalışır. Burada, sınırın yakınında bulunan bir köydeki hayat anlatılmaktadır: "Sınırın güneyinde İran, kuzeyinde de, hep karların olduğu yerde, Rusya vardır."

İsmail, Şah'a karşı öğrenci mücadelesine katılır, daha sonra da Humeyni rejimine karşı olan harekette yer alır. Yoksul bir halı onarıcısının oğlu olarak ülkesinden kaçar ve her şeyini geçmişine borçlu, Batılı bir entelektüel olur.

Bu etkileyici, bazen masalsı bir anlatıma sahip roman, Hollanda ile İran arasında bir köprü de kurar. Baba ve oğuldan, insanın hikâye etme tutkusundan, yoksulluktan, bağımlılıktan ve siyasi cesaretten söz eder.

18 YTL.

ISBN 9756115106

9 789756 115107

KADER ABDOLAH

GİZLİ YAZI

EKBER AĞA'NIN NOTLARI

Roman

İSTİKLAL
KİTABEVİ

KADER ABDOLAH

GİZLİ YAZI

EKBER AĞA'NIN NOTLARI

Türkçesi
Nergis Pamukoğlu-Daş

İSTİKLAL
KİTABEVİ

Kader Abdolah

Gizli Yazı

(Spijkerschrift; 2000)

Almanca'dan çeviren

Nergis Pamukoğlu-Daş

Yayın editörü

Fahrettin Çiloğlu

© *Bu kitabın Türkçe yayın hakları,*

Anatolialit Ajansı aracılığıyla, İstiklal Kitabevi'*ne aittir.*

Birinci Basım

Ocak 2006

ISBN

975-6115-10-6

Ofset Hazırlık, Baskı ve Cilt

Mart Matbaacılık Sanatları Tic. San. Ltd. Şti.

Tel: (0212) 321 23 00 Faks: (0212) 295 11 07

İstiklal Kitabevi

(İstiklal Kültür ve Turizm Hizmetleri Kitap Kırtasiye Paz. San. Tic. Ltd. Şti.'nin bir yayın girişimidir.)

İstiklal Caddesi No. 79-81 Beyoğlu - İstanbul

Tel. (0212) 292 95 18 - 249 61 47 – Faks. (0212) 249 68 71

www.istiklalkitap.com.tr

info@istiklalkitap.com.tr

KADER ABDOLAH, 1952 yılında İran'da doğdu. Tahran Üniversitesi'nde fizik öğrenimi gördü ve öğrenci hareketine aktif olarak katıldı. 1988 yılında siyasal nedenlerden dolayı ailesiyle birlikte İran'dan Hollanda'ya kaçtı. Bugün Amsterdam'da yazar olarak yaşamaktadır.

Kader Abdolah, yazarın takma adıdır ve öldürülmüş olan iki arkadaşının adlarından oluşur. Yazarın gerçek adı, Hüseyin Secadi Gemmahami Farahni'dir. Çok ödüllü bir yazar olan Kader Abdolah'ın *Gizli Yazı* dışında, *De adelaars* (1993; Kartallar), *De meisjes en de partizanen* (1995; Kızlar ve Partizanlar), *De reis van de lege flessen* (1997; Boş Şişelerin Yolculuğu), *Mirza* (1998), *Een tuin in de zee* (2001; Denizde Bir Bahçe), *Portretten en een oude dromm* (2003; Portreler ve Eski Düşler), *Karavan* (2003; Kervan) gibi yapıtları vardır.

* * *

TEŞEKKÜR İsmail ile Ekber Ağa'nın ilginç ve sürükleyici macerasının Türkçe'ye kazandırılmasında, romanda yer alan Farsça şiirlerin transliterasyonu ve çevrilmesi konusundaki önerileriyle emeği geçen sayın Refet Yalçın Balata'ya teşekkürü bir borç bilirim.

Nergis Pamukoğlu-Daş

BİRİNCİ KİTAP: MAĞARA 7

İKİNCİ KİTAP: YENİ TOPRAK 113

ÜÇÜNCÜ KİTAP: MAĞARA 319

Mağara

Birinci Kitap

Ve böylece, onlar, Kehfli erkekler, mağaraya sığındılar. Dediler ki, "Bizi bağışla ve esirge Rabbim."

İşte biz de onların kulaklarını ve gözlerini o mağarada sayısı belirli olan yıllar için mühürledik.

Ve güneş doğduğunda mağaralarının sağından kaybolup giderdi.

Ve güneş battığında, onların solundan, onlara isabet etmeden geçerdi.

Ve onlar bir mağaranın tam ortasındaydılar.

Ve sen onları uyudukları halde uyanık sanırdın.

Ve biz onları sağa ve sola çevirdik (...)

Bazıları dedi ki: "Üç kişiydi onlar ve dördüncüsü onlara bekçilik edendi".

Başkaları, karanlıkta düşünüp dururken, "Beş kişiydi onlar ve altıncısı onlara bekçilik edendi" dedi.

Ve yine başkaları "Onlar yedi kişiydi" dedi. Hiç kimse onları tanımıyordu.

Ve böylece biz onları birbirlerine sormaları için uyandırdık.

Ve biri dedi ki: "Bir günü ya da bir günün bir bölümünü kaçırdık".

Diğerleri yanıtladı. "Sizin burada ne kadar kaldığınızı en iyi Rabbiniz bilir. Bizden birini bu gümüş parayla şehre göndermemiz (daha iyidir)".

Ancak dikkatli olmalıyız, çünkü kim olduğumuzu anlarlarsa, bizi taşlarlar.

Konuşmadan sonra Yemliha mağarayı terk etti, elinde gümüş para.

Şehre vardığında, her şeyin değiştiğini ve dillerini anlamadığını fark etti.

Ve mağaralarında üç yüz yıl geçirdiler ve bunu bilmediler. Ve dokuz yıl daha eklediler.

Bu Tanrı'nın sözüdür, Tanrı'nın hikâyesidir. 'Mağara' Ekber Ağa'nın evindeki kutsal kitaptaki hikâyelerden biridir.

Onun sözünü, Ekber Ağa'nın gizli notlarını deşifre etmeye çalışmadan önce başlangıca koyduk.

Biz iki kişiyiz. İsmail ve ben. Ben her şeyi bilen anlatıcıyım; İsmail, Ekber Ağa'nın, sağır dilsizin oğludur.

Her şeyi bildiğim halde Ekber Ağa'nın notlarını okuyamıyorum.

Ben, hikâyeyi yalnızca İsmail'in doğumuna kadar anlatacağım. Geri kalanını ona anlattıracağım. Fakat sonunda yeniden ben ortaya çıkacağım, çünkü İsmail babasının notlarının son bölümünü çözemiyor.

Mağara

Amsterdam'dan Tahran'a uçakla gidiş neredeyse beş saat sürer. Sencan şehrinin büyülü dağlarının kadim bir sır gibi ufukta belirmesine kadar trenle daha dört buçuk saat gitmek gerekir.

Sencan'ın kendisi güzel değildir ve anlatmaya değecek bir tarihi de yoktur.

Sonbaharda soğuk bir rüzgâr eser ve dağların karla örtülü zirveleri, o hiçbir zaman değişmeyen manzarayı oluşturur.

Şehrin kendine özgü bir yemeği, özel bir ürünü yoktur. Ve eski nehir Şirpala kurumuştur, öyle ki çocuklar kurumuş dere yatağında gönüllerince oynayabilmektedir. Çocuklarının, yabancılar tarafından kandırılarak nehir yatağındaki çukurlardan birinin içine düşmemesi için anneler gün boyunca çocuklara bekçilik ederler.

Sencan'dan çıkan, nam salmış, çoktan ölmüş tek şair bir zamanlar şehri üzerine bir şiir yazmıştır. Bu şiirde, rüzgâr beraberinde kumu sürükler ve insanların başından aşağıya serpiştirir:

Ah, rüzgâr, ah, rüzgâr, ah gözlerimdeki kum.
Ah yüreğim, ah yüreğim, yarıya kadar kumla dolu.

Ah, işte, ağzının üzerinde bir kum tanesi.
Kum benim gözlerimde, ve, aman Tanrım, işte, işte onun kırmızı ağzı.

Ve şiir bu şekilde devam eder...

Eski çarşının binalarının herhangi birinde bir şiir gecesi düzenlendiğinde, orada yalnızca yaşlı erkekler bir araya gelirlerdi. Dağlara ağıt yakarlardı ve hiçbir zaman Sasaniler döneminden kalmış kadim çiviyazısı anıtlarını da atlamazlardı.

Bir defasında Sencan'da Anthony Quinn'in de oynadığı Mekke ile ilgili bir film gösterilmişti. Nihayet burası da hareketlenmişti. Sinemanın ne olduğunu hiç bilmeyen binlerce erkek ve kadın çiftçi, hayranlıkla Mekke'yi izlemek üzere dağlardan eşeklerin sırtında gelmişti. Pazar yerinde yüzlerce eşek itişip kakışıyordu. Belediye çaresizdi. Sinemanın kapıları üç ay boyunca gece gündüz açık kaldı, ve eşekler şehir surlarının yakınında bulunan yemliklerdeki samanları yiyip bitirdiler.

Sencan şehri İran tarihinde dikkat çekici hiçbir rol oynamadıysa bile, dağlardaki köyleri çok önemliydi, çünkü eskiden beri önemli adamlar çıkarmıştı. Örneğin herkesin şiirlerini ezbere bildiği ünlü şair Gemmahame Farahani'yi:

Hoda ya rast guyend fitne ez tust,
Veli ez ters netuvanem çeğiden.
Leb u dendan-i torkan-i Hotan ra
Be in hubi ne bayed aferiden (...)

Aman Tanrım, yüksek sesle söylemeye cesaret edemiyorum
Ancak, doğrudur, sensin bütün fitnenin kaynağı,
Yoksa Hotanlı[1] kadınların
Dudaklarını ve dişlerini
bu kadar güzel yaratır mıydın.

Bu dağların köylerinde doğan kızlar İran'ın en güzel halılarını dokurlar. Üzerinde uçulabilen halılar. Gerçekten uçulabilen. Ünlü uçan halılar bu bölgeye aittir.

Ekber Ağa da Sencan'da değil, köylerden birinde doğmuştu. Baharda badem çiçekleriyle ve sonbaharda bademlerle örtülen Cerca'da. Ekber Ağa sağır dilsizdi. Akrabaları, öncelikle annesi, onunla en fazla yüz işaretten oluşan basit bir beden diliyle anlaşıyordu. Aslında yalnızca evde, aile içinde işleyen ve komşuların da bir parça anladığı bir dille. Fakat bu dilin gücü, özellikle ana ile oğul, ve daha sonra Ekber ile İsmail arasında kendisini açığa vuruyordu.

Ekber Ağa büyük dünyadan habersizdi, fakat basit şeyler hakkında bilmediği yoktu. Güneşin aydınlattığını ve kendisini ısıttığını biliyordu, fakat, örneğin güneşin dev bir ateş topu olduğunu, yaşamın güneş olmadan mümkün olmayacağını bilmiyordu. Güneşin bir gün yağı tükenen bir kandil gibi sönüp gideceğinden zerre kadar haberi yoktu.

[1] Kuzey Çin'deki Hotanlı kadınların güzelliği dünyaca ünlüydü.

Ay'ın bazen genç, bazen yavaşça yaşlanıyor oluşunun nedenini anlamıyordu. Yerçekimi hakkında hiçbir şey bilmiyordu ve Arşimet adını hiç duymamıştı. Fars dilinin 32 harfi olduğunu kavrayamıyordu: elif, be, pe, te, se, cim, çim, ha, hı, dal, zel, re, je, sin, şın, sad, dad, tı, zı, ayın, gayın, fe, kaf, kef, ghaf, lam, mim, nun, vav, he, ye, ze. *Perestu*'daki* pe, *horma*'daki* he, *talebi*'deki* te ve aşk'taki ayın.

Onun dünyası geçmişinin dünyasıydı, geçip gitmiş olan her şeyin, öğrendiklerinin ve hatırladıklarının dünyası.

Haftaları, ayları ve yılları tanımıyordu. Örneğin gökyüzündeki o tuhaf şeyi en son ne zaman görmüştü? Zamanın onun için bir anlamı yoktu.

Ekber Ağa'nın üçra köyünde pek olay olmazdı. Burada modern dünyaya ait hiçbir şey bulunmazdı. Bisiklet yoktu. Dikiş makinesi yoktu.

Ekber Ağa çocukken, bir kez çoban olan erkek kardeşinin koyunlarıyla dağdaki otlaklara gitmişti. Birdenbire köpek bir kayaya atlamış merakla havaya bakmıştı.

İşte o anda köyün üzerinde ilk kez bir uçak görünmüştü. Hatta belki de İran hava sahasındaki ilk uçaktı.

Sonraları köyün üzerinde böyle bir şey daha sık görünür olmuştu. O şey göründüğünde çocuklar damlara çıkar ve koro halinde şarkı söylerlerdi:

Hey, hey, tuhaf demirden kuş,
gel yanımıza otur, dinlen

pazar yerindeki
o yaşlı badem ağacının üzerinde.

"Ne şarkısı söylüyorlar?" diye sordu Ekber Ağa annesi-
ne

"Demir kuştan ağaca konmasını istiyorlar."

"Bu imkânsız."

"Evet, bunu biliyor, ancak hayal ediyorlar."

"Hayal etmek mi? Nedir bu?"

"Sadece düşünmek. Kuşun ağaca konduğunu gözlerinin önünde görüyorlar."

O, annesi ona bir şeyi açıklayamadığında, soru sormaktan vazgeçmesi ve olanı olduğu gibi kabullenmesi gerektiğini biliyordu.

Annesi onunla birlikte bir ağacın arkasına saklanıp ona bir biniciyi gösterdiğinde, altı ya da yedi yaşında olmalıydı. Yanında tüfeği olan soylu bir adamı.

"Bu senin baban."

"O mu?"

"Evet, baban."

"Peki neden eve gelmiyor?"

Annesi el kol hareketleriyle başına bir taç koydu, göğsünü dik bir şekilde öne doğru çıkardı ve "O bir beydir, soylu biridir. Bir alimdir. Pek çok kitabı ve bir yazı kalemi var. O yazıyor," dedi.

Ekber Ağa'nın annesi Hacer, beyin karısı ve on bir çocuğuyla birlikte yaşadığı sarayda hizmetçi olarak çalışmıştı.

Ay'ın bazen genç, bazen yavaşça yaşlanıyor oluşunun nedenini anlamıyordu. Yerçekimi hakkında hiçbir şey bilmiyordu ve Arşimet adını hiç duymamıştı. Fars dilinin 32 harfi olduğunu kavrayamıyordu: elif, be, pe, te, se, cim, çim, ha, hı, dal, zel, re, je, sin, şın, sad, dad, tı, zı, ayın, gayın, fe, kaf, kef, ghaf, lam, mim, nun, vav, he, ye, ze. *Perestu*'daki* pe, *horma*'daki* he, *talebi*'deki* te ve aşk'taki ayın.

Onun dünyası geçmişinin dünyasıydı, geçip gitmiş olan her şeyin, öğrendiklerinin ve hatırladıklarının dünyası.

Haftaları, ayları ve yılları tanımıyordu. Örneğin gökyüzündeki o tuhaf şeyi en son ne zaman görmüştü? Zamanın onun için bir anlamı yoktu.

Ekber Ağa'nın ücra köyünde pek olay olmazdı. Burada modern dünyaya ait hiçbir şey bulunmazdı. Bisiklet yoktu. Dikiş makinesi yoktu.

Ekber Ağa çocukken, bir kez çoban olan erkek kardeşinin koyunlarıyla dağdaki otlaklara gitmişti. Birdenbire köpek bir kayaya atlamış merakla havaya bakmıştı.

İşte o anda köyün üzerinde ilk kez bir uçak görünmüştü. Hatta belki de İran hava sahasındaki ilk uçaktı.

Sonraları köyün üzerinde böyle bir şey daha sık görünür olmuştu. O şey göründüğünde çocuklar damlara çıkar ve koro halinde şarkı söylerlerdi:

Hey, hey, tuhaf demirden kuş,
gel yanımıza otur, dinlen

pazar yerindeki
o yaşlı badem ağacının üzerinde.

"Ne şarkısı söylüyorlar?" diye sordu Ekber Ağa annesine.

"Demir kuştan ağaca konmasını istiyorlar."

"Bu imkânsız."

"Evet, bunu biliyor, ancak hayal ediyorlar."

"Hayal etmek mi? Nedir bu?"

"Sadece düşünmek. Kuşun ağaca konduğunu gözlerinin önünde görüyorlar."

O, annesi ona bir şeyi açıklayamadığında, soru sormaktan vazgeçmesi ve olanı olduğu gibi kabullenmesi gerektiğini biliyordu.

Annesi onunla birlikte bir ağacın arkasına saklanıp ona bir biniciyi gösterdiğinde, altı ya da yedi yaşında olmalıydı. Sırtında tüfeği olan soylu bir adamı.

"Bu senin baban."

"O mu?"

"Evet, baban."

"Peki neden eve gelmiyor?"

Annesi el kol hareketleriyle başına bir taç koydu, göğsünü dik bir şekilde öne doğru çıkardı ve "O bir beydir, soylu biridir. Bir alimdir. Pek çok kitabı ve bir yazı kalemi var. O yazıyor," dedi.

Ekber Ağa'nın annesi Hacer, beyin karısı ve on bir çocuğuyla birlikte yaşadığı sarayda hizmetçi olarak çalışmıştı.

Fakat bey onun farklı biri olduğunu gördüğünden, onu Lalezardağı'ndaki kır sarayına götürmüştü; kitapları ve çalışma odası burada bulunuyordu.

Hacer çalışma odasını derleyip toplayan, kitapların tozunu alan, mürekkep hokkasını ve kaz tüyünden yazı kalemini temiz tutan kişiydi. Beyin öğle yemeğini hazırlar ve yeterince tütünün bulunmasını sağlardı. Onun paltosunu, giysilerini temizler, ayakkabılarını silerdi. Yola koyulduğunda şapkasını ona uzatır, o eğere oturuncaya kadar atı üzengisinden tutardı.

Bir gün çalışma odasında masa başında oturup yazdığı sırada "Hacer" diye seslendi.

"Buyurun Beyim!"

"Bana bir çay getir, seninle konuşmak istiyorum."

Hacer gümüş bir tepside ona bir bardak çay getirdi – bu gümüş tepsi bugün de Ekber Ağa'nın karısının şöminesinin pervazında durmaktadır.

"Otur, Hacer!" dedi bey.

Hacer oturmadı, ayakta bekledi.

"Gel, bir sandalye al. Oturabilirsin."

Sandalyenin kenarına ilişti.

"Hacer, sana bir şey sormak istiyorum. Hayatında bir erkek var mı?"

Hacer sessiz kaldı.

"Cevap ver. Sana, hayatında bir erkeğin olup olmadığını sordum."

"Yok, beyim."

"Senin *sige-kadınım** olmanı istiyorum. Sen de ister misin bunu?"

Soru çok ani gelmişti.

"Buna karar verecek olan kişi ben değilim beyim," diye yanıtladı Hacer. "Bunu babama sormanız gerekir."

"Evet, evet bunu babana soracağım. Ama önce senin de bunu isteyip istemediğini bilmek istiyorum."

Hacer başını öne eğip düşündü. Sonra açık seçik bir şekilde, "Evet, bunu ben de istiyorum beyim," dedi.

Hemen akşam köyün imamı Hacer'in babasını Bey'in çalışma odasına getirdi. İmam kutsal kitaptan bir sure okudu: *An kahtu va savahtu...** ve Hacer'i Hadi Mahmud-i Gaznevi Horasani Ağa'nın karısı ilan etti.

Daha sonra imam Hacer'e hamile kalabileceğini, ancak çocukların babanın ismini taşıyamayacağını söyledi. Ayrıca miras hakları hiç yoktu. Hacer'in babasına, gelirini Hacer ile paylaşmak zorunda olduğu badem ağaçlarıyla dolu bir bahçe verilecekti. Gelirin yarısı babasına aitti, diğer yarısı Hacer ve doğuracağı çocuklarınındı. Ve babasının ölümünden sonra bahçenin tümü Hacer ve çocuklarının olacaktı.

On dakika sonra imam ve Hacer'in babası gittiler. Hacer kaldı.

Hacer'in sırtında annesinden kalan mavi yeşil renkte bir manto vardı.

Sabahın erken saatlerinde köyün hamamına gitmişti. Gizlice vücudundaki tüyleri kısacık kesmişti. Ayak parmaklarını kınaya, parmak uçlarını cildine teneffüs edip onları boyaması için *runas*'ın kırmızı suyuna batırmıştı.

"Hacer, bu gece burada kalacağım," dedi Bey.

Hacer yatağı hazırladı.

Hadi Horasani Ağa onun yanında yerini aldı. Hacer kendini ona verdi.

Hacer yedi çocuk doğurdu. Ekber Ağa en küçüğüydü ve doğuştan sağır dilsizdi. Daha ilk ay bunun farkına varmıştı Hacer. Tepki vermediğini görüyor, fakat buna inanmak istemiyordu. Onu hiçbir zaman yalnız bırakmazdı; başkalarının da onun yanında uzun süre kalmasına izin vermezdi. Altı ay bu böylece sürüp gitti. Aslında herkes çocuğun sağır olduğunu biliyordu, fakat kimse bunun hakkında konuşamazdı. Sonunda Kasım Han, Hacer'in en büyük ağabeyi, bu konuya el atılması gerektiğini düşündü. Kasım Han atıyla dağlarda gezen özgür bir adamdı. O bir şairdi, köyün dışında bir tepede tek başına yaşıyordu, ama aslında her zaman bir kadını vardı. Köylüler penceresinin ışığında, her seferinde bir başka kadını görürlerdi.

Ne yaptığını ve nereye gittiğini hiç kimse bilmezdi.

Işığı yanıyorsa, evde olduğunu bilirlerdi. Şair evde derdi o zaman insanlar. Onun hakkında daha fazla bir şey bilinmezdi, fakat köyün ona ihtiyacı olduğunda, köylüler için her defasında oraya koşar ve köyün sesi olurdu. Kurumuş nehir yatağı birdenbire taştığında ve sular köylülerin evlerini bastığında, hemen gelir ve nehri durdurmanın bir yolunu bulurdu. Çocuklar aniden öldüğünde ve kalan çocukların hayatı için annelerin yüreği titrediğinde, ortaya çıkardı, arkasında eğerinin üzerinde bir doktorla. Ve tüm gelin ve damatlar için, onun kısa bir süre için bile olsa düğünlerine katılması, bir şerefti.

Kasım Han atının sırtında Hacer'in evinin iç avlusuna

gitti. Yaşlı ağacın gölgesinde durdu ve atından inmeden seslendi: "Hacer, kardeşim!" Hacer pencereyi açtı.

"Hoş geldin ağabey. Neden içeri girmiyorsun?"

"Bu akşam çocukla bana uğrar mısın? Seninle konuşmak istiyorum."

Hacer onun kendisiyle ne konuşmak istediğini ve oğlunu daha fazla saklayamayacağını biliyordu.

Akşama doğru çocuğu sırtına bağlayıp köylülerin 'yaşlı ceviz ağaçlarının arasına düşmüş bir elmas' adını verdikleri evin bulunduğu tepeye çıktı. Kasım Han afyon içiyordu, bu herkesin kabullendiği ve hatta şairlik asaletinin işareti saydığı bir şeydi.

Mangalı içindeki korla hazırlamıştı, piposu sıcak külde bekliyordu, ve onun yanında ince ince kesilmiş toprak sarısı afyon bir tabağın içindeydi. Semaver fokurduyordu.

"Otur Hacer. Daha sonra kendine yemek ısıtabilirsin. Çocuğunu ver bakayım bana. Neydi ismi, Ekber, Ekber Ağa mı?"

Hacer çekinerek çocuğu ağabeyine uzattı.

"Kaç yaşında? Yedi, sekiz aylık var mı? Haydi sen bir şeyler ye, çocukla yalnız kalmak istiyorum."

Hacer omuzlarında ağır bir yük hissetti. Yemek yiyemeyecekti, ağladı.

"Hayır, hayır, ağlaman gerekmiyor. Böyle yapma. Onu saklarsan, bu durumu kabullenmezsen, onu aptal edersin. Altı, yedi aydır hiçbir şey görmedi, bir şey yapmadı, çevresiyle doğru dürüst bir ilişkisi olmadı. Dağlarda sık sık sağır dilsiz çocuklara rastlıyorum. Herkesin onunla konuşmasını sağlamalıyız. Bunun için sadece bir dile, bir işaret diline ih-

tiyacımız var. Ama bu işaret dilini kendimiz yapmalıyız. Sana bu konuda yardım edeceğim. Ve yarından itibaren çocuğunu başkalarına da bırakacaksın. Bırak, insanlar kendi istedikleri tarzda onunla ilişki kursun."

Hacer çocuğu da alıp mutfağa gitti. Orada gözyaşları yine akmaya başladı. Bunlar rahatlamanın gözyaşlarıydı.

Az sonra, Kasım Han afyon piposunu içip kendini hafiflemiş ve neşeli hissettiğinde, Hacer'in yanına oturdu.

"Dinle Hacer. Neden bilmiyorum, ama bu çocuğun yaşamını etkileyeceğimi hissediyorum. Böyle bir duyguya diğer çocuklarında kapılmadım. Özellikle de o Bey'in çocukları oldukları için. Onunla herhangi bir ilişkim olsun istemiyorum. Ama sen gitmeden önce, çocuğunun geleceğiyle ilgili söylemem gereken önemli bazı şeyler var. Ve Bey, Ekber'in dayısı olduğumu öğrenmek zorunda."

Ertesi gün Hacer, Ekber'i de alıp saraya gitti. O güne kadar Bey'e çocuklarından hiçbirini göstermemişti. Kapıyı çalıp kucağındaki çocukla çalışma odasına girdi. Bir an tereddüt ettikten sonra, Ekber'i çalışma masasının üzerine yatırdı ve "Çocuğum sağır dilsiz," dedi.

"Sağır dilsiz mi? Senin için ne yapabilirim?"

Hacer'in, Bey'in gözlerine bakabilmesi için bir anlık süre geçmesi gerekti.

"İzin verin, çocuğum adınızı taşısın."

"Adımı mı?" diye sordu Bey ve sustu.

"Çocuğuma adınızı verirseniz, saraya da bir daha hiç gelmem," diye ekledi Hacer.

Bey hâlâ susuyordu.

"Bir defasında benden hoşlandığınızı ve birkaç kez de bana saygı duyduğunuzu söylemiştiniz. Bir isteğim olduğunda size her zaman gelebilirmişim, böyle demiştiniz. Bunu hiçbir zaman yapmadım, çünkü hiçbir şeye ihtiyacım yoktu. Şimdi size yalvarıyorum: Bırakın çocuğum adınızı taşısın! Yalnızca adınızı. Mirasçınız olması için yalvarmıyorum. Ama bırakın Ekber'in ismi kâğıt üzerinde olsun."

"Çocuğa yiyecek bir şeyler ver, bu kadar ağlatma onu," dedi Bey bir süre sonra. Daha sonra yerinden kalkıp pencerenin yanına gitti ve hizmetçisini çağırdı.

"İmamı getir. Şimdi, hemen. Bekliyorum."

İmamın gelmesi uzun sürmedi. Hacer bir başka odada beklemek zorundaydı – konuşma kapalı kapılar ardında yapıldı. İmam kitabına birkaç cümle yazdı. Sonra Bey'in imzalaması için bir belge hazırladı. Çarçabuk hallolmuştu. İmam geldiği gibi, yine katıra binip oradan ayrıldı.

"Al, Hacer. Buydu istediğin, değil mi? Fakat bir şeyi unutma: Bu kâğıdı güzelce sakla ve gizli tut. Ancak ben öldükten sonra, başkalarına gösterebilirsin."

Hacer kâğıdı giysilerinin içine sakladı ve Bey'in elini öpmek istedi.

"Bunu yapman gerekmiyor, Hacer. Şimdi eve git. Yine düzenli bir şekilde bana gelmeni istiyorum. Her zaman söyledim ve şimdi tekrar ediyorum: Senden hoşlanıyorum ve bundan sonra da bana gelmeni istiyorum."

Hacer çocuğu yine sırtına bağladı ve gitti. Dağdan aşağıya inerken, çocuğunun artık önemli, eski bir isim taşıdığını biliyordu: Ekber Mahmud-i Gaznevi Horasani Ağa.

Belgenin hiçbir değeri olmadığı anlaşıldı, çünkü Bey öldüğünde mirasçıları köyün imamına rüşvet vermiş ve Ekber Ağa'nın ismi vasiyetnameden silinmişti. Fakat bu Hacer'i pek ilgilendirmiyordu, o zaten çocuğu için miras beklentisi içinde olmamıştı, ona isim yetiyordu. Çünkü şimdi çocuğunun babası biliniyordu; çocuğu Lalezardağı'ndaki soydandı.

Ekber büyüdüğünde, evlendi ve çocukları oldu. Ve sıradan bir halı dokuyucusu olmakla birlikte, soyundan gurur duyardı. Uzun isminin yazılı olduğu o kâğıdı hep yanında taşırdı.

Sık sık babasından bahsederdi, ve oğlu İsmail'in büyükbabasının ne kadar önemli bir adam olduğunu bilmesini isterdi; büyükbabası omzundan tüfeğini düşürmeyen bir biniciydi.

Bey bir Rus tarafından öldürülmüştü, ama katilin kim olduğunu tam olarak kimse bilmiyordu. Bir asker miydi? Polis miydi? Ya da gizlice sınırı geçmiş bir Rus hırsız mıydı?

Ekber Ağa ve atalarının yaşadığı dağlar Rus sınırına yakındı, o zamanlar henüz Sovyetler Birliği dağılmamıştı. Sınırın güneyinde İran ve kuzeyinde, her zaman karla örtülü yerde, Rusya bulunuyordu.

Fakat o askerin ya da Rus ordusunun orada ne işi olduğunu, hiç kimse bilmiyordu.

Cinayetle ilgili kalan tek şey, Ekber Ağa sayesinde yaşamaya devam eden bu hikâyeydi.

Ekber, oğluyla evde yalnız kalır kalmaz ona bu hikâyeyi anlatırdı. İsmail binicinin rolünü üstlenmek zorundaydı, Ekber'in kendisi asker paltosuyla ve üzerindeki açık seçik görülen küçük kırmızı Talisman şapkasıyla Rus askerini oynardı.

İsmail bir yastığın üzerine biner ve omzunda tahtadan bir tüfek taşırdı. Ekber Ağa paltoyu sırtına geçirir, şapkayı başına takar ve büyük dolabın ardına, Safrandağı'ndaki* kayanın arcına saklanırdı.

Şimdi İsmail'in atıyla gitmesi gerekiyordu. Ne çok hızlı, ne de çok yavaş, tıpkı bir Bey gibi serinkanlı gitmeliydi. Arkasından bir başın uzandığı dolabın önünden atıyla geçiyordu. Yaklaşık iki metre daha gitmişti ki, iki üç hamlede asker yanına varmış, onu sırtından bıçaklamıştı, o anda ölüp attan düşmüştü.

Bu hikâye büyük ihtimalle Ekber Ağa'nın hayal dünyasından doğmuştu, fakat annesinin ölümünü gerçekten yaşamıştı.

" Hacer öldüğünde, sen kaç yaşındaydın?" diye sordu İsmail elleriyle.

Ekber Ağa'nın zamana dair bir tahayyülü yoktu.

"Meçhul kara kuşlar sürüsü badem ağacımıza konduğunda öldü," diye yanıtladı Ekber Ağa.

"Meçhul mü?"

"Onları daha önce hiç görmemiştim".

"Kaç yaşındaydın, kara kuşlar ağaca konduğunda?" diye sordu İsmail.

"Ellerim soğuktu, ağacın yaprakları yoktu, ve Hacer artık benimle konuşmuyordu."

"Ama sen kaç yaşındaydın? Kaç, kaç, kaç yaşındaydın, annen öldüğünde?"

"Ben, Ekber. Başım Hacer'in göğsüne geliyordu."

Onun, dokuz ya da on yaşlarında olduğunu, daha son-

ra Kasım Han anlattı. Hacer ölüm derecesinde hasta bir halde yatağa yatmıştı, ve Ekber yorganın altına, onun yanına sokulup, onu sımsıkı tutmuştu.

"Anneni ölünceye kadar sımsıkı tuttun, öyle mi?" diye sordu İsmail.

"Evet, ama... sen nereden biliyorsun?"

"Kasım Han dayı anlattı bana."

"Sürünerek yorganın altına girdim. Hasta olduğunda benimle konuşur ve elimi sıkı sıkı tutardı. Ama artık konuşmuyordu, elini de kıpırdatmıyordu. Korkuyordum, çok korkuyordum, yorganın altında kalakaldım ve oradan çıkmaya cesaret edemedim. Birisi beni yakaladı, bir el beni çekmeye çalışıyordu. Hacer'e sarıldım. Ama Kasım Han beni çekip çıkardı. Ağlıyordum."

Ertesi gün ailenin en yaşlı kadını Hacer'in yüzüne beyaz bir örtü sermişti. Yanlarında bir tabutla adamlar gelmiş ve onu mezarlığa götürmüştü.

Cenaze töreninden sonra Kasım Han küçük Ekber'i yanına almıştı.

"Ölümü görüp tanımasını istemiştim," diye anlattı daha sonra büyük yeğenine. "Atıma atlayıp onunla dağlara çıktım; bir şey arıyordum, ölümün yaşamın parçası olduğunu anlamasını sağlayacak bir şey.

Karın içinde ölü bir kuş, ölü bir tilki ya da kurt arıyordum, ancak o kış gününde kuşlar her zamankinden daha da güçlü uçuyordu, ve kurtlar kayaların üzerinden atlıyordu. Durdum, Ekber'i bir taşın üzerine bıraktım ve ona karın altındaki dağ bitkilerini gösterdim. Bak, bitkiler de ölü! Fakat

bu iyi bir örnek değildi. O anda bir taştan ötekine zorlukla atlayan yaşlı bir dağ keçisini gördüm. Gördün mü? Bu keçi yakında ölecektir. Hayır, bu da iyi bir örnek değildi.

Bir kuşun uçarken birdenbire durup yere düşmesini diliyordum. Fakat o gün hiçbir kuş düşmek istemiyordu.

Ekber'i yeniden atın üzerine oturttum ve yola devam ettik.

Bir ara uzakta Bey'in sarayını gördüm. Ölümünden bu yana boş duruyordu. Oraya doğru gittim. Neden acaba?

Bilmiyordum. Göreceğiz bakalım, diye düşündüm.

Yavaşça atımı sarayın arkasına doğru yönelttim. Ekber Ağa, ne yapmak istediğimi anlamıyordu. Atın üstünde, ayaklarının üzerine bas, diye el kol hareketleriyle anlattım, duvarın üzerine çık!

Neden, diye sordu.

İstemiyordu. O halde ben yapmak zorundaydım ve duvarın üzerine çıktım. Gel, gelsene haydi, elini uzat bana.

Onu sıkıca tuttum, yukarı çekip çatının üstüne çıkmasına yardım ettim. Birlikte merdivene doğru süründük.

Burada ne yapıyoruz? Bilmek istiyordu.

Hiç, birazcık bakınacağız. Haydi! Bu saray sana da ait.

Dikkatlice merdivenden aşağıya indik. Bir an annesini unuttu. Hatta gülümsüyordu da.

Böylece avluya vardık. Ben kendim de bu saraya hiç gelmemiştim. Her yerin kilitli olacağını düşünmüştüm, ama tüm kapılar açıktı. Odaların bomboş olduğunu sanmıştım, ama hayır, her şey yerli yerinde duruyordu. Rüzgâr kapıyı avluya doğru açmış ve koridor yarıya kadar karla örtülmüştü. Yavaşça içeriye girdim.

Her yer toz içindeydi, o değerli İran halıları bile ince bir toz tabakasının altındaydı. Üzerine bastığınızda, ayak izleriniz geride kalıyordu. Bu izlerden bir adam ve çocuğun odalardan geçtiği anlaşılıyordu.

Elini ver, Ekber. Görüyor musun? İşte bu ölümdür.

Bey'in çalışma odasını, kütüphanesini arıyordum. Ekber hayretle izliyordu her şeyi, tavandaki avizeleri, aynaları, tabloları. İyice bak onlara, dedim, portrelere bak, bu adamlar senin ataların. Gel, bak, aman Allahım, Allahım, şu kitaplara baksana!

Safrandağı'nda bu kadar çok kitap olacağını hiç düşünemezdim. Hey, Ekber, şuraya bir gel, bak işte bu kitap, el yazısıyla yazılmış. Acaba içinde ne yazıyor?

Hoda ya rast guyend fitne ez tust,
Veli ez ters netuvanem çeğiden.
Leb u dendan-i torkan-i Hotan ra
Be in hubi ne bayed aferiden (...)

Raftan, parşömene yazılmış bir kitap aldım. Eski bir soyağacı resmedilmişti. Görüyor musun bu isimleri? Bütün bu adamların bir kitabı var. Sen de kendine ait bir kitap yazabilirsin. Öyle bir şey ki, sadece sana ait olacak." Yazmak? diye işaret etti Ekber.

"Ben sana öğreteceğim. Çekmecede boş bir not defteri buldum. İşte, al bunu, paltonun iç cebine koy. Çabuk, gitmemiz gerek."

Dikkatlice sarayı terk ettiler, ve Kasım Han evine gitti.

Önce afyon ve iki üç bardak demli çay içmeliydi. "Neredesin, Ekber, yanıma gel, bir parça şeker al. Bu tat harikadır, bir yudum da çay al şimdi. Bu Rusya'dan gelen enfes bir şekerdir. Not defterin nerede? Yanıma otur. Afyon iyi bir şey değildir, asla içmeyeceksin. Zamanı geldiğinde içmezsem, titremeye başlıyorum. Ama içtiğimde, tanrısal mısralar yaratıyorum. Git kitabını getir. Bir şeyler yaz içine."

"Ben yazmayı bilmiyorum, okumayı bile bilmiyorum," diye karşılık verdi Ekber.

"Buna ihtiyacın da yok zaten, okumak gerekli değildir, ama yazmak şarttır. Bir şeyler çiziktir kitabına. Her gün bir sayfa, ne bileyim işte, birkaç cümle. Dene bunu, yukarı çık, bir şeyler yaz kitabına, sonra da göster bana."

Kasım Han afyon içtikten sonra yerinden kalktı ve yukarı çıktı.

"Ekber, neredesin? Hâlâ bir şey yazmadın mı? Önemli değil. Yazmayı benden öğreneceksin. Yatağı görüyor musun? Şu andan itibaren o senin yatağın. Pencereyi aç ve karşıdaki dağlara bak. Bu güzel manzara senindir. Gömme dolabın kapağını aç. O da senin. Eşyalarını içine koyabilirsin. İşte, odanın anahtarı."

İnsan bu odada pencerenin önünde otururşa, dikkatini vererek ne okuyabilir ne de yazabilir, diye yakınıyordu Kasım Han, çünkü doğa, manzara kişiyi büyülermiş. O zaman kitabı bir yana bırakıp, yazı kalemini paltonun iç cebine kaldırmalı, afyon piposunu çıkartıp, afyonu ince ince kesmeli, bir parçasını pipoya yerleştirip, bir maşayla kıpkırmızı, kor halinde bir parça kömür almalı ve de içmeli, içmeli,

bir daha içmeli ve dumanı manzaraya doğru üflemeli ve ona bakmalıymış.

Önce yaşlı badem ağaçlarını görürmüş insan, sonra nar ağaçlarını, sonra yabani sarı çiçeklerle dolu bir manzara ve toprak sarısı çalılıklarla kaplı bir tarla. Sarı çiçeklerin, toprak sarısı çalılıklarla nasıl iç içe geçtiğini ve dağın eteklerine kadar uzandığını görürmüş insan. Ve tüm bunların üzerinde Safrandağ'ı yükselirmiş.

Dağın zirvesine çıkıp, o tehlikeli yerde yukarı doğru iyice uzanır ve aynı anda bir dürbünle bakarsa insan, işte o zaman, eğer çok sis yoksa, birazcık çabayla, binaların siluetini ve Kızıl Ordu'nun askerlerini görebilirmiş. Hudut oradaymış, gümrük. Fakat Ekber Ağa'nın Kasım Han'la birlikte pencerenin önünde durduğu o güne kadar, hiçbir köylü Safrandağı'nın zirvesine ulaşmamıştı.

Safrandağ'ı bütün ülkede ünlüdür, fakat zor ulaşılan zirvesinden ziyade, daha çok tarihsel öneme sahip mağarasıyla. Safrandağı'nı arkeologlar bilir. Mağara dağın yarı yüksekliğinde, ulaşılması zor bir yerdedir; o zamanlar, kurtlar soğuk kışlarda orada uyur ve baharda yavrularlardı.

Buz kazmaları ve halatlarıyla yamacı tırmanıp zirveye varan dağcılar, her yerde kurt tüyü ve kurtlar tarafından yenen dağ keçilerine ait kemikler buluyordu.

Buraya baharda geldiğinizde, mağara girişinde annelerine seslenen küçük kurt yavrularını görebilirdiniz.

Mağaranın derinliklerinde, o en karanlık yerinde, güney duvarına bir kitabe kazınmıştır. Bu kitabe üç bin yıldan daha eskidir. Ne zamanın ne de rüzgârın, ne güneşin ne de

yağmurun ulaşabileceği bir kitabe, çiviyle bir kayaya kazınmıştır. Bu bir yazıttır, ilk İran kralının emridir. Henüz hiç kimsenin çözemediği bir sırdır.

Kasım Han'ın evinde, pencerenin önünde durduğunuzda, bazen katır sırtında o mağaraya giden bir çiviyazısı uzmanını – bir İngiliz, Fransız ya da Amerikalı – görmeniz mümkün olabilirdi. Yine o yazıyı çözmek üzere, bir denemeye kalkışılıyordu.

"Gel! Katırları hazırla," diye emretti Kasım Han, Ekber'e.

"Nereye gidiyoruz?"

"Mağaraya."

"Neden?"

"Yazmayı öğrenmek için. Sana yazmayı öğretmek istiyorum," dedi Kasım Han.

Kalın giysiler giydiler, güçlü katırların sırtına bindiler ve Safrandağı'na doğru yola koyuldular. Mağaraya giden bir yol yoktu. Katırlar yeri koklayıp, dağ keçilerinin izlerini takip ediyor ve böylece gittikçe daha yükseğe tırmanıyorlardı. Üç dört saatlik tırmanıştan sonra mağaranın girişine vardılar.

"Bekle!" diye el kol hareketiyle işaret etti Kasım Han. "Önce kurtları buradan defetmeliyiz."

Omzundaki tüfeği alıp, üç defa havaya ateş etti. Kurtlar kaçtı.

Dayı ve yeğen katırlardan inip, mağaraya girdiler. Orada Kasım Han gaz lambasını yaktı ve böylece mağaranın gittikçe derinlerine doğru, katırlarını peşi sıra çekerek yürümeye devam ettiler.

"Haydi, gel, beni takip et."

"Neden karanlığın içine gidiyorsun?" diye sordu Ekber el kol işaretleriyle.

"Sabırlı ol! Gel. Bak! Orada! Orada yukarıda," dedi Kasım Han ve lambayı yukarı doğru tuttu.

"Görüyor musun?"

"Neyi görmem gerekiyor?" diye işaretlerle sordu Ekber. "Hiçbir şey görmüyorum."

"Bekle. Önce bir sopa bulmam lazım."

Mağarada bir sopa aradı, ancak bulamadı.

"Neyse, o zaman sen katırın dizginlerini sıkı sıkı tut."

Kasım Han yine katırın sırtına bindi ve lambayı tekrar yükseğe doğru tuttu.

"Görüyor musun? Duvardaki şu şeyi, duvarın içindekini. Böyle daha iyi görebilirsin. Bırak şimdi, ineyim. Dikkat et. Bu nedir, biliyor musun? Bir mektup. Bir kralın hikâyesi, çok büyük bir kralın.

Eskiden kimse okuma yazma bilmiyordu. Kâğıt yoktu. Bu yüzden kral, sözünün bu mağaranın duvarına kazınmasını emretti. Buraya katırların sırtında gelen o yabancıların hepsi, aslında bu hikâyeyi okumayı istiyor. Yazı defterini al, yazı kalemini al. Gel! Ben hayvanı duvarın dibinde tutacağım. Sırtına çık, ayaklarınla bas. Evet, katırın sırtına. Haydi! Rahatça durabiliyor musun? Bak, gaz lambasını oraya asabilirsin. Böyle daha iyi görürsün. Şimdi, yaz metne iyice bak, tüm bu çiviyazısıyla yazılmış kelimelere iyice bak ve tek tek onları kâğıdına yaz. Haydi, başla. Korkma. Ben katırı tutuyorum. Yaz!"

Ekber Ağa dayısının amacını artık kavrıyor ya da kavramıyordu, ama metni kâğıda geçirmeye başladı. Çiviyazısına baktı ve yazı defterine bütün işaretleri düzgünce kopya etmeye çalıştı. Tam üç sayfa dolusu.

"Bitti," diye işaret etti.

"Çok iyi, cebine koy. Şimdi de dikkatlice aşağı in."

Kasım Han akşam evde yine afyon içerken, el kol hareketleriyle Ekber'e, "Gel, yazı defterinle yanıma, mangalın yanına gel. Yazı kalemini ver bana. İyice dinle. Sen kralın mektubunu kâğıda geçirdin. Burada ne yazdığını biliyor musun?" dedi.

"Hayır."

Yazdığın şey bir mektuptur, öyle bir şey ki, kralın kafasının içinde olan bir şey. Fakat mektupta ne yazdığını kimse bilmiyor. Ama yine de içinde bir şeyler var. Ve sen, sen de bir mektup yazabilirsin, işte bir sonraki sayfaya, ve bir başka sefer, yine bir mektup, yine yeni bir sayfaya. Kafanın içindekini, yazabilirsin, tıpkı kral gibi. Yazmaya çalış işte!"

Yıllar sonra, Ekber Ağa'nın oğlu İsmail yaklaşık on altı yaşındayken ve şehirde yaşıyorken, dağlardaki dayısını ziyaret etti. "Ama Kasım Han Dayı, niçin herkese öğretildiği gibi, babama da normal bir şekilde yazmayı, ya da okumayı öğretmediniz?" diye sordu İsmail akşam yemeğinde.

"Kimleri kastediyorsun, herkes derken? Günümüzde yazmayı öğrenmek gerekir, ama eskiden bu gerekli değildi. Hele hele dağlarda hiç gerekmezdi. Hatta imam bile kendi adını zorlukla yazabiliyordu. O zamanlar, kim sağır dilsiz bir oğlana bir dil öğretebilirdi? En azından ben bu işin ada-

mı değildim. Yeterince sabırlı değildim. Uzun süre evde kalamazdım. Hep gitmek zorundaydım, hep atımın sırtında oturmalı ve gitmeliydim.

Bu işler için ehil bir baba ve güçlü bir anne gerekir. Hayır, ben ona yazmayı öğretmeyi hiç istememiştim. Fakat Ekber Ağa'nın kafasının cümleler kurduğunu, hikâyeler kurduğunu hissediyordum, fark ediyordum; ne demek istediğimi anlıyor musun?

Bu yetenek, kafasındaki bu cümleler onu hasta edebilirdi. Her zaman baş ağrıları vardı ve ben, bu ağrıların nereden kaynaklandığını bilen tek kişiydim. Bu nedenle onu, çiviyazısıyla yazma konusunda eğittim. Öylesine, herhangi bir şey yazması için. Nasıl başlayacağımı bilmiyordum. Ayrıca işe yarayıp yaramayacağını da bilmiyordum. Bir çözüm arıyordum. Bak, bu kitabe, bu bir kral tarafından yazılmış çiviyazısı, hiç kimse okuyamıyor, belki de bu muamma hiç çözülemeyecektir. Ve fakat yine de kral düşüncelerini yazdı.

Ona iyi bir şekilde rehberlik edebildim mi, edemedim mi yoksa? Düşünceni rahatlıkla söyleyebilirsin, ama sanırım, yöntemim işe yaradı. Baban bugün de yazıyor. Ve çiviyazısı güzel bir yazıdır, gizli bir yazıdır. Böylece kendisine ait bir dile, bir yazım biçimine sahip olmuştu. Hiç fırsatını bulup da babanın yazı defterine baktın mı?"

"Hayır, yani, bazen yazdığını görüyorum."

"Hiç hikâyesini okumayı denedin mi?"

"Hayır, ama bunu yapamam ki zaten."

"Ondan, sana bunu öğretmesini isteyebilirsin."

"Peki ya siz, siz okuyabiliyor musunuz?"

"Hayır, ama ben yazının neyle ilgili olduğunu biliyo-

rum. Bir defasında – Tanrım, ne zamandı? Odasına girmiştim, o masada oturmuş, yazıyordu. Sanırım sen yaşlarındaydı. Yalnızca senden daha güçlüydü. Geniş omuzlar, koyu saçlar, açık renk gözler. Ama neyse, yazdığını görüyordum. Göster bakalım, dedim ona. Ne yazdın, anlat.

Biliyor musun, o zamanlar mağaraya gelen yabancılarla yakın ilişkisi vardı. Onlar metni anlamaya çalışıyorlardı. Sanırım bu uzmanlardan bir şeyler öğrenmişti, başka kaya resimleri hakkında bir şeyler, ya da metnin muhtemel bir çevirisini. Açıkla, ne yazdın, dedim ona. Önce istemedi, utanıyordu, fakat ona baskı yaptım. Yöntemim işe yaramış mıydı, bilmek istiyordum.

Ve o okudu. Dinle, o kadar güzel ki, hâlâ ezberimdedir: *'Ben, ben binicinin oğluyum, saraydaki binicinin, dağdaki sarayın, içinde bir mağara olan dağ, ve o mağarada bir mektup var. Bir kralın mektubu. Kayanın içinde bir mektup. Henüz yazı kaleminin olmadığı, sadece çekiç ile keski kaleminin bulunduğu zamanlardan.'* "

Daha sonraları, Ekber Ağa genç bir delikanlıyken, rehber oldu. Çiviyazısı uzmanlarına, katırların sırtındaki Amerikalılara, İngilizlere, Fransız ve Almanlara mağaraya kadar eşlik ediyordu. Fotoğraf çekmek istediklerinde ya da metni bilmem kaçıncı defa kopya etmek istediklerinde, katırın sırtına çıkıp, ayaklarıyla basar ve gaz lambasını onlar için tutardı.

Çiviyazısıyla ilgilenen ya da böyle kitabelerle meşgul olan birisinin evinde bu konu hakkında bir veya birçok kitabı vardır. Ve bu kitaplarda hep, üzerinde Safrandağı'nda-

ki mağarada bulunan yazının göründüğü birkaç fotoğraf yer alır. Ve bu fotoğrafların arasında kesin olarak Ekber Ağa'nın da bir fotoğrafı vardır; nasıl da katırın üzerinde durup, kaya resmini gaz lambasıyla aydınlatıyordu.

Tren

Ekber Ağa'nın notlarını anlayamayız,
eğer Şah Rıza Han hakkında hiçbir şey bilmezsek.
Biz hikâyenin artalanına bakacağız,
Yani, notlarda yer almayanlara.

Safranköyü sadece o kadim Farsça taş kitabesi ile ünlü değildi, güzel halılarıyla da ünlüydü. O hakiki İran halılarıyla. Salonunda güzel bir İran halısı bulunan bir Avrupalı ya da Amerikalı, bu halının belki de Safranköyü'nde dokunmuş olabileceğini düşünemez. Ama halının deseninden anlaşılabilir. Eğer halıya garip bir kuyruğu olan, hiç bilinmeyen tuhaf bir kuş dokunmuş ise, bu halı kuşkusuz Ekber Ağa'nın memleketi olan köyden gelmiştir.

Kış günlerinde Safrandağı'nın zirvesinin ardından, bilinmeyen tuhaf kuşlardan yüzlercesi çıkar gelirdi, eski Sovyetler Birliği'nin olduğu yönden. Soğuktan dolayı, aç ve susuz olan kuşların, köylüler ne zaman geleceğini bilirlerdi: Sabahın çok erken saatlerinde, dolunay dağın zirvesinin so-

lundan çıktıktan sonraki ilk günlerden birinde. Bu nedenle kadınlar merdivenleri evlerin duvarlarına dayarlardı.

Kuşlar görünmeye başlar başlamaz, kadınlar damlara çıkar, onlar için ılık su ve yemek artıklarıyla dolu kaplar koyarlardı.

Kuşlar damlara konar, ve kadınlar ile çocuklar pencerelerinden, onların uzun kuyruklarıyla nasıl dolandıklarını ve teşekkür olarak durmaksızın başlarını eğip durmalarını seyrederlerdi. Birkaç saat orada dinlenir, sonra yollarına devam ederdi kuşlar. Fakat kadınlar, tüm günü, tüm ayı, tüm seneyi, bütün yaşamlarını bu köyde geçiren kadınlar, hiçbir zaman Safrandağı'nın dışına çıkma fırsatı yakalayamayan kadınlar, bu kuşları halılarının desenlerinin içine dokurlardı.

O bölgenin halılarındaki bir başka motif de çiviyazısıydı.

Safranköylü okuma yazma bilmeyen kadınlar, özlemlerini ve sırlarını halılara dokuyabilmek için, taş kitabenin gizli dilini kullanırlardı.

Bazılarında, katır sırtında mağaraya giden şapkalı bir yabancı görünürdü. Elinde çiviyazısı işaretleriyle dolu bir kâğıt tutar halde.

Otuzlu yılların sonunda kadınlar, bambaşka bir şey dokumaya başladılar. Halılarda bir tren ortaya çıktı, tıpkı bir yılan gibi kıvrıla kıvrıla Safrandağı'na çıkan, bacasından duman tüten bir tren.

Bugün köyün üzerinde, aşağıya küçük bir paket atan küçük bir uçak görünür.

Kadınlar bilmeden dumanlı tren ile iktidar değişiminin sembolünü yaratmıştı. Rıza Han, İran'ın son Şahı'nın babası, o zamanlar tüm gücü elinde tutuyordu. Merkezi bir dik-

tatörün gücünü. Eğitim seviyesi düşük, fakat hırsı büyük olan bir Şah'tı. Basit, köylü bir asker olduğu kozasından, bir general olarak çıkmıştı.

1921'de bir darbeyle Kacar Hanedanı'nın son bulduğunu duyurdu. Ve kendini İran'ın yeni Prensi olarak ilan etti. Kendini yeni Pehlevi Krallığı'nın ilk kralı olarak görüyordu.

Rıza Han memleketin içine yeni bir desen dokumak istiyordu. Bu arkaik memleketi modern, Batı'ya dönük bir ulusa dönüştürmek istiyordu. Yeni firmalar, modern okullar, matbaalar, tiyatrolar, çelik köprüler, yeni caddeler, otobüsler, taksiler, ve, unutulmaması gereken, İran tarihinde ilk kez bir kadın şarkıcının büyülü sesinin duyulmasını mümkün kılan yayın istasyonları ve radyolar:

Yavaş, yavaş, yavaş, yavaş,
Amadem dar-i hunetun.
Yek şahe gül der destm
Ser-i rahet binişestem.
Be hoda yadet nereved se nasaram (...)

Yavaş, yavaş, yavaş, yavaş,
Geldim evinin kapısına
Elimde bir gül dalı
Huzur içinde oturdum.
Tanrıya yemin ederim ki
aklında olsun, vallahi seni unutmayacağım.

Rıza Han daha çoğunu istiyordu, hatta kadınların yaşamını bir vuruşla, birdenbire değiştirmek istiyordu. Kadınlar bugünden yarına çadoru çıkarmak, bir manto giyip, şapka takıp ve bu şekilde pazara gitmek zorundaydı.

Ve tüm bunların çarçabuk olmasını istiyordu. Bu nedenle sert bir yumrukla hükmediyor ve itirazlara izin vermiyordu. Kadınlar çador giymezlerse yanlış yola sapabileceklerini ifade eden bir şiir okuduğu için, Şair Faruki'nin ağzını diktirmişti. Pek çok entelektüel, yazar ve politik lider ortadan kaybolmuş, ya öldürülmüş ya da hapse atılmışlardı.

Muhalefet, Rıza Han'ın Tahran'daki İngiliz Konsolosluğu'nun uşağı olduğunu iddia ediyordu. İddiaya göre, ona Batılı ülkeler tarafından – kendi menfaatleri için - memleketi modernleştirme görevi verilmiş, emperyalizm onu asker olarak, şah figürü olarak Sovyetler Birliği'ne karşı öne sürmüştü.

Fakat İngilizlerin kuklasıydı ya da değildi, kendisi de bu değişimleri istiyordu ve kendi yöntemiyle ülkeyi baştan aşağıya değiştirmeye çalışıyordu. Ve o kaba bir askerdi, herkes ondan dehşetle korkuyordu.

Rıza Han en önemli projeleri oğlunun tahta çıkmasından önce tamamlamak istiyordu.

İranlı kralların, sultanların ve emirlerin 2500 yıllık hükümranlığı boyunca, doğumları kaydetmek üzere hiçbir memur dağlara gönderilmemişti, fakat Rıza Han şah olduğundan beri, herkes cebinde hüviyet taşımak zorundaydı.

Yüzyıllar boyu ovalarda ve dağlarda yalnızca imamlar hükmetmişti, ama şimdi bunların yerini, majesteleri dışında hiç kimseyi dinlemeyen, üzerinde Rıza Han'ın bakır amblemi bulunan üniformalı ve şapkalı polisler almıştı.

Rıza Han'ın şah olarak kendisine körü körünü bağlı, sözünden çıkmayan bir orduya ihtiyacı vardı. Ve ordunun da, üzerinde önadının, soyadının, evet, hatta doğum tarihinin yazılı olduğu bir karta sahip olan askerlere ihtiyacı vardı.

Böylece tarihte ilk kez Safranköyü'nde aslında kaç gencin yaşadığı açıkça belli oldu. Bunlar jandarmanın dolabında duran bir kitaba kaydedildi.

Rıza Han sayesinde Ekber Ağa'nın da bir kartı, üzerinde uzun isminin ilk kez yasal olarak yer aldığı bir hüviyeti oldu.

Demiryolu Rıza Han'ın düşü olduğu için, ülkenin en güney ucundan kuzeydeki sınırına kadar uzun bir şimendifer hattının döşenmesini emretti. Daha kesin bir biçimde söyleyecek olursak, Sovyetler Birliği'nin burnunun dibine kadar. Aslında Şah, bu rayları Avrupalılar için döşettiğini biliyordu, fakat aynı zamanda, Avrupalıların rayları alıp evlerine götüremeyeceğini de biliyordu. Onlar ülkeye aitti.

Raylar yavaşça çölden, nehirlerden, dağlardan, ovalardan, şehirlerden ve köylerden geçip nihayet Safrandağı'na varmıştı.

Demirden yılan yavaşça dağı çıkıyordu ki, yarı yükseklikte durmak zorunda kaldı. Güneydeki duvarına çiviyazısının kazılı olduğu tarihi mağara yolu kapatıyordu. Trenin gelişi mağaranın sonsuz huzurunu bozuyordu. Fakat her şeyden önce mühendisler, şimendifer hattının döşenmesinde kullanılan dinamit nedeniyle mağaranın yıkılabileceğinden korkuyorlardı.

Taş kitabe, o kadim ulusal kültür mirası, tehdit altındaydı. Yarılabileceğinden korkuluyordu. Mühendisler paniğe kapılmıştı. Projenin şefi, sorunu nasıl çözebileceğini bilmiyordu. Riske girmek istemiyordu. Çünkü herhangi bir şey ters giderse, Şah'ın onun kellesini uçuracağını biliyordu.

Büyük korkularla başkente bir telgraf gönderdi: "Raylar

daha fazla döşenemiyor, mağaradaki kitabe buna engel."

Şah bunu okuduğunda hemen cipine atlayıp Safrandağı'na gidilmesini emretti. Uzun bir gece yolculuğundan sonra cip, dağın eteğinde durdu. Köy polisi bir katırla dağa çıkılmasını önerdi. Fakat Şah reddetti. Dağa yayan tırmanmak istiyordu. Sabahın çok erken saatlerinde, henüz güneş zirveye ulaşmamışken, Rıza Han mağaranın girişinin önünde duruyordu. Üzerinde ordunun uzun bir paltosu vardı ve koltuğunun altında bir baston tutuyordu; düşünün ne kadarı gerçekleşmişti, görmek istiyordu.

"Ne var?" diye seslendi.

"Majesteleri...," diye korkusundan, yaşayan birinden ziyade daha çok ölü gibi karşılık verdi şef.

"Açıkla!"

"Ray...ray...rayların buradan geçmesi gerekiyor. Korkarım, şey...şey...şey."

"Eeee..."

"Ben...ben...ben, sizden mağaradaki o resmi başka bir yere götürmek için, izninizi rica edecektim."

"Başka bir yere götürmek mi? Kapa çeneni, seni aptal mühendis! Başka bir çözüm bul!"

"Biz...biz her şeyi hesapladık, bütün olasılıkları düşündük. Fakat dinamit öyle veya böyle mağara için bir tehlike oluşturuyor."

"Başka bir hat bul!"

"Tüm alternatifleri inceledik. Bu olabilecek en iyi hat, başka hatlar pratik olarak imkânsız. Ancak, büyük bir kavis yaparsak, ama..."

"Ama ne?"

"Ama bu çok uzun sürer..."

"Ne kadar uzun?"

"Aylar, majesteleri. Ayrıca bir altı yedi ay."

"Bu kadar zamanımız yok. Bir gün bile. Bir saat bile. Ve sen: çekil git gözümün önünden! Aptal mühendis! İmkânsız – aklınıza gelen tek sözcük bu mu? Altı yedi ay? Sen nasıl cüret edersin!"

Öfkeyle kayboldu Şah mağaranın karanlığında. Dışarıda kimse yerinden kıpırdamaya cesaret edemiyordu. Çok uzun sürmedi ki, Şah yeniden dışarı çıktı. Düzinelerce köylüye baktı, kendisini görmek için, dağı tırmanmış genç adamlara. Şah'ın mağaradan çıktığını görünce, kayalara çıkıp "Cavid Şah, Cavid Şah, Cavid Şah!" diye bağırdılar.

Şah bastonu kolunun altına kıstırıp yavaşça dağdan inmeye başladı. Polisler köylüleri kovalamak üzereydi ki, aşağıda, çevre köylerden koşup gelen bir grup bilge adam ortaya çıktı. Bayramlık giysilerini giymiş ve ellerinde bir kap su, bir ayna ve Kuran'ın bir nüshası ile Rıza Han'a doğru gidiyorlardı. Şah'a yaklaşık yüz metre kadar yaklaştıklarında, en yaşlısı ona su serpti ve diğerleri başlarını eğdi.

"Selam olsun İran Sultanına!" dedi yüksek sesle yaşlı adam.

"Selam olsun sana, Tanrı'nın yeryüzündeki gölgesi."

Yere diz çöktü ve toprağı öptü.

"Yakınıma gel!" diye emretti Şah ve bastonuyla yaşlı adamın durmasını istediği yeri işaret etti.

"Dinle beni, kır sakallı. Duana ihtiyacım yok. Zihnini zorla. Ve bana bir öneride bulun. Şu aptal mühendis nasıl devam edebileceğini bilmiyor. Tren mağaranın yanından ona zarar vermeden nasıl geçebilir?"

Yaşlı adam diğerlerinin yanına gitti ve birlikte durumu müzakere etmeye başladılar.

Geri gelinceye kadar bir süre geçti.

"Konuş!"

"Yüz yıllar boyunca atalarımız Safrandağı'nda, evleri çıplak elleriyle yaptılar. Yalnızca çiviler ve bir çekiç ile. Ve hiç kimse, hiçbir zaman dağa zarar vermedi. Ancak gerektiğinde çekiç kullanırlardı. Şayet Majesteleri emrederlerse, köyün tüm delikanlılarını çağırırım. Çekiçleriyle tren için yolu açarlar."

Şah'ın çehresinde, ortaya çıktığı gibi birdenbire yine kaybolan bir hafifleme duygusu belirmişti.

"Hayır, bu çok uzun sürer. Benim o kadar zamanım yok. Hızla tamamlamak istiyorum."

"Siz nasıl emrederseniz majesteleri. Ben Safrandağı'nın tüm delikanlılarını çağırırım. Ve gerekirse, çevre dağlardaki tüm erkekleri de. Tecrübemiz var, bizler dağı biliriz. Adamlarımıza, kendilerini kanıtlama fırsatını verin."

Şah susuyordu.

"Bize ülkenin en sağlam çekiçlerini verin."

"Eee... sonra ne olacak?"

"O zaman biz, treninizin mağaranın yanından yavaşça geçebileceği ve dağın öteki tarafına ulaşabileceği, bir yol açacağız."

Akşam tüm köylerin müezzinleri camilerinin damına çıktı ve "Allahu ekber. La ilahe illalah. Allahın adına. Atalarımızın ruhu adına. Şah'ın, Rıza Han'nın adına, güçlü erkekler aranıyor. Elinde bir bardak su bile varsa, bırak onu ve tez camiye gel."

Bütün akşam ve gece boyunca köylerin hepsinden genç adamlar Safranköyü'nün camisine gitti.

Ertesi gün birkaç yüz adam o bilge adamın peşi sıra, sabahın erken saatlerinde dağın eteğinde buluşmak üzere ka-

rarlaştırılan yere doğru gitti. Onlardan biri, o zamanlar on yedi yaşında olan Ekber Ağa'ydı. Şah'ın kim olduğunu bilmiyordu, Rıza Han'ın amacından ve onun ülkeyle ne yapmak istediğinden de haberi yoktu. Ve diğerleri gibi o da, rayların dağın çevresinde neden bu kadar hızlı döşenmesi gerektiğini kavrayamıyordu. Yalnızca mağaranın yanından geçecek olan bir trenin geleceğini ve kendilerinin çiviyazısını kurtarmak üzere gelmiş olduklarını biliyordu.

Rıza Han bir tepede duruyor ve aşağıya, adamlara bakıyordu. Köylüler onun hakkında yayılan mitleri biliyorlardı.

Küçük şehirlerde ve taşrada bir kurtarıcı, çok kudretli bir adam addedilirdi. Yoksulları düşünen biri olarak. Ülkeye yeni bir görünüm kazandırmak isteyen biri olarak.

Fakat Tahran'da farklı bilinirdi. Orada muhalefeti zorbalık dolu bir şiddetle ortadan kaldırmıştı.

Önemli bir din adamının evinden, afyonu, çayı ve şekeri toplattırmış ve onu üç hafta hapiste tutmuştu. O din adamı için bu ölüm cezasıyla birdi. Şah imamların türbanını başlarından çıkarttırıyordu. Daha sonra da, onları sokaklarda başı açık gezmeye zorluyordu. Polisleri, örtünmüş olan kadınların çadorlarını çekip almak için onları takip ediyordu. Kutsal şehrin din adamları ona karşı geliyordu. Bunu üzerine Rıza Han, kutsal Ulu Cami'nin giriş kapısının önüne bir top yerleştirdi ve "O kara sıçan nerede? Dışarı çık o deliğinden!" diye bağırdı.

Bir sıçan mı? Kara sıçan? Bununla ne demek istiyordu? Liderimize, Şiilerin büyük dini liderine, kara sıçan diyor. Birdenbire yüzlerce tüfekli genç din adamı, Ulu Cami'nin çatısına çıktı.

"Ateş!", diye emretti Şah subaylarına.

Düzinelerce din adamı öldü, ve düzinelercesi de tutuklandı. Kutsal Mezarın kubbesinin bir bölümü yıkıldı. İslam dünyası şoktaydı. Dükkân sahipleri ışıklarını söndürdüler. İnsanlar siyah giysiler giydiler. Fakat bunlar Şah'ı etkilememişti. "Daha başka kim var?"

Yok, artık sokaklarda ve çatılarda hiç kimse kalmamıştı. Herkes içeride oturup, kapısını kilitlemişti.

Ekber Ağa'nın tüm bu hikâyelerden hiç haberi yoktu. Onun gözünde Şah, yüksek rütbeli bir subaydı. Tuhaf bir palto giyen ve koltuğunun altında bir baston taşıyan bir general.

Bilge adam Şah'a doğru gitti, önünde eğildi ve "Herkes, Şah'ın düşleri için kendini kurban etmeye hazır," dedi.

Rıza Han cevap vermedi. Köylülere bakıyordu. Yüzünden, onların gerçekten de sorununu çözüp çözemeyeceklerine dair kuşkusu okunuyordu.

O anda tanklar gelmeye başladı. Adamlardan birkaç metrelik mesafede durdular. İçinden iki general dışarı atladı; bir elleri şapkalarında, diğer ellerinde bir tüfek, hızla Şah'a doğru koştular.

"Emrinizdeyiz, Majesteleri!" diye bağırdı biri.

"Boşaltın!" diye emretti Şah.

Generaller aceleyle tanklara geri döndüler.

Askerler arka kapıları açıp yere yüzlerce ingilizanahtarını fırlattı.

"Hey, sen!" diye öfkeyle bağırdı Şah, önünde duran bilge adama.

"İşte, al sana çekiç! Eğer adamların tembellik ederse, kafanın içine kurşunu sıkarım."

Şah döndü, mühendise yöneldi ve "Öyle durma! Başla!"

Şah cipine doğru gitti. Fakat birden, bir şey unutmuşçasına durakladı. Önceki yerine, üzerinde durduğu kayaya döndü ve generallerden birine, bastonuyla bir işaret verdi. O da sıra sıra duran ve her biri içi dopdolu bir giysi çuvalı taşıyan, yedi askere bir işaret verdi. Harekete geçti askerler. Şah'ın önünde çuvalları indirdiler ve yeniden sıralarına geçtiler.

"Açın!" diye emretti Şah.

Bir asker sırayla çuvalları açtı. Şah elini çuvala soktu ve bir avuç dolusu yeni, yeşil banknot çıkardı.

Sonra köylülere döndü ve "Çekiçleri vurun! Bu para sizin için. Haftaya tekrar geleceğim!"

"*Cavid Şah... Yaşasın Şah!*" diye arka arkaya üç defa bağırdı adamlar.

Ve Şah yeniden cipine doğru aşağıya indi.

Mühendis, her birinin omzunda çekiç olan köylüleri, yolun son bulduğu yere doğru olabilecek en hızlı sürede götürdü. Köylüler kendi aralarında şakalaşıyordu. Kaslarını gösterip, Safrandağı'ndaki en sert kayaları dahi yerlerinden söküp çıkaracaklarını söylüyorlardı. Onları neyin beklediğinden haberleri yoktu.

Yıllar sonra Ekber Ağa'nın şöminesinin pervazında eski, solmuş bir siyah beyaz fotoğraf tüm ihtişamıyla duracaktı. Fotoğrafta Ekber Ağa'nın kendisi görünüyordu, sağ omzunda bir çekiç, ve sol elinin baş parmağı ile işaret parmağı arasında da kalın bir çivi, tıpkı bir ringa balığı gibi asılı duruyordu.

Ekber Ağa resimde pek de düzgün durmuyordu, ve fotoğrafçı için aslında çekiç ile çivi önemli olduğu halde, genç

Ekber Ağa kaslarını öylesine sert ve de yuvarlak bir hale getirmişti ki, alet ve edevattan ziyade onlar dikkati çekiyordu.

Oğlu İsmail henüz küçükken, Ekber Ağa ona fotoğrafla ilgili uzun bir hikâye anlatmıştı. Aslında kaslarından bahseden bir hikâyeydi, paradan, o çok paradan bahseden.

"Gel bakayım buraya!" diye işaret etmişti oğluna. "Söyle! Fotoğraftaki bu adam kim?"

Ve anlatmaya başlamıştı: "Bak. Ben, Ekber, çok güçlüydüm. Ben, sadece ben bu kayayı kırabilmiştim, görüyor musun onu? İşte arkada, hayır, bunu göremezsin, fotoğraf iyi değil, çok eski. Ama orada, ardımda, görmüyor musun? Olsun. Kaya oradan kalkmalıydı, bütün kayalar yerlerinden kalkmalıydı. Bu patlatan şeyler kullanılmayacaktı. Çiviyazısı için iyi değildi bu.

Seni bir gün mağaraya götüreceğim. Ama bak... sen hiç... okul kitabın nerede? Kitabında, palto giymiş ve başında bir tacı olan yüksek rütbeli bir subayın resmini hiç gördün mü? Bu senin kitabında yazmıyor mu? Parayla dopdolu yedi, evet yedi patates çuvalı. Ve para bizim içindi. Bir tren gelecek olduğu için."

İsmail, babasının ona el kol hareketleriyle ancak yarım yamalak anlattıklarını anlıyor muydu?

Bir şey kesindi. Küçük İsmail hayatının, babasının hayatıyla birlikte dokunduğunu biliyordu. Çevresindeki tüm insanlar, annesi, dayısı, teyzeleri, köyün imamı, komşular, çocuklar, hepsi onu, babasının yanında otu'ması, onun yanında durması ve yürümesi için zorluyordu. Babasının ağzına bakmak, işte bu onun göreviydi.

Daha sonraları dayıları ve teyzeleri ya da Safrandağı'nın yaşlı adamaları, babasının ona anlattığı hikâyeyi, tamamla-

yacaktı. Ve belki de kendisi Şah'ın ölümünden sonra yazılacak olan tarih kitaplarında ya da romanlarda, doğru bilgileri araştıracaktı.

Fakat o bundan ziyade daha çok, Kasım Han'ı, babasının yaşlı dayısını, ziyaret edecek, yanına oturacak ve hikâyenin eksik kalan kısımlarını onun ağzından dinleyecekti:

Baban güçlü bir adamdı. Ona, bir trenin geleceğini söylemiştim. O soylulardan, generallerden ve şahlardan hiçbir zaman hoşlanmadım, fakat Rıza Han hakkında çok şey duymuştum. Onu bir defa görmüş olmayı istiyordum. Fakat bunu başaramadım."

"Neden olmadı?"

"Çünkü çok inatçıydım. At sırtında gelmiştim, fakat jandarma at sırtında birinin geçmesine izin vermiyordu."

"Neden?"

"Çünkü bu yasaktı. Yayan, dizlerimin üstünde Şah'ın yanına gitmem gerekiyormuş. Hayır, böyle bir şeyi yapmazdım. Geri döndüm. Ama ertesi gün yine oraya gittim. Adamların Safrandağı'nda ne yaptığını görmek istiyordum."

"Yayan mıydınız, yoksa at sırtında mı?"

"Hiç kimse beni bir gün bile yayan görmedi. Uzaktan, gündüz ve gece nöbetleşerek kayaları parçalayan ve böylece tren için yolu açan adamları izledim."

"Adamlar çekiçleriyle sorunu çözebiliyorlar mıydı? Yani, yol vaktinde tamamlandı mı?

"Oh hayır, hayır! Ya da aslında, evet. Önce her şey iyi gitti. Herkes tüm gücüyle çekici vuruyordu, ve yolun ortaya çıktığı görünüyordu. Sonra bir gün, mağaranın güney duvarının altında adamlar birdenbire çok ama çok sert bir kayayla karşılaştılar. Gruplar halinde kayaya vuruyorlardı, fakat onu parçalayamıyorlardı. İlk hafta böyle devam ettiler,

ikinci hafta da dayandılar, ama ondan sonra kuvvetleri tükenmişti. Adamlar bitmişti, zayıflamış, hırpalanmışlardı. Neredeyse tanınmayacak haldeydiler. Mühendisler Şah'tan o kadar korkuyorlardı ki, adamların tükenmiş olduğunu görmüyorlardı. Panik içindeydiler. Şah gelecekti, ve onlar hâlâ şu kayayla uğraşıyorlardı!

Şah'ın gerçi doğru dürüst bir tahsili yoktu, ve kitap okunan bir aileden de gelmiyordu, ama zekiydi, ve her şeyden önce sıradan insanları iyi tanıyordu. Bir işçiye bakar ve ilk bakışta onun işine yarayıp yaramayacağını bilirdi. Baş mühendisi hemen gönderdi: "Eşyalarını topla. Evine yollan. Seni kitap kurdu. Çalışmayı bilmiyorsun, tek yapabildiğin okumak, okumak, okumak."

Sonra kışladan on adet büyük kazan getirilmesini emretti. Ekmek ile keçi peynirinin haftalarca çekiç vuran bu adamlar için yeterince besleyici olmayacağını anlamıştı. On şişman aşçı, on kazan ile aceleyle geldi. Şah bazı askerlere beş dağ keçisi vurma ve onları aşçılara getirme emri vermişti.

O gün hiçbiri çalışmayacaktı. Yalnızca yiyecek, içecek, sigara tüttürecek ve dinleneceklerdi.

Gece, Şah yeni bir baş mühendis ile geldi. Ve raylar mağaranın çevresinden dolanıp geçmeden, Tahran'a geri dönmeyecekti.

Sabahın erken saatlerinde, henüz güneş doğmadan, Şah mağaraya çıktı, ardında para dolu bir çuvalı sırtında taşıyan bir asker gidiyordu.

Yukarıda adamlar omuzlarında çekiçleriyle durmuş, Şah'ın yapacaklarını merakla bekliyorlardı.

Şah paltosunu çıkardı, çuvaldan bir avuç dolusu para aldı ve kayanın üstüne çıktı. Bastonuyla adamlardan birini gösteriyordu.

'Sen!'

Adam bir adım öne çıktı.

'Ve sen!'

'Hayır, sen değil, diğeri, oradaki.'

Adam bir adım öne çıktı. O babandı. Tabii ki Şah'ı duyamıyordu, fakat diğerleri onu dürtmüştü: 'Sen, Ekber, Ekber! Öne doğru çık!'

Böylece Şah on bir güçlü adam seçti.

'Dinleyin!' diye bağırdı. 'Buradaki kayayı bugünden sonra görmek istemiyorum. Her sıkı vuruş için benden bir banknot alacaksınız. Kim ilk olarak vuracak?'

Tabii ki baban Şah'ın ne dediğini anlamıyordu. Yani vuran ilk kişi olamazdı. İlk adam tüm gücüyle kayadan bir parça koparttı. Al, işte paran, dedi Şah. Şimdi sen! Ancak şimdi olanları anlayan babanı gösteriyordu. Baban öyle sıkı bir şekilde vurdu ki, kayadan kocaman bir parça düştü. Şah gülümsüyordu.

'Al, genç adam, sen iki tane banknot alacaksın benden. Bir sonraki!'

İşte olaylar böyle gelişti. Kaya yok oldu, ve o on bir adam tükenmiş ve hırpalanmış bir halde evlerine gitti. Fakat akşam bütün köy Rıza Han'ın babana gizlice para verdiğini biliyordu. Herkes, Ekber Ağa yere yıkılmış, bacaklarının üzerinde duramıyormuş diye anlatıyordu.

Şimendifer hattı çalışmasını bir gazete için izleyen bir fotoğrafçı, o esnada oradaydı. Şah bastonuyla yerde yatan babanı gösteriyordu. Ama o gösterir göstermez, baban hızla yattığı yerden fırlamış ve çekicini eline almıştı.

'Çekici omzuna koy', dedi fotoğrafçı. 'Şu kalın çivilerden bir tanesini al. Evet, böyle, işte böyle iyi. Kıpırdamadan dur!' Ama baban kasları daha ortaya çıkacak şekilde, biraz-

cık yana döndü.

O akşam tüm köy bunu konuşuyordu, ve herkes içtenlikle gülüyordu. Herkes bu fotoğrafın gazetede çıkmasından gurur duyuyordu.

Böylece bu on bir adam Safrandağı'nın en zengin adamı oldu. Kendilerine taştan yeni evler yaptılar. Tıpkı şehirdeki gibi evler. Ve herkes kızını bu genç adamlara vermek istiyordu. Adamlar köyün en güzel kızlarıyla evlendiler.

Yalnızca baban için uygun bir kız, bir kadın bulamadık. İşte böyleydi. Hayatta genellikle böyle olur. Her şey geçip gidiyor. Hayat sürprizlerle doludur."

"Ben Rıza Han hakkında çok kötü şeyler ve özellikle demiryolları ağı yapımı ile ilgili eleştiriler duydum. Siz bu konuda ne düşünüyorsunuz?"

"Dinle, oğul, sana az önce politikadan hiçbir şey anlamadığımı söylemiştim. Bu gibi soruları bana sormamalısın. Hiçbir zaman gazete okumadım, hele o dönemdeki gazeteleri asla. Ben sadece kendi kitaplarımı okurum, eski kitapları, şiir ve tarih kitaplarını. Eleştiriden hiçbir şey anlamam. İyi bildiğim, Safrandağı'nın alelade bir dağ olmadığıdır. Dağ yalnızca taşlardan meydana gelmemiştir. O ülkemizin kutsal mirasıdır. Analarımızın, babalarımızın kökleri bu kayaların arasında büyüyor, bu taşlarda. Mesele sadece mağara değil. Dağda başka şeyler de var. Örneğin kutsal kuyu. Dağ yaşıyor, nefes alıyor – gir mağaranın içine ve sessizce dur. Onu duyuyorsun. Git kutsal kuyuya, diz çök ve dinle.

Dağın yüreğinin attığını duyuyorsun. Ve o zamanlar birdenbire bizim eski Safrandağı'mızı dinamitle ve İngiliz çekiçleriyle bozmaya başlamışlardı."

"O halde niçin babamı oraya gönderdiniz?"

"Onu oraya göndermedim. Ona yalnızca olan biteni

[illegible] Ayrıca gerçekte beni dinlemez, yaşıtlarını izlerdi.

Ama, şimdi, her şey geçtikten sonra geriye dönüp bakıyorumda, görüyorum ki, her şey o kadar da kötü değildi. Önce korkmuştum, dağ bunu atlatamayacak diye. Şimdi, yıllar sonra, görüyorum ki, dağ kendine geldi. Yamaç yine çalılıklarla ve çiçeklerle öylesine doldu ki, zarar görmüş olan kayalar görünmüyor. Dağ keçileri rayların arasında dolaşıyor. Ve yavruları bir raydan ötekine zıplıyor. Dağ, tren raylarını kabul etti. Artık görünmüyorlar işte.

Pek yakında tren geliyor. Çok yavaş ilerliyor. Ve bu çok güzel, eski dağımız yeni bir şeye, modern bir şeye kavuştu. Yavaş bir gümbürtüyle yukarı çıkan kırmızı vagonlu bir tren. İşte oğul, hayatta böyle şeyler olur. Böyle şeyler olur.

Kadın

Ekber Ağa'nın bu bölümde,
dostları ve karısı hakkında
yazdığını tahmin ediyoruz.

Bütün kuşlar yuvalarını yapmaya başlamıştı bile, bir tek Ekber Ağa hariç. Onun için bir sevgili yoktu, bir kadın yoktu.

Tıpkı onun gibi taştan ev yapmış olan bütün diğer güçlü erkeklerin çocukları bile olmuştu, bir tek Ekber Ağa'nın evi hâlâ boş duruyordu.

O zamanlar gitgide daha fazla fahişelerle bir araya geliyordu. Bu, onun işiyle, tanıdığı kişilerin çok olmasıyla ilgiliydi. Pek çok müşteriyi ziyaret ediyor ve onların halılarını onarıyordu.

Ekber Ağa on iki yaşına geldiğinde, Kasım Han onu başka bir köydeki eski bir arkadaşının dükkânına götürdü. Go-

lam Usta'nın dükkânı dağların ortasındaydı; Safrandağı'nda yetişen çok çeşitli bitkinin çiçek ve köklerinden, doğal renkler oluşturuyordu. Ülkenin her yerinden, halıların asıl renklerini arayan insanlar, ona gelirdi.

Aslında o halıları onarırdı. Her zaman bir yerlerde, zarar görmüş yerleri bulunan eski, değerli halılar vardı, ve bunlar onarılmadığı takdirde geriye kalan doku da gittikçe bozulurdu. Ama insan halısını öyle herkese emanet edemez, çünkü bir kişi işini bilmiyorsa, yapılan yama o eski desen içinde ancak ve ancak taze bir yara gibi görünür. Golam Usta, ülkenin en iyi halı onarıcısıydı. Fakat yaşlanmıştı, gözleri pek iyi görmüyordu, ve o artık çalışamıyordu.

Kasım Han, Ekber Ağa'nın hiçbir zaman iyi bir çiftçi olamayacağını biliyordu. O, toprağı sürecek veya tüm yaşamını on-on beş koyuna bakarak geçirecek kişilerden değildi. O elleriyle bir şeyler yapmalıydı, elleriyle ve aklıyla. Bu yüzden Kasım Han onu Golam ustaya getirmişti.

"Selamün Aleyküm, Usta! İşte sana bahsettiğim oğlan burada. Hey, Ekber, elini uzat Usta'ya."

Yaşlı adam paltosunun cebini karıştırdı ve eski bir halıya ait kıpkırmızı bir iplik çıkardı: "İşte, dışarı çık ve bu renge uyan çiçekler topla."

Böylece Ekber Ağa kariyerine doğru, yaşamının sonuna dek icra edeceği o mesleğin yolunda ilk adımını attı.

Üç yıl boyunca her sabah, en erken saatlerde Usta'ya gider ve ancak karanlık bastığında evine döne di. Usta öldü. Fakat Ekber, halıların nasıl dokunacağı, ve tabii ki doğal renklerin nasıl yapılacağı ile ilgili yeterli bilgi toplamıştı.

Hiç kimse Usta'nın yerini alamazdı, fakat Ekber bu zaman zarfında çevrede bir isim yapmıştı. Köylüler onu sever-

di. Ona güvenirlerdi, evlerinde bir yabancının olmasındansa, onun olmasını yeğlerlerdi. Ekber at sırtında köy köy dolaştı. Ve böylece fahişelerle bir araya gelmeye başladı.

Kasım Han, Ekber Ağa için bir kadın seçme konusunda çok hassastı. Tek gözlü birini istemiyordu, halı dokuyucusu olan bir kadın istemiyordu, hayır, o aklını kullanan, güçlü bir kadın arıyordu, hayatla baş edebilen bir kadın, çocuklarını kimin için doğurduğunu bilen bir kadın.

"Hayır, herhangi bir kadın değil," diyordu her seferinde. "Ben bekliyorum, onun için iyi birini arıyorum. Birkaç yıl daha evlenmezse, ölmez herhalde."

Fakat ailenin diğer erkekleri, "Onu kendinle karşılaştırmaman lazım, Kasım Han. Senin Safrandağı'nın her yerinde bir kadının var. O delikanlının yok, onu evlendirmezsen, bu gidişle yanlış yola sapacak," diyordu.

"Hayır duam hep onun üzerinde, ama bu sağır, tek bacaklı ya da felçli bir kadın olmamalı."

Ancak Safrandağı'nda Ekber ile evlenmeye razı gelen güçlü, sağlıklı, akıllı bir kadın yoktu.

Bu nedenle Ekber sıcaklığı fahişelerde aradı, ve onlarda buldu. "Hey, Ekber, gel buraya, gel içeri. Bak şu halıma. Benim için onu yamayabilir misin? Yanıma otur. Yorgunsun, kolların ağrıyor, sırtın da. Al, bir bardak çay, bana öyle bakma. Senin yanına oturacağım. Elini ver. Sıcacık, değil mi?"

Ekber Ağa'nın fahişelerle olan ilişkisi hakkındaki hikâyeyi dinlemek isteyen, gençlik arkadaşı Seyyid Hoca'ya yönelmeliydi.

Seyyid kördü, dünyaya kör gelmişti, fakat keskin kulakları olduğu herkesçe bilinirdi, sesleri tıpkı bir köpek gibi iyi algılardı. Ve hazırcevap sözlerini hiç kimseden sakınmazdı.

Erkekler onu rahat bırakırlardı, çünkü onlar hakkında söylenen her şeyi duyduğunu biliyorlardı.

Seyyid Hoca, Safrandağı'nda yaşayan tüm fahişelere, önadlarıyla hitap ediyordu. Ve köydeki erkeklerden, kimlerin onlara gittiğini biliyordu. Ayak seslerinden, onların kim olduğunu hemen anlardı. "Hey arkadaş, sen, o kadar sessizce geçiyorsun ki, yoksa benden mi çekiniyorsun? Neden ki? Pantolonundaki o şeyle gene günah mı işledin? Gel, elini uzat bana, selam ver bana, benden korkman gerekmiyor. Sırrını kimselere söylemem."

Akşama doğru yol kenarındaki o eski ağacın dibine otururdu. Kızlar su testileriyle kuyudan döndüklerinde, sevdalı olduğu kızı, ayak seslerinden tanırdı. "Selamün Aleyküm, küçük Ay'ım. Bırak, sana yardım edeyim. Kovayı bana ver."

Kızlar ona alayla güler, o da onlarla cilveleşirdi.

"Sen, git haydi!" diye bağırırdı o zaman. "Sen, o koca kıçlı. Sen oturmamalısın, yoksa toprağa çukur açarsın."

Parası yoktu, buna ihtiyacı da yoktu, çünkü Ekber Ağa onun masraflarını karşılardı.

Onu sevmeyenler ve hazırcevap dilinden korkanlar, bazen onunla alay ederdi: "Kene gibisin sen. Ekber'in parasıyla besleniyorsun."

Seyyid, bu türlü şeylere sinirlenmeyecek kadar kibirliydi.

Sırlarını Ekber ve Seyyid ile paylaşan bir kişi daha vardı: Örümcek Cafer.

Cafer engelliydi, yürüyemiyordu, hatta dü- bile duramıyordu. Çelimsizdi ve küçük bir kafası vardı. Bacakları ve güçlü kollarıyla sessizce yerde sürünürken, bir örümceği hatırlatırdı. Ancak lakabını bu hareket ediş şekline değil de, daha çok ağaçlarda sahici bir örümcek gibi tırmanıyor ol-

masi gerçeğine borçluydu. Normal bir insanın çıkamayacağı yerlerde görürdünüz onu. Böylece birden, ya bir dalın üzerinde sallanıyor, ya da caminin kubbesine tırmanıyor olabilirdi. Göz ucuyla çıplak kadınlara bakmak için, hamamın penceresine doğru sürünerek giderdi.

Kör Seyyid'in göremediğini, Cafer onun için görürdü.

Seyyid'in arkadaşıydı, bu yüzden Ekber Ağa'nın da arkadaşıydı. Böylece bu üçlü sıkı bir sacayağı olmuş, ve böylece tek başlarına yapmaları mümkün olamayacak bazı şeyleri yapar hale gelmişlerdi.

Fahişelere gittiklerinde de, üçü birlikte giderdi, böyle kararlaştırmışlardı. Cafer kör arkadaşının sırtına çıkar, o da Ekber Ağa'nın kolunu tutardı ve böylece Safrandağı'na çıkarlardı.

Cafer'e kesin olarak ihtiyaçları vardı, çünkü fahişelerle ilgili çok şey bilirdi. İçeri üçü bir arada girmezdi. Önce Cafer'in her şeyi kontrol etmesini beklerlerdi. Önce Cafer'in yapılacak ziyareti tasvip etmesi gerekiyordu. Sık sık parmağını sallayarak Ekber'i tehdit eder ve derdi ki: "Dinle! Sakın benisiz gitme! Yoksa hasta olursun. Ve bir daha işeyemezsin! Ve bu korkunç acır!"

İşte böyle hallederlerdi, ve hep yolunda giderdi.

Bir akşam Cafer o evin çatısına sürünerek çıktığında, tuhaf sesler duydu. Kulağını aralığa dayadı ve dinledi. Anında anladı. Hızla Seyyid Hoca'nın yanına döndü ve "Hey, Seyyid, yardım et!"

"Ne oldu? Hangi konuda yardım etmem gerekiyor?"

"Bu salak tuvalete oturmuş, ağlıyor."

"Ne diyorsun sen? Kim ağlıyor?"

"Ekber, aceleci herif, işeyemiyor."

Tuvalet kapısının arkasında durdular.

"Duyuyor musun? Ağlıyor."

"Evet, kahretsin. Ama belki de başka bir şey yüzündendir."

"Saçmalama! Bu evde başka bir şey yüzünden ağlamazsın."

"Bekle. Bırak da bir düşüneyim."

"Adam sen de, düşünmen gerekmez. Her şey açık. Şeyine bakmamız lazım. O zaman hemen anlarım. Onu olabildiğince çabuk yakalamalıyız."

Evin arkasına saklandılar ve Ekber çıkana kadar beklediler.

"Gelsene buraya!" diye el kol hareketiyle işaret ettiler.

Karanlıktı, ama Ekber meselenin ne olduğunu hemen anladı. Kaçmaya çalıştı, ama Cafer akıllıydı, örümcek gibi önüne sıçradı ve ayağından öyle bir tuttu ki, Ekber düştü. Seyyid yanına koştu ve onu yakasından kavradı: "Kaçmak yok, seni pis herif! Bizimle geliyorsun."

Ekber'i ahıra sürüklediler.

"Sıkı tut onu!" diye bağırdı Cafer.

Hızla bir direğe tırmanıp gaz lambasını yaktı.

Ekber'in pantolonunu indirip şeyine dikkatle baktı:

"Bırak pis herifi, hasta."

Ertesi gün şehre inip bir doktor aradılar.

Birkaç ay sonra, Ekber Ağa yine iyileştiğinde, Seyyid Hoca ve Cafer kendi aralarında konuyu görüştüler. Ekber gittikçe uzaklaşıyordu onlardan, ve ikisi bunun nedenini biliyordu. Gerçek dostların sorumluluk duygusuyla, dayısına haber vermek gerektiğini düşünüyorlardı. Böylece Cafer, bir akşam bir lamba alıp Seyyid'in sırtına tırmandı.

Kasım Han'a gitmek üzere yola koyuldular.

"İyi akşamlar," dedi Seyyid Hoca. "Biraz içeri girebilir miyiz?"

"İçeri geçin, Seyyid. Kapım size her zaman açıktır. Buyurun oturun. Bir bardak çay?"

"Hayır, teşekkürler. Ekber Ağa eve gelmeden, gitmeliyiz. Aslında size bir şey söylemeye geldik. Ekber'in en iyi arkadaşlarıyız ve her şeyi saklayamayız. Onun için endişelendiğimizi size söylemek için geldik.

"Sebep?"

"Bazen birlikte eğlenmeye gittiğimizi biliyorsunuz. Zaman zaman aptal şeyler oluyor. Ama sonu hep iyi biter. Fakat bu sefer durum farklı. Ekber biraz ileri gitti."

"Ne demek ileri gitti? Ne yaptı?"

"Gözlerim yok, ama onların yerine, iyi iki kulağım var. Ve Cafer de çok iyi görür. Aslında Cafer daha iyi anlatabilir, çünkü o gördü."

"Anlat, Cafer. Sen ne gördün?"

"Nasıl diyeyim? Ekber sık gider, neredeyse her gece bir fahişeye, onunla yatmak için gider. Ben, ben, sanırım Ekber o fahişeye âşık oldu. Belki bu kötü değildir. O fahişe, o genç ve...ve...çok da güler yüzlü. Bazen onun da Ekber'den hoşlandığını düşünüyorum."

Ama kanaatimizce Ekber çok fazla ileri gitti. Değil mi, Seyyid? İşte mesele bu. Aslında kadında bir sorun yok. O genç ve sağlıklı, ama yine de bundan haberiniz olmalı diye düşündük. Öyle değil mi, Seyyid?

"Evet," diye vurguladı Seyyid. "Aynen öyle. Haydi, gel. Ekber gelmeden gitmemiz gerek."

Kasım Han fazla zaman kalmadığını biliyordu; Ekber için bir şeyler yapması gerekiyordu, yoksa yakında hiç kimse ona kızını vermezdi.

İtiraf etmeliydi ki, yeğeni için o ideal kadını bulamamıştı. Bundan dolayı bu görevi ailenin yaşlı kadınlarına devretti.

Kadınlar kolları sıvayıp, kız aramaya başladılar. Ancak çok zaman geçmemişti ki, ümitlerini yitirdiler. Kaç kadına baktılarsa da, aile için uygun olanı yoktu. Birinin babası dilenciydi, diğerinin erkek kardeşleri hırsızdı, üçüncüsünün memeleri yoktu, dördüncüsü kendini gösteremeyecek kadar utangaçtı.

Hayır, ailenin kadınları da aynı şekilde, Ekber Ağa için bir kadın bulacak durumda değildiler.

Artık çalacakları tek bir kapı kalmıştı. Zeynep Hatun'un kapısı, Safrandağı'nın o eski çöpçatanı. Onda her zaman yedekte birkaç kadın bulunurdu.

Zeynep rahatlıkla Ekber için bir gelin bulabilirdi, çünkü o afyon bağımlısıydı. Ailenin kadınlarının yanında, Kasım Han'ın sarı afyonundan bir tomar yanlarında olsaydı, işler yoluna girmişti.

Zeynep Hatun köyün dışındaki dağın eteğinde, küçük bir evde oturuyordu. Ona genellikle evlenecek kadın arayan yalnız yaşayan erkekler gelirdi.

"Zeynep Hatun, bana göre bir kız tanıyor musun? Benim için dünyaya sağlıklı çocuklar getirecek, iyi bir kadın?"

"Hayır, kız da yok, kadın da yok bende, ne iyisi, ne de kötüsü, hayır, senin için hiçbir şey yok bende. Seni tanıyorum. Sen kadınları dövüyorsun, önceki karından biliyorum, defol git, git ve anana söyle, o senin için arasın."

"Bırak da içeri girelim. Ne dersin, sana yarım tomar sarı afyon verirsem?

"Gel içeri. Arada bir gülümseyiver. Tıraş ol. Bu tıraşsız

...ratımla ve böyle iğrenç sarı dişlerle, senin için bir kadın bulamam."

Bazen yaşlı bir anne kapısını çalardı: "Zeynep Hatun, ben yaşlandım, ama hâlâ daha torun sahibi değilim. Benden ...ana iyi bir çador, hakikisinden, Mekke'den. Oğlum için bir ...eyler yap."

"İnsanlar bana pek çok şey vaat ederler, ama oğulları için bir kadın bulunur bulunmaz, ortadan kaybolurlar. Önce çadoru getir bana, o vakit bunu düşünecek az biraz zamanım olur. Çok zordur, inan bana. Ağzından salyası sızan bir adamla, kadınlar kolay kolay evlenmez. Ama oğlun için bir şeyler düşüneceğim artık. Bu akşam ölmekten korkuyorum, o zaman insanlar beni yarın sabah sırtımda yıpranmış, eski çadorumla mezarlığa götürmek zorunda kalacaklar. Haydi git, bekliyorum."

Kadınlar, ailedeki erkekleri pek de üzerek, bir tomar afyonu yaşlı bir teyzenin çantasına sokuşturmuş, çadorlarını ...ınmış ve Zeynep Hatun'un evinin yolunu tutmuşlardı.

Erkekler, bu çöpçatandan bir kadın istemenin, aileye yakışmadığını düşünüyorlardı. Tabii ki bir kadın istiyorlardı, ama aslında bir oğul istiyorlardı. Ekber'in ihtiyaçlarını, bakımını omuzlayacak bir İsmail.

Erkekler böyle bir İsmail'i bir fahişeden istemediklerinden, kadınlarının Zeynep'e gitmelerini ister istemez kabullenmek zorunda kaldılar.

Kadınlar kıkırdayarak Zeynep Hatun'un kapısını çaldılar.

"İçeri geçin. Oturun."

Daha koridorda yaşlı teyze bir tomar afyonu beceriksizce Zeynep Hatun'un eline sıkıştırdı ve "Bu işlerden bir şey

anlamam. Bunu Kasım Han sana gönderdi," dedi.

Sabırsızca devam etti. "Kısa keselim Zeynep Hatun. İyi bir kız arıyoruz, akıllı bir kız, Ekber'imiz için. İşte mesele bu. Bize göre sende bir şey var mı, yok mu?"

Kadınlar güldüler, sabırsız yaşlı teyze onları eğlendiriyordu.

"Ben de bir kız var mı? dedi tecrübeli Zeynep Hatun. "Bütün dağı bucak bucak aramam gerekse de, sizin için birini bulacağım! Ekber Ağa için bir kadın bulmayacağım da, kimin için bulacağım? Otursanıza. Önce birer bardak çay içelim."

Üzerinde bardakların ve çaydanlığın durduğu tepsiyi onların önüne koydu ve "Bırakın da bir düşüneyim. İyi bir kız, akıllı bir kadın. Evet, böyle birini tanıyorum. Çok güzel, ama..." dedi.

Teyze sözünü bitirmesine izin vermedi.

"Aması olmayacak," dedi teyze. "Yarım bir kadına ihtiyacım yok. Bütün, tastamam bir kadın istiyorum yeğenim için."

"Allah, Allah, neden konuşmamı tamamlamama izin vermiyorsunuz. Tanrı bize gücenir, yarattığı hakkında böyle konuşursak. Düşündüğüm kadın turp gibi ve de güzel, yalnız bir bacağı ötekinden biraz kısa."

"Aman, bu önemli değil, yeter ki yürüyebilsin," dedi kadınlar.

"Yürümek mi? Yürüyebiliyor muymuş? Ceylan gibi zıplıyor. Ama tabii ki, Tanrı'ya onun bir bacağını diğerinden neden daha kısa yarattığını soramam. Belki bir ebebi vardır. Sizin için bir kız daha var. Fakat o birazcık sağır."

"Hayır, sağır bir kadın istemiyoruz Ekber için," dedi yaşlı teyze.

"Tamamen sağır değil, sadece birazcık. İyi ve güzel bir kız, bana güvenin. Şimdi düşünüyorum da, bu kadın ilkinden daha iyi bile. Sanırım Ekber Ağa'nın iyi yürüyebilen, bacaklarının üstünde sağlam durabilen bir kadına ihtiyacı var. Aslında sağır olması bir sorun teşkil etmez. Ekber Ağa onunla herhalde sohbet etmek istemeyecektir."

"Hayır, Ekber değil, ama çocukları isteyecek tabii."

"Tanrı korusun, bu akşam neler duymak zorundayım böyle! Nasıl böyle konuşabiliyorsunuz, evde zaten bir sağır dilsiz adamınız varken? Tanrı kızacaktır. Alın bu kadını. Güzel bir yüzü var, güzel kolları, ve süt gibi beyaz bir gerdanı, güçlü kaba etleri ve uzun bacakları var. Alın bu kadını. Tanrı tercihinize sevinecektir."

Ertesi gün kadınlar Ekber Ağa'nın müstakbel gelinini görmeye gittiler. Safrandağı'nın başka bir köyünde oturuyordu. Ziyaret uzun sürmedi. Zeynep Hatun haklıydı, kadın güzeldi, yalnız biraz hasta görünüyordu.

"Hasta mı?" diye sordu çöpçatan. "Eh olabilir. Belki biraz üşütmüştür. Belki... bilirsiniz, şey, kadınların..., yok, hayır, hasta değil. Düğüne kadar çoktan iyileşmiş olur."

İşte böylece sözleriyle kadınların gözünü bağladı ve hoşnut bir halde eve gitti.

Bir hafta sonra, akşam üzeri erkekler damadı köyün hamamından evine getirdiler.

Takım elbisesiyle Ekber Ağa güçlü ve sağlıklı görünüyordu. Kör Seyyid Hoca şahitti, at sırtındaydı, önünde üzengiyi tutan Örümcek Cafer. Böylece, kadınların gelini yedi katırla birlikte getirecekleri eve varmak üzere tepeyi tırmandılar.

Herkes dışarıda duruyor ve bekliyordu. Kervanın gelişini görebilmek için, merakla uzaklara bakıyordu herkes.

Kısa süre sonra yedi katır göründü. Kadınlar kıkırdayıp duruyordu, köyün müzisyenleri de çalmaya başladılar. Ekber Ağa gelininin katırdan inmesine yardım etti. Onu kolundan tuttu, ve geleneğe uygun bir şekilde avluya götürüp kapıyı kapattı.

Orada neler olduğunu hiç kimse bilmiyor, bir tek düğünün olduğuna, gerçekleştiğine şahitlik edebilmek için, gelin ile damadın odasının bir yerlerine saklanmış olan bir kadın, yaşlı bir kadın hariç.

Damat gelini içeriye götürdükten sonra herkes oradan ayrıldı. Yaşlı adamlar bir arada oturup sigara içtiler, ta ki kadın şunu duyuruncaya kadar: "Oldu. O yaptı."

Bunun üzerine adamlar koro halinde yüksek sesle, "*Allahu meselle ala Muhammed ve ali Muhammed (...) Peygamberimiz Hazreti Muhammedi ve onun soyundan gelenleri selamlıyoruz.*" dediler.

İsmail'in, Ekber Ağa'nın oğlu olduğundan, bu hikâyeye dair daha fazla ayrıntıyı işitmeye hakkı vardı. O zamanlar akrabalardan bazı ihtiyarlar ölmüştü, onlardan biri Kasım Han'dı. Bir defasında İsmail köye geldiğinde, yaşlı teyzesi ondan içeri gelmesini rica etti.

Kaç yaşlarındaydı? On beş mi? On altı mı? O dönemde babasının memleketi olan köye sıkça gelirdi. Bütün yazı oradaki yazlıklarında geçirirdi. Babasının geçmişiyle ilgili daha fazlasını öğrenmek istiyordu.

"Oğlum, İsmail'im," dedi yaşlı teyze, İsmail içeri girdiğinde, "elini ver bana. Yakınıma gel, oğul, oğlum."

Elini sımsıkı tuttu ve hiçbir şey görmeyen gözleriyle dik dik baktı ona, ve yeğeninin oğluna duyduğu hayranlığı şu

sözlerle dile getirdi: "*Fa ta ba rek allah ahsan al haleghi*. Tanrı insanı yarattığında, kendi yarattığına âşık oldu. Tanrı: *Fa ta ba rek allah ahsan al haleghi*, dedi. Bak, bir gör, nasıl da güzel bir varlık yarattım. İnsanı."

İsmail yalnızca ailenin bir oğlu değildi, aksine, o ailenin uzun süre beklediği oğuldu. Akrabalar dua ederdi onun için, büyümesi, sağlıklı olması ve babasını destekleyebilmesi için. İsmail onlara Tanrı'nın bir armağanıydı. Babasının ilk çocuğu. Hepsinin dilemiş olduğu. O halde bu Tanrı'nın lütfü olmalıydı.

Teyze İsmail'le avluya girdi.

"Ölmeden önce, sana babanın evliliği ile ilgili anlatmam gereken bir şey var. Gel benimle, oraya oturalım. Yaşlı ceviz ağacının altına bir halı serdim."

Ağacın gövdesine dayandı, ve şöyle dedi: "İşte böyle gelsin, oğlum. Çantama bir tomar sarı afyon koymuştum ve diğer kadınlarla bize yardımcı olacak o çöpçatan kadına gitmiştim. Ve bu yanlıştı. Bunu yapmamalıydım."

"Neden yapmamalıydın?"

"Aslında görevimizi iyi bir şekilde yerine getiremedik, işimizi iyi yapamadık. Tanrı bunun için bizi cezalandırdı."

"Cezalandırdı mı, niçin?"

"Çünkü Tanrı'nın kendisinin babanı himayesine aldığını unutmuştuk. Onu ille de evlendirmek istiyorduk. Tanrı'ya inanmıyormuş gibi davranıyorduk, sanki ona güvenmiyormuş gibi. Sanki Tanrı babanı terk etmiş gibi. Bu yüzden cezalandırıldık."

"Sizi anlayamıyorum."

"Kadınlar Saruh köyünden gelini yedi katırla birlikte babanın evine getirmişlerdi. Ben, gelinin elini babanın eline

koydum ve onları yatak odasına götürdüm. Bendim, odadaki perdenin arkasında saklanması gereken o kadın."

"Perdenin arkasında mı?"

"Eskiden böyle yapılırdı. Gizlice onlara bakmam, her şeyin nasıl gittiğini izlemem gerekiyordu. Kadın, acaba, şey... ah, boş ver oğlum. Bir başkası durmuş olsaydı keşke perdenin arkasında!

Dinledim ve iyi gitmediğini hissettim. Ne olduğunu anlayamıyordum, ama Tanrı'nın memnun olmadığını seziyordum.

Baban kadınla yatağa girdi. Güçlüydü, omuzları o kadar genişti ki. Onu duyabiliyordum, fakat gelinden hiçbir şey duymuyordum, ne bir hareket, ne bir söz, ne inleme, ne şikâyet, ne acı, hiçbir şey, hiç işte.

Ama neyse, olmuştu, yavaşça dışarı çıktım, öbür eve girdim ve Kasım Han'a işaretle bildirdim: Oldu.

Herkes sevinç nidaları içindeydi, herkes tüttürüyor ve yemek yiyordu, ve biz yedi gün boyunca kutladık. Fakat Tanrı'nın yaptıklarımızdan memnun olmadığını bilmiyorduk. Ve bu benim hatamdı.

En yaşlı olarak daha akıllı olmalıydım, gözlerimi açık tutup daha sabırlı olmalıydım. Hepsine, acele etmememiz gerektiğini söylemeliydim."

"Niçin?"

"Huzursuzdum. Neden, bilmiyordum. Gelinde hiçbir hareket görmüyordum. Eee..., bir şekilde kendini göstermesi gerekiyordu. Bir an pencerede durmalı ya da bir kez gülümsemeliydi. Perdeyi kenara çekmeliydi, ama, hayır, hiçbir şey. O hiçbir şey yapmadı."

"Bütün bunları bana niye anlatıyorsunuz? Annemden mi bahsediyorsunuz?"

"Hayır, oğlum. Sabırlı ol. Yedinci gece baban yine geliniyle yatağa girdi, ve ben de başka bir odada yatıyordum. Benim ilk yedi gece süresince yakınlarında olmam gerekiyordu. Uyuyordum, fakat gecenin ortasında ayak sesleri duydum. Baban odama gelmişti. Karanlıktı, yüzünü göremiyordum. Boğuk boğuk sesler çıkarıyordu, ne demek istediğini anlamıyordum. Kalktım, babamı avluya, ay ışığına doğru götürdüm. Ne oldu? Soğuk, diye el kol hareketleriyle işaret etti. Gelin soğuk. Hemen onun yanına koştum ve bir gaz lambasını tuttum yüzüne. Buz gibiydi, oğlum. Ölmüştü."

"Ne?" dedi İsmail şaşkınlıkla. "Yani annem, babamın ilk karısı değildi?"

"Değildi."

"Bunu bana neden hiçbir zaman kimse söylemedi?"

"Sana şimdi anlatıyorum, oğlum. Daha önce sana anlatmanın anlamı yoktu."

Yıllar sonra, İsmail bir akşam başkentten eve geldiğinde, babasına el kol hareketleriyle, "Gelsene! Sana bir şey göstermek istiyorum," dedi. Çantasından genç bir kadının fotoğrafını çıkardı ve Ekber Ağa'ya uzattı.

"Bu kim?" diye sordu babası.

"Henüz kimseye söylememelisin," dedi, "ama belki bir gün onunla evlenirim."

Dikkatle fotoğrafa bakıyordu Ekber Ağa. Elleriyle İsmail'e şunları işaret etti: "Güzel birisi. Ama dikkatli olmalısın! İyice bakmalısın. Dinle, ciğerleri iyi mi, değil mi. İyi nefes alabiliyor mu, alamıyor mu. Ben, ben hiçbir şey duyamıyorum, ama sen, senin iyi kulakların var. Nefes alıp vermek çok önemlidir."

"Merak etme. Dinledim. İyi nefes alıp veriyor."

"Peki göğsü? Göğsünde ağrısı yok mu?"

"Hayır, göğsü iyi, çok iyi, ağrı yok."

"Kolları?"

"Harika."

Babası gülümsedi: "Karnına da iyi bak."

O akşam Ekber Ağa İsmail'e ilk defa ilk karısından bahsetmişti. Gelininin her yerinde ağrısı olduğundan. Göğüs kafesinde, göğsünde ya da ciğerlerinde bir hastalığının olduğundan. Hâlâ daha tam olarak bilemiyordu. "Göğüsler iyice sıcak olmalı. Soğuk değil. Hayır, işte bu olmamalı."

Kuyu

Acemler her zaman birini bekler.
Acem şiirlerinde, birinin geleceği yazılıdır.
Özgürlüğü getirecek birinin.
Acemler şiirlerinde beklerler. Hikâyelerinde beklerler.
Fakat o, o gelecek olan, bu bölümde bir kuyuda beklemek-
te

Yüzünüzü mağaraya doğru çevirirseniz, sağda Safrandağı'nın zirvesini ve solda uzun, kahverengi, sarımsı dağ silsilesini görürsünüz. Bu dağlardan birinin üzerinde, bir nokta hemen dikkat çeker. Özellikle de Safrandağı'na ilk kez çıkıyorsanız, gözünüzü bu noktadan ayıramazsınız.

Bu mevki neredeyse ulaşılmazdır. Aşağıdan güneşin yansımasıyla, yağmur, kar ve don yüzünden mucizevi bir biçim almış olan eski bir kaya çıkıntısı görünür sadece. Mucizevi ve kutsal, bu kelimeler, bu yeri betimleyebileceğiniz yegâne kelimelerdir. Esrarengiz çıkıntının aşağısında derin bir doğal kuyu bulunur, belki de bir volkanın patlamasıyla

oluşmuş bir çukurdur bu.

İnananlar için bu kuyunun çok özel bir anlamı vardır.

Müslüman Şiiler yüzyıllarca bir Mesih'i, kutsal Mehdi'yi beklediler, çünkü o bir Naci'dir, yani bir kurtarıcıdır. Bu konuda Sünnilerden tümüyle farklı düşünürler. Şiiler, Peygamber Hazreti Muhammed'den sonra, on iki kutsal kişinin daha geldiğine inanır. On ikincisinin, ki Şiilere göre sonuncusudur, ismi Mehdi'ydi. Tam adıyla söylemek gerekirse: Mehdi bin Hasan Askeri.

Mehdi, Hasan'ın oğluydu ve Hasan Taki'nin oğluydu, Taki de Rıza'nın oğluydu, Rıza da Kasım'ın oğluydu, Kasım da Sadık'ın oğluydu, Sadık da Cafer'in oğluydu, Cafer de Musa'nın oğluydu, Musa da Bager'in oğluydu, Bager de Hüseyin'in oğluydu, Hüseyin de Hasan'ın kardeşiydi, Hasan da Ali'nin oğluydu. Ve Ali, peygamber Hazreti Muhammed'in damadıydı.

On dört yüzyıl evvel Muhammed ölümünden kısa süre önce inananlarını çağırmış – Kutsal Kitap'ta böyle yazar. *Muhammed bir devenin üstüne çıktı, damadı Ali'yi kemerinden tutup havaya kaldırdı ve dedi ki: "Beni seven, Ali'yi de sevmeli. Ali benim ruhumdur, canımdır, halefimdir."*

Sünniler, Acemlerin bu hikâyeyi uydurduğuna inanıyor. Bu sebepten Araplarla Acemlerin arasında hep kavgalar olmuştur, hep savaş ve cinayet.

Ali'nin kendisi, camide namaz kılarken bir kılıçla arkadan vurulmuştu.

Oğlu ve halefi, yaşam boyu ev hapsi cezası aldı. Hüseyin'in, üçüncü halefin, boynu vuruldu. Kafası bir kazığa geçirildi ve şehrin giriş kapısının önüne dikildi. Bager, dör-

dördüncü halef, bilinmeyen bir hastalıktan öldü. Musa gündüzleri dışarı çıkamaz, bir camiinin önünden geçemez ve umumi yerlerde görünemezdi. Cafer'e ömür boyu konuşma yasağı cezası verildi. Kasım tutuklandı. Rıza, taze mor üzümlerle zehirlendi. Mezarı, İran'ın en kutsal mekânlarından biri oldu.

Hasan, on birinci halef, onun hakkında artık pek bir şey bilinmiyor, fakat Mehdi, on ikincisi, sonuncusu, bir saldırıdan kaçmış ve Acemlere sığınmıştı.

O zamandan beri Mehdi'nin, Acemlerin yüreğinde, inançlarında ve edebiyatında çok özel bir yeri vardır.

Aşağıdaki hikâye, ne Kutsal Kitap'ta ne de başka bir yerde yazılıdır, ama Safrandağı köylüleri bu hikâyeyi bilir ve ona inanır, ve de çocuklarına anlatır:

Arapların kutsal Mehdi'yi öldürmek istediği gece, o, müritlerinin çoğunun yaşadığı bizim memlekete kaçmış.

Memleketin en uzak kuzey kıyısında sığınacak bir yer aramış. Yani bizim burada.

At sırtında, bir katırın üstünde ve nihayet yaya olarak bizim dağa tırmanmış. Mağaraya varmış ve birkaç geceyi orada geçirmiş.

Eline gaz lambasını al ve mağaranın içine gir, ta arkada kendisinin yaktığı ateşin küllerini hâlâ bulabilirsin.

O kutsal kişi mağarada daha uzun bir süre kalmak istemiş, fakat onu takip eden Araplar, saklandığı yeri bulmuş.

O da, dağa tırmanmaya devam etmiş, ta ki mucizevi çıkıntıya varana kadar. Orada, kendisinin Hazreti Muhammed'in halefi olacağını idrak etmiş. Kuyuya inmesi gerektiğini idrak etmiş ve orada, çağrılana dek beklemesi gerektiğini.

O zamandan bu yana pek çok yüzyıl geçti. Ve o hâlâ kuyu-

da oturuyor ve bekliyor. Mehdi bin Hasan Askeri'nin kuyusunda.

Ve böylece dağdaki bu yer kutsal bir yer olmuştu.

Her yıl binlerce hacı katır sırtında Safrandağı'na çıkardı. Dağın yarısına dek, yaklaşık 2500 metre yüksekliğe çıkarlardı. Orada, halılarını kayanın üstüne yayar, oturur çay içer, yemek hazırlar ve gecenin geç, sabahın erken saatlerine kadar, Ay dağın zirvesinin ardında kaybolana kadar konuşurlardı. O an herkes susar, kimse ağzını açmazdı ve hepsi büyük bir sükûnet içinde o kutsal yere bakarlardı.

Orada, yamaçta, birdenbire mucizevi bir ışık demeti görünürdü, sanki kuyunun içindeki bir gaz lambasından yayılır gibiydi. Bu çok kısa sürerdi, sonra ışık demeti kaybolurdu. Herkes diz üstüne çöküp dua ederdi.

Bu ışığın, kutsal Mehdi'nin kitabını okuduğu gaz lambasının yansıması olduğuna inanılırdı ve böyle de anlatılırdı.

Evet, Mesih kuyuda oturuyor, okuyor ve kuyuyu terk edebileceği günü bekliyordu.

Kuyunun bulunduğu yer, sıradan ölümlüler için ulaşılmaz bir yerdi. Hatta yabancılara yasak bir yerdi, özellikle de halatlar ve buz kazmalarıyla tırmanmak isteyen yabancılara.

O yere varmak için, tıpkı tecrübeli keçiler gibi, dağa giden o daracık yol üzerinde bir çıkıntıdan ötekine zıplayan köylüler görülürdü. Safranköyü'nde bunu yap bilen çok az adam vardı. Bunlardan biri Ekber Ağa'ydı.

Ekber henüz küçükken, annesi ona sık sık kutsal kişiden bahsederdi.

"Gerçekten kuyuda mı yaşıyor?" diye sorardı.

"Evet, gerçekten. Tanrı gökyüzünde ve o kutsal kişi kuyuda."

"Onu orada gördün mü?"

"Ben mi? Hayır, ben oraya kadar tırmanamam. Fakat kuyuya kadar çıkan adamlar var. Onlar kuyunun içine bakmışlar ve kutsal kişiyi gördüler."

"Kim? Hangi adamlar?"

"Yeşil kaşkol takan adamlar. Hiç dikkatini çekmediler mi? Mağrur bir edayla, dimdik omuzlarla geçerler köyün içinden."

"Ben de bir kez bu kuyuya çıkabilecek miyim?"

"Güçlü bacakların olmalı, ve akıllı, ve cesur da olmalısın."

Birkaç kez oraya, yukarıya tırmanmayı denemişti, ancak her defasında yarı yoldan geri dönmek zorunda kalmıştı. O daracık yollar birden öyle tehlike dolu olurdu ki, bir adım daha atmaya cesaret edemezdiniz. Belki de tek bir kez geçilebilecek ve sonra da yıkılacak yollardı. Yol artık yoksa, nasıl geri dönülecekti?

Tırmanırken böyle şeyler düşünülmemeli, yoksa kuyuya asla varılamaz. Fakat, ihtimalle dönüşü olmayan bir yere nasıl olur da birisi gitmeye cesaret eder?

İşte bu bir sırdı. Yalnızca güçlü bacaklar ve zekâ yeterli değildi, bir de içten bir istek olmalıydı, öyle bir noktaya varmış olunmalıydı ki, yaşamdan vazgeçmeye, yaşamı arkada bırakmaya hazır olunan, artık yaşama ihtiyaç duyulmayan bir nokta. Ancak o zaman kuyuya ulaşılırdı.

Ekber Ağa bu noktaya varmıştı. Karısının ölümü onu, bir daha geri dönmemek üzere, kuyuya gitmeyi istediği bu noktaya getirmişti. Kutsal kişiye ihtiyacı vardı, kuyunun önünde diz çöküp, artık korktuğunu, artık yaşamaya devam

edecek cesareti olmadığını söylemesi gerekiyordu.

Karısını mezara götürmek üzere tabuta koydukları an, sessizce bahçeden kaçtı. Tırmanmaya başlamıştı, hayatı unutmak için.

Herkes onu arıyordu. Bütün köy mezarda onu beklerken, o nereye gitmiş olabilirdi?

Kasım Han, Ekber'i dağda aramaya karar verdi. Onun gitmiş olduğu yeri seziyordu, ve kuyuya ulaşamadığını düşünüyordu, aksine düştüğünden ve kimsenin ona yardım edemeyeceğinden endişe ediyordu.

Katıra eyeri vurdu, dürbününü aldı ve dağa çıktı. Hayvanın artık devam etmek istemediği, etmeye cesaret edemediği ana kadar gitti. Bir kayanın üstüne çıktı ve dürbünüyle yukarıya, o kutsal yere baktı. Hayır, Ekber orada değildi.

Bir kez daha baktı, acaba... ama, evet, birisi diz çökmüştü, birisi alnını toprağa dayamıştı. Yok, kuyuya bakıyordu, ya da hayır, dizlerinin üstünde oturmuş yazıyordu.

"Akıllıca!" dedi Kasım Han yüksek sesle ve güldü. Şu Ekber, kuyuya ulaşmıştı.

Onun için ne yapabilirdi? Hiçbir şey, kimse onun için bir şey yapamazdı. Kasım Han bir kez daha güldü. Dağ, gülüşüyle çınladı.

"Kuyuya ulaştı!" diye bağırdı. "Ekber'im benim! Oh, ne de mükemmel. Ne de mükemmel yaptı bunu. Ne mükemmel benim için. Ağlasın. Yazsın. Ha, ha, ha, ha. Pipom eksik. Aman Tanrım, keşke afyonumu yanıma almış olsaydım. Şuracıkta kayaya oturur, yavaşça içer ve onu izlerdim."

Ekber nasıl geri dönecekti? Ah, merak etme. Kuyuya varan, geri de döner. Akıllı dağ keçileri her zaman geri döner.

Kasım Han ne yapsındı? Onu beklese miydi yoksa eve mi gitseydi?

Eve döndü, çünkü şimdi kutlamak için, üzerinde otuz afyon içtiği halısını yaymak için, gerçek bir nedeni vardı. Belki bu pek yakışık almazdı, zira Ekber'in karısı henüz ölmüştü, ama ailesi de kızlarının bu kadar hasta olduğunu söylemeliydi. Yas tutmak istemiyoruz, aksine kutlamak istiyoruz, Ekber'e, rahmetliyi unutması için yardımcı olmalıyız. Bir şenlik, yarın sabah, hayır, hemen şimdi, şimdi, bu karanlıkta. Hepsini çağıracağım: "Acele edin! Acele edin! Herkes damlara! Yeğenimi selamlayın! O kuyuya ulaştı!"

Kasım Han katır sırtında, doğruca en büyük ablasına gitti: "Nerede kaldın? Ekber için yeşil bir kaşkol getir! Adam olan o adam için! Ekber'imiz o yere ulaştı. Kuyunun kenarında duruyor! Al, işte dürbün! Acele et! Dama çık! Bak! Hâlâ orada duruyor!"

Kasım Han, ölen gelin için dua edilen camiye gitti. Kapıdan indi ve içeri koştu: Erkekler! Allah! Allah! Bakın, yeşil bir kaşkol! İşte burada da bir dürbün! Dama çıkın ve karanlık çökmeden bakın! Ekber kuyuya ulaştı!"

Gecenin ortasında, artık herkes Ekber'in hiçbir zaman dönemeyeceğinden endişe ederken, köy meydanında bir gölge göründü. Ekber.

Kasım Han yeşil kaşkolu boynuna sardı ve ağladı.

Tren yolu hasıl olmadan önce, henüz bir trenden söz edilmiyorken, kuyuyla ilgili her şey esrarengizdi. Hatta kuşların kuyunun üzerinde uçarken, daha yavaş uçtukları ve başlarını eğdikleri anlatılırdı.

Tren ile bu durum değişmişti. Eskiden kuyu, ulaşılmazlık ile eş anlamlıydı, fakat bu artık geçerli değildi. Ve o yerin kutsallığı, demiryolu ile artmış mıydı, yoksa eksilmiş

miydi, bunu söylemek çok zordu.

İlk iki yıl, tren mağaranın yanından geçerken, o kutsal mekân hâlâ ulaşılmazdı.

Dağdaki köylüler treni görmezden geliyordu. Sanki o modern kazanımlar onları hiç ilgilendirmiyordu. Nihayetinde Kızılların sınırına kadar giden tren, Şah Rıza'nın treniydi, onların değildi. Fakat zamanla kayaların içinden Safrandağı'nın zirvesinde kadar kıvrıla kıvrıla yukarı çıkan o demirden caddeye alışıldı.

Gittikçe artan bir sıklıkla, hacılar yukarıya rayların üzerinden çıktılar.

"Bakın! Bir yol! Tanrısal bir yol bizim için hazırlanmış!"

Neden bu demiryolu varken, o tehlikeli dağ geçitleri kullanılsındı? Hatta bu yolla kutsal yerin daha da yakınına varılıyordu. (Ekber Ağa'nın notlarından, kendisinin de bu yoldan gidip gitmediği anlaşılmıyor.)

Şimdi, bu kutsal hat artık keşfedildiğinden, katırlara rayların üzerinde gitmeleri öğretilmek isteniyordu. Fakat katırlar inatlaşıyordu. Hayvanlar yağ kokan traverslerden korkuyor ve toynaklarını onların üstüne koymaktan çekiniyorlardı. Özellikle yaşlı katırlar asla istemiyordu, kaçıyorlardı.

Genç katırlarla denendi. O dönemde günler, hatta haftalar boyu genç hayvanlara, toynaklarını bir traversten ötekine nasıl hareket ettirmeleri gerektiğini öğretmekle meşgul olan bir esnaf vardı.

Safrandağı'nda ağızlarına siyah yağ sürülür sürülmez, raylara çıkan bir hayvan nesli yetiştirilmişti. Hacılar hayvanların sırtına biniyor, ve hayvanlar da bir traversten ötekine, dikkatlice çıkıyordu.

Başlangıçta hacılar bu hat üzerinden yolculuk etmeye cesaret edemiyorlardı. Bu özellikle yaşlı insanlar için geçerliydi. Fakat çok geçmeden, peçeli yaşlı kadınlar bile kıkırdayarak katırların sırtında rayların üzerinden yukarı çıkmaya başladı.

Hacılar seli hızla büyüdü. Dört bir yandan adamlar, sırtlarında hasta çocukları, delirmiş kadınları, güçten düşmüş babaları ve anneleri, Safrandağı'na geliyor ve burada bir kamu kiralıyordu.

Fakat bu çok uzun sürmedi. Her cuma akşamı, lokomotifin düdüğü yine birdenbire öttüğünde, hayvanlar öylesine paniğe kapılıyordu ki, hacıları sırtlarından fırlatıyor ve köye, ahıra dönüyorlardı. O sıra birinin bacağı, diğerinin nerdeyse boynu kırılmıştı. Burada bir hayvanın toynağı rayların arasına sıkışmış, orada yaşlı bir kadın çadoruyla bir kireç takılıp kalmıştı.

Günün birinde çit ve dikenli telle dolu kamyonlar geldi. Düzinelerce işçi çitleri dikip dikenli teli de öyle bir sardılar ki, artık bir yılan dahi aradan geçemezdi.

Fakat kuyuya ulaşmak için yeni bir yol, yeni bir yöntem bulundu. Bu yol herkesin izleyebileceği bir yol değildi, yalnızca akıllı, güçlü, genç erkeklerin gidebileceği bir yoldu.

Eskiden bunu yapabilen birkaç kişi vardı, oysa şimdi sayıları gittikçe artıyordu. Delikanlılar yeşil kaşkolu alabilmek için, ellerinden geleni yapıyordu. Bu inanılmaz bir meydan okumaydı. Onların kendilerini kanıtlaması için büyük bir sınavdı bu. Belki de ateşle bir sınavdı, yani yaşamlarının sınavıydı.

Dikenli telin son bulduğu yere kadar çıkıyorlardı. Orada, karanlıkta, trenin daha yüksekçe bir bölümü önlerinden geçene kadar beklerlerdi. Sonra da atlarlardı.

En zor olan bu değildi. Cesaret eden hemen herkes, bunu yapabiliyordu. Ancak yaklaşık bir çeyrek saatten sonra tren keskin bir viraja giriyordu, bu da en önemli an idi. Yukarıda oturan kişi o an, olabildiğince en hızlı şekilde trenin üstünde koşmak zorundaydı ki, o belirli kayaya atlayabilsin.

İyi bir zamanlama, yumuşak hareketler ve cesaret gerekliydi, eğer tam da işte bu kayaya ulaşılmak isteniyorsa.

Ayaklarının üzerine sağlam bir biçimde basıp da kalkamayanın cesedi ya da paramparça olmuş bedeni ertesi gün bir katırın sırtına yükleniyordu.

Tıpkı bir kaplan ya da gerçek bir keçi gibi ayaklarıyla o kayaya tutunup da ayağa kalkmayı başaranın, hemen yaşadığına dair bir işaret vermesi gerekiyordu. Çünkü tüm köy heyecanla damların üzerinde beklerdi. Eğer başarılı olunduysa, bir işaret fişeğinin atılması gerekiyordu.

Kayanın üzerinde birisi el sallar sallamaz, bir okçu bir meşale tutuşturur ve onu havaya atardı.

Yolun kalan kısmı o kadar da meşakkatli değildi. Kutsal kuyuya varana dek zorlu yedi yamacın çıkılması gerekiyordu. Fakat bunda neredeyse hep başarılı olunurdu.

Ertesi gün, sabahın çok erken saatlerinde inişe koyulduğunuzda, sizi, dağa tırmanıp da gelmiş delikanlılar, kızlar ve yaşlı adamlar hoş geldinle karşılardı. Hepsi de size sarılmak ister, gözlerinize dokunmak isterdi, kuyuyu, içinde oturan kutsal kişiyi ve onun gaz lambasının ışığı altındaki kitabını görmüş olduğunuz için.

Bu böyle devam edemezdi. Şah Rıza Han, daha önce söylendiği gibi, bu geri kalmış tarımla geçinen ülkeyi, modern bir ülkeye dönüştürmek istiyordu. Tahran'da artık hiçbir kadın çadorla dolaşamıyordu. Şah'ın polisleri örtünmüş

kadınları kamyonlara dolduruyor ve onları hücrelere kapatıyordu. Rıza Han Paris'ten binlerce şapka getirtmişti.

Onun düşü gerçek olmuştu. Trenleri artık ülkenin sınırlarına dek tüm yönlere doğru gidiyordu. Rıza Han hiç kuşku duymuyordu. Din görevlilerini yok etmeliydi, batıl inancı yok etmeliydi ve de orada burada kuyularda oturup kitaplarını okuyan tüm o kutsal kişileri yok etmeliydi.

Yok etmeliydi o kuyuyu! Ortadan kaldırın, diye emretti. Her şeyi ortadan kaldırın ve hacıları evlerine gönderin!

Fakat kimin buna cesareti vardı? Kim kuyuya dokunmaya ve hacıları durdurmaya cesaret edebilirdi? Hiç kimse. Hacılara karşı yapılacak en küçük bir şeyde bile, evinizi yakarlardı.

Ama Şah böyle olmasını istiyordu. Artık hiçbir hacı dağa çıkamazdı.

İnsanlar dinlemediler. Sırtlarında hastaları, dua etmeye dayanamadıkları o yere çıkıyorlardı.

Ta ki bir gün, ellerinde doğrultulmuş tüfekleriyle düzinelerce ordu polisinin dışarı atladığı tanklar gelene kadar.

"Eve!"

Kimse dinlemiyordu.

"Yukarı giden eşeği bile vuracağım. Eve!" diye bağırdı bir polis.

İhtiyar bir adam hareketlenmeye başladı. Polis tüfeğini ona doğrulttu, fakat havaya ateş etti.

"*La ilaha illallah*," diye bağırdı biri.

"*La ilaha illallah*," diye cevap verdi yüzlerce hacı ve aynı anda hep beraber tırmanmaya başladılar.

Polisler birkaç daha kez havaya ateş etti.

Bu hiçbir şeyi değiştirmedi. Bir polis kalabalığın içine ateş etmeye cüret etti. İki adam düştü. Polisler büyük bir

korkuyla tanklara doğru koştu. Hacılar onları yakalamak için peşlerinden koşuyordu, fakat sürücüler tam gaz ilerledi.

Ertesi gün kutsal şehir Kum'da hareket başladı. Hapse tıkılmış olan yüksek seviyedeki din görevlileri, Müslümanlara grev yapma, çarşıları kapatma emri verdi.

Rıza Han'n tepkisi öfkeliydi.

"Kutsal kuyunun üstünü kapatın!" diye emretti

Kim cesaret edebilirdi buna?

Hiç kimse.

"O zaman ben yaparım!" dedi Şah.

Bir sabahın erken saatlerinde tuhaf, kısa bir trenin düdük sesi duyuldu. Herkes alışılmadık bir şeylerin olduğunu hemen anladı. Daha önce hiç kimse böyle kısa bir tren görmemişti. Herkes ne olduğunu görmek için dama çıktı. O tuhaf tren yavaşça yukarı çıkıyordu ve genç erkeklerin hep trenin üstüne atladığı o bildik virajda durdu. Rıza Şah trenden indi ve adamlarının yardımıyla kutsal kuyuya doğru tırmandı. Onun ardında, antrenmanlı beş dağcı çimento çuvalları, kürek ve suyla dolu kaplar taşıyıp gidiyordu. Şah askeri kaşkolunu bir kayanın üstüne bıraktı ve çizmeleriyle kuyunun kenarına çıktı. Bunu geçen son on üç yüzyıldır hiç kimse yapmamıştı.

"Şu kocaman taşı alın!" diye bağırdı. "Buraya getirin onu! Şuraya koyun!"

O beş dağcı taşı yerinden alıp havaya kaldırdı ve onu titreyen ellerle kuyunun üstüne koydu.

İşte böylece kuyu kapatıldı.

Şah bu çevreyi yalnızca sarayın keçilerinin bulunabileceği bir askeri alan olarak ilan etti.

Aynı günün akşamı gece yarısı vardığı, kutsal şehir

Kum'a uçtu. Grev yapan çarşı esnafı, Altın Cami'de toplanmış ve genç bir imam da Şah'a karşı ateşli bir konuşma yapıyordu. Şah dışarıda bir süre onu dinledi, sonra da emretti "Yakalayın onu."

Herkes tutuklandı, herkes, bir tek genç, zeki Humeyni dışında. O, çatıların üzerinden kaçmayı başardı.

O gece şeytan bile, bu imamın Rıza Han'ın krallığını elli yıl sonra kökünden kazıyacağını, sezemezdi.

İkinci Dünya Savaşı esnasında Rıza Han ülkeyi terk etmek zorunda kaldı. Bu ittifak devletlerinin verdiği bir karardı. Başka bir seçeneği yoktu, Kahire'ye gönderildi, ve orada öldü.

Aynı Batılı iktidar güçleri daha sonra İran şahı olarak, bilinen oğlunun tahta çıkmasına yardım etti.

O dönemde Ekber Ağa Safranköyü'nde yaşıyordu. Karısının ölümünden beri çok seneler geçmişti, fakat ona uygun bir kadın bulunamamıştı. Yine düzenli olarak o genç fahişenin yanında geceliyordu. Kasım Han bundan hoşnut değildi, fakat onu bundan alıkoyamıyordu. Daha sonraları, Ekber Ağa'yı İsfahan'a gönderme fikrini buldu Kasım Han.

İsfahan

Ekber'e, İsfahan' a giderken eşlik edeceğiz.
Orada halı satın alacağız. Başka da hiçbir şey yapmayacağız.
Her akşam çatısında oturacağız
Ulu Cami'nin
ve buradan geceyi seyredeceğiz.

Hollandalı şair Pieter Nicolaas van Eyck (1887-1954) hayatı, sırlarla ve acılarla dolu olduğundan, severdi. En ünlü şiirlerinden biri "Bahçıvan ve Ölüm" adlı şiiridir.

Soylu bir Acem konuşur:

Bu sabah bahçıvanım eve koştu, ölü gibi bir yüzle,
Bana, korku dolu bir sesle dedi ki: "Bey, şimdi beni dinle!

Ağaçları keserken – ki senin emrindi - ,
ölüm işte orada duruyordu, birdenbire baktım ki.

Kaçıyorum son hızla, yüreğim dehşetten
sarsılmış,
son anda görüyorum, elini tehditle havaya kaldırmış.

Ey Bey, bu boş bir hayal değil, atını ver bana,
ki bugün varayım İsfahan'a" –

Öğle vakti rastladım – hizmetçim gitti telaş içinde –
o yabancı konuğa, servi ağaçlarının olduğu bahçemizde.
"Neden" diye soruyorum suskun yabancıya,
"tehdit ettin ey ölüm,
bu sabah, hizmet edeni bana?"

Bunun üzerine o: "Bu bir tehdit değildi ki", ve bir gülümsemenin
izi
geçti yüzünden, "hayret ediyordum sadece,

Bu sabah hâlâ burada durduğuna, Tanrı'nın isteğine göre
Akşama alacaktım canını, İsfahan'da."

İnsanı derinden etkileyen bir şiir. Derinden etkileyen bir hikâye. Derinden etkilenmiş bir halde Ekber Ağa at sırtında dayısı Kasım Han'la birlikte, İsfahan'a yola çıkmak üzere, ıssız bir istasyona gidiyordu.

Dayısı onu birkaç aylığına, evet belki de birkaç yıllığına Safranköyü'nden uzaklaştırmak istiyordu. İsfahan'daki bir arkadaşıyla, Ekber'i ona göndereceği konusunda anlaşmıştı.

Kasım Han sadece sağırlara, körlere, yaşlı kadınlar ve afyonkeş adamlara göre olduğunu düşündüğü köyün yalnızlığından, Ekber'i kurtarmak istiyordu. Artık Ekber'in

kendi ayakları üstünde durmasının ve başka insanları tanımasının zamanı gelmişti. Fakat onu nereye yollayabilirdi?

Afyon kötü bir bağımlılıktır. Nerede olursanız olun, hep bir pipoya, bir çaydanlığa, taze kor dolu bir mangala, şekere, özel çay bardaklarına, temiz bir kaşığa, küçük bir halıya, ve dışarıya baktığınızda ağaçların, dağların veya güzel bir manzaranın göründüğü korunaklı, sessiz bir odaya ihtiyacınız olur.

Bu yüzden afyon içenlerin birbirlerine ihtiyacı vardır. Bu yüzden de aralarındaki ilişkiye özen gösterirlerdi. Memleketin her yerinde, beraber içmek için gittiklerinde her daim kapısı açık dostları ve tanıdıkları vardı.

Özellikle Kasım Han'ın çok dostu vardı. Şairdi ve ünlü halı sanatçılarıydı dostları. Çok derin saygı duyulan erkeklerdi. Onlardan biri İsfahan'da yaşıyordu.

Tren geldi ve Ekber Ağa bindi. İlk tren yolculuğuydu. Kasım Han onun cebine her şeyi, adresi, İsfahanlının adını, hatta Safranköyü'ndeki kendi adresini ve çavuşun, yani polis şefinin, telgraf adresini, koymuştu.

İlk defa memleketinden çıkıyorsun ve doğruca İsfahan'a gidiyorsun, öyle bir şehre ki, "dünyanın yarısı" denilen bir şehre. İsfahan, en eski Acem camilerinin durduğu şehir. Yüzyıllar önce bu mabetleri inşa edenler, onlara gökyüzünün en güzel rengini vermiştir, ve duvarlardaki binlerce esrarlı süsleme seni öyle bir büyüler ki, nerede olduğunu ya da durduğunu bilemezsin.

Nakş-i Cihan Meydanı'nın* arkasında, Sasaniler döneminden kalma mezar taşı parçalarının bulunduğu çok eski bir mezarlık vardır. Bu mezarlıkta o Acem bahçıvan, ya da eğer onda, o Hollandalı şairin bahçıvanı, gömülüdür. Bunu mezar taşında okuyabilirsin: "Burada bahçıvan yatmaktadır,

o adam ki, kısa süreliğine ölümden kaçan."

Mezarın sol tarafında, uzakta dev bir dağ servisi görünür. Gül tarhlarının arasından, o çok eski taş yoldan ona doğru gidildiğinde, bir çarşıya gelirsiniz. Memleketin en eski ve Müslüman dünyasının en güzel çarşısına. Orada en muhteşem Acem halılarını görebilirsiniz. Her dükkânda bu halılardan yüzlercesi istiflenmiş durur. Dükkânın iç kısmında, genellikle işinin başında olan tecrübeli, yaşlı bir halı dokuyucusunun bulunduğu bir çalışma odası yer alır. Ancak burada halılar dokunmaz, aksine yamanır. Çarşıda satılan halılar çok pahalıdır; bazen böyle emsalsiz bir halının hasara uğramış bir yeri bulunur. Bu nedenle bir iğne ve birkaç renkli iplikle büyü yapabilen tecrübeli bir tamirci – bir uzaman – bulunmak zorundadır.

Bu dükkânlardan birinde tanınmış bir halı onarıcısı çalışıyordu, Behzad bin Şamsololama. Parmak uçlarında saf büyü vardı. Ve İsfahan'ın istasyonunda Ekber Ağa'yı bekleyen oydu.

Yirmi üç saat süren bir yolculuktan sonra tren gelmişti. Ekber Ağa indi.

"Dinle," demişti dayısı ona, "hiçbir yere gitmiyorsun. İniyorsun ve duruyorsun, ta ki gözlüklü, elinde bastonu yaşlı bir adam seni gelip alana kadar."

Her şey yolunda gitmiş olmalı, çünkü daha sonraları Ekber'in evinin oturma odasındaki şöminenin üstünde, Ekber Ağa'nın gözlüklü ve bastonlu bir adamın yanında poz verdiği görülen bir siyah beyaz fotoğraf yer ald. Dikkatlice bakıldığında, onların ardında silinmiş Farsça yazıyla "İsfahan" sözcüğü okunabiliyordu.

Ekber Ağa İsfahan'da bir buçuk yıl kaldı, ve günün en erken saatlerinden gecenin geç saatlerine kadar dükkânın

ufasındaki o küçük odada çalıştı. Dükkân kapandığında, kaldığı çatıdaki odasına çıkardı.

İsfahan onda derin izler bırakmıştı. Sonraları hep bu şehirden konuştu. Herhangi bir yerde bir İsfahan halısı gördüğünde: "Bak, bu İsfahan'dan geliyor. Hiç oraya gittin mi?"

Camileri anlatırdı. Şeyh Lütfullah Camisi'nin mavi çinilerini tasvir ettiğinde, gökyüzünü işaret ederdi. Çünkü bu mabet, evrenin mabedi karşısında duruyor, ona meydan okuyordu.

O kadim Ulu Cami'ye olan hayranlığını ifade etmek istediğinde, eline ev yapımında kullanılan bir taş alır, onu havaya kaldırıp, sonra da yere düşmesi için bırakıverirdi. Bununla caminin taşlarının gökyüzünden düşmüş olduğunu ima ederdi.

Çarşıdan bahsettiğinde, eliyle ağzını kapatır ve hayretle bakınırdı. Bununla bazen orada, görenin dilinin tutulduğu, sihirli halıların serildiğini anlatmak isterdi.

Fakat İsfahan'ın güzelliğini kendi basit el kol hareketleriyle nasıl anlatabiliyordu? Onun bir oğula ihtiyacı vardı, gözleriyle anlaşılır bir hale getiren bir İsmail'e.

"Orada daha başka neler yaptın? Yani demek istiyorum ki, akşamları, boş olduğunda ya da çalışman gerekmediği cuma günleri? Anlat, orada halı yamamak dışında neler yaptığını, anlat bana!"

"Cumaları namaza giderdim. Orada çok insan olurdu."

"Eee, sonra?"

"Sonra camide oturur kalırdım, gece oluncaya kadar."

"Eee, sonra?"

"Sonra caminin çatısına tırmanır ve yukarıya, geceye bakardım."

"Başka?"

"Nasıl, başka?"

"Diğer geceler? Diğer gecelerde ne yaptın?"

"Bakmak."

"Neden, bakmak? Her akşam çatıda oturup yukarıya, gecenin içine mi baktın?"

"Bak, burada, sinede, sol tarafta. Bir şey hissediyordum. Ne, bilmiyorum, ama acıyordu. Hayır, acı değil. Başka bir şey. Bir his... nasıl diyeyim. Geri dönmek istiyordum."

Nihayet eve dönebilecekti.

"Hasta oldum. Artık halıları onaramıyordum. Başım ağrıyordu. Yanlış iplikleri dokuyordum. Yeşil yerine mavileri alıyordum. Bu iyi değildi. Yaşlı adama gittim, alnımı elinin üstüne dayadım ve ağladım."

Yaşlı adam Ekber'i istasyona götürmüş ve onun evine dönmesine izin vermişti. Uzun bir yolculuktan sonra tren tam gecenin ortasında Safrandağı'nın küçük istasyonunda durdu. Kondüktör ona haber verdi. Ekber indi ve yukarıya, dağa çıktı, yeni bir hayata başlamak için.

Eve gitmek istiyordu, ama yolda giderken birden yönünü değiştirdi. Bir saat süresince bir yokuş yukarı, bir yokuş aşağıya gidip de genç fahişenin evine varılan o yola yönelmişti.

Kapıyı çaldı, fakat o açmadı. Sarhoşun teki olmasından korkuyordu. Bir daha çaldı kapıyı. Kadın kapıyı açmak istemiyordu. Ona seslendi: "Ajaa jajaja aaajaja ja aja aja ja."

"Sen misin, Ekber?" diye seslendi kadın yukarıdan. Kapıyı açtı, ona sarıldı ve onu içeri aldı. Geceyi onunla geçirdi, ertesi gün de birlikteydiler. Ekber ancak daha sonraki akşam evine gitti.

Ertesi gün Ekber Ağa köy meydanının ortasında durup adamlara İsfahan'dan bahsederken, herkes onun parmaklarına bakıyordu. Parmaklarının üzerine boyası geçmiş olan halıların rengi, adamların bildiği renklerden farklıydı. İsfahan'ın mavisi gökyüzünün rengini almıştı, sarı, eski taşların rengini, ve yeşil de Safrandağı'ndaki çimenin yeşili değildi.

Şimdi artık herkes, Ekber'in daha fazla tekniğe hakim olduğunu biliyordu, İsfahan'ın üslubunda tekniklere.

Daha sonra Ekber bunu uygulamada da kanıtladı. Artık insanlar tarafından her zamankinden de çok beklenir olmuştu Ekber.

Bir parça kor halinde kömür parçası mı düşmüştü halının üstüne? Ekber Ağa onarır yanık yeri, o deliği büyüyle yok ederdi. Bir sıçan çeyizlik bir halının ucunu mu kemirmiş? Ağlamayın, merak etmeyin! Ben Ekber Ağa'yı çağırıyorum.

Bir soylu gibi karşılanırdı. Ve o da işiyle gurur duyan gerçek bir uzman gibi davranırdı. At üstünde giderken sırtında taşıdığı, ve evlere girerken koltuğunun altına sıkıştırdığı deri çantasını, İsfahan'dan almıştı. Tıpkı her zaman yaşlı Şamsololama'nın yaptığı gibi. Dimdik durur ve sorardı "Halı nerede?"

Bir defasında İsmail, Kasım Han'a sormuştu: "Neden babamı bu mesleğe yönlendirdiniz?"

"Bak, oğlum, halı dokumak, bizlere göre bir iş değildir elinde. Evimizin kadınları bile bunu yapmazdı. Daha çok aradan köylüler, uzun kışlar boyunca yapacak bir şeyleri olmayan çiftçiler içindi. Yine de öğrenmesini istedim. Fakat kısa sürede bunu yapamayacağını anladım. Onun özgürlüğüne ihtiyacı vardı, çekip gidebilmeliydi. O, iki, üç ya da beş yıl tek bir halının başında oturabilecek bir adam değil-

di. Birkaç saat meşgul olacağı, sonra da evden çıkıp gidece-
ği bir şeye ihtiyacı vardı. Bu nedenle onun halı onarıcısı ola-
bileceğini düşündüm. Halıları onarmak sıkıcı bir iş değildir,
aksine çok da ilginç bir iştir, insanın bunun için aklını kul
lanması gerekir. Aslında bir sanatçı olmak gerekir. Anlıyo
musun, ne demek istediğimi? Babanın bir sanatçı ruhu ol
duğunu biliyordum."

"O, bir sanatçı mı?"

"Evet, bir sanatçı, bir ressam, bir... nasıl diyeyim? O za-
manlar böyle bir şey hiç bilinmiyordu. İşe gidilirdi, biçilir-
di, sürülürdü, ekmek derdi peşinde. Sen benim durumum-
da ne yapardın? Tamir etmek, oğlum, onun için en iyi alan-
dı. Daima bir yerlerde hasarlı halılar vardır. Böyle geçinip
gitti. Böyle ekmeğini kazandı ve aynı zamanda bir sanatçı
olarak dokuyabildi, boyayabildi, düzeltip biçim verebildi
Düşüncelerini bir halıya dokuyabilirsin çünkü.

Baban sağır dilsiz, okuma yazması olmayan bir şairdi
Bunu sana bir kez daha söylemiştim. Düşünceleriyle bir yer-
lere varmalıydı, gizli yazı defterine ya da halıdaki bir deli
ğe."

Böylece Ekber at üstünde, paltosunun iç cebinde defte-
riyle ve sırtında iş çantasıyla köy köy dolaştı.

Ne zaman yazardı, bunu kimse bilmiyordu. Ne hakkında
yazardı, hele bu hiç mi hiç bilinmiyordu. Defter ona aitti işte
bedeninin bir parçası olmuştu, tıpkı atan yüreği gibi, yüreği-
ne de kimse dikkat etmezdi. Yalnızca İsmail bilirdi, babası
yazdığında. Anlamadığı ve el kol hareketleriyle anlatamadığı
şeyler hakkında yazmak zorunda olduğunu bilirdi. Onu çok
etkileyen ulaşılmaz, anlaşılmaz, kavranılmaz şeyler, üzerine
uzun uzun aciz bir halde düşündüğü, önlerinde fikre dalıp
durduğu ya da düşünmek için oturduğu şeyler. Ölüm hakkın-

[illegible] mesela, Ay hakkında, yağmur, kuyu ve elbette aşk hakkında [illegible] yüreğin içindeki tasvir edilemez kıpırdanma. Hayatında [illegible] derin izler bırakmış olaylar hakkında da tabii ki. Bu olaylardan biri, Savojbolag'a doğru yoldayken cereyan etti.

İsmail bu hikâyeyi babasından sık sık dinlemişti. Gerçi, oğlan olanı biteni kısmen kavramıştı, ama tam olarak neler olduğunu anlayamamıştı.

Yaklaşık on, on iki yaşındayken, babası onu yanında götürüvermişti.

"Nereye gidiyoruz?"

"Gel hele," diye işaret etti babası. "Burada bir arkadaşım oturuyor. O sana hikâyeyi anlatabilir. O hikâyeyi tam olarak biliyor."

"Hangi hikâyeyi kastediyorsun."

"Askerlik hikâyemi. Biliyorsun işte. Haydi, gelsene artık biraz daha hızlı yürürsen, oraya daha erken varırız."

Aslında İsmail'in tırmanmayı artık canı istemiyordu. Bir buçuk saat sonra köye vardıklarında, Ekber öylece yürümeye devam etti. Karanlık olmuştu, köylüler gaz lambalarını yakmıştı.

"Nereye gidiyorsun," diye itiraz etti İsmail.

"Gel gel. Oradaki çiftliğe gidiyoruz. Görüyor musun, orada, uzakta, ışığın yandığı yer."

Tırmanmanın İsmail için fazla yorucu olabileceğini, şehirden gelen bir oğlanın dağlarda yaşayandan farklı olacağını hiç düşünmemişti.

"Gel! Neredeyse vardık."

Bir yarım saat daha gittikten sonra nihayet, büyük siyah bir köpeğin havlayarak bekçilik ettiği çiftliğe geldiler.

Bir çiftçi elinde gaz lambasıyla onları karşıladı.

"Kim o?"

Ekber Ağa sessiz sesiyle bağırmaya başladı. "Aka, Aka *Akba, Esma, Esma, Esma.*"

"Ah, sen misin, Ekber? *Selamün Aleyküm*! Senin adın n oğlum? Yakına gelin. Sus, köpek, şşş....! İçeri gelin."

Köpek karanlıkta kayboldu. İçeri geçtiler.

"İsmail. Sensin demek İsmail, Ekber Ağa'nın oğlu. Alla hım! Ne güzel! Biliyordum, Ekber Ağa'nın bir oğlu olduğu nu, ama böyle düzgün, akıllı bir delikanlı beklememişti. Bı ne şeref! Hoş geldiniz şu fakir çiftliğime. Daha yakına gelse ne oğlum. Ah, ne güzel, bu ne şeref!"

Karısını çağırdı. "Neredesin? Bak, kim geldi!"

Çiftçinin karısı geldi. Hayretle kolunu İsmail'e atmı olan Ekber Ağa'ya baktı.

"Bu da senin oğlun mu?" diye sordu. "Allah, Allah. Kin düşünebilirdi, Ekber Ağa'nın bir gün böyle bir oğlu olacağı nı."

İsmail'i alnından öptü.

"Hoş geldiniz, oğlum. Bizim çocuklarımız yok, o halc sen oğlumuzsun. Hoş gelmişsin. Küçük evimi kendi evi bil. Biz babanın arkadaşlarıyız. Çekinme, geç içeri, otur ora daki halıya."

Kısa süre sonra çiftçinin karısı başının üzerinde büyül bir sini yemekle yeniden içeri geldi.

Yemek esnasında geçmişten konuşmuşlardı, ve İsma il'in hiçbir şeyi çevirmesi gerekmemişti, çünkü birbirlerin çok iyi anlıyorlardı. Sonunda İsmail'in çiftçiye babasıyla il gili hikâyeyi sorma zamanı gelmişti.

"Daha bilmiyor musun o hikâyeyi oğlum, ama neredei bileceksin ki, ben onu sana henüz anlatmadıysam?"

Ekber Ağa çiftçinin ağzına bakıp, hikâyeyi takip etti

[illegible] sözcükleri duyar gibiydi. "Rıza Han'ı, Şah Rıza'yı bilir [illegible]? Daha önce onunla ilgili bir şey duydun mu? Ya da [illegible] hakkında okudun mu?"

"Evet, elbette. Okul kitabımızda onun siyah beyaz bir [illegible]fi var. Askeri paltosu ve koltuğunun altında bastonu [illegible] bir adam."

"Aynen öyle. Allahım, bu zamane çocukları da her şeyi [illegible]yor. Evet, o bugünkü Şah'ın babasıydı. Rıza Han zamanında henüz askerlik hizmeti yoktu. Fakat o Şah olduğunda bütün gençlerin askere gitmesi gerektiğini söyledi. Ama [illegible] bunu istemiyorduk. Askere gitsek, toprağı kim sürecek[illegible] kim biçecekti? İki yıl uzak kalsak, bu bizim çiftliğin sonu demek olacaktı. Bu yüzden nerede askeri polislerden birini görsek, kaçardık. Çatıların üzerinde saklanırdık ya da [illegible]lardaki samanların içine.

Ama bazen polisler birdenbire düzineler halinde köye [illegible]ldi ve buldukları her genç erkeği götürürlerdi.

Bunu hayal edebiliyor musun, oğlum? Birini yakalar, [illegible] kamyona atar ve yanlarında götürürlerdi. Ve bunu izle[illegible]n iki yıl boyunca bir daha eve gelemezdin. Çok katıydı o, [illegible] Şah Rıza."

"Polisler sizleri de yakaladı mı?"

"Evet, yakaladılar ve öldüresiye dövdüler. Günün birin[illegible]de öyle bir kamyon çıkageldi. İçinden askeri polisler atladı. [illegible] genç erkekler tabana kuvvet kaçtılar. Çatılarda sak[illegible]ndılar, kuyularda, yüksek ağaçlarda, hiçbir yeri, saklanılabilecek en olmadık yerleri bile, atlamadılar. Bir zaman sonra, [illegible] içinde görebileceğin tek bir adam bile kalmamıştı. Polisler havaya ateş etmeye başladı. Baban da tam o sıra at [illegible] terk edilmiş köy meydanından geçiyordu. Bir müş[illegible]riye gidiyordu."

"O anda siz neredeydiniz ki? Siz de saklanmıştınız, değil mi?"

"Sen akıllı bir oğlansın. İyi dinliyorsun. Ben caminin çatısındaydım ve her şeyi izliyordum."

Ekber Ağa güldü.

"Hatırlıyor musun?" diye el kol hareketleriyle işaret etti çiftçi. "Ekber, hatırlıyor musun? Polisler havaya ateş etti ve... yok, tabii ki atışları duymuyordun."

"Hayır, atışları duymadım," diye onayladı Ekber Ağa.

"Neyse, at sırtında, dimdik, meydandan geçiyordu. O anda silahlı polisleri fark etti. Durdu ve onlara baktı, sonra da sakince yoluna devam etti. 'Dur!' diye bağırdı bir polis. Fakat Ekber onu duymuyordu. 'Dur, diyorum!' Meydanda bu polise, Ekber Ağa'nın sağır dilsiz olduğunu söyleyebilecek hiç kimse kalmamıştı. 'Dur' diye bağırdı polis üçüncü kez. 'Eğer durmazsan, seni vururum.' Allahım, nasıl bir anı dı. Çatıda yere yatmış, her şeyi görüyordum."

"Eee, sonra?"

"Zor, ya da belki hiç de zor değildi. Sadece ayağa kalkıp bağırmalıydım: 'Durun! Ateş etmeyin!' "

"Bunu yaptınız mı?"

"Tabii ki. Ayağa fırladım, ellerimi kaldırdım ve bağırdım: 'Sağır. Ateş etmeyin. O sağırdır.' "

"Eee?"

"Polis tüfeğini üzerime doğrulttu ve bağırdı: 'Aşağıya!' "

"Peki, babam?"

"O hiçbir şey duymuyordu, ne olup bittiğini fark etmiyor, ve öylece ilerlemeye devam ediyordu."

"Polisler önce beni yakalamak istiyorlardı. 'Aşağıya atla', diye bağırdı bir tanesi. Ve ben o yüksek çatıdan atlamak zorundaydım. Köy meydanındaki camimizi gördün mü?"

"Hayır, köyden geçerek gelmedik."

"Caminin yüksek bir çatısı var. Atladım. Bugün bile sağ ayağım ağrır, oğlum. Kısaca, polisler ellerimi bağladılar ve beni arabaya soktular. Sonra da babamı aldılar. Onun sağır dilsiz olduğuna inanmıyorlardı."

"Neden ki?"

"Öyle işte. Özellikle baban eyerin üzerinde öyle dimdik durup, at sırtında büyük bir güvenle ilerlediği için. Böyle bir adamın kulaklarının duymadığı ve konuşamadığı hayal edilemiyordu."

"O zaman da babamı tutukladılar?"

"Aynen. Atını tuttular ve onu yıkılasıya dövdüler. Ellerini bağladılar, benim yanıma kamyona attılar. Bu yüzden, iki yıl boyunca askerlik yapmak zorunda kaldım."

"Peki, babam?"

"Bu uzun bir hikâye, bırak da önce bir bardak çay içeyim."

Çiftçinin karısı Ekber Ağa'ya ve kocasına çay, İsmail'e de sıcacık tatlı kurabiyeler getirdi.

"Bu hikâyeyi hiç duymamış mıydın?" diye sordu çiftçinin karısı.

"Hayır, bu şekilde değil. Babam bu hikâyeyi bana defalarca anlatmaya çalıştı, fakat bu şekilde geliştiğini bilmiyordum."

"Ben bu hikâyeyi yüz kereden fazla dinledim. Eskiden baban bize sık sık ziyarete gelirdi. Ve oturur oturmaz, hemen yine polislerden ve askerlik hizmetinden konuşurlardı."

Çiftçi çayını içip anlatmaya devam etti.

"Polise, Ekber'in sağır dilsiz olduğu konusunda yemin bile ediyordum. Fakat beni dinlemiyorlardı. Bizi şehirdeki

bir kışlaya götürdüler. Biliyor musun, o zamanlar askere gitmemek için, sağır dilsizmiş gibi yapan, ve bir de kör olmadığı halde, bunu iddia eden çok kişi vardı. Başkaları işaret parmağını keserdi, öyle ki artık ateş edemez olurlardı. Bu nedenle polisler babana inanmıyorlardı. Ve onu bir hücreye tıktılar."

"Tutuklu olarak mı?"

"Evet."

"Peki babam ne yaptı?"

"Bilmiyorum. Bence olup biteni kavramamıştı."

"Neden ki? Bir şeyleri anlıyor olmalıydı herhalde. Askerlik hizmetinin ne olduğunu bilmiyor muydu?"

"Bence bilmiyordu. Ben de tam olarak bu askerliğin ne anlama geldiğini bilmiyordum. Korkuyordum, herkes korkuyordu. Köydeki kızlar bile bizim için ağlıyordu. Bir daha hiç dönmeyeceğimizi düşünüyorlardı."

"Neden hücrede olmak zorundaydı?"

"Sağır dilsizleri hücrelere kapatırlardı ve onlara, sonunda ağızlarını açıp da: 'Su, ne olur bir yudum su. Dinleyin, ben dilsiz değilim, su, ne olur, bir yudum su', dedirtinceye kadar ne yemek, hatta ne de bir yudum su verirlerdi.

Korkuyordum, Ekber kuruyup gidecek diye. Bir şeyler yapmak zorundaydım."

"Subaylardan ya da generallerden birine gidemez miydiniz?" diye sordu İsmail.

"Hayır, bu insanlar ulaşılmazdır. Hem buna cesaretim yoktu. Hep köyde yaşamıştım, daha hiç şehre inmemiştim, hiçbir subay ya da general görmemiştim.

Fakat durumu daha da zorlaştıran, başka bir şey oldu. Bir kitap bulunmuştu, babanın paltosunun cebinde, tuhaf bir kitap."

"Ne kitabı?"

"Bunu ben de bilmiyordum. Babanın yanında bir kitap olduğunu bile bilmiyordum. Polisler aralarında müzakere ediyorlardı: Bu da ne şimdi? Çiviyazısıyla onun işi ne?

Artık Ekber için durum çok zordu. Askeri polisin bürosuna çağrıldım. Şef sordu: 'Bu kitap hakkında bir şey biliyor musun?'

Hayır, hiçbir şey bilmiyordum.

Kitaba baktım. Okuyamıyordum, öylece sayfaları karıştırdım ve alelade bir kitap olmadığını anladım. Daha ziyade tuhaf bir yazıydı, sanki bir çocuk küçük küçük yüzlerce işaret çizmişti.

Babanı içeri getirdiler. Zayıflamıştı, açlıktan bir deri bir kemik kalmıştı. 'Bu nedir?'

O benim diye, el kol hareketleriyle işaret etti.

'Bu kitabın sende işi ne?'

İçine yazıyorum, diye izah etti.

'Sen? Bu kitaba yazıyorsun?'

Evet.

'Ne hakkında?'

Kafamın içinde olan şeyler hakkında yazıyorum, diye anlattı.

İnsanlar onu anlamadı, ona inanmıyorlardı."

"Peki, siz? Siz ona inanıyor muydunuz?"

"Babanı tanıyordum, ama her zaman anlamazdım onu. Doğrusunu söylemem gerekirse, kuşku duyuyordum. Kitabın yabancılardan, şu çiviyazısı uzmanları, onlardan birinden çalmış olabileceğinden korkuyordum. Dayım, diye birdenbire el kol hareketleriyle anlatmaya başladı Ekber. Yaşlı dayım bununla ilgili her şeyi biliyor. O, o bana kafamın içindekileri bu kitaba yazmamı öğretti."

Tamam, tamam, dedi polis el kol hareketleriyle, haydi generale! Bizi generale çıkardılar. Polis kitabı generalin önüne koydu.

'Ne? Çiviyazısıyla mı?' diye bağırdı general. 'Bu kitabı nerede buldun?'

'Paltosunun iç cebinde buldum', diye yanıtladı polis. 'Ve o, sağır dilsiz olduğunu iddia ediyor.'

Artık ona sadece Tanrı yardım edebilirdi.

'Benim, o benim kitabım' diye işaret etti Ekber Ağa. 'Dayım, dayım biliyor bunu. Düşündüğüm zaman, kitaba yazıyorum.'

'Onu yakından mı tanır mısın?' diye sordu general.

'Evet. O arkadaşım, iyi bir tanıdığım. O bir uzman, çevrenin en iyi halı onarıcısı. Safranköyü'ndeki dayısıyla yaşıyor.'

'Bu kitabı nereden bulduğunu biliyor musun?'

'Hayır.'

'Tamam, sen gidebilirsin.'

Onunla ilgili başka ne yapmayı düşündüklerini bilmiyordum.

Bir saat sonra birinin bağırdığını duydum: Ekber Ağa. Polisler onun giysilerini çıkartmış ve onu küçük gölün buz gibi soğuk suyuna sokmuştu."

İsmail şaşkınlıkla anlatılanları takip eden babasına bakıyordu. Ekber Ağa başını salladı ve gülümsedi.

Çiftçinin karısı İsmail'in yanına oturdu ve kolunu omzuna koydu. "Çok şükür Ekber Ağa'nın artık onu destekleyecek bir oğlu var."

Çiftçi anlatmaya devam etti. "Ekber'in gerçeği anlatıp anlatmadığından emin değildim, çünkü böyle bir şey yaz-

[illegible] olduğunu tasavvur edemiyordum. Fakat onun için bir şeyler yapacak tek kişi bendim. Bir zaman sonra artık dayanamaz olmuştum. Küçük gölün kıyısında duran generale doğru koştum, ayaklarının dibine attım kendimi ve Ekber'in doğruyu söylediğini, iyi bir adam olduğunu, dayısı Kasım Han'ı çağırmak gerektiğini yüksek sesle söyledim."

"Bir faydası oldu mu?" diye sordu İsmail.

"Evet, şükürler olsun ki. Onu gölden çıkardılar, üstüne bir battaniye verdiler ve içeri aldılar. Hatırlıyor musun, Ekber?"

Ekber Ağa başını salladı. "Evet, hatırlıyorum, hâlâ hatırlıyorum."

"Üç gün sonra Kasım Han Safranköyü'nün imamıyla birlikte kışlanın önünde duruyordu. İmam kutsal kitabı generalin masasına koydu ve, Ekber'in kitabının alelade, küçük bir kitap olduğuna, çiviyazısını taklit eden bir dilsizin kitabı olduğuna yemin etti. Notların hiçbir anlamı olmadığına, aksine yalnızca Ekber Ağa'nın karalamaları olduğuna."

Uzun yıllar sonra, Ekber Ağa'nın ölümünden sonra, postacı İsmail'e bir paket getirdi.

İsmail artık babasının o zamanki yaşındaydı, ve o paketi açtı. Bu bir kitaptı, Ekber Ağa'nın notlarının olduğu o kitap.

İsmail çalışma masasına oturdu, kitabı birazcık karıştırdı ve düşündü: Bu notların sırrını nasıl çözeceğim? Bu kitabı nasıl konuşturabilirim? Okunabilir bir dile nasıl çevireceğim?

Yine Bir Kadın

İsmail'den çok söz edildi,
fakat o bu kitapta henüz doğmadı.
Birazdan bir kadına rastlayacağız
karların içinde. Kasım Han anlatıyor
hikâyenin devamını.

Bazen insanın yalnızca ve yalnızca sabretmesi gerekiyor. Bir şeyler rast gitmiyorsa eğer, onu bir süreliğine dinlenmeye bırakmak lazım. Böylece hayata, onun kendisinin bir çıkış yolu bulabilmesi için, fırsat tanımış olursunuz.

Kasım Han seyahatteydi. Kar yağıyordu, neredeyse bir metre yüksekliğindeki kar tabakası eve dönüşünü imkânsız hale getirmişti. Cadde açılana kadar birkaç gün beklemesi gerekecekti.

At sırtında çevrede gezip, tanıdığı bir afyon içicisi aramışken, akşama doğru Humeyn köyüne vardı.

"İyi akşamlar!" diye seslendi caddedeki karları temizlemeye çalışan yaşlı adama.

"İyi akşamlar, yabancı. Senin için ne yapabilirim?"

"Avcıyı arıyorum."

"Hangisini? Burada, köyde herkes avcı."

"Eee, dağ keçisi avcısını."

"Haa, o zaman kimi kastettiğini biliyorum. Eskiden dağ keçilerini avlardı, ama bana soracak olursan, bugün artık evcil bir keçiyi bile vuramaz. Şu temizlediğim caddenin sonunda eski bir meşe ağacı var. Oradan soldaki yola sapacak ve karların içinden tepeyi çıkıp uzakta yüksek duvarları olan bir ev göreceksin. Giriş kapısının üzerinde kocaman bir keçi boynuzu asılı. İşte orada oturuyor aradığın avcı."

Kasım Han at sırtında karların içinden geçip, tepeyi eve doğru çıktı, ancak evde kimse yok gibiydi. Attan inmeden seslendi: "Avcı evde mi?"

Yanıt yok.

Kırbaçla kapıyı çaldı. "Avcı! Burada mısın?"

"Bekle!" diyen genç bir kadın sesi duyuldu, "önce karları temizlemem lazım."

Sesin nereden geldiğini keşfedemedi. Ya avludan ya da çatıdan.

"Selam, yabancı!" diye seslendi kadın.

Kasım Han çevresine bakındı.

"Burada, burada yukarıda duruyorum. Kiminle görüşmek istiyorsunuz?"

"Ah, orada! Selam. Avcıyı arıyorum."

"O uyuyor."

"Bu kadar erken mi?"

"Evet," dedi ve kayboldu.

Kasım Han'ın oturabileceği bir yere ve afyon içmeye ihtiyacı vardı. İçme saatiydi, ve bedeni hafiften titremeye başlamıştı bile. Bu yüzden haykırdı. "Hey, genç kadın! Nerede

...! Dinle. Ben..."

Yine hiçbir hareket yoktu.

"Aman Tanrım, orada ne yapıyorsun?"

"Karları temizliyorum, Bey. Yoksa avcınızın başına çöbecek çatı."

"Bir gelsene buraya. Acilen ihtiyaç..."

"Biliyorum, biliyorum, neye ihtiyacınız olduğunu," diye seslendi. "Ama burada bulamayacaksınız. İyi akşamlar."

"Lütfen onu hemen uyandır ve ona, Kasım Han'ın kapının önünde durduğunu söyle. Anladın mı? Kasım Han."

"Hayır, bunu yapmayacağım. Artık yabancılar girmeyecek bu eve. Kalın sağlıcakla, Beyim!"

"Adım Kasım Han."

"Kim olduğunuz, beni hiç ilgilendirmiyor. Ne afyon, ne ateş, ne de çay. Benden hiçbir şey alamazsınız. İyi yolculuklar!"

"Tanrım, ne biçim kadın. Dinlesene! Şimdi içmem gerekiyor, yoksa kapının önünde felç geçireceğim."

"Bu şarkıyı çok dinledim!"

"Bu defa durum başka."

"İsminiz bana hiçbir şey hatırlatmıyor. Kapımın önünde isterseniz felç olun. Ama içmek mi? Benim evimde artık bu olmayacak, çünkü, kim, zannediyorsunuz, size ateşi hazırlayacak? Ben. Beni duyuyor musunuz, ben! Çayı kim yapacak? Ben! Anladınız mı? Hayır, benden artık kimse bir şey bekleyemeyecek."

"Avcıyı çağır o halde!"

"Avcı öldü. Tamam mı?"

"Yalvarmam mı gerekiyor? Şu yaşlı adam dizlerinin üzerine mi çöksün? Bak... Neredeyse attan düşeceğim..."

Hiç faydası olmamıştı.

Düşündü ve bir kez daha denedi.

"Seni tümüyle anlıyorum. Haklısın, ama ben sıradan bir içici değilim. Safrandağı'nın en tanınmış adamıyım. Kitaplar okuyor ve yüzlerce şiiri ezbere biliyorum. Kendim şiir yazıyorum. Eğer kapıyı açarsan, senin için bir şiir yazacağım."

Yanıt yok.

"Asıl sen kimsin?" diye seslendi kızgınlıkla. "Yoksa sen onun yeni karısı mısın?"

"Ben mi? Avcının karısı? Bunu nereden çıkardın? Artık kapıyı hiç açmam."

Kasım Han ümidi kırılmış bir halde ayrıldı oradan.

"Yabancı! Bekle," diye seslendi kadın ve aşağıya indi.

Giriş kapısını açtı. Kasım Han at sırtında içeri girdi.

O anda kavradı: Belki de bu aradığımız kadındır. Bu düşünce bir anda gelip geçmişti.

Attan indi. Kadın Kasım Han'a, avcının, elinde piposu, soğuk bir mangalın yanında uyuyakalmış olduğu afyon odasına kadar eşlik etti.

Kadın kurumuş badem ağacı dallarıyla yeni bir ateş hazırladı. Kor halindeki dalları tertemiz bakır bir kapta istifledi, birkaç parça saf, sarı afyonu porselen bir tabağa yerleştirdi ve taze hurmayla dolu bir kase getirdi. "Buyurun! Sizin için," dedi ve gitti.

Kasım Han'ın hayretten dili tutulmuştu. Gençliğinden beri afyon içerdi, fakat bugüne değin hiç kimse ona bu denli güzel bir afyon ikramında bulunmamıştı.

"Adın ne?"

"Tine," diye yanıtladı bir başka odadan.

"Nasıl?"

"Tine."

"Bu Farsça bir isim mi? Ya da dağların ötesinden bir

isim mi, Rusya'dan?"

Kadın bilmiyordu. Kasım Han afyon içip düşündü: Bunun gerçekleşmesi imkânsız. Dağ kadar altın karşılığında bile onu Ekber'e varması için ikna edemem.

Kasım afyonu içine çekip, dumanı panjurun arasından soğuk havaya doğru üfledi. "Ah, hayat, zamanla açılacak bir mucizedir, bir sırdır, ya da değildir, belki de yanılıyorumdur."

"Tine," diye seslendi yeniden, "Neredesin? Adın Tine, değil mi? Bir gelsene! Bende senin için bir şey var."

Kadın taze çay ve sınırın ötesinden kahverengi şekerle dolu küçük bir kase getirdi.

"Ben burada avcının evinde miyim, yoksa cennette mi? Sana teşekkür ediyorum. Bak, senin için bir yakut yüzüğüm var. Benim çocuklarım yok, kızım yok, sen kızım olabilirdin. Lütfen, onu parmağına tak. Yanıma otur."

Tine yavaşça mangalın yanına, Kasım Han'ın karşısına oturdu. Çekinerek yüzüğü parmağına taktı Tine ve yaşlı adamın onunla alay etmiş olmasından korkarcasına hemen kalkmak istedi.

"Biraz daha otur. Sen avcının kızısın, doğru mu? Tamam, sana küstahça bir soru sorabilir miyim? Babanla mı oturuyorsun, yoksa burada misafir misin?"

Birden kadının gözlerinde endişe gördü. Kadın ona yüzüğü geri verdi ve yerinden fırlayıp hızla odadan çıktı.

O anda avcı uyandı.

"Aman Tanrım, kimi görüyorum? Rüya mı görüyorum yoksa uyanık mıyım?"

"Rüya görüyorsun," dedi Kasım Han. "Aslında cennetteyiz. Kızın içeri girmeme izin verdi. Yanıma otur. Kor tıpkı bir yakut gibi kıpkırmızı. Senin Tine'n altın değerinde biri."

"Emrinizdeyim. Kasım Han'ın misafirim olması, benim için şereftir," dedi avcı ve "Tine, bu bey için iyi bir akşam yemeği hazırla," diye seslendi.

Kasım Han cebinden cüzdanını çıkardı ve avcının üzerinde oturduğu halının altına birkaç banknot bıraktı.

"Ama hayır! Siz benim konuğumsunuz. Başımın üzerinde yeriniz var."

"Bırak. Sana müteşekkirim avcı. Bu arada, ne kadar da hoş bir kızın var senin."

"Hoş mu? Gözüme batıp duruyor, diken gibi."

"Gözüne mi batıyor, diken mi?"

Kasım Han ona pipoyu uzattı. Avcı birkaç derin nefes çektikten ve keyfi yerine geldikten sonra, konuşmaya devam etti. "Kaplan gibi çatının üzerinde oturuyor ve kimsenin kapıdan girmesine izin vermiyor."

"Senin evinde mi kalıyor? Ya da, yani, evli mi demek istiyorum?"

"Evli mi? Hem de üç defa! Erkeklerden nefret ediyor. Onunla erkekler hakkında zaten konuşmaya hiç kalkışmamak lazım. Eğer bu gene de yapılırsa, bağırmaya başlıyor, ta ki tüm komşu kadınlar çatıların üzerinde süpürgeleri sallayana dek. O zaman benim, Tine'yi, herhangi yaşlı bir afyon içicisine satacağımı sanıyorlar. Öyle değil mi, Tine, neredesin?"

Milyarlarca yıldızın parıltısı altında Tine yaşlı şaire enfes bir yemek hazırladı. Ona o denli güler yüzlü davrandı ki, avcı hayret etti.

Tine'nin babası yine uykuya daldığında, Kasım Han onu çağırdı.

"Yanıma otur. Haydi, şu yüzüğü kabul et. Seninle ko-

muşmak istiyorum. Bir sorunum var, ve belki de sen, bana yardım edebilecek tek kişisin."

"Nasıl bir sorun?"

"Dinle evladım. Sana birkaç soru soracağım. Sen ister cevap veririsin, ister vermezsin. Bu gece burada kalacağım, ve yarın sabah da gideceğim. Kim bilir? Belki de kader beni bu eve getirdi. Belki de sen o aradığımız kadınsın. Bir oğlum var, hayır, aslında bir yeğenim, genç, güçlü, çalışkan, iyi bir aileden gelen bir adam, ama bir sorunumuz var."

"Ne sorunu?"

"O sağır dilsizdir. Ve onun için henüz bir kadın bulamadık. Akıllı bir kadın arıyoruz, ne demek istediğimi anlıyor musun?"

Gecenin geç saatlerine kadar konuştular.

Ertesi gün, karların içinden geçip Safranköyü'ne geri dönmek hâlâ tehlikeli olduğu halde, güneş doğar doğmaz Kasım Han atına atlayıp gitti.

"Ekber nerede?"

Bütün evlerde onu aradı, ta ki bir müşteride bulana dek.

"Gel, her şeyi olduğu gibi bırak. Haydi, hamama. İsfahan'dan aldığın takımı giy ve saçlarına da biraz krem sür. Acele et, en genç atı al. Ceplerine kurumuş gül goncaları koy. Gel! Benimle geliyorsun. İşte bir kolye, al bunu. Kapıları açılır açılmaz, dimdik otur ve başını dik tut! Sonra kolyeyi çıkar ve kolunu kadına doğru uzat."

Akşama doğru avcının evine vardılar. Kasım Han kapıyı çaldı. Tine açtı.

"Bak, işte burada," dedi Kasım Han yüksek sesle ve en iyi takımı içinde, atın sırtında oturan ve Tine'ye bakan Ekber'i işaret etti. Şimdi hiçbiri olayın nasıl devam edeceğini

bilmiyordu. Hatta o tecrübeli Kasım Han'ın bile söyleyeceği bir sözü yoktu.

"İçeri geçin," dedi Tine. Ekber Ağa'ya döndü ve ona elleriyle işaret etti: "Hoş geldiniz!"

Kasım Han'ın gözleri doldu.

"Mükemmel. Sen mükemmel bir kadınsın. Gel, Ekber, attan in. Ona öyle bön bön bakma. İçeri geçiyoruz, Tine, kızım, önce sana bir şey daha söylemem gerekiyor. Kısa sürede bizim gelinimiz olacaksın, ve yarın aile gelip seni alacak. Seni alacağız ve bizde rahat etmen için elimizden geleni yapacağız, ama seni uyarıyorum, zor bir yaşam olabilir, belki de olmaz, bilmiyorum – kolay olmayacağı kesin. Özellikle de başlangıçta. Müstakbel kocanı gördün. Zamanın var, şimdi, hâlâ kararını değiştirme özgürlüğün var. Biraz daha servi ağaçlarının altında gezin ve düşün. Seni burada bekliyorum."

Fakat Tine'nin servi ağaçlarının altında gezinmesi gerekmedi. Ekber Ağa'ya doğru yürüdü ve ona ima ederek şunu anlamasını sağladı. "Geç, geç içeri. Babam hemen gelecek."

"Aman Tanrım. Merhamet eden Tanrım, nasıl da bir an, nasıl da bir kadın. Neredesin, avcı? Halını ser ve ateşi alevlendir."

Ertesi gün atlar geldi. Aile, altın, gümüş, elbiseler, kumaşlar, ceviz, ekmek, et, koyunlar, tavuklar, horozlar, yumurta ve bal getirmişti. Hepsi avcı içindi. Tine'nin üzerine beyaz, çiçekli bir çador geçirdiler ve onun at binmesine yardımcı oldular. Ne kutlama, ne şarkılar, ne konuklar, yalnızca at sırtında bir gelin. Sanki sevinç nidaları çıkarmaktan, duygularını belli etmekten korkar gibiydiler.

Gözlerinden, hiçbir şey söylememeli, yalnızca yola ko-

yılmalı diye okunuyordu. Yine de imam kısa melodik bir sure okudu:

"Er-*rahman. El-amel kuran. Kalukil insan. El-amel bican. Şemse kamere hasben. Es-sema-i mizan. El-habbe reyhan.*"

Gelin Ekber'in evine götürüldü. "İşte evin, kocan, yatağın."

Bu defa perdenin arkasında saklanan bir kadın yok. Herkes tez elden evine gitti. "İşte Tine, tencere, ekmek, çay, peynir! İşe başla!"

Hayat kendi akışına bırakıldı.

Böyle olmasını kader istemişti. Hayat ta böyle belirlemişti. Ve Tine hamile kaldı.

Kasım ayının soğuk bir gecesinde Tine, bir çini sobanın, çok sert kışlarda herkesin çevresine uykuya yattığı çok özel bir sobanın yanı başında, üstünde bir yorgan uzanmıştı. Ayağıyla Ekber'i dürttü ve onu uyandırdı. Ekber çocuğun geleceğini anlamıştı, hemen kalktı ve gaz lambasını yaktı.

"Sancın var mı?"

"Acele et," diye işaret etti Tine. "Ebeyi getir."

Kadınlardan önce ailenin erkekleri geldi. Biri büyük bir semaver için uğraştı. Bir başkası büyük bir mangal için, Kasım Han sarı afyon getirdi. Kim bilir? Belki de bir kutlamanın zamanı gelmişti. Kasım Han'ın hiç kuşkusu yoktu, çünkü Kuran'a sormuştu, ve cevap Meryem Suresi'ydi:

"Ve zekere fi kutub Meryem iza ente besmele mekane şarka (...)"

"Aile efradından çıkışa doğru bir yere geri çekilip, onların önünde örtündü, biz o an işte ona ruhumuzu gönderdik, ve ona tam bir erkek gibi göründü. Meryem dedi ki: 'Bak, senden çekinip sığınıyorum Yaradana, ki sen ondan korkansın.' O dedi ki:

"Ben Yaradanın sadece bir elçisiyim, sana temiz bir oğlan bahşetmek için gönderildim."

Erkekler misafir odasında bir daire oluşturup, oturmuş bekliyorlardı. Sessizlik o kadar uzun sürdü ki, mangaldaki kor neredeyse yine sönmüştü. Adamlar, çocuğun doğumundan hemen sonra piposunu yakmak üzere her şeyi hazırlamış olan Kasım Han'a bakıyorlardı. Kısa bir süre daha endişe verici sessizlik devam etti, fakat sonra öteki odadan çocuğun ağlama sesi duyuldu.

Evin geleneğine göre henüz kimse konuşamazdı. Ebe ima etti: "Bir oğlan."

Kasım Han ağzını yayarak öyle bir tebessüm etti ki, altın dişi pırıl pırıl ışıldadı. Kısa süre sonra evin en yaşlı kadını İsmail'i kollarına alıp getirdi. Herkes sükût ediyordu, çünkü çocuğun saf beynine ulaşacak ilk kelimenin, ilk cümlenin bir şiir, eski melodik bir mısra, olması gerekiyor. Ne ebenin bir sözü, ne bir teyzenin haykırışı, ne de bir komşunun ağzından gündelik bir sözcük, aksine Ortaçağ Fars edebiyatının ustasından, Hafız'dan, bir şiir olmalı.

Kasım Han ayağa kalktı, şiir kitabını aldı, gözlerini kapadı ve kitabı açtı. Sayfanın sağ üst tarafında, çocuğun kulağına mırıldanacak doğru şiir yer alıyordu. Kasım Han afyon kokan ağzını İsmail'in kulağına yaklaştırdı ve fısıldadı:

Bulbuli berg-i guli der minkar dast.
Van der an bergi neva hoş naleha-yı zar das'
Gaftemeş der ayn-ı vasn in nale vu feryad çişt
Goft cilve- i maşuk derin kar dast.

Bir bülbülün ağzında güzel bir gül yaprağı vardı.

Bu yaprakta ve güzel ezgide inlemeler vardı.
Dedim nedir bu inlemeler, kovuşmayı bekleyen gözlerinde
Dedi ki, onda sevgilinin cilveleri vardı.

Aşk, hüzün ve sevgiliye özlem İsmail'in beynine ulaşan ilk kelimelerdi. Kasım Han çocuğu Ekber Ağa'ya uzattı. "İşte! Senin oğlun!"

Kadınlar sevinç çığlıkları attı.

Kasım Han'ın sesi, çocuğun duyduğu ilk sesti. Ancak daha sonra, pek çok yıl sonra, İsmail babasının notlarını okumaya çalıştığında, her şeyin farklı geliştiğini keşfetti.

İsmail'in sol kulağı hep sızlardı. Babası bu sızının nereden geldiğini biliyordu. Ekber Ağa, ebe ve o kitap, kulak ve kendi aptallığı hakkında yazmıştı, fakat İsmail ne kastettiğini anlamıyordu. Şöyle geliyordu kulağa (Ekber Ağa'nın notlarında aşağı yukarı şöyle yazıyor olmalıydı):

"Adamların arasında oturuyordum. Çocuğun doğup doğmadığını bilmiyordum. Birden Kasım Han'ın altın dişinin parladığını gördüm. Çocuğun gelmiş olduğunu anladım. Korkuyordum. Benim gibi sağır dilsiz olabilirdi, ve sağır mı, yoklamak istiyordum. Bunu yapmamalıydım, fakat birden ayağa kalktım, teyzeye doğru atıldım, çocuğu kaptım, başımı kulağına yaklaştırdım ve içine doğru konuştum. Çocuk yüksek sesle ağladı ve korkudan mosmor oldu. Kasım Han öfkeyle çocuğu zorla elimden aldı ve beni bir yana itti. Pencerenin yanına gittim. Herkes kızgınlıkla bana bakıyordu. Çocuğun kulağının içine bağırmıştım. Hepsi, çocuğun kulağını zedelediğimi söyledi. Aptalca davrandım, aptalca. Ekber aptal."

Zedelenmiş mi? Hayır, gerçek anlamda değil, fakat her defasında, İsmail ne zaman hastalansa, çok fazla işi olsa, ce-

saret onu terk etse, düşse ve yeniden ayağa kalkmaya çalışsa, her defasında birisi onun kulağının içine doğru bağırıyordu. Babası. Babası her zaman onun içindeydi, içinde mevcuttu.

Yeni Toprak

İkinci Kitap

Yeni Toprak

İsmail kuşkulu, öyle sanıyor ki, hikâyeyi
babasının hikâyesini, kâğıda dökemeyecek
Uzunca bir tereddütten sonra, kaleme sarılıyor.

Ben kahve simsarlığı yapıyorum ve Lauriergracht'da, No. 37'de oturuyorum. Roman ya da benzeri şeyler yazma alışkanlığım yoktur, ve, ayrıca bir top kâğıt ısmarlayıp, sizin, çok kıymetli okur, şu anda elinizde tuttuğunuz ve şayet kahve simsarı ya da başka bir şey iseniz, mutlaka okumanız gereken bu esere başlamam da, epeyce uzun sürdü zaten. Yalnızca roman yazmamış olmam da değil, iş adamı olduğumdan, roman okumayı bile sevmem. Yıllardır kendime, bu tür işlerin neye yaradığını soruyorum, ve hayret ediyorum, bir şairin veya roman yazarının sizleri, hiçbir zaman gerçekleşmemiş ya da genellikle gerçekleşmeyecek şeyler konusunda ikna etmeye kalkışmasındaki pişkinliğine. Benim mesleğimde – ki ben kahve simsarıyım ve Lauriergracht'da No. 37'de oturuyorum – bir patrona – patron, kahve satan kişidir – içinde şiirin ve romanın temelini oluşturan

uydurmanın, küçücük bir parçası geçen bir liste hazırlasam, derhal Buselinck&Waterman'a giderdi. Onlar da kahve simsarlığı yapıyorlar, fakat onların adresini bilmenize gerek yok. Yani tabii ki roman yazmamaya ya da daha başka yanlış bilgi vermeme konusuna, çok özen gösteriyorum. Böyle şeylere kalkışan insanların genellikle başlarının belaya girdiğini, her defasında yeniden tespit ettim. Ben kırk üç yaşındayım, yirmi yıldan beri borsaya giderim ve şayet işten anlayan biri istenecek olursa, gönül rahatlığı ile buna talip olabilirim. Pek çok yıkılıp giden ev gördüm! Ve bunun nedenlerinin kaynağını araştırmaya kalktığımda ise, bana, bu kaynağın pek çok kişiye henüz gençliklerinde verilmiş olan o yanlış yönde aranması gerekirmiş gibi gelirdi.

Diyorum ki: Hakikat ve sağduyu, ve bunda ısrar ediyorum. Elbette kutsal yazı konusu benim için bir istisnadır. [...]

Hepsi yalan! [...]

Mısralara karşı değilimdir aslında. Eğer sözcükleri bir nizam ve hizaya koymak istiyorsa insan, tamam! Ancak, doğru olmayan hiçbir şey söyleme. "Havada ayaz kol gezer, ve az sonra dördü vuracak saatler." Bunu kabul ederim, eğer hava soğuksa ve saat neredeyse dört olacaksa. Fakat saat üçe çeyrek kala ise, o zaman ben, sözcükleri nizam ve hizaya sokmayan ben, şunu diyebilirim: Havada ayaz kol gezer, ve saat üçe çeyrek var." Mısraları yapan kişi ilk mısradaki ayaz nedeniyle bütün bütüne bir saate bağlanmıştır. Onun için az sonra saat bir, iki v.s. olmalı, ya da hava soğuk olmamalı. Yedi zaten vezin açısından bile mümkün değil. İşte o zaman kıvırmaya başlıyor! Ya hava değiştirilmek zorunda, ya da zaman. İkisinden birisi hakkında yalan söylenmiş oluyor o durumda. [...]

Hepsi yalan!

Ve ondan sonra da ödüllü erdem! Ay, ay, ay! Ben on yedi

yıldır kahve simsarlığı yapıyorum – Lauriergracht No. 37 – ve pek çok şey yaşadım, fakat sevgili hakikatin bu kadar da evirilip çevrilmesini görmek bende nefret uyandırıyor. Ödüllü erdem? Sanki erdemden ticari bir araç yapmak istiyorlarmış gibi bir durum söz konusu değil mi? Dünyada bu böyle değil. Ve böyle olmadığı da iyi. Çünkü kazanç nerede kalırdı, eğer erdem ödüllendirilseydi? Yani neden bu çocukça yalanlar her seferinde yeniden önümüze getiriliyor?

Hepsi yalan!

Ben erdemleri olan birisiyim, ama bunun için bir ödül rica ediyor muyum? [...] Ve gerçekten de erdemli olduğum, hakikat sevgimden anlaşılıyor. [...] Bu konuda emin olmanızı dilerdim, zira şu kitabın yazılmasının mazeretidir bu. [...] Zira ben kahve simsarlığı yapıyorum, Lauriergracht No. 37. Evet, sevgili okur, bu sayfaların yazılmış olmasını, hakikate olan şaşmaz sevgime ve iş konusundaki gayretime borçlusunuz.[2]

Okur! Bu sayfaları Max Havelaar romanından aldım. Kahve simsarının anlattıkları benim hikâyemle paralellikler göstermektedir. Multatuli, simsar olan Droogstoppel, Lauriergracht No. 37, hakkında yazmaktadır. Ve aynı Droogstoppel - istemeden de olsa – Max Havelaar'ın da hikâyesini anlatmakta. Ve işte böylece, hem simsarı, hem de Max Havelaar'ı konu edinen bir kitabı okuyor olma durumunun içinde bulursunuz kendinizi.

Romanda ona, Max Havelaar'ın göndermiş olduğu, not-

Multatuli, Max Havelaar, ya da Hollanda ticaret cemiyetinin kahve ihalesi. Hollandaca'dan Almanca'ya çeviren: Martina den Hertog-Vogt. Ullstein 1997.

larla dolu büyük bir paket gelir, ve bu notlardan bir kitap yapması istenir.

Birkaç ay önce ben de bir paket aldım, babamın notları Şimdiye değin hiç kitap yazmadım, fakat şimdi deniyorum Çünkü bu notları, eğer başarabilirsem, okunabilir kılmak istiyorum.

"Hepsi yalan," diyor kahve simsarı, "hepsi budalaca ve yalan."

İtiraf ediyorum, ben de aynı ruh haliyle geçtim işin başına. Ben ne simsarım ne de bugüne kadar kahveyle bir işim oldu. Ben uzun yıllardan beri Hollanda'da yaşayan bir yabancıyım.

Adım İsmail, İsmail Mahmud-i Gaznevi Horasani. Ben Lauriengracht No. 37'de oturmuyorum, aksine Nieuwgracht No. 21'de, taşrada, Hollandalıların denizi doldurarak kazandığı yeni toprağın üzerinde oturuyorum.

Çatı katındaki çalışma masamda oturmuş, pencereden dışarısını seyrediyorum. Burada her şey yeni, toprak hâlâ balık kokuyor, ağaçlar genç, kuş yuvaları taze dallardan yapılmış, eski kelimeler yok, eski aşk hikâyeleri yok ve eski kavgaların nefreti yok.

Fakat babamın notlarındaki her şey eski, dağlar, kuyu, mağara, çiviyazısı, hatta tren yolu bile, ve bu yüzden kalemi elime almaya cesaret edemiyorum. Sanırım bu yeni toprağın üzerinde bir roman yazmak imkânsız.

Sete doğru bakıyor ve denizi görüyorum, deniz eski. Denizin tamamı değil bu, aksine Hollandalıların setin arkasına kapattığı küçük bir parçası. Tıpkı benim gibi kapatılmış, setin ardında kalması gereken bir parça eski Acem kültürü.

Şu küçük parça deniz bana yardım edebilir.

Şehir yeni, fakat her yerde eski yerleşimlerin kalıntıları görülüyor, tam da işte benim ihtiyacım olan şey.

Hollanda bu toprağı, bu manzarayı icat etti; ben de babamın gizli yazısıyla yeni bir şey kurabilirim.

Burada, taşrada tanıdığım birkaç şair yaşıyor. Ayda bir de bir yeni açılan barda buluşuyoruz ve karşılıklı eserlerimizden okuyoruz.

İşte *Flevoland* adlı şiir kitabından birkaç şiir. Annemarie yazdı:

Bu manzaranın üzerinde
tıpkı bir baba gibi rüzgâr nefes alıp verir
dalgaları okşar bazen
memleketin seslerine cesaret verir...

Şu satırları Tine yazdı:

İnsan makineleriyle geldi.
Orada, dalgaların ve rüzgârın,
bir zamanlar kudretli oyunlarını sürdürdükleri yerde
durum tümüyle başkalaştı.
Bir suret kazandı denizin dibi ...

Bunu da Margryt:

Eski bir şey yok, ne bir dil
ne de tarih, dönüp tutunabilecek. Genişlik, sonsuzca
büyük gelir göze.
Harita, işaretli tren yolu ve köprüler,
hiçliğe giden. Hiçbir söz,
burada emniyette olduğumuzu ifade etmiyor.

Ben şiirlerimi Felemenklerin dilinde yazıyorum, yani artık hayatta olmayan şu şair ve yazarların dilinde. Mirakel Mariken van Nieumeghen'nin, anonim kadın şairinin dilinde, şu yazarların dilinde, Carel van Mander, Alfred Hegenscheidt, Willem van Hildegaersberch, Agathan Marius Courier, Dubekart, Anthonie van der Woordt, Caspar van Baerle yahut Baerleus, Dirck Raphaëlsz Camphuysen, ve Louis Couperus ile Eduard Douwes Dekker'in dilinde.

Bunu yapıyorum, çünkü kaçışın kanunudur bu.

Başlıyorum:

Köyde bütün körlerin bir oğlu vardı. Bir tesadüf mü? Bilmiyorum. Sanırım, doğa bunu böyle düzenledi.

Oğullar babalarının gözleriydi. Oğlan ilk emekleme denemelerine giriştiğinde, kör baba sol elini onun omzuna koyardı ve çocuk ona rehberlik etmeyi öğrenirdi. Bu şekilde çocuk babasının uzatılmış kolu olduğunu kavrardı.

Sağır dilsizlerin oğullarının durumu daha da zordu, çünkü onlar babalarının ağzı, aklı ve hafızasıydı. Akrabalar ve bütün köy bu çocuklara yetişkinlerin dilini öğretirdi. Hatta imam bile, onlara alışılmış olana kıyasla, daha erken kutsal kitabı okumayı öğretmek için vakit ayırırdı. Oğlanların yaşıtlarıyla çok az ilişkisi vardı, çünkü onlar erkeklerden sayılırdı. Onlar aile adına pek çok sorumluluğu üstlenmek durumundaydı ve şenliklerde olduğu gibi cenaze törenlerinde de bulunmak zorundaydılar.

Hafızamın derinliklerinde, en kuytu köşesinde bir çocuk emekliyor. Bir el görünüyor, arkadan çocuğun kafasını kavrıyor ve onu dikkatlice birazcık sağa doğru çeviriyor, sonra da yukarıya doğru. Sonra şu kelimeler Farsça olarak

duyuluyor: "Nigah kun. Nigah kun. Anca nigah kun."*

Çocuk yukarıya doğru, bir ağza bakıyor, bir adama, gülümseyen babasına.

Bir sahne daha tıpkı bir siyah beyaz fotoğraf gibi hafızamın kilerinde asılı duruyor. Yaşlı bir badem ağacının altında bir halının üzerinde diz çökmüş, bir kitabın üstüne eğilmişim. Yaşlı bir el görünüyor ve kitaptaki bir kıtayı işaret ediyor. Hangi şiir olduğunu göremiyorum. Fakat birden afyon kokusu alıyorum, ve Ortaçağ şairlerinden Hafız'ın şu mısraları geliyor aklıma:

Gerçi sad rüd est der çeşmem revan.
Zinde rud-ı bağ karan yad bad...

Gerçi gözümde akan yüzlerce ırmak var.
Yaşadıkça bağcıların nehri akıldan çıkmasın...

Bunların dışında çok fazla bir şey hatırlamıyorum. Fakat sonraki bölümde üzeri örtülü bir at arabası beklemekte. Taşınıyoruz; ben, o zamanlar yedi sekiz yaşlarındaydım, bunu iyi hatırlıyorum. Hâlâ gözümün önündedir, Tine'nin, annemin, Kasım Han'a doğru koşması. Sesi hâlâ kulağımdadır. "Dayı! Yardım et! Ekber delirdi!"

Sonra da Kasım Han'ın atının avlunun taşlarından yayılan nal sesleri.

"Ekber nerede?"

Taşınmak

Ekber Ağa birden taşınmayı istiyor.
Neden? Henüz hiç kimse bilmiyor.

Safranköyü'nde hayat kendi seyrinde akıp gidiyordu. Annem Tine üç çocuk daha doğurdu, üç kız. Böylece Ekber Ağa sağlıklı dört çocuk babası olmuştu. Yalnızca iyi işitebilen çocuklar değillerdi, aksine hem işaret diliyle hem de Farsça kendilerini çok iyi ifade edebilen çocuklardı.

Eskiden olduğu gibi Ekber çok çalışıyordu, ve ne kazanıyorsa, hepsini Tine'ye veriyordu, fakat çocukların eğitimiyle ve ev idaresiyle ilgilenemiyordu. Hâlâ çok seyahat ediyordu, bazen bütün bir hafta, bazen daha da uzun bir süre eve gelmezdi.

"Ekber nerede?"

"İşte."

"Nerede?"

"Dağların ardında."

"Burada yeterince müşterisi var, ne diye dağların ardında çalışıyor?"

Gerçekte nereye gittiğini, kimse bilmiyordu. Nerede gecelediği de bilinmiyordu – notlarında buna dair hiçbir bilgi yok.

Tine'nin o zaman ne yaptığını ve Ekber'le nasıl bir ilişki kurduğunu, tam olarak bilmiyorum. Hatta, Tine için evliliğinin ilk aylarının nasıl geçtiği hakkında da bir şey bilmiyorum. Bunlardan hiç bahsetmezdi.

"Anne, işaret dilini nasıl öğrendin?"

"O kadar çok zaman geçti ki... bilmiyorum... unuttum."

"Zor değil miydi, konuşamayacağın bir adamla birdenbire yaşamak?"

"Bu çok eskidendi. Artık bunu bilmiyorum."

Babasından ya da annesinden bile bahsetmezdi. Sanki akrabaları yoktu, yapayalnızmış gibiydi, kimsesiz bir kız. Onun hakkında bildiklerimi Kasım Han'dan öğrenmiştim.

"Baban bir avcı mıydı?"

"Evet."

"Peki ya annen? Annenle ilgili henüz hiçbir şey bilmiyorum."

"Ben kendim de bir şey bilmiyorum. Öldüğünde çok küçüktüm."

Aslında çocukluğunu, gençliğini ve evliliğinin ilk yıllarını bir bohçaya doldurup saklamıştı.

"Bilmiyorum," derdi hep.

Artık soru sormuyordum. Fakat şimdi, burada denizin yakınında, polderde, yani denizden kazanılmış bu verimli topraklarda yaşadığımdan ve setin üzerinde gezindiğimden, daha sık aklıma geliyor sorular.

Artık geçmişime asılı kalmak istemiyorum. Ancak insan kendi geçmişini dahi bir düzene koyamıyorsa, yeni bir topluluğun içinde nasıl çizebilir yolunu?

Bu nedenle babamın notlarıyla derinlemesine ilgilenmeye başladım, çünkü onun yazmış oldukları, benim de geçmişim. Şayet onun yazısını bir parça da olsa Felemenkçe'ye aktarmayı başarırsam, yeni çevremde yaşamak, benim için daha kolay olacaktır.

Dün gezintideyken, Kasım Han ile Tine'nin ilk karşılaşmalarını düşünüyordum. Tine'nin karları temizlerken, ve Kasım Han'ın, evinde afyon içmek için avcıyı ararkenki sahneyi.

Şimdi bu hikâyenin doğruluğundan kuşku duyuyorum. Belki de Kasım Han onu hayal etmiştir, en azından ben, Kasım Han'ın anlatmış olduğu Tine'ye ilişkin hiçbir özelliği annemde göremedim.

Belki de Kasım Han Tine'de düşlerinin kadınını gördüğü için, hikâyeyi biraz abartmıştır.

Tine güçlü bir karakteri olan iyi bir anneydi, fakat kesinlikle çatının üzerinde durmuş olan o Tine değildi.

Zaman zaman Ekber'le olmaya daha fazla dayanamıyordu. Omuzlarına yüklenen baskı o kadar ağırdı ki, Tine altında yıkılıp gidiyordu. Bu dönemine ilişkin bir sahneyi çok net hatırlıyorum.

Kasım Han bize geliyor, Tine bağırıyor: "Artık dayanamayacağım. Bu adamla daha fazla yaşayamam." Kafasına kafasına vuruyor. Kafasına, bilincini yitirene kadar vuruyor.

Kasım Han onu omuzlarından tutup yatağa götürüyor.

"Kutsal kitap," diyor sessizce.

Şöminenin pervazından alıp ona uzatıyorum. Tine'nin yatağının önünde diz çöküyor ve sessizce okuyor: "Oku!

Allahın adıyla oku, insanı kan pıhtısından yaratanın adıyla."[3]

Setlerin üzerinde yürüyor ve hatırlamaya çalışıyordum.

Üstü örtülü bir at arabası hareket etmeye başlıyor. Babam dizginleri tutuyor. Ana giriş kapısından geçiyor, Tine'ye hiçbir şey söylemiyor, bana ise işaret ediyor. "Gel! Bana yardım etmen gerekiyor!"

Babam atın koşum takımlarını çıkarıyor. Ben atı ahıra götürüyorum. Kendisi at arabasını samanlığa doğru itiyor ve bütün gece arabayla uğraşıyor. Tine huzursuz, bir şeylerin olduğunu biliyor, kendisinin durduramayacağı bir şeylerin.

"Baban ne yapıyor?" diyor Tine yüksek sesle.

"Bilmiyorum. Kapıyı içeriden kilitlemiş."

Gecenin geç saatlerine dek samanlıkta kalıyor babam.

Sabah çok erken gürültüyü duydum, avluda kavga var.

"Allahım, ne yapıyorsun?" diye bağırdı Tine.

Yataktan fırladım ve pencereden baktım. Babam bütün halılarımızı, yorganlarımızı, tencerelerimizi ve kovalarımızı at arabasına yerleştirmiş, şimdi de kız kardeşlerimi yataklarından kaldırmaya yönelmişti.

"Yardım et, İsmail! Çağır!.." diye bağırdı Tine.

Yalınayak, aşağıya koşmaya başladım ve Kasım Han'ı yardıma çağırdım. "Acele et dayı. Babam delirdi."

[3] Bu, Cebrail'in Muhammed'e vahiy ettiği Kuran'ın ilk suresidir. Muhammed'in okuma yazması yoktur, yine de Cebrail ondan metni okumasını ister. Muhammed bunu yaptığında, misyonuna başlamış oluyor.

Setlerin üzerinde, Kasım Han'ın atının avlumuzun taşları üzerinde yankılanan nal seslerini duyuyordum.

"Ekber nerede?" diye bağırdı Kasım Han.

Babam kız kardeşlerimi at arabasına oturtmuştu, ve henüz uykulu oldukları için, üzerlerine bir örtü sermişti. Kasım Han hemen attan indi ve babamı sopayı sallayarak yanına çağırdı.

"Buraya gel!"

Ekber yerinden kıpırdamıyordu.

"Amacın ne?"

Ekber tepki vermiyordu.

"Kafanda ne var?"

"Şehre gitmek," diye işaret etti babam.

"Tine'yle bunun hakkında konuştun mu?"

Yanıt yok.

Kasım Han at arabasının üzerindeki eşyaları gösterdi. "İndir! Her şeyi aşağıya indir!"

Tine beni eve götürdü, böylece olanları görmek durumunda kalmadım.

Kasım Han'ın öfkeyle, "Senin, senin artık dört çocuğun var" dediğini duydum. "Ama hâlâ aptalca şeyler yapıyorsun! Her şeyi, aldığın yere götür! Arabayı kaldır buradan!"

Bunun üzerine, Ekber'in halıları ve yorganları eve taşıyacağını düşümdüm, fakat o bunu yapmadı.

"Her şeyi yerine götür dedim!"

Perdenin arasından dikkatle izliyordum. Ekber, her şeye rağmen şehre gitmek istediğini ve eşyaları arabadan indirmeyeceğini işaretleriyle vurguladı.

Kasım Han gücünü yitirmiş bir halde, at arabasının yanında duruyordu. Bastonunu kolunun altına kıstırıp atına

doğru gitti. Üzengiden tutup atı peşi sıra çekti ve giriş kapısına doğru ilerledi.

"Kasım Han gidiyor," dedim Tine'ye.

Tine perdeyi çekti ve mutsuz bir ifadeyle baktı.

Kasım Han, başını eğmiş, bir an daha kapıda durdu. Sonra döndü ve seslendi.

"İsmail!"

Ona doğru koştum.

"İşte, al atı!" dedi, "ahıra götür. Ben yaşlıyım, artık baban beni dinlemiyor, benden uzaklaşmış."

Atı ahıra götürdüm ve hızla Kasım Han'ın yanına döndüm.

"Dinle, baban şehre gitmek istiyor ve ben onu durduramıyorum. Ben annenin yanına gidiyorum, sen babana göz kulak ol."

Kasım Han, "Tine, benim için bir bardak çayın var mı?" diye seslendi ve içeri girdi.

Kasım Han'ın, "Ekber ne pahasına olursa olsun taşınmak istiyor," dediğini duydum. "Bu kadar zayıf olmamalısın. Her defasında ağlayıp bağırman ve başına vurup durman gerekmiyor. Bir bardak çay koy bana, boğazım kurudu. İsmail babanı getir buraya!"

Kasım Han oturdu. Tine ona bir bardak çay verdi. Ben babamı içeri getirdim ve onun yanında durdum.

"Ona, neden şehirde yaşamak istediğini sor," dedi bana Kasım Han.

"Neden şehre?" diye sordum ona parmaklarımla. "Orada ne işin var?"

"Ben... Ekber," diye yanıtladı, "ben oraya... arabaların olduğu yere gitmek istiyorum, ve..."

"Arabalar," diye bağırdı Kasım Han öfkeyle. "Arabalar

onu büyülemiş."

"Ve okul," diye işaretlerle açıkladı babam, "İsmail için bu okul. Ve kızlar için de. Kızların okula gitmesi gerekiyor."

"Okula mı?" diye tepki verdi Kasım Han hayretle. Bu cevabı beklememişti. "Arabalar. Okul. Okula gitmelerini istiyorsun? Şehre gitmek istiyorsun? Dört çocuklu sağır bir adam bütün o arabaların arasında yabancı bir şehirde?"

"Sağırım gerçi," diye karşılık verdi babam elleriyle, "ama İsmail sağır değil. Kızlar da sağır değiller. Tine'de değil."

Kasım Han sustu.

"Bunu duydun mu Tine?" dedi Tine'ye. "Her defasında hemen bana koşman gerekmiyor. Kocan çocukları okula göndermek istiyor. O kadar korkak olma! Kaldır başını! Onun yanında dur! Sağır olsa da, aptal değil, düşünüyor. Bana taze çay getir, bu soğuk."

Sonra yine bana döndü. "Sor ona, orada bir ev ayarlamış mı."

"Ev değil, ama bir oda," cevap buydu.

"Sor ona, şehirde kendisi ne yapacakmış. Söyle, şehirde her şeyin farklı olduğunu, orada Ekber'i kimsenin tanımadığını, onun her yerde hoş karşılanmayacağını. Burada, dağlarda o Ekber Ağa, bir büyücü, orada, şehirde bir hiç, sağır dilsiz bir halı onarıcısı. Bunu bilmek zorunda, iyice anlat bunu ona."

Bunları ona söyledim, açıkça anlaşılacak şekilde ifade ettim.

"Göreceğiz," dedi babam.

"Tamam. Daha söyleyecek bir şeyim yok. İyi yolculuklar! Söyle bunu ona," dedi Kasım Han ve ayağa kalktı. "Teşekkür ederim, Tine, başka çay istemiyorum. Gidiyorum."

Avluya çıktı ve seslendi: "İsmail! Bir gelir misin?"

Onun ardından servi ağaçlarının altına doğru gittim, yüzüme bakmadan konuştu. Tam olarak ne dediğini hatırlamıyorum, fakat şu sahne aklımda kaldı: Kasım Han'ın peşi sıra gidiyorum, yüzünü görmüyorum, sadece arkasındaki ellerini görüyorum. Sıkı sıkı tuttuğu bastonunu görüyorum. Güneş dalların arasından omuzlarına düşmüş. Önümde ilerliyor, ben onu takip ediyorum ve onu dinliyorum. Sonra birden dönüyor, elini uzatıyor ve "İyi yolculuklar, oğlum," diyor.

Sahnenin geri kalanını unuttum. Daha sonra at arabası yine hareket etmeye başlıyor, ben babamın yanında, Tine arkada oturuyor, kucağında en küçük kız kardeşim üzgün bir şekilde önüne bakıp duruyor. Öbür iki kız kardeşim bu beklenmedik geziye seviniyorlar ve araba dağ yolunun o sert virajlarında sallanarak ilerlerken, kıkırdayıp duruyorlar.

Tine için endişeleniyordum, yine bağırmaya başlamasından korkuyordum. Artık babamın oğlu değildim, aksine evin babası olmuştum, gençliğime rağmen. Bunu bana Kasım Han söylemişti. Tine'ye ve kızlara göz kulak olmalıydım.

İlk defa babam ailenin tüm sorumluluğunu üstlenmişti. Artık hepimiz kendimizden sorumluyduk, ben de, üzerime düşen büyük sorumluluğun yükünü hissediyordum, boğazım kurumuş tıkanıp kalmıştım. Korkuyordum, ama bunu kimse fark etmemeliydi.

Dolu dolu üç saat süren bir yolculuktan sonra, gitgide dağları, tilkileri, dağ keçilerini ve o yabani kızıl kahve laleleri ardımızda bırakıyorduk ve bir ovada ilerliyorduk, oto-

büslerin ve kamyonların da bulunduğu caddelerin üzerinde gidiyorduk.

Henüz kahvaltı yapmamıştık, ve bu gidişle öğlen yemeği de yiyemeyecektik.

"Herhangi bir yerde dur," diye işaret ettim Ekber'e. "Bir şeyler yemek zorundayız."

Geçen bütün o süre boyunca babamla konuşmamıştım, yüzüne de bakmamıştım. Ona kızgın olup olmadığımı hatırlamıyorum. Hayır, kızmış olamam, çünkü ben kendimi bir başkası olarak görmüyordum. Bunu nasıl anlatayım, ben o idim ya da o bendi, biz tek bir kişiydik. Ona kızgın olamazdım. Eğer birine kızgın idiysem, bu o değildi, aksine bu kendime yönelikti, çünkü ben, veya babam ile ben, biz aynı maceraya atılıyorduk. Şehirde hayatta kalıp kalamayacağımızı bilmiyorduk, fakat bunu denemek istiyorduk. Şehir bizi çağırmıştı, ve biz hayır diyememiştik.

Arabayı durdurdu ve bizler biraz dinlenmek üzere indik.

"Öyle kaşlarını çatıp durma," diye işaret ettim ona. "Tine'yle konuş, yoksa yine delirecek."

Nihayet kavramıştı. Ketenden bir torbanın içinden ekmek ve peynir çıkardı ve Tine'ye uzattı. Tine'nin kucağında oturan küçük kız kardeşimi okşadı. Elinin Tine'nin göğsüne değdiğini gördüm.

Yola devam ettik. Bir saat sonra şehrin kenar kısımlarındaydık. Beklentimin aksine orada ne arabalar ne de okullar gördüm. Sadece uzakta, üç öbek halinde evlerin bulunduğu bir bölge göründü. Babam oraya doğru sürdü at arabasını ve en çirkin evin önünde durdu. Anlaşılan şehirde bir evimiz yoktu, aksine şehrin dışında kalan bir sanayi bölgesinde yaşayacaktık.

Yine de heyecan vericiydi, çünkü daha önce dört katlı bir bina hiç görmemiştik.

Eşyaları çatı katındaki karanlık bir ardiyesi olan büyük bir odaya taşıdık. Pencereden dağlar görünüyordu, zirvesi uzunca bir dağ zincirinin tepelerini aşan Safrandağı da görünüyordu. Sağ tarafta, her ne kadar fark edilmiyorsa da, şehir olmalıydı.

Tine halıyı serdi ve mutfak malzemelerini ardiyeye yerleştirdi. Yemek pişirdi ve düşündü. Bizlere çorba yaptı, Safrandağı'nın geleneksel yemeğini.

"Göreceğiz," dedi ve önüme bir tas çorba koydu. Bütün gün tek kelime etmemişti.

Bu cümleyle şehirdeki hayatımız başladı.

Sabahın erken saatlerinde babam işe gitti. Çarşıdaki bir halı satıcısı ona iş teklifinde bulunmuştu.

"Ne tür bir iş?" diye sordum ona – aslında bunu Tine bilmek istiyordu.

"Henüz bilmiyorum. Büyük bir bina. Patron zengin. At arabasını ondan ödünç aldım. Gidiyorum. Bilmiyorum... belki de halılara numara dikmem gerekiyor."

"Numara dikmek mi?" diyerek içini çekti Tine.

"Neden numara dikmek?" diye sordum ellerimle.

"Bilmiyorum, o dükkânda halılara numara diken çok kişi var. Sonra halıları bir kamyonla trene naklediyorlar. Ve tren onları götürüyor şeye.... bilmiyorum... uzağa... çok çok uzağa."

"Tanrım, sen bizi koru," dedi Tine. "Büyücü Ekber Ağa terzi oldu." Ardiyeye gitti ve kapıyı arkasından kilitledi.

Bir hafta sonra okula gittim, bunu babamın iş yerindeki

bir arkadaşı ayarlamıştı. Okul beş altı kilometre uzaklıkta, ırmağın öteki tarafındaydı. Oraya giden bir otobüs yoktu, yani diğer çocuklar gibi yaya gitmek zorundaydım.

Okul biter bitmez eve dönüyordum, çünkü Tine için endişeliydim. Kasım Han ona dikkat etmem gerektiğini söylemişti. Onun içinde bir hayvanın, bir kurdun yaşadığını biliyordum.

Bir öğleden sonra eve geldiğimde, kız kardeşlerimin birlikte sessizce oyun oynadıklarını gördüm. Tine yoktu. Neden, bilmiyorum, ama birdenbire kurdun varlığını, gelmiş olduğunu, hissettim.

"Tine nerede?" diye sordum

Bilmiyorlardı. Ardiyenin kapısını açtım, karanlığın içine baktım, Tine görünmüyordu. Hızla komşulara gittim.

"Tine sizde mi?"

Hayır, onlarda değildi, henüz komşularla fazla ilişkisi olmamıştı. Aceleyle geri döndüm ve yeniden ardiyenin kapısını açtım. Yine bir süre karanlığa öylece baktım, ama bir şey göremiyordum. Kulaklarımı diktim, bir şey duydum, şimdi onu duyuyordum.

Ama bu Tine değildi. Ardiyenin bir karanlık köşesinde onun kıvılcımlar saçan o kurt gözlerini gördüm. Tanrım bana yardım et! Hiç gücüm yoktu. Hâlâ köyümüzde olsaydık, hemen ata atlayıp Kasım Han'a gitmiştim: "Çabuk gel! Kurt yine geldi."

Fakat köyümüzde değildik, burada bir Kasım Han yoktu.

Bir adım geriye gittim, Kasım Han'dan gördüğüm şekilde.

Usulca seslendim. "Bana kutsal kitabı getirin." Kardeşlerimden birisi şöminenin pervazında duran kitabı aldı ve

bana uzattı.

Ardiyenin kapısında diz çöktüm ve hayvana doğru döndüm, kitabın kapağını öptüm, gözlerimi kapadım, kitabın herhangi bir yerini açtım. Sonra sureyi mırıldandım:

Val soha, val soha.
Val leil esa soha.
Val leil ma vaddak, vaddak, rabbak, rabbak,
soha, soha.
Val agra geiron lakka soha, rabok alah rabok,
soha rabbak.
Yemin ediyorum, gecenin üstüne yemin ediyorum,
O anda, gece yıldızı kucakladığında,
o uzak, yalnız yıldızı, yavaşça çıkan.
Yemin ediyorum, gündüzün, sabahın seheri üzerine yemin ediyorum
o anda, kaybolmuş güneş yeniden doğduğunda,
yemin ediyorum, yemin ediyorum, seni
terk etmeyeceğime,
elini sımsıkı tutacağıma.

Mırıldanarak ve yavaşça öne doğru bir adım attım. Mırıldanıyordum ve öteki ayağımla da bir adım attım. Mırıldanarak elimi uzattım, ve durmaksızın mırıldanıp dururken, o kurt gözlerdeki ışığın söndüğünü gördüm. Mırıldanıyordum ve karanlıkta Tine'nin elinin, benim elimi aradığını gördüm. "Gel, Tine, gel!" diye fısıldadım. "Bi. şeyler yiyelim." Yerinden zorlukla kalktı ve peşimden oturma odasına geldi.

Pencereden bakıyorum, o kurdun bu Hollanda polder

manzarasında sete doğru koştuğunu görüyorum.

Gitsin, kaybolsun, bu yeni toprakta yolunu şaşırsın, öyle ki, bir daha Tine'ye giden yolu bulamasın.

Şapkalı Bir Kadın

Otobüslerle okullar değil,
Ekber'i büyüleyen.
Başka bir şey.

Yine çatı katında oturuyorum, ve burası çok sıcak, o kadar sıcak ki, neredeyse dayanamıyorum. Okuyorum, hayır, buna okumak denemez, kurşun kalemle notlardaki kelimeler, cümleler boyunca gidiyorum. Daha sonra onları, yahut da metinden anladığımı, bilgisayara giriyorum. Bu zahmetli bir iş, çünkü hikâyemi bir başkasının bu silik soluk, okunamaz düşünceleri üzerine inşa etmem gerekiyor. Bunu genellikle, ta ki baş ağrısından devam edemez hale gelinceye kadar yapıyorum.

Çatı katı benim çalışma odam, yani tüm gün boyunca burada, yukarıda oturuyorum. Kızım okula gidiyor, eşim de Lelystad'da çalışıyor. O evde olduğunda, üniversitede örgün olmayan eğitim çerçevesinde, Hollanda edebiyat tarihi oku-

duğum Utrecht'e gidiyorum.

Sık sık baş ağrısı çekiyorum, çünkü hikâyenin nasıl devam ettiğini bilmiyorum. Birkaç kez bundan vazgeçip artık tek bir satırına bile zaman harcamama kararı aldım, fakat sonunda yine de devam ettim.

Okul bahçesinde oynayan çocukların sesini duyuyorum, gülüyorlar ve bağırıyorlar: "Hayır, hayır." Pencereye doğru gidiyorum. Kadın öğretmen onları bir hortumla ıslatıyor. Çocuklar da bunun üzerine onu ıslatıyor, öğretmen ıslanıyor, sırılsıklam oluyor. Koşuyor, gülüyor ve ayakkabılarını çıkarıyor. Çocuklar peşinden gidiyor, o koşuyor, gülüyor ve bluzunu çıkarıyor.

Çok sıcak, herkes bir güneş şemsiyesinin gölgesinde, ya da bahçede bir ağacın altında oturuyor. Hâlâ her yerde kamp arabaları var, herkes tatilden yeni dönüyor.

Bu yıl tatile gitmedim. Yaz tatili süresini daha ziyade kitap için değerlendirmek istedim, çünkü yeni sömestrden önce hikâyenin bir parça biçimi ortaya çıkmalıydı. Karım ve kızım birkaç haftalığına Almanya'daki arkadaşlara gittiler.

Hiç kimse bunu yapmadığı halde, ben bir tur koşuya gidiyorum. Bilgisayar da, Ekber Ağa'nın notları da şuracıkta kalsın!

Koşuyorum, bu hikâyeden kaçıyorum, fakat aslında ona doğru gidiyorum. Bir zamanlar deniz tabanı olan bir yolun üzerinde koşuyorum. Sonra sete varıyorum. Uzaklarda yelkenliler kıpırtısız bir şekilde duruyor, setin sonuna dek koşuyorum. Ter damlaları şakaklarımdan aşağıya süzülüyor, ve baş ağrım yok olup gidiyor. Biliyorum yine, hikâyenin nasıl devam ettiğini.

Kanepede oturmuş haberleri izliyordum. Bir moda gös-

[illegible]sinde Prens Claus, Hollanda kraliçesinin eşi, bir konuşma yapıyordu. Ansızın kravatını çözdü ve fırlatıp atıverdi. Kamera bunu ağır çekimde verdi. Kravat önce yukarıya doğru uçtu, sonra yavaşça döne döne yere düştü.

Prens Claus haklı, kravat dönemi sona erdi. Bunu mağazalarda görebilirsiniz. Her zaman ürün tüketimine hedefli indirimler vardır, her defasında yarı fiyatına, sonra da yarının da yarısı bir fiyata, ve nihayet bir Guldene güzel, yeşil renkte ipekli bir kravat satın alabilirsiniz.

Birkaç ay önce bir öğrenci şenliği için almıştım böyle bir kravat, onu taktım ve üniversiteye gittim. Salona girdiğimde kravat düğümünü elimle kapattım ve hemen tuvalete gittim. Herkes günlük giysiler içindeydi, kot pantolon, bir tişört; ben Pazar günlerine özgü takım elbise giyip kravat takmış tek kişiydim.

Bu, yetişkin bir insan olarak kravat taktığım tek seferdi, fakat onu gizlice çıkarıp cebime koyduğum ikinci kezdi. İlki çocukluğumda, henüz yeni taşınmış olduğumuz dönemde başıma gelmişti.

Bir akşam babam eve iki kravatla geldi. Küçük çimen yeşili renkte olanı benim içindi, kıpkırmızı olan kendisinindi.

Yeşil kravatı bana taktı ve kendi kravatını takmak üzere aynanın önüne geçti.

Ne için bir kravata ihtiyacımız var?" diye sordum.

"Seni de şehre götürmek istiyorum."

"Neden kravatlı?"

"Şehirde bütün erkekler kravat takıyor," diye işaret etti.

Tine evde değildi, kız kardeşlerimle birlikte bizim gibi

şehre yeni taşınmış olan bir tanıdığa misafirliğe gitmişti. Tine'nin kravatlardan haberi olmamalıydı. Henüz beşikteyken babamın sırlarını saklamam gerektiğini öğrenmiştim.

Şehre yayan gittik, şehir merkezine, ya da daha doğrusu, hiç duymadığım bir bulvara çıktık. Pek çok renkli ışığın bulunduğu kare şeklinde bir meydandı. Erkekler öyle dolanıp duruyordu. Kadınlar da vardı, çadorları yoktu. Her şey bambaşkaydı, insanlar, arabalar, koltuk altlarında gazete taşıyan ve bağıran delikanlılar: "Yeni haberler. En yeni haberler."

Bir pikabın yanında insanlar toplanmış, plak satıyordu. Her yerde İranlı bir kadın şarkıcının büyülü sesi duyuluyordu.

Acaba hangi şarkıcıydı? O akşam plakçı hangi şarkıyı çalmış olabilir? Şarkı sözlerini hatırlayamıyorum, ve ne yazık ki ortalıkta bir hemşerim yok. Gözlerimi kapatıyor, kulaklarımı dikiyorum. Hayır, sözleri duymuyorum, tek bir kelime bile, ama bunun yerine eski bir melodi duyuyorum: baradam, baradam, baradam... şu şarkı buna bir parça uyuyor.

Be rahi didem berg-i hazan,
Oftade zi bidad-i zaman.
Ey berg-i payizi,
Es man çira bugrizi (...)

Yola bir sonbahar yaprağı düşmüş
Zaman adaletsizliği yere düşürmüş,
Ey sonbahar yaprağı,
benden neden kaçıyorsun?

Taze ceviz ve dondurma satıcıları ve kravatlı erkekler vardı. Neredeyse hepsinin kolunun altında bir gazete duruyordu veya onu bir sokak lambasının direğine dayanmış okuyorlardı. Tek bir kelime bile okuma bilmeyen sevgili babam, birdenbire adeta bir sihirbaz gibi, giysilerinin içinden katlanmış eski bir gazete çıkardı, onu sağ kolunun altına sıkıştırdı ve herkes gibi bulvarın üzerinde öylece dolanmaya başladı. Ne amaçladığının merakı içinde, onu takip ettim, fakat dikkat çekici hiçbir şey yapmadı. Meydanın üzerinde bir geziinti yaptı. Sonra bir sokak lambasının altında durdu. Gazeteyi açtı, ışığa tuttu ve okuyormuş gibi yaptı. Yine delirdiğini sanmıştım. Kasım Han haklıydı: O bir deli. O çılgının teki.

Bir süre sonra gazeteyi yeniden kolunun altına sıkıştırdı ve tekrar gezinmeye başladı.

O zamanlar nasıl bilebilirdim, sevgili babamın sırılsıklam âşık olduğunu?

Sanırım babamın yerinde olsaydım, ben de bu kadınlardan birine âşık olurdum.

Bizim tanıdığımız kadınlar bulvar üzerindeki bu kadınlardan farklıydı. Ben kadınları hep iş yaparken görmüştüm, halı dokuyan, yemek hazırlayan kadınlar, dua eden kadınlar, çocuk doğuran kadınlar, ağlayan, hastalanan, içinde bir kurdun yaşadığı kadınlar. Şimdi yüksek ökçelerin üzerinde gezinip duran kadınlar görüyordum.

Bir süre sonra başında şapkası olan genç bir kadın ortaya çıktı. Bir yan sokaktan çıkmıştı bulvara. Babamın gözleri parladı. Ona doğru gitti, ona işaretlerle bir şeyler dedi ve gazeteyle beni gösterdi. "Oğlum. O konuşabiliyor, duyabiliyor ve hatta gazeteyi de okuyabiliyor."

"Ne kadar akıllı bir oğlan. Adın ne?" diye sordu ve bi-

raz aşağıya doğru eğildi.

"İsmail," dedim kuşku dolu bir sesle.

Acaba babam, aşkın ne olduğunu biliyor muydu? Âşık olduğunun ayrımında mıydı? Yani, aşkın dünyasına ayak bastığının farkına varabileceği bir durumda mıydı, demek istiyorum? Bir başka insana duyulan şiddetli arzu, bunu açıklayabilecek miydi? Ona yakın olma isteği, onun elini tutma, saçlarını koklama, ona sahip olma...

İnsan bununla ilgili bir zamanlar bir şeyler okumuş, duymuş ya da söylemiş olmalı, yoksa başına gelip de, bu içine düşülenin ne olduğunu bilemez ki.

Nasreddin Molla'nın seyahatleri hakkında eski bir Farsça kitap vardır. Molla, hayatın anlamını bulmak için yaya olarak dünyayı dolaşır. Hemedan'ın giriş kapısında hepsi de bir delikanlının peşinden koşan bir sürü erkek, kadın, çocuk, deve, eşek, at, keçi ve tavuk görür. Genç adam ağlıyor, dans ediyor ve bir şeyler mırıldanıyor. Kendini yere atıp tekrar ayağa kalkıyor. Yeniden ağlıyor, gülüyor ve koşuyor ve başından aşağıya toprak atıyor.

Molla yaşlı bir adama soruyor: "Kardeş, söylesene, bu delikanlının nesi var?"

"Aşkın kudreti onu ele geçirdi. Herkes onu seyrediyor, çünkü aşkı tanımak istiyorlar."

Babamla her akşam, o kadının kısa bir süre sonra yanımıza geldiği bulvara çıkardık. Üçümüz karanlıkta bir bankta otururduk. Ben ikisinin arasında oturur ve konuşulanları çevirirdim.

Kimdi bu kadın? Nasıl tanışmışlardı? Bilmiyordum.

Zavallı babam çalışırken tümüyle düşüncelerinde kay

olup giderdi. Halıların üzerine yanlış numaralar dikiyordu ve böylece malın durduğu depoda ve de muhasebede bir kaosa neden oldu. Bir iş arkadaşı Tine'ye bilgi vermek üzere eve uğradı: "Nesi var bilmiyorum, fakat bu şekilde devam edecek olursa, işten çıkarılır."

Babam bu şekilde devam etti ve işten çıkarıldı.

Evde de düşüncelere dalıp giderdi, pencerenin önünde durur ya da not defterine yazabilmek için sessiz bir yer ararken Tine akrabalara haber verdi: "Yardım edin! Ekber düştü!"

Aslında bir İranlı olarak aşkı kendinizin yaşamış olmasına ihtiyacınız yoktur. Bütün Acem hikâyelerinde, mitlerinde ve hatta Kutsal Kitap'ta onun hakkında bir şeyler okursunuz. Tine her İranlı gibi Şeyh ile Tarsa'nın hikâyesini biliyor olmalıydı.

Şeyh, o eski tasavvuf ehli, binlerce öğrencisi ile yaya olarak Mekke'ye gider. Aylar boyunca yollardadırlar. O yabancı şehirlerden birinin çarşısında, genç ve güzel bir tarsa* kadına rastlar ve ona sırılsıklam âşık olur. Mekke'ye doğru yola koyulmuşken, bir tarsa'ya âşık olmaktan daha kötü bir şey yoktur! Seyh Mekke'den vazgeçip çıplak ayaklarla kızı armaya gider.

"Şeyh düştü!" diye çınlar bütün Müslüman dünyası.

Babam ve ben yine kravatlarımızı takmıştık ve bulvarın üzerinde o kadınla bir bankta oturuyorduk. Birden uzakta bize ait atlardan ikisini gördüm. Fakat bu mümkün olamazdı ki? Safranköyü'nde bıraktığımız atlar, nasıl oluyor da, şimdi bulvarın üzerindeydi? İşte o anda arabamızı da fark ettim ve en yaşlı teyzemin ve diğer teyzelerim ile kocalarının seslerini duydum.

Atlar bizden biraz uzakta bir sokak lambasının ışığı altında durdu.

Yaşlı teyze arabadan indi ve babama doğru geldi. Elini uzattı, onu kravatından yakaladı ve bir inek gibi arkasından arabaya doğru çekti.

Öteki teyzeler babamı tutuyordu, adamlar kravatı çekiştirip çıkardılar ve yere fırlattılar. Şimdi yaşlı teyze bana doğru da yöneldi, beni sağ kulağımdan yakaladı, arabaya çekti ve bağırdı: "Aferin! Aferin, oğlum! Babanı iyi kollamışsın!"

Atlar hareketlendi. Babamın ağladığını duydum. Onu tam olarak göremiyordum. Teyzelerimin arkasında yığılıp kalmıştı ve yüzünü iki elinin arasına gömmüştü.

Kadının hâlâ orada olup olmadığını anlamak için etrafıma bakındım. Sokak lambasının ışığında durmuş, şapkasını, sanki şiddetli bir rüzgâr varmışçasına sımsıkı tutuyor ve ardımızdan bakıyordu.

Ertesi gün teyzelerim ve kocaları bütün eşyalarımızı arabaya taşıyıp, bizi başka bir şehre, Sencan'a götürdüler. Nasıl yapıldığını bilmiyorum, ama her şey düzenlenmişti bile, bize bir ev verildi ve babam bir tekstil fabrikasında işe gitti.

Gün boyunca uzun sıralar halindeki dokuma makineleri boyunca gidip gelmek ve kopan iplikleri yeniden bağlamak zorundaydı, bir saniye bile ayrılamazdı oradan.

Babamı artık gün ışığında görmüyordum, çünkü güneş doğmadan evden çıkar ve ancak gün batımından sonra dönerdi. Sonra Tine yemeğini önüne koyardı. Sessizce yerdi, biraz daha oturur, kızını kucağına alır, bir bardak da çay içip, gider yatardı.

Hep uyurdu, işte bunu hatırlıyorum ona dair o dönem için.

Hâlâ hatırlıyorum, bazen iş elbiselerini bile çıkarmazdı, uyumak istemiyordu, yalnızca birazcık uzanmak, bir an

dinlenmek istiyordu, fakat sonra öyle derin uyurdu ki, onu artık uyandırmazdık.

"Babanın üzerini ört." Tine'ye ait bu cümle de kaldı aklımda. Biliyordum, üzerini örtmem gerektiğini, ama kendiliğimden bunu hiç yapmadım. Ancak Tine bunu benden rica ettiğinde, yapardım. Belki de bu yüzden onun sözlerini bu güne değin aklımda tuttum.

Şapkalı kadın, babamın hayatını iki kısma ayırmak için ortaya çıkmıştı. O babamın hayatının bir safhasını sonlandırmış ve yeni bir safhanın başlangıcını bildirmişti. Bunun dışında onunla bir ilgimiz yoktu, onun da bizimle. O geldi, yapması gerekeni yaptı ve yine gitti.

Bir zamanlar Ekber Ağa atının sırtında dimdik oturan ve köyden köye giden, herkes tarafından sayılan bir halı onarıcısıydı. Saçları siyahtı, ve dişleri karanlıkta bile ışıldardı. Şimdiyse artık babam grileşmeye başlamıştı ve hasta görünüyordu. Çalışmak zorundaydı, yalnızca ve yalnızca çalışmak.

O dönem hakkında daha fazla bilgi edinme umuduyla, babamın not defterinin sayfalarını karıştırıyorum. Sayfalar numaralandırılmış değil, ben kurşun kalemle her sayfaya sağ alt köşesine olmak üzere bir numara veriyorum. Sayfa 134'te birkaç küçük şekil görüyorum. Bunların Ay'ı temsil ettiğini tahmin ediyorum: hilal şeklinde bir Ay, büyümüş bir Ay, yarımay, üç çeyreklik bir Ay, dolunay, ve birden koyu renkte bir Ay ve kırmızı bir Ay.

Babam hayatının ilk dönemine ait bir alışkanlığını hiç terk etmemişti. Nerede olursa olsun, nereye giderse gitsin, dolunayda hep evde olurdu. Gece olduğunda ve herkes uyuduğunda, merdiveni duvara yaslar çatıya çıkardı. Bir mabet şeklindeki çatımızda oturur, yukarıya, Ay'a bakar ve mırıldanırdı.

Mırıldanmak?

Ne melodileri ne de sözleri bilmiyorken, nasıl mırıldanabiliyordu? Ortaçağ döneminin ebedi âşığı *Baba Tahir*'in* hiçbir şarkısını bilmiyorken ve bu ünlü mutasavvıfın aşk şiirlerini hiçbir zaman duymamışken?

Bu dolunayı İsfahan'dan beraberinde getirmişti. İsfahan geceleri yıldızlarla kaplıydı. Büyülü camilerin üzerindeAy tıpkı tanrısal bir lamba gibi asılı duruyordu.

Böylesi aydınlık bir gecede insan Nakş-i Cihan Meydanı'nda duruyor ve ellerini uzatıyorsa, anında Ay'ı tutabilir. Bunu o eski Acem şairler, şiirlerinde hep yaptılar.

Bu gökyüzü, Ekber Ağa'yı da büyülemişti. O yalnız gecelerinde gizlice Cuma Camii'nin çatısına tırmanmıştı. Orada oturmuş, sırtını Tanrı'nın evinin çatısına dayamış, kollarını dizlerinde kavuşturmuş ve yukarıya, gecenin içine bakmıştı. Gece onu açıklanamaz olanla, Allah'la ve aşkla buluşturmuştu. Belki bunu en iyi şekilde eski, uzun bir şiirin bir kıtasıyla tasvir edebilirim:

Ez neyistan çun boboridend
Ez nefirem merd u zen nalidend
Zi nigahem şerhe şerhe ez firag
Ta bişu cem şerh-i derd-i iştıyak...

Her İranlı bu şiiri ya da en azından, âşık olunduğunda mırıldanıp durulan bu iki mısraı bilir.

Ekber Ağa bu şarkıyı hiçbir zaman duymuş olamayacağı halde, öylece mırıldanıp dururdu.

Bu şiirde bir zamanlar bir sazlıkta bulunan bir kamıştan bahsedilir. Kesilmiştir ve bir ney yapılmıştır ondan. Şimdi

mliyor ve yakınıyordur:

Sazlıktan bizi kestiklerinden beri,
Üflendiğimde kadın erkek hep ağladılar
Yüreğim ayrılıktan parça parça,
Çektiğim özlem derdidir, kavuşuncaya kadar.

Bir gün bir film projektörünü ödünç aldım. Akşam, dolunay çıktığında, o anda, babam merdiveni dayayıp çatıya çıkmak isterken, onu kolundan tuttum: "Bir gelsene! Sana bir şey göstermek istiyorum!"

Benimle gelmek istemiyordu, dolunayına gitmek istiyordu.

"Bak, çatıya çıkman gerekmiyor. Senin için oturma odasına bir Ay getirdim."

Beni anlamıyordu.

"Ay'ı," diye açıklamaya çalıştım. "Ayı bu makinenin içine koydum. Senin için. Gel ve onu izle!"

O bildik gülümsemesiyle, ne zaman söylemek istediğimi anlamasa, hep yaptığı gibi, gülümsedi. Ona bir sandalye getirdim ve perdeleri örttüm.

"Otur!" diye işaret ettim ona ve ışığı kapattım.

Tereddütle oturdu ve beyaz perdeye baktı.

Projektörü açtım. Önce birkaç İngilizce sözcük, sonra birdenbire hilal göründü. Babam henüz bir tepki vermiyordu, sessizce oturuyor ve bakıyordu. Gitgide Ay'ın on dördü ortaya çıktı, sonra yarım Ay. Ve sonunda dolunay göründü. Babam etrafına bakındı ve beni aradı cihazın ardında.

Bu İsfahan'ın Ay'ı değildi, aksine Amerika'nınkiydi; ulaşılmaz bir biçimde koyu mavi gökyüzünde duruyordu. Sonra perde de birden Apollo II belirdi.

Acaba babam Ay ile Apollo arasındaki bağlantıyı anlamış mıydı?

Birkaç dakika sonra Apollo Ay'ın üzerine kondu, ve de ilk insan Ay'a ayak bastı. Cihazı kapadım. Ay kayboldu. Babam sandalyesinde oturuyordu, ellerini dua eder gibi açmıştı. Işığı açmadım, bıraktım onu, bir süre daha öyle oturması için. Ona baktım, sevgili babama, yaşlı babama. Yalnızca siluetini görebiliyordum, fakat gri saçları karanlıkta parlıyordu.

Musaddık

İran tarihinin
önemli bir dönemi hakkında,
Ekber Ağa hiçbir şey yazmadı.
Bu bilgileri bir başkasından alacağım.

Dün bu kitabın ilk bölümünün sayfalarını karıştırıyordum. Ülkemin politik yaşamının önemli bir döneminin eksik kaldığını fark ettim.

Elbette Ekber Ağa, politikadan hiçbir şey anlamadığı için, bu dönem hakkında yazmış da olamaz.

Bu kitapta politikadan söz etmemeyi tercih ederdim, ama bazen bu kaçınılmaz oluyor. En önemli olaylardan bahsetmek zorundayım. Çünkü Ekber Ağa'nın hayatındaki en büyük değişimler, politik manzaradaki her şeyi belirleyen değişimlerin sonuçlarından başka bir şey değildir.

Babamın şehre taşınması örneğin, politik bir olayın basit bir sonucuydu. Amerikalılar genç Şah'ın tahta çıkmasına

gın ardından küçük evini sattı ve polderin sessizliğine çekildi.

Ona ilk kez taşındığı gün rastladım. Hava sıcaktı, ve ben koşuyordum. Hemen yeni mezarlığın arkasında, setin karşısında tek bir müstakil ev vardı. Denizi gören harika manzaralı güzel bir evdi, fakat epeydir boş duruyordu. Şimdi orada büyük bir kamyon görüyordum. Ve başında şapkası, yaşlı bir adam, kitaplarla ve yine kitaplarla dolu karton kutuların taşınmaları gerektiği yeri gösteriyordu.

"Dikkat, dikkat etsenize yahu... onun içinde dosyalarım var!"

Ve birden bağırmaya başladı, "Yardım edin! Aman Tanrım... kitaplarımı harap ediyorlar."

Durdum ve bir an olanları izledim. Heyecan verici, bu kadar çok kitabı ve başında şapkası olan bu denli yaşlı bir adam.

"Ne diye durmuş, şaşkın şaşkın bakıyorsun? Haydi, işe koyul! Al şu karton kutuyu! Kedilerimi kurtar!"

Yanına gittim ve içinde yedi kedinin koro halinde miyavladığı, büyük bir karton kutunun taşınmasına yardım ettim. O günden itibaren dosttuk.

Igor yedi kedisiyle birlikte, yalnız yaşıyordu. Neredeyse elli yıl boyunca her sabah makasla – hep aynı eski makas – "gerekli" haberleri kesip, onları saklamış, bu nedenle yüzlerce dosyası vardı arşivinde.

Kuşkusuz Musaddık hakkında da bir dosya vardı, acaba dosya bulunabilecek miydi, işte tek sorun buydu.

Ona gittim. O hiçbir zaman aşağıya inip de insana kapıyı açmaz. Pencereden bakar, sonra da uzun bir ipi çeker.

yardımcı olmuşlardı.

Musaddık hakkında bir şeyler söylemek zorundaydım, fakat en önemli tarihsel bilgileri nereden edinecektim?

Üniversite kütüphanesinde mutlaka yeterince kaynak vardı, fakat tümüyle bilimsel bir yaklaşım içinde olmak istemiyordum, o durumda notlardan fazla uzaklaşmış olurdum. Musaddık'ın daha çok basit çizgilerle açık seçik bir portresini resmetmek istiyordum.

Aklıma ansızın bir fikir gelmişti. Igor'a telefon etmek.

"Günaydın, Igor, benim, İsmail."

"Günaydın, İsmail. Sabahın bu erken saatlerinde senin için ne yapabilirim?"

"Erken mi? O kadar da erken değil! Sen hep altı buçukta kalkmış olursun. Yatakta değilsin ya?"

"Normalde değil, doğru, fakat bugün, evet oğlum. Canım istemiyor. Belki de gerçekten de yaşlandım, bugünlük gazete yok, kalem yok, kâğıt yok. Ama söyle, benden ne istiyorsun?"

"Çok özel bir şey değil. Yalnızca bir soru, hemen yanıtlaman gerekmez, daha sonra sana uğrarım. Musaddık hakkında bir şeyler öğrenmek istiyorum."

"Musaddak mı? Nedir... kimdir şimdi bu Musaddak, Tanrım?"

"Hayır, Musaddık. Sen bir zamanlar onun hakkında bir şeyler okumuş olmalısın, hani Rıza Pehlevi Han'ın düşüşünden sonraki şu eski İran başbakanı hakkında..."

Igor arkadaşlarımdan biridir, vaktiyle gazeteciydi. Eskiden Amsterdam'da yaşıyordu, eski, bahçeli bir evde. Orada tek bir yeni kitap, tek bir yeni 33'lük plak için artık yer kalmamıştı. Igor emekli olduğunda, birkaç yıl süren karasızlı-

bulamıyorum, Şah ona karşıydı, sanıyorum, ve onu hapse tıktı. Bilmiyorum, sık sık ağlar mıydı, belki sadece o defa bir kez ağlamıştır, o zamanlar henüz televizyon yoktu, ama bunun yerine sinemalarda filmlerden önce bütün dünyadan haberlerin yer aldığı haftalık bir program gösterilirdi. Musaddık'ın ağlaması, beni bir hayli rahatlatmıştı. Nihayet, duygularını açıkça gösteren bir devlet adamı.

Bizim burada uzun yıllar boyunca çok saygın bir başbakanımız olmuştu, adı Drees idi, fakat onu gülerken hiç göremezdin oğlum, değil ki ağlarken. Belki de bunu evde, kamuoyundan uzakta yapıyordu. Hollanda'da bir adamın duygularını göstermesi, olacak bir şey değildir, gözyaşlarını alt etmek zorundasındır. Gördün mü? Tadı daha bir başka. Kendine bisküvi al, bisküvi kutusu şurada duruyor, şeyin... hatırlamıyorum. Kedilerden saklamaya çalıştım. Yoksa kutuyu alıp, onunla oynuyorlar, ta ki bütün bisküviler yenmez olana dek. Belki onları arkada, dosyaların ardına sakladım...

Cenaze töreninde ağlamak, evet, buna izin vardır. Ben, canım ne zaman isterse, ağlarım. Bu bana annemden mi geçti, yoksa Musaddık'tan mı, doğrusu bunu öyle kolayca bilip de söylemem... Şah Musaddık'ın hayatta kalmasına izin verdi, bu konunda çok nazikti. O zamanlar bu Şah'ı pek bir ahmakça bulurdum. Bunun nedeni onun bizim Prens Bernhard ile arkadaş olmasıydı, onu tanıyorsun, değil mi? Önceki kraliçenin kocası, Beatrix'in babası. Prens Bernhard'ın dostlarının hep yanlış tarafta olduğu bilinirdi. Analizlerimi genellikle duygularım yönlendirir. Yani Şah yanlış, Musaddık doğru tarafta yer alıyordu. Yahu şu bisküvi kutusu nerede kaldı?"

Igor, Musaddık ile ilgili anlatacak başka bir şey bilmi-

"Kendine elektrikli bir kapı açıcı da alabilirsin, şu ipten çok daha iyi," diye seslendim yukarıya. Onu her ziyarete gittiğimde, bunu söylerdim.

"Kapa çeneni! Gir içeri, delikanlı!"

İçeri geçer geçmez, yedi tane kedi insanın bacaklarından ve kollarından yukarı tırmanır.

"Hasta mısın? Gerçekten yatakta mı yatıyorsun, yoksa...?"

"Elli yıl boyunca her gün altı buçukta kalkan adam, ölmek için de altı buçukta kalkar. İçeri gelsene, hasta değilim, yatakta da yatmıyorum. Yaşlandım sadece, itiraz etme! Ama, eee...sen Musaddık ile ilgili bir şeyler öğrenmek istiyordun. Bu Musaddık da nereden çıktı böyle birdenbire?"

Ona açıklamak istedim, fakat o her zaman yaptığı gibi, konuşmaya devam etti. Ona henüz notlardan söz etmemiştim. Bunu ona çoktan söylemeliydim, fakat henüz buna cesaret edemiyordum.

"Biliyor musun," dedi, "çok erken yaşlarda gazetelere karşı düşkünlüğüm başlamıştı, ve yaklaşık on yaşımdayken, bir ülkede yönetimden alınmış, ağlayan bir devlet adamı hakkında bir şey okumuştum. Herhalde sen bunu benden daha iyi bilirsin, fakat benim bununla ilgili bildiğim, onun Anglo-İran Petrol Şirketi'ni millileştirmek istediğiydi, ki bu bana o zamanlar oldukça mantıklı gelmişti.

Kendine kahve koy oğlum, senin için güzel bir fincan koydum oraya, oryantal bir fincan sanırım, onu bir zamanlar bir bitpazarından, hayır, kraliçenin doğum gününde, Amsterdam'daki serbest pazardan aldım. Kahvenin tadı o fincanda bir başkadır.

Şu adam, şu Musaddık ...onun hakkında fazla bir şey bilmiyorum, gerçi bir dosyam var bununla ilgili, ama onu

saldık düşürüldüğü için, partileri de dağıldı. Yandaşlarının bir kısmı idam edildi, bir kısmı yeraltına gizlendi ve bir kısmı da kaçtı.

Partinin yandaşları Safrandağı'na kaçtı, Sovyetler Birliği sınırına ulaşmayı umuyorlardı. Fakat bu, kadar da kolay değildi. Askeri polis Amerikan cipleriyle onları dağdan dağa kovalıyordu. Aç kalmış ve umutlarını yitirmiş bir halde köylülere sığınmaya çalıştılar.

Babam herhalde hiçbir zaman komünizmden bir şey anlayamazdı, fakat, kaçış halinde olmanın ne anlama geldiğini biliyordu.

Bir defasında onunla Safranköyü'ne gittiğimde, akşam, bademlerin olduğu bahçemize beni de götürdü. Elime bir parça ekmek tutuşturdu, eğilerek ağaçların arasından koştu ve bir ağaç kütüğünün arkasına saklandı.

"Burada ne yapıyorsun," diye sordum.

"Gel, ekmek ver bana," diye işaret etti.

"Bununla ne demek istiyorsun?"

Ekmeği aldı ve hızla dağların olduğu yöne yürüdü.

"Eskiden," diye anlatmaya çalıştı, "birçok adam karanlıkta bahçemden gizlice geçerdi. Ben onlara ekmek verirdim. Sonra dağlara giderlerdi."

Musaddık'ın tutuklanmasından bir yıl sonra dağlarda bir trenin uzunca düdük sesi duyuldu. Tren Safranköyü'nün çok yakınında durdu. Bu, daha önce hiç olmamış bir şeydi.

"Peki şimdi bu da ne?"

Şeker. Amerikan kesmeşekeri. Üzerinde İngilizce *sugar* sözcüğünün olduğu şeker çuvallarının içinde.

Eski Farsça sözcük *gand* İngilizce *sugar* sözcüğü karşı-

yordu, fakat gazete yazılarını aşağı yukarı bulabileceğim yeri gösterdi.

Birkaç saat boyunca dosyaların başında oturup aradım. İşte şunlar, bulduklarım:

Musaddık: 1921'den 1925'e kadar adalet bakanı, maliye ve dışişleri bakanı. 1950 yılında Ulusal Cephe'yi kurdu, 1951'de Başbakan oldu ve Anglo-İran Petrol Şirketi'ni millileştirdi, ki o dönemde bu İngiltere ile sorunlara neden olmuştu. 1952'de geri adım atmak zorunda kaldı, fakat üç ay sonra bir ihtilalle yeniden iktidar oldu. Musaddık Şah'ın, Rıza Han'ın oğlunun, gücünü kısıtlamıştı, ve gitgide sol güçlere dayanmaya başlamış gibiydi. Şah ülkeyi terk etmek, ülkeden kaçmak zorunda kaldı. Fakat Birleşik Amerika Devletleri'nin yardımıyla tekrar geri geldi, iktidar düştü, ve Musaddık tutuklandı.

Churchill, Musaddık'ın ömür boyu hapse atıldığını duyduğunda, bardağı kaldırmış ve demiş ki: "He was mad... a dangerous man."[4]

Musaddık hiç de *tehlikeli* değildi, o bizim gururumuzdu.

Binlerce yandaşı tutuklandı, birçoğu idam edildi, ve yüzlercesi kaçtı. Kaçanlar ülkenin Rusya'ya yönelmiş olan sol partisinin üyesiydi. Bu parti Şah'a, ve kesin olarak Amerikalıların karışmasına karşıydı.

Solcular güçlüydü, yakında iktidar olacaklarına inanacak kadar güçlüydü. Onlara göre Musaddık'ın politikası bile yeterince radikal değildi, Musaddık'ın emperyalizme fazla taviz verdiğini düşünüyorlardı. Bu nedenle Şah'ın dönüşünde onu zamanında destekleyemediler. Şimdi, artık Mu-

[4] "O kötü...tehlikeli bir adamdı." (ç.n.)

sında geri çekilmek zorunda kaldı. Bu aynı zamanda Safran dağı'na ulaşan ilk İngilizce sözcüktü. Sonra bir ikincisi ortaya çıktı: *cigarette*. Böylece geleneksel pipolar gitgide kaybol du.

O kadim sözcük kethüda, köyün muhtarı, ortadan kay boldu, ve onun yerine yeni bir sözcük geldi: *behşdar*.

Bu behşdar köyün içinde cipiyle gezen, kravatlı bir adamdı.

Günün birinde *behşdar*, imamın ve tüm bilge adamların huzurunda bir taburenin üzerine çıktı ve caminin duvarına Şah'ın portresini astı.

İşte olaylar böyle cereyan etti, bu şekilde organize edil di ve Rıza Han'ın oğlu İran şahı oldu.

Okulda Musaddık hakkında hiçbir şey öğretilmedi. Ama Şah ile ilgili her şeyi öğrendik. Onun, Rıza Han'ın oğlu olduğunu, Rıza Han'ın ise daha önceki şahın oğlu , ve bunun da yine daha eski bir şahın oğlu olduğunu öğrendik ve bu şekilde tarihte 2500 yıl geriye gittik, ta Kyros'a kadar. O, hikâyesi Safrandağı'ndaki mağarada çiviyazısıyla kazınmış olan İranlıların ilk kralıydı: *Benim adım Kyros. Ben krallar kralıyım.*

Tuti

Bir oğlu oluyor şahın.
Ve ölü bir papağan ağaçtan düşüyor.
Her ikisi de
tarihin gidişatını değiştiriyor.

Bazen suçluluk duygumun, beni bu kitabı yazmaya zorlayan şey olduğuna inanıyorum. Görevini, yükümlülüğünü yerine getirmeyi ihmal etmiş bir oğulun suçluluk duygusu, yarı yolda kaçıp gitmiş ve babasını terk etmiş bir oğulun. Belki bu yüzden sık sık rüyalarıma giriyor. Yüzüme bakmıyor, benden kaçıyor ve bana sırt çeviriyor.

Artık babam öldü, ve ben, olanları geriye döndüremem. Beni affetmesini ve rüyamda bana görünürse, bu kez yüzüme bakmasını umut ediyorum.

Bu kitabı öncelikle onun için, fakat kendime de kaçışımın kaçınılmaz olduğunu açıkça anlatabilmek, olayların bilgimin dışında cereyan ettiğini, artık kontrolüm altında

olmadığını, nasıl diyeyim, memleketten kaçmama kendisi nin sebep olduğunu anlatmak için yazıyorum.

Bunu izah edemiyorum. Ekber Ağa'nın oğlu olduğum için şimdi burada oturuyor ve bu yeni dille cebelleşip duru yorum.

Sonraları babamı kendi amaçlarım uğruna sık sık kul landıysam da, aslında ona hep hizmet ettim.

Örneğin şimdi, bu hikâyeyi yazmaya çalışırken, baba mın kitabını deşifre etmekten ve onun kelimelerini okunu hale getirmeye çalışmaktan başka bir şey yapmıyorum. Bun dan şikâyet etmiyorum, aksine bunun kaderim olduğunu kabul ediyorum. Başka bir seçeneğim yok, hikâyeyi anlat mayı sürdürmeliyim.

Rıza Han'ın oğlu pek çok kez değiştirdi karısını. Niha yet Şah'ın bir oğlu, bir veliahtı, oldu. Düşü gerçekleşmişti.

Ben on, on bir yaşlarında olmalıydım, veliaht da üç ya da dört. Veliahtın doğum günü büyük şehirlerde bütün okullarda gösterişli bir şekilde kutlanırdı. Fakat bizim din dar olan şehrimizde bu hiç fark bile edilmezdi. Tahran'daki okullarda genç kızlar çıplak bacaklarıyla dans ederlerdi. Şarkı söylerlerdi, ve herkese muz dağıtılırdı. Bizdeyse böyle bir şeyin resmi dahi görülmemişti.

Tahran'daki şehir arşivinde, muz kabuklarından kayıp düşen Tahranlı kızların resimlerinin yer aldığı o dönemin gazeteleri bulunur. Bunların içinde kraliçenin de, onu yürü meyi henüz öğrenmiş olan veliahtı ile birlikte bu kızlardan birine hasta ziyaretindeyken gösteren bir siyah beyaz fotoğ rafı vardır.

Şehrimizin belediye başkanı, ne olursa olsun veliahtın gününü kutlamak istiyordu. Şehrin dışında terk edilmiş ve

unutulmuş bir şekilde bulunan okulumuza, belediye başkanı bu kutlamayı düzenleme görevi verdi. Müdürümüz bu durumu memüriyet kariyerinde birkaç basamak yükselmek için fırsata hemen değerlendirdi, belediye başkanı yalnız gelmeyecekmiş, aksine yanında "önemli bir konuk" getirecekmiş.

Aslında müdür, belediye başkanının önünde çıplak bacaklarla dans edecek Tahran'dan genç bir kızı getirtmeyi istedi.

"İsmail!" dedi bir öğlen vakti ve omzuma parmağıyla hafifçe dokundu. "Bana bir uğra! Seninle konuşmak istiyorum."

Hiçbir öğrencinin normalde giremeyeceği çalışma odasında, bana bir bisküvi ikram etti ve hatta bana, küçük, ince bir muz bile gösterdi. Sonra Şah ve eski Acem Krallığı'ndan, ilk Acem kralı, krallar kralı Kyros'tan söz etti. Daha sonra da hızlı adımlarla modernleşen dünyadan. Din görevlilerin güya kendi güçleri altında bulundurdukları bizim aptal şehrin ahalisi hariç, herkes gelişme içindeydi. Ve şimdi, belediye başkanı önemli bir konukla okulumuza geleceğinden, ben, ona, müdüre yardım etmeliymişim.

"Ben mi? Yardım etmek mi?"

"Evet, İsmail, sen bana yardım etmelisin."

Şimdi, o güne geri dönüp düşündüğümde, utancımdan yüzümü ellerimin arasında saklıyorum. Neden ben? Neden illa ki de ben?

Müdür boynunu öne doğru eğerek, yüzünü bana doğru yaklaştırdı, ve diğer öğrencilerden farklı olduğumu söyledi. Çok kitap okuyormuşum, çok şey biliyormuşum dünya hakkında, diğerleri ise bilmiyormuş. Ötekiler ülkenin modernleşmesinden hiçbir şey anlamayan sadece köylü çocuk-

larmış. Ve sonra birkaç şey daha söyledi, ki bunlar kesinlikle aramızda kalmalıymış.

Özel bir şey yapmam gerekmiyormuş, yalnızca Tahranlı bir öğrenci kadar bilgili, ve Parisli bir oğlan gibi modern olduğumu göstermem gerekiyormuş.

Kutlama günü gelip çattı, belediye başkanı önemli konuğuna, onun için ayrılmış birinci sıradaki yerine refakat etti. Ben, tamamen dolu olan salonun içindeki o "önemli konuğu" görebilmek için kulisin ardında durup dikkatlice bakıyordum. Perdenin arkasında duruyordum ve işte şimdi, belediye başkanını ve tüm öğrencileri şaşkınlık içinde bırakarak dans edecek ve bizim de modern olduğumuzu gösterecektim. Bunu ailemizden hiçbir adam, Adem'den İsmail'e kadar, hiçbir zaman yapmamıştı.

Şimdi işte kollarımı yukarıya kaldırıp, kıçımı sallayacaktım, karnımı içime çekecek ve şişirecektim, eğilecek ve yine dik duracaktım, tıpkı müdürün bana öğrettiği gibi.

Sıra bana gelmişti, aniden müdür kız giysileri ve bir perukla önümde belirmişti: "Al, giy bunları!"

Bunun önceden hiç konuşulmadığını, bir tek Tanrı bir de müdür biliyor. Kız giysilerinden ya da peruktan tek söz edilmemişti. Sadece Parisli bir oğlan gibi dans edecektim. Bu dindar şehirde, bu bile dev bir sıçramaydı, çok büyük bir adımdı.

"Haydi başla! Pantolonunu çıkar!" diye bağırdı müdür.

"Ne?"

"Şunu giy!"

Böyle bir terbiyesizliği müdür bir başka öğrenciye karşı yapamazdı. O durumda öğrencinin akrabalarının onu öldüreceklerini biliyordu. Beni seçmişti, çünkü engelli babamın ona bir şey yapamayacağını sanmıştı.

Şiddetle karşı çıkmıştım, fakat müdür beni sımsıkı tutmuştu, müdür yardımcısı da pantolonumu çıkarmıştı. Bana kısa bir etek giydirdi, peruğu başıma geçirdi, dudaklarımı kırmızıya boyadı ve beni podyuma itti.

Müzisyenler hemen yüksek sesle çalmaya başladı.

Ben podyumda kalakaldım.

"Dans et!" diye tısladı müdür perdenin arkasından.

Seyircilere bakıyordum. Öğrenciler dehşet içindeydi, fakat hiçbiri beni tanımadı. Belediye başkanı gülerek alkış tutuyordu. Müzisyenler şimdi daha da yüksek sesle çalıyorlardı.

"Dans et!" diye bağırdı müdür bir kez daha.

Başladım.

Bugün bile ter içinde kalıyorum. Pencereden denize bakıyorum, yumruklarıyla seti döven hapsedilmiş denize.

Kısa eteğim açıldı, ve beyaz pamuklu donum göründü. Herkes gülüyordu, herkes haykırıyordu, herkes parmaklarıyla ıslık çalıyordu, ve belediye başkanı zevkten bacaklarına vuruyordu.

Birden babamın podyuma doğru geldiğini gördüm, ardında onu tutmaya çalışan polisler. Hastalığına rağmen hepsini bir tarafa itti, podyuma tırmandı ve yanıma geldi. Beni bir yakaladı, omzunun üzerine attı ve podyumdan aşağıya atladı. O esnada dengesini yitirdi ve ikimiz de yere yuvarlandık. Polisler onu yakalayıp kauçuktan coplarıyla feci şekilde dövdüler.

Babama olan saygımdan hikâyenin devamını saklı tutmayı tercih ediyorum. Yalnızca şu kadarını söyleyeyim. Çıplak bacaklarım ve dudaklarımda rujun bıraktığı küçük bir iz, babamın başındaki yaralarının dikildiği ameliyat odasına açılan kapının önünde duruyordum.

Geçti, her şey geçiyor. Acem Krallığı da, Şah da artık yok. Peki veliahtına ne oldu?

Bir akşam televizyondaki haberlerde göründü, Prenses Diana'nın cenaze töreniyle ilgili bir röportajda. Pek çok VIP sayılan kişi vardı, Hollywood starları, şarkıcılar, kadın şarkıcılar, politikacılar ve pek çok prens ile prenses.

Düzinelerce BBC kamerası, tek tek her konuğun iyice görüntülenmesini sağlıyordu. Şimdi kamera bir zamanlar generalmiş gibi başı dimdik, merceğe bakan, genç, vücudu adaleli bir adamın yüzünü yakından çekiyordu. Bu da kim? Onu nereden tanıyorum?

O da, benim gibi kaçıştaydı.

Bunu bir daha hiç düşünmemiştim. Ancak bugün hatırladım.

Babamın o gün okulda işi neydi? Nereden çıkıp gelmişti öyle birdenbire? Nasıl öğrenmişti, İsmail'inin birisi tarafından tongaya düşürüldüğünü? Bu bir tesadüf müydü?

Tesadüf olamazdı, peruk nedeniyle beni zaten tanıyamazdı. Biri ona haber vermiş olmalıydı. Ama kim? Kim müdürün çevirdiği dolapları sezmiş olabilir?

Müstahdem, belki de şu yaşlı dindar müstahdem, mutlaka oydu, şimdi kafamın içinden koşup bizim eve varıyor.

"Allah! Acele et!"

Tesadüfen babam evdeydi. Yok, tesadüf değildi, o zamanlar sık sık hasta olurdu, o denli hastalanırdı ki, bazen bütün bir hafta boyunca yatakta yatardı.

İşte o gün, hem benim, hem de babamın hayatında bir dönüm noktası oluşturdu. Bu olayı izleyen yıllarda, komşuların oğulları bizi rahat bırakmadı. Rüyalarımda bile beni takip ettiler. Nefes nefese kaçıyordum onlardan, fakat her

dolasında beni yakalarlar ve kanlar içinde kalana dek döverlerdi. Onları durduramıyordum, çünkü tüm gücümle kemerimi sımsıkı tutmak zorundaydım, yoksa pantolonumu indirirlerdi. Bir kez daha çıplak bacaklarımı görmek istiyorlardı. Ve herhangi bir yerde babama rastladıklarında, başındaki yara izlerini işaret eder ve kendi kemerlerini çözerlerdi. O zaman babam, onları yakalamaya çalışırdı; ancak onlar babamı taşa tutarlardı.

Bunlar insanın izleyebileceği sahneler değildir. Bunun hakkında yazamıyorum.

Evimize, oğlanlarla karşılaşmamak için, dolambaçlı yollardan gittiğimiz yıllardı. Aşağılandığımız o yıllar, Şah'ın ve veliahtının parladıkları yıllardı. Bugün veliaht benim gibi sürgünde yaşamaktadır, ve her ikimiz de babamızı kaybettik.

O ve babası daha sonraları pek çok aşağılanmaya katlandı, özellikle de, oğlu babası için bir ölüm döşeği, ve ardından da ebedi istirahat yeri bulamadığında.

Sonunda onun için Mısır'da bir mezar buldu.

Ben kaderime razı oldum. Okul biter bitmez, eve koşar ve kitaplara, Batılı romanlara sığınırdım.

Hatırlamıyorum, o yıpranmış kitabın evimize nasıl girdiğini ya da onu kimin bizde bırakmış olduğunu. Belki babam onu bir yerlerde bulmuş ve eve getirmişti. Fakat her ne olursa olsun, bu kitap bir keşifti. Bu kitapçık bildiğim bütün kitaplardan farklıydı. Neydi konusu bakayım? Bunu öyle hemen net bir biçimde söyleyemem artık, fakat bir gezintiye çıkar ve o zamana geri dönersem, bunu hatırlayabilmem gerekir.

Bizim semtteki o küçük kitapçı dükkânını ve kitapçıyı

keşfetmiştim, gazeteler dışında bir dolap dolusu eski polisiye roman bulunduran yaşlı adamı. Her gün birkaç tane polisiye romanı ödünç alıyor ve onlarla yatağıma sığınıyordum. Bir süre sonra, dünyadaki tüm kitapları okuduğuma inanmıştım, çünkü adamın bana verecek yeni bir kitabı kalmamıştı.

Babam benim için kitap getirmeye başlamıştı.

"İşte! Senin için!" diye işaret ederdi bana.

Kitapları alır, onların sayfalarını karıştırır ve ilgisiz bir halde kitaplığıma koyardım. Bunlar tam olarak okuma kitapları değildi, örneğin babamın iş yerinin bir köşesinde bulduğu, keten ve iplikler hakkında eski bir kitap. Ya da birçok tablo ve sıra sıra rakamlarla dolu bir kitap.

Başlangıçta pek önemli değildi, babam bir kitap getirirdi, ben de onu kitaplığa koyardım - fakat sonraları, kitabı okuyup okumadığımı sormaya başladı bana. "Hayır, henüz değil, daha sonra okuyacağım," derdim.

Bir defasında, kalın, eski bir matematik kitabı getirdiğinde, içinde ne yazdığını bilmek istedi. "Rakamlar," diye işaretlerle anlatmaya çalıştım, "bir, iki, üç, dört. Ve kareler, daireler."

"Yani senin için iyi mi?" diye sordu. "Evet, çok teşekkür ederim," dedim ve kitabı diğerlerinin yanına koydum.

Bazen yakınımda bir yere otururdu. Bir şey söylemezdi, bir şey yapmazdı, yalnızca bana sessizce bakardı. Kitaplar ve kitapların okunması onu büyülemişti. Bunun, böyle sessizce oturup veya uzanıp da bir kitap okum. nın, nasıl bir deneyim olduğunu bilmek istiyordu.

Şimdi, onun not defteriyle derinlemesine ilgilendiğimde, hayatında farklı safhaların olduğunu görüyorum. İki yıl sürecek olan kitaplar safhasına gelmiştik.

"Bu kitapları nereden buluyorsun?" diye sordum bir defasında.

"Onları satın alıyorum," dedi babam.

"Bunu yapmamalısın! Öyle gidip de bir kitap alamazsın ki! Bir kitaba ihtiyacım olduğunda, kendim gider alırım."

Beni dinlemedi ve gitgide daha çok kitap aldı. Bir akşam fena bilincini yitirene dek ağladı.

"Şimdi huzurlu musun?" diye bağırdım öfkeyle. "Neden beni dinlemiyorsun?" Bir faydası olmadı.

Bu arada civardaki oğlanlar yeni bir oyun keşfetmişlerdi. Kolunun altında ya da paltosunun cebinde birkaç kitapla eve gelen babamı görür görmez, yavaşça arkasından ona yaklaşır ve kitaplarından birini zorla alır ve kaçarlardı. Babam onların peşinden koşar ve onlara kitabını geri vermeleri için yalvarırdı, ama oğlanlar kitabı birbirlerine atarlardı.

Babamın yırtılmış bir pantolon ve çamura düşmüş bir yığın kitapla eve geldiği gün, dönüm noktası oldu.

"Bu ne?" diye sordum hiddetle.

"Hiç. Sokaktaki oğlanlar," diye işaret etti ve gülümsedi.

"Artık kitap istemiyorum," diye bağırdım.

"Hayır? Kitap yok mu?"

Zorla kitaplardan birini elinden aldım ve tüm gücümle duvara fırlattım.

"Kitap yok! Anladın mı? Kitap yok!"

Bu yaptığımı sonradan hep bayağı ve alçakça buldum. O zamanlar kaç yaşındaydım, on iki mi, on üç mü? Kendi hissedişime göre on altı, on yediydim. Çünkü bu iki yıl içinde birdenbire yaşıtlarımdan çok büyümüştüm.

Bundan çok daha alçakça bir şey yaptım. Babam kitabı yerden almak üzere eğildi, fakat ben bu kadarına izin vermedim ve tek tek kitapları çatıya fırlattım. "Oldu, bitti!" de-

dim yüksek sesle. "Haydi! İçeri gir!"

Babam hiç karşılık vermedi, içeri girip yattı.

(Dehşet verici, korkunç bu yaptığım)

Akşamüstü ağlamak üzereydim. Durumu nasıl düzeltebilirdim, onun için ne yapabilirdim?

Nihayet bu kitapları neden aldığını anlamıştım. Gaz lambasını yaktım ve onu uyandırdım.

"Gel," diye işaret ettim ona.

"Nereye?"

"Çatıya"

Önce dolunay olduğunu ve bunu unuttuğunu sandı. Gökyüzüne baktı, hayır orada sadece hilal vardı.

Ben onun İsmail'iydim, beni dinlemek zorundaydı, ayağa kalktı ve peşimden geldi.

Elimde gaz lambası merdivenden yukarı çıktım.

"Sen de! Yukarı çık!"

Babam tereddütle çatıya çıktı.

Ona gaz lambasını verdim ve her yere dağılmış olan kitapları toplamaya başladım.

"Gel buraya, gaz lambasını ver!" diye işaret ettim ona, ve bacanın yanına oturdum.

"Bir kitap al. Şimdi birlikte okuyacağız."

Bir kitap aldı ve yanıma oturdu.

Ne yapmak istediğimi, tam olarak bilmiyordu. Ben kendim de bilmiyordum.

En kalın kitabı aldı ve bana uzattı. Bu Ortaçağ döneminden şair *Sadi*'nin* Gülistan'nıydı, dilimizi[illegible] güzelliğiyle ilgili tarihsel bir kitaptı. Bu *hikâyat** Fars dilinin bütün gücünü ve zenginliğini barındırıyor.

Üstadın bu zengin, şiirsel metinlerini, babamın basit el kol hareketlerine dayanan işaret diline çevirmek imkânsız-

dı. Fakat bunu başarmak zorundaydım, aslında biz her zaman birbirimizi mükemmel bir şekilde anlardık. Onun söylediğini, anında anlardım, ve o da benim söylediğimi dolaysız bir biçimde kavrardı. Ona neredeyse koca dünyaya birkaç basit el kol hareketiyle anlatabilir durumdaydım. Yalnızca el kol hareketleriyle değil, gözlerimizle, dudaklarımızla, bütün beden duruşumuzla da konuşurduk, ve bunun dışında babamın Tanrısı yardım ederdi bize, sağır dilsizlerin Tanrısı.

Kitabın sayfalarını karıştırıp kısa bir hikâye aradım.

"Ne... ne kitabı bu?" diye bilmek istiyordu, henüz benim arayıp durduğum esnada. Sorusunu bir barışma işareti olarak anladım.

"Nasıl anlatayım? Bak, bu bir... bir..."

"Gökyüzünden mi geliyor!?" diye sordu.

"Hayır, bu kutsal bir kitap değil, bu daha başka. Bu şeyden konuşuyor... şeyden... gençlikten. Şeyden... yaşlılıktan. Krallardan. Yürekten, aşktan, ölümden ve... evet, aşktan, öpüşmek, sıkı sıkı tutmak, dokunmak, bakışmak, ya da... işte burada bir hikâye, bir kırkayakla ilgili."

"Ne?"

"Kırkayak, şu hayvan, şu çok ayağı olan küçük hayvan, hani hızlı hızlı ilerler, bekle, gaz lambasını biraz daha yakına koy."

Bir sopayla yere bir kırkayak çizdim ve parmağımla küçük, hızlı hareketler yaptım.

"Bak, yavaş okuyacağım, metnin sözcüklerini dudaklarımdan okuyabilirsin, sonra sana onları açıklayacağım, iyice izle:

'*Dest u pa boride yek hezarpayi bekoşt* (...) Birisi, kolları ve bacakları kesilmiş olan birisi, bir kırkayağı öldürmüş

(...)' Anlıyor musun?"

"Adamın kolları, bacakları yok, dememiş miydin...," diye sordu Ekber.

"Aynen öyle, çünkü kesilmişlerdi. Dinle: 'Hamdolsun ki Allaha. Kırk tane ayak bile onun, eli ve ayağı olmayan birisinden kaçmasını sağlayamadı, ölüm vakti gelip çattığında.' Bu zor olacak, bunu sana daha fazla açıklayamam, çünkü ben de anlamıyorum. Gerisini kendin düşünmelisin."

"Hayvanı nasıl öldürmüş, kolu da, bacağı da yoksa?" diye sordu babam.

"Tamam işte, en azından bir ele ya da ayağa ihtiyacın vardır, birisini öldürebilmen için. Anlamıyorsun, ben de anlamıyorum, ve ama işte adam yine de yapmış bunu. Belki de bu yüzden güzeldir. Hikâye ölümle ilgili, ve ölümden kimse kaçamaz. Kırkayağın vadesi dolmuştu, ölmesi gerekiyordu, yaşamaya devam edemezdi, ve yaşayamayacağından, o adam bile onu öldürebildi. Farklı bir şekilde görüyor musun?"

Babam sustu. Sonra gülümsedi. "Akıllıca," diye başına hafifçe dokundu. "Şair bunu iyi düşünmüş. Bir hikâye daha okur musun bana?"

"Bir tane daha mı?"

Neden bilmiyorum, ama o anda aklıma çok bildik, eski bir Acem hikâyesi geldi. Bu hikâyenin Sadi'nin olduğunu sanıyordum, bu yüzden uzunca bir süre hikâyat kitabını karıştırdım, fakat onu bulamadım, anlaşılan bir başka şairindi.

"Ne arıyorsun?" diye sordu babam.

"Bir tuti'den bahseden bir hikâye."

"Bir tuti mi?"

"Evet, konuşabilen, güzel, rengarenk, gagası yamuk bir kuştan, bir papağandan bahseden bir hikâye."

"Bir kuş, konuşmak?"

"Hayır, tam olarak konuşmak değil bu, kuş seni taklit ediyor, sen bir şey söylediğinde. Ama hikâyeyi bulamıyorum, olsun, okulda öğrendim ben, ezbere biliyorum.

Uzun, uzun zaman önce evinde bir kafesin içinde Hintli bir papağanı olan Acem bir aktar yaşarmış. Evet, kuş Hindistan'dan gelmişmiş, çok, çok uzakta olan bir ülkeden. Kuş yurt özlemi içindeymiş, hep ağlıyor ve 'Evde, evde, evde, evde', diye ötüyormuş.

Bir gün, aktar yine Hindistan'a bir iş seyahatine gideceği sırada, papağanına, Hintli papağanlara söylemesini istediği bir şey olup olmadığını sormuş. 'Hayır, özel bir şey yok', demiş papağan, 'ama benden selam söyle ve de ki, onları korkunç özlüyorum.'

Hindistan'daki ormanlarda aktar bir ağacın üzerinde bir papağan görmüş. 'Papağanımın sana selamı var', diye seslenmiş aktar. 'Sizleri korkunç özlüyor.'

O anda papağan birden ağaçtan düşmüş ve ölmüş."

"Ölmüş mü?" diye sordu babam.

"Bekle. Aktar seyahatinden geri döndüğünde, papağanı ona, Hintli papağanlardan kendisi için bir haber getirip getirmediği sormuş. 'Hayır, bir şey yok', demiş aktar. 'Gerçi bir papağanla konuştum, fakat senin selamını ilettiğimde ve hepsini çok özlediğini, söylediğimde, işte o anda ağaçtan düştü ve öldü.' 'Öldü mü?' diye bağırmış papağan, ve o da anında düşmüş ve ölmüş."

"Ne, o da mı?" diye sordu babam.

"Evet, tacirin de papağanı düşüp ölmüş."

"Bu nasıl olmuş?"

"Eee, beklesene. Adam iki eliyle başına vurmuş: 'Ah, papağanım, benim papağanım, bunu ona anlatmamalıydım!'

Fakat olan olmuş, yapacak bir şey kalmamış, papağan öl müşmüş. Ölü kuşu kafesten almış ve onu atmış. İşte o anda birden papağan hareket etmiş ve uçmuş. 'Nereye uçuyor sun?', diye bağırmış tacir. 'Eve, eve, eve' demiş yüksek sesle papağan."

Babam hayretle bakıyordu bana, önce bir şey söyleme di, sonra yüksek sesle güldü ve "Akıllıca, iki papağan da akıllıymış. Güzel, güzel bir hikâye." dedi.

Bir süre daha oturduk çatıda. Ben kitapların sayfalarını karıştırıyor, o da düşüncelere dalmış yanımda oturuyordu.

"Biliyor musun, şu makineler," dedi birden, "fabrikadaki şu dokuma makineleri kafamın içinde gürültüyle çalışmaya hep devam ediyorlar. Uyuduğumda bile. Ben... Bilmiyorum, ama bu yeri ...biliyor musun, başım ağrıyor, ağrılardan içim bulanıyor."

İşte bu ilk kez oluyordu, ilk kez bana işiyle ilgili şikâyetini açıkça söylüyordu. Bunu gözlerinden okuyordum, bu kederli bir yakınma değildi, aksine bir yardım çağrısıydı.

"Boğazım hep şiş, ve acıyor," dedi, "Bazen nefes alamıyorum. Ben... ben artık bu fabrikaya gitmek istemiyorum, ama bu olmaz, dört çocuğum var."

Süzülmüş yüzüne baktım: "Acaba ona nasıl yardımcı olabilirim?"

"İplikler makinelerin dişlileri arasında bozuluyor," diye devam etti, "Gerçi iyice dikkat ediyorum, bakıyorum, fakat onları artık görmüyorum. Sonra şef geliyor ve bana kızıyor. Herkes bana bakıyor, herkes kafasını sallıyor ve, Ekber aptal diyor. Ne diyorsun? Ne yapayım?"

Açık seçik bir soru sormuştu bana, ve ben, İsmail, ona cevap vermek zorundaydım. Ben yardım etmezsem, kim edecekti? Görevim Tine ve kız kardeşlerimi düşünmek de-

gül, onu düşünmekti. Ona hizmet için dünyaya gelmiştim. Onu kurtarmak zorundaydım. Birden aklıma geldi.

"Ölmek zorundasın," diye işaret ettim ona.

"Ne?"

"Ölmek. Papağan gibi, düşüp ölmek."

Anlamamıştı.

"Ama bununla ne demek istiyorsun? Nasıl? Nasıl düşeyim?"

"Dokuma makinelerinin arasında. Öylece, birdenbire düşmek. Boylu boyunca. Ölü."

Ertesi gün fabrika işçilerinden beş kişi babamın cesedini eve getirdi. Onu ölüm döşeğine yatırıp gittiler.

Hemen gözlerini açtı, bastonunu ve halı dokuma aletlerini aldı ve dağlara kaçtı.

Nereye gitmiş olabilir diye merak ediyordum.

Altın Çıngırak

Şimdi kısaca Marijane'den bahsedeceğim.
Altın Çıngırak'la tanışacağız.
Ve doktor Pur Behlül'ün kapısını çalacağız.

Babamın nereye gittiğinden, dağlarda ne yaptığından ve evden uzakta olduğu o aylarda kimde kaldığından, daha sonra söz edeceğim, yoksa şimdi hayal gücümün akışına kapılıp gitmem gerekir. Kendimi gerçekten kanıtlanabilir olaylarla sınırlamaya çalışacağım. Kendi gördüklerim, duyduklarım ve notlarda yazılı olanlarla. Bu bölümde babamı dağlara doğru takip etmeyeceğim, bırakacağım, gitsin, ne yapmak istiyorsa, onu yapsın, kimde yatmak istiyorsa, onda yatsın, bırakacağım ki, biraz kendine gelsin, çünkü önünde daha zor bir dönem var. Yani onu rahat bırakacağım, ben, o gelene kadar, başka bir şey anlatacağım.

Yaz geçti, fakat birkaç gün içinde yine çok sıcak oldu.

Evimden yaklaşık on kilometre uzaklıkta küçük bir göl var. Yüzmek ve sessizlikte yazabilmek için bisikletime biniyor ve oraya gidiyorum. Geçen yaz boyunca sık sık bu göle gittim. Önce bir tur yüzerdim, sonra da hasırı serer ve yazardım.

Buraya ilk kez Marijane ile gelmiştim. Ona, iki yıl önce edebiyat gecelerinin düzenlendiği o birahanede rastlamıştım. Marijane Amsterdam'da oturuyordu, ve tatile gitmiş olan bir arkadaşının buradaki evine göz kulak oluyordu. Onu daha önceleri de birahanedeki o şiir akşamlarında sık sık görmüştüm, ama yalnızca bu akşamlar için taşraya geldiğini bilmiyordum. O hep ünlü, ölmüş şairlerin şiirlerini okurdu. Onun sunuşları sayesinde Hollanda edebiyatının ustalarıyla tanıştım, özellikle Jacques Bloem'ü onun sayesinde keşfettim, şu şiiriyle:

Hatıralarda

Yapraklar sarı kanallara düşüyor;
Sonbahar yine dönüyor, tıpkı denize benzeyerek,
Kıyıya, ki karanlık yürekleri burada sararıp soluyor
Yaşayanların. O artık bunu hiç görmeyecek.

Bunu nasıl da severdi: karanlık sokakları,
Alaca karanlıkta şehir boşalmışçasına
Şu buğu ve mutluluk nehri
Islak ıslak, yabancı ve çok uzak, parladığında.

O sessiz şeyler için doğmuştu,

Çevremizde olan –asla uzun sürmeyen ama–
Özünü şiirlerimizde dillendirdiğimiz
Ta ki biz ve bizimle birlikte batana dek o şarkı da.
O yine dönüyor, şimdiki gibi bir sonbaharda,
Yürek değil ama, yüreğin kısa gününün ardında;
Korkunç, çünkü hissederek bakmıştık, aşağıya, ona,
Nefessiz, odada o yerde yatana.
(...)

Bu şiire burada, babamın yazılmamış hasreti nedeniyle yer verdim. Bloem'ün, hasretin şairi olduğunu anlatmıştı Marijane bana, hatta şairin kendisinin 'bir tanrısal boşluk' şeklinde açıkladığı bir hasretin.

Marijane de şiir yazıyordu, fakat bunu yalnız olup da birahaneye gittiğim o akşama değin bilmiyordum. O akşam şiir gecesi olmadığı halde, bir masada oturmuş bir şeyler içiyordu. O da benim yaşımdaydı; onunla hiç baş başa kalıp konuşmamıştık.

"Bak, kimler gelmiş!" dedi güler yüzle. Böylece sohbete başladık ve o akşamdan itibaren dost olduk. Burada 'dost' sözcüğünün yerinde bir sözcük olup olmadığını bilmiyorum, ama bir gün Marijane bana, küçük bir göl bildiğini ve onunla oraya gitmeyi isteyip istemeyeceğimi sordu.

Yüzmeyi bilmiyordum, fakat Marijane, kesinlikle öğrenebileceğimi düşünüyordu.

"Hatta öğrenmek zorundasın!" diye vurgulamıştı.

Onunla göle gittim. Göl sessiz bir yerdeydi, Marijane ile benim dışımda kimse yoktu.

Bir hafta boyunca her gün bisikletle oraya gittik, ve Ma-

rijane bana yüzmeyi öğretti. Son gün gölün ortasında dur du, kollarını iki yana açtı ve seslendi: "Gel!"

Yüzdüm, ve ona ulaşıncaya kadar mücadele ettim.

Ona sımsıkı tutundum. Sonra da o beni tuttu.

Yazmak için, yine gölün kıyısındaki ağaçların altına hasırımı serdim. Fakat hava çok sıcak ve bunaltıcıydı. Önce bir tur yüzeyim diye düşündüm. Göle girdim. Bunu defalarca tek başıma yapmıştım. Hatta bir kez tam beş tur yüzmüştüm. Sakince yüzüyordum, fakat kıyıdan henüz yüz metre dahi uzaklaşmamışken, birden devam edemeyeceğimi fark ettim. Korkuya kapılarak hemen dönüp kıyıya doğru yüzmeye çalıştım. Yüzebildiğim en hızlı şekilde yüzdüğüm halde, ilerlemediğimi fark ettim. Üstüme bir korku çöktü. Panik içinde çevreme bakındım, yok, kimse yok. Nasıl yüzülüyordu, artık bilmiyordum. İmdat diye bağırdım, ve bir kez daha, sonum gelmişti. Suda çırpınıp duruyordum, ama batıyordum. Sonra ayağım gölün dibine değdi, bir vuruş daha, daha sert bir vuruş, ve suda durabiliyordum.

Hasırın üzerine diz çöktüm, başımı toprağa dayadım ve ağladım. Neden, kim için ağlıyordum, bilmiyordum.

Eşyalarımı, not defterimi topladım, bisiklete atlayıp eve döndüm.

Normalde güçlüyümdür ve bu kadar çabuk korkuya kapılmam, ama bu defa, korkunun ruhumun derinliklerine değin beni sardığını hissettim. Acaba bunun nedeni notlar mıydı, Hollandaca yazmak ve bunlardan başka üstüne üstlük bir de üniversite eğitimi miydi? Zor. Geçen aylar içinde

kendimi harap edercesine çalıştım. Ara vermeksizin, gece, gündüz demeden bu kitabı ortaya çıkarmak için çabalıyorum. İşte neden bu olmalıydı. Korku beni en zayıf yerimden yakalamıştı. Bir daha asla suya girmem, en azından bu kitap bitene kadar ayaklarım hep toprağa basacak.

Gölün ortasında Marijane'ye sıkı sıkı tutunduğum gün, mayolarımızı çıkartıp üzerimizi giydikten sonra, o bana bir kitap hediye etmişti. Jan Slauerhoff'un bir şiir kitabını.

"İşte, yüzme nişanın."

Bir şiirin başlığı şöyleydi: *Çocuğum Altın Çıngırak.*

Neredeyse kırkımda, bir kızım oldu,
Onun için bir isim yarattım: Altın Çıngırak.
Bir yıl oldu geleli,
oturmayı öğrendi bile, konuşmayı değil henüz.

Şiir daha uzun, fakat burada yalnızca bu dört satıra yer verdim.

Tesadüf ya da değil, biz en küçük kız kardeşime Zengule adıyla hitap ederdik, ki bu Hollandaca Altın Çıngırak demektir.

Zengule Farsçada bir kız için güzel bir isim değildir, asıl adı Mahbube'dir.

Babam çocuklarının sağır dilsiz doğabileceğinden hep korkmuştu. Bundan o denli korkuyordu ki, ilk iki kızının doğumunda evde bulunmayı istememişti.

En küçük kız kardeşimin doğumunu net bir şekilde hatırlıyorum. Ebe kız kardeşimi babamın kucağına verdiğin-

de, ben babamın yanında duruyordum. Bir eliyle bebeği göğsüne bastırmış, diğer eliyle de pantolonunun cebinden, bebeğin kulağının dibinde tıngırdattığı altın bir çıngırak çıkarmıştı. Minik kız gözlerini açmış ve ona bakmıştı.

"Bunu gördün mü?" diye sordu sevinçten ışıldayarak. "Bunu gördün mü? O duyuyor. Sağır değil!"

Sonra altın çıngırağı bana verdi ve "Sen de bir dene bakalım!" dedi. Çıngırağı yavaşça tıngırdattım, bunun üzerine kız kardeşim yine gözlerini açtı ve bana da baktı.

"Gördün mü?" diye sordu babam bir kez daha, ve o kadar yüksek sesle güldü ki, çocuk ağlamaya başladı.

Böylece o bizim çocuğumuz oldu, babamın ve benim çocuğum. Ve babamın işaret dilinde, ismi Altın Çıngırak oldu.

Babamın dilinde hepimizin başka bir ismi vardı, ve hayatımız değiştiğinde, o da isimlerimizi yeniden değiştiriyordu. Örneğin başlangıçta adım şuydu: Benimki.

Sağ elini göğsünün sol tarafına koyduğunda, herkes İsmail'i kastettiğini bilirdi. Sonraları, 'Yorganların altına girip kitap okuyan oğlan' oldum. Üniversite öğrenimim sırasında bana, 'Gözlük takan adam' adını verdi. İki yıl sonra, 'Gitmiş olan adam'. Fakat Altın Çıngırak'ın adını hiç değiştirmedi, onun adı hep Altın Çıngırak olarak kaldı.

O baştan itibaren farklıydı, o hemen babamın kızı olmuştu. O da babamın acılarını dindirmek için gelmişti dünyaya. İşte doğa ya da sağır dilsizlerin Tanrısı bunu böyle düzenliyor.

Altın Çıngırak henüz küçükken, babamın ayak sesleri-

ni duyar duymaz, neşe içinde, mümkün olduğu kadar hızlı bir şekilde kapıya doğru emeklerdi. Bu babam için tanrısal bir armağandı.

Sonraları, babam yorgunluktan ölmüş bir halde fabrikadan geldiğinde, onun omuzlarını ovardı. Hastalandığında, ona çorba pişirirdi. Ve yıllar sonra, ilk kez kız kardeşim babamı, benim üniversite öğrenimi gördüğüm Tahran'a getirdi ve ona şehri gezdirdi. (Aslında babama bu konuda ben söz vermiştim, ama sözümü tutamamıştım.) Yanında bir fotoğraf makinesi getirmiş ve babamın değişik yerlerde resmini çekmişti. İşte böylece ikisinin Şah Rıza Han'ın heykeli yanında çekilmiş güzel bir fotoğrafları oldu. Altın Çıngırak kolunu babamın omzuna koymuş ve yoldan geçen birinden kendilerinin resmini çekmesini rica etmişti. Sonra Ekber'i hava alanına götürmüş ve ona uçakların nasıl uçtuğunu göstermişti. Ve akşam da onu Charlie Chaplin filmlerinin bir seri halinde gösterimde olduğu sinemayı götürmüştü.

Altın Çıngırak bizim neşemizdi ve büyük acımızdı.

Ailemizde, doğal bir şekilde gelişen bir bölünme yaşanmıştı. Altın Çıngırak ile ben babamın tarafındaydık, diğer iki kız kardeşim daha çok annemin tarafındaydı. Onlar Tine'ye göreydi. Altın Çıngırak değildi. Neden değildi? Bunu tam olarak bilmiyorum, fakat belki hikâyenin devamında bu anlaşılabilir. En azından bir konu kuşku götürmezdi. Altın Çıngırak babamın kızıydı.

Şimdi, Altın Çıngırak'ın kim olduğunu öğrendikten sonra, babamın nerede olduğuna bakmak üzere yine Altın Çıngırak'tan önceki döneme döneceğim.

Babam dağlardan döndüğünde, onu neredeyse tanıyamamıştım. Önceki bölümlerde anlattığım o adama artık hiç benzemiyordu. Yaşlanmış ve küçülmüştü.

Kapı çaldığında gecenin geç saatleriydi. Koridordaki ışığı yakıp, kapıyı açtığımda, ürkmüştüm. Çok hasta görünüyordu, ve sanki ağzında hiç diş kalmamış gibiydi. Bana baktı, bakışı yine bir yardım çağrısıydı. Onu kolundan tuttum ve ışığın altına götürdüm.

"Ağzını aç," dedim.

Ağzını açtı. Bütün dişleri gitmişti, hepsi de siyah ve kırıktı. Bunu neden daha önce görmemiştim?

"Ağrıyor," diye işaret etti, "hep ağrıyor."

Gözlerine yaş doldu. Nihayet birisi onu görmüş ve acı çektiğini fark etmişti. Önce çabucak kendime gelmem ve kim olduğumu ve bu evde görevimin ne olduğunu hatırlamam gerekiyordu. Gri saçlarını okşadım ve şunu anlamasını sağladım: "Ben her şeyi ayarlarım. Her şey düzelecek. Ağrının geçmesini sağlayacağım."

Başını eğdi. Kudretli Tanrım, teşekkür için önümde eğmişti başını.

Dişleri için paramız yoktu, fakat paranın da bir önemi yoktu. Önemli olan onu ağrılarından kurtarmaktı. Ve bunu yapmak zorundaydım.

O zamanlar muayenehaneleri şehirde olan diş hekimleri vardı. Bir hastane de vardı, ama zenginler ya da bunu maddi olarak karşılayabilecek kişiler oraya pek gitmezlerdi, çünkü hastanedeki bir hekime ya da diş hekimine ulaşmak imkânsız bir şeydi. Sabahın çok erken saatlerinde, henüz karanlık iken sıraya girmeniz gerekiyordu. Hatta bazıları,

ı ı azından ertesi gün sıranın kendilerine gelmesi için, yanı-
ı.ı bir battaniye alır ve geceyi orada geçirirdi.

En uzun kuyruk diş hekiminin önündeki kuyruk olur-
dıı. Bazen muayenehanenin kapısına varmak için, üç gece
ıst üste hastanede kalmak gerekiyordu. Ve o zaman da diş
hekimi genellikle rahatsız olan dişi çeker ve birkaç tane ağ-
ı kesici verip eve yollardı. Bireysel tedaviye hakkınız yok-
tu. Diş ağrısından ağlayan yaşlı adamlar görmüştüm.

Böyle acımasız bir dünyada babama nasıl yardım edebi-
lirdim?

Bir sabah okul başlamadan çok önce bir diş hekimi ara-
maya koyuldum. Şehirde üç diş hekimi vardı. Ama hepsi de
kapalıydı, muayeneye ancak saat onda başlıyorlardı. İlk diş
hekiminin muayenehanesinin kapısında, gelecek iki ay sü-
resince hiçbir randevu kabul edemeyeceği yazılı olan bir
not asılıydı. İkincisinin önünde büyük bir tabelanın asılı ol-
duğu, çok şık bir muayenehanesi vardı: Tüm ağız sorunla-
rınız için en modern teknik.

Telefonla randevu alınması gerekiyordu, ve bizim mer-
kezimizde tek bir telefon kulübesi vardı. Ayrıca ailemiz he-
nüz hiç telefon almamıştım.

Bu iki muayenehaneyi gördüğümde, babamın o bozuk
dişleriyle içeriye dahi alınmayacağını biliyordum. Bu ne-
denle muayenehanesi merkezin biraz dışında olan üçüncü
diş hekimine doğru yola koyuldum. Ana giriş kapısı klasik
yapıda olan büyük, eski bir evdi. Basit bir tabela üzerinde
şöyle yazılıydı: Pur Behlül. Diş hekimi. Pazartesi - perşem-
be, 15.00'den 19.00'a kadar.

Param yoktu, ve sıra dışı bir hastanın oğluydum. O halde bu tabela ve üzerindeki saatler benim için geçerli değildi. Diş hekimi büyük ihtimalle henüz yatağındaydı veya kahvaltı sofrasındaydı ve gazetesini okuyordu. Kapı tokmağıyla iki kez çaldım kapıyı. Tepki yok, bir kez daha. Yaşlı bir adam, elinde ibrik evin bahçıvanı, bana kapıyı açtı.

"Ne var? Neden bu kadar yüksek sesle çalıyorsun kapıyı?"

"Günaydın. Doktor Pur Behlül'le görüşmek istiyorum."

"Görüşmek mi? Neden? Muayenehane saat üçte başlıyor."

"Biliyorum, ama ben onunla şimdi görüşmek istiyorum."

"Konu ne?"

"Bunu kendisiyle konuşmak istiyorum."

Bana baktı, bir an düşündü ve sonra, "Burada bekle. Bir bakayım," dedi.

Oldukça uzun bir süre bekledim girişte, ta ki ağzında piposu gri saçlı bir adam kapıya gelene kadar.

"Günaydın, genç adam. Sanırım beni arıyormuşsunuz."

"Günaydın, doktor, sizinle babam hakkında konuşmak istiyordum."

"Baban hakkında. Babana ne oldu?"

"Kesici dişleri. Azı dişleri."

"Konu kesici ile azı dişleri olduğunda benimle ancak saat üçte görüşebilirsin," dedi piposunu içerek.

"Hayır, konu kesici ile azı dişleri değil, konu benim."

"Fakat aynı zamanda babanın kesici ile azı dişleri ile ilgili."

"Hayır, yalnızca bu değil, konu ağrılar ve... ve... biliyor musunuz, ona ağrıların geçmesi konusunda gerekeni yapacağıma dair söz verdim."

"Eee sonra? Konuş. Devam et."

"Evet işte, ağrılarını dindirmeliyim, bu... buydu, doktor."

Piposunu içerek baktı bana.

"Adın ne?"

"İsmail."

"Soyadın?"

"Mahmud-i Gaznevi Horasani."

"Biraz içeri gel bakalım," dedi.

Gül fidanlığının, *atlasilerin** ve kıpkırmızı elmalarla dolu elma ağaçlarının yanından geçerek onu takip ettim. Yüksek pencereleri olan bir salona girdim.

"İki fincan çay," diye seslendi.

Kitapla dolu olan dolapların bulunduğu kütüphanesinde, bir sandalyeyi gösterdi. "Buyur otur."

Bir hizmetçi kız bize çay getirdi.

"Anlat hikâyeni! Babandan söz ediyordun. Ne yapar ?"

"O halıları onarır."

"Nerede?"

"Her yerde. Dükkânı yok, evlerin yanından geçer ve seslenir: feraşi, feraşi. O zaman herkes halı onarıcısı olduğunu bilir."

"Neden *feraşi, feraşi* diye seslenir?"

"Eh, o sağır dilsizdir, kulağa *ferş** gibi gelen bir şeyi öylece bağırır işte."

"Aha, anlıyorum. Ve sanırım, kesici ve azı dişleriyle so-

runu var."

"Ağzındaki her şey çürüdü. Ağrılardan yaşlandı."

Gri saçlı adam bir kibrit yaktı, piposuna tuttu, dumanı derin derin içine çekti üfledi. Sonra çekmecesini karıştırdı.

"Anlıyorum, hemen okula gitmen gerekiyor. Al işte, birkaç ağrı kesici. Babanı yarın akşam muayenehaneme getir. Orada konuşmaya devam ederiz."

"Çok teşekkür ederim, doktor."

"Teşekkür etmen gerekmiyor."

Ayağa kalktım.

"Kitap okur musun?"

"Evet, doktor."

"İyi, o halde yarın akşam görüşürüz."

Bahçıvan beni dışarı geçirdi. Ah, doktora bir şey daha söylemeliyim deyip yine içeri gittim.

"Doktor! Bir şey..."

"Evet."

"Size, ücreti ödeyemeyeceğimi söylemeliyim. Yani, bir gün mutlaka öderim, bunu hemen söylemem gerekirdi, ama kütüphanenizin bulunduğu salonu gördüğümde, her şeyi unuttum."

"Geç oldu. Çabuk okula git. Yarın akşam konuşmaya devam ederiz."

Bir yıl sonra Doktor Pur Behlül tutuklandı. Ancak devrim sırasında yeniden özgürlüğüne kavuştu. O, yeraltı sol hareketinin en önemli kuramcılarındandı, fakat tutuklanana kadar onun görevi parti üyelerinden bile gizlenmişti.

Şah'ın gizli servisi yeraltı hareketinin hemen hemen

tüm liderlerini tutuklamıştı. Pur Behlül mesleğinin maskesi altında birkaç yıl partinin idaresini sürdürebilmişti. Tüm bunlardan hiç haberim yoktu, ancak yıllar sonra, kendim partide aktif olduğumda öğrendim.

Üç ay içinde doktor Pur Behlül babamın bütün dişlerini çekti. Boş ağzı ve gri saçlarıyla artık gerçekten ihtiyar bir adam olmuştu. İki ay sonra tekrar gitmemiz gerekiyordu. Doktor babamın çenesinin genişliğini ölçtü, ağzını ve diş etlerinin durumunu kontrol etti. Bunları kaydetti.

Bir defasında bir kişinin ağzında takma dişler görmüştüm, ama babam için de böyle bir şeyin yapılacağını hiç düşünmemiştim. Onun bundan sonraki hayatını dişsiz bir şekilde çorba içerek geçireceğini sanıyordum.

İki hafta sonra muayenehaneye yeniden geldik. Babam dişçi koltuğuna oturdu.

"Ağzını aç," diye işaret etti ona doktor.

Ağzını açtı.

"Gözlerini kapat."

Gözlerini kapadı.

Doktor plastik bir torbadan bir üst ve bir alt dişler dizisi çıkardı ve hiç bakmadan ve bir şey demeden, onları dikkatle babamın ağzına yerleştirdi. Sonra omzuna hafifçe dokundu: "Aynaya bak!"

Babamın yerine ben baktım aynaya. İçinde yeni, bembeyaz dişlerin parladığı ağız benim ağzımdı. İçinde yeni bir şey, modern bir şey olan ağzıma hayretle bakan o değil, bendim. Yaşlanmış, soluk yüzüme yakışmayan genç bir şey.

Babam yine yemek yiyebiliyordu ve yavaş yavaş kilo al-

maya başladı. Yüzünden, yaşamaya devam etmek istediği anlaşılıyordu.

O, dağlarda takma dişleri olan ilk adamdı. Yazın, onunla birlikte Safranköyü'nde tatil yaptığımızda, yolda ilerleyebilmemiz için, onu hep kolundan tutup sürüklemek zorundaydım, çünkü karşılaştığımız her köylüye, dişlerini gösterip duruyordu; dişlerin ne kadar iyi ve sağlam olduklarının görülebilmesi için, ağzından çıkarıp gösteriyordu. Herkes, takma diş yaptırmaları için öneride bulunuyordu.

Bazen ona karşı sert davranmak zorunda kalıyordum. "Yeter artık. Doğru dürüst davran. Sen üç kız babasısın, dişleri ağzına koy, yoksa bu gidişle hepsi de senin delirdiğini düşünecek."

Hiç faydası olmadı. Bundan sonra gizlice yaptı.

Doktor Pur Behlül, 3000 Tuman'ı geçen bir hesap çıkardı. Bu hayli fazlaydı, bunu hiçbir zaman ödeyemeyecektim, çünkü babam günde sadece üç Tuman kazanıyordu.

"Bu hesabı son kuruşuna kadar ödemek zorundasın," dedi diş hekimi.

"Biliyorum, doktor, ama..."

Her şey düzenlenmişti, benim için şehir gazetesindeki yazı işlerinden birisiyle bir görüşme ayarlamıştı. Eğer istersem, haftanın iki akşamı üç saat gazetede çalışabilecektim. İşim, okur mektuplarını düzenlemek, düzeltmek ve baskıya hazır hale getirmekti. Kazandığımın yarısı benim olacaktı, kalan yarısı diş hekimine olan borcuma ayrılacaktı.

Yıllar boyu çalışmam gerekirdi, borcumu karşılayabilmek için, fakat her şey farklı bir şekilde gelişti. Bir sonraki

yıl yine paltomun içinde bir kitapla ona gittiğimde, evinin olduğu caddenin her yeri polisle doluydu. Hatta üç silahlı polis çatısının üzerinde bekçilik ediyordu. İnsanların daha fazla ilerlemesi yasaktı, hiç kimse caddeye giremezdi. Bekledim.

Yarım saat sonra, doktorun üç polis tarafından evden çıkarıldığını gördüm. Piposu ağzında, içiyordu. Adamlar onu arabanın içine itmek istediklerinde, onlara karşı geldi, gururla doğruldu, piposundan derin bir nefes daha çekti, kalabalığa baktı ve sonra da kendiliğinden arabaya bindi.

Arabaya bindi ve kayboldu.

Kendi Ayakları Üzerinde

Birkaç yılı atlıyoruz,
Tine'nin çalıştığı[5] *ve*
Ekber'in çoğunlukla evde olmadığı yılları.
Önce Hanne'nin rehabilite edilmesi gerek.

Kendi kendime, babamın dağlarda iken kimde kaldığını, soruyorum. Biliyordum, birisinin olduğunu, ve o da benim bildiğimi biliyordu, fakat bu aramızda bir sır olarak kaldı. Şimdi, günbegün onun notlarının başında oturuyorken, bu kadın ilk kez yeniden aklıma geliyor. Gerçekten beni meşgul ediyor. Ona dair hiçbir imgenin olmayışına, nasıl göründüğünü bilmediğime üzülüyorum. Hâlâ yaşıyor mu, öyle olduğunu sanmama rağmen, bunu bilmiyorum. Bana göre, insanın birisine açmak isteyeceği bir sırrı varsa, öyle kolay kolay ölmez. Sanırım o daha yaşayacak, ta ki birbirimizle tanışına dek.

---

[5] Tine dokuma fabrikası için evde kumaşları onarıyordu, böylece içindeki kurdu kovmuştu.

Setlerle çevrili bu alüvyon toprakların çizdiği manzaranın ıssızlığı içinde, onun ismini yüksek sesle söylemek, haykırarak onu içimden çıkarmak istiyorum, fakat bunu yapamıyorum, çünkü ismini bilmiyorum. Bir defasında Safranköyü'nde bir kişiden, onun bir Rus mültecinin kızı olduğunu ve dağlardaki son köyde, bir zamanların Sovyetler Birliği'nin sınırına yakın bir köyde, yaşadığını duymuştum. Bu kadını tanımadığım ve hiçbir zaman ona rastlamadığım halde, onunla aramızda dile getirilmemiş bir sözleşme var.

O bizim için çok şey yaptı. Sık sık yanına gizli paketler alıp sınırın ötesine geçti. Partiden birkaç önemli kişiyi evine aldı ve onları gece sınırın ötesine geçirdi.

Biliyorum gerçi, bunları babam için yapmıştı, fakat şimdi, o dönem cereyan eden olaylara belli bir mesafeden bakarken, hissediyorum, fark ediyorum ki, bunları biraz da benim için, sevdiği adamın oğlu için yapmıştı.

Sık sık Altın Çıngırak'ı da kurtardığını düşünüyorum.

Acaba, bana babamın notlarını gönderen kişi o muydu? Paketin üzerinde gönderenle ilgili bir şey yazmıyordu. Bir küçük not, bir kelime bile yoktu.

Bu kadının ismi ne?

Bu kadın yalnızca benim hatıralarımda yaşıyorsa, bu durumda ona ben bir isim de verebilirim. Ama hangi ismi? Farsça mı? Rusça mı? Yok, Farsça ya da Rusça bir ismi var zaten. Hollanadaca mı? Ona geçici bir isim vereceğim. Örneğin Hanne. Hanne teyze. Bu akşam, karanlık bastığında, setlerin üzerine çıkacağım, yüzüm denize dönük ve ismini haykıracağım: Hanneeeeeeee! Hanne teyzeeeeeee!

Bunu iyi veya kötü, yapmak zorundayım, yoksa hikâye tıkanır. Yoksa bu kitap gücünü yitirir. İşte hepsi buydu, Hanne hakkında daha başka anlatacak bir şey yok.

Şimdi babamla birlikte hamama gidiyorum.

Her defasında, babam uzunca bir süreden sonra dağlardan eve döndüğünde, Tine onun oturma odasına girmesine izin vermezdi. Onun hamam eşyalarını bana verir ve "Onu adamakıllı yıka!" derdi.

Acaba Tine, Hanne hakkında bir şeyler biliyor muydu? Mutlaka, fakat bizlere bununla ilgili hiçbir zaman bir şey söylemedi.

Odaya girmesine izin verilmediği için, babam güneş henüz doğmadan eve gelirdi, birlikte hamama gidebiliyorduk. Onunla duşun altına geçerdik, çünkü Tine, onun dağlardan bir hastalık getirip getirmediğini iyice kontrol etmemi istemişti benden.

"Kıçının arasını iyice yıka!" diye işaret ederdim ona.

O da yapardı.

"Arkanı dön."

Arkasını dönerdi, ben de onu, bedeninde döküntü, sivilce olup olmadığı konusunda incelerdim.

"Başını eğ!"

Başını eğer, ben de gri saçlarını incelerdim.

"Tamam, her şey iyi, her şey temiz."

Sonra üzerine bir örtü koyardım ve birlikte mescide geçerdik.

Diğerleriyle birlikte, namaz kılmak üzere, yüzümüzü Mekke'ye dönerdik. Namazımızı tamamladığımızda, geleneklerimize göre, dönüp arkamızdakini selamlardık. Ben hep babamın arkasına otururdum, ve o bana doğru döndüğünde, elini uzatırdı. Elini sıkar ve "Sıhhatler olsun." derdim.

Ancak en son, bana doğru döndüğünde, ben onun arkasında oturmuyordum. Hamamın sütununa dayanmış, na-

maz kılanları izliyordum.

"Neden ibadet etmiyorsun?" diye sormuştu elleriyle.

Bu ibadet etmeyişimin ilki değildi, bunu çok önceden bırakmıştım. Doktor Pur Behlül'e rastladıktan sonra başlamıştı bu bende. O da ibadet etmezdi. Hamamda babama bir yanıt vermedim.

"Neden ibadet etmedin?" diye sordu, eve dönerken. Ona, bunu daha sonra açıklayacağımı söyledim. Birisiyle Tanrı hakkında tartışmayı istiyordum. Doktor Pur Behlül'ün verdiği kitaplardan çok şey öğrenmiştim.

Akşamın geç saatlerinde babam odama geldi, hiçbir şey demedi, fakat sorduğu sorunun gözlerinde hâlâ yanıp tutuştuğunu gördüm.

"Uyuman gerekmiyor mu?" diye sordum

"Hayır, uyuyamıyorum," diye cevapladı.

Yeni kitaplarıma baktı, onun yokluğunda okuduğum kitaplara. Onların içinde artık bana ait olan Doktor Pur Behlül'ün de kitapları bulunuyordu. Babam parmağını onların üzerinde gezdirdi, bu da sanki kitap kapakları üzerindeki adları inceliyormuş gibi görünüyordu.

"Otur," diye işaret ettim.

Halının üzerine diz çöktü, ben de onun karşısına oturdum.

"Neden ibadet etmediğimi sordun," dedim ona. "Ama önce sen bana, neden ibadet ettiğini anlat."

"Ne diyorsun?"

"Neden ibadet ediyorsun? Neden eğiliyorsun? Neden alnını yere koyuyorsun?" diye sordum.

"Sema için," diye işaret etti ve yukarıyı gösterdi. "Ben sema için yapıyorum."

"Sema için mi? Semada kim var?"

"O kutsal kişi," diye anlattı.

"Hangi kutsal kişi? Açıkla bana, hangi kutsal kişi?"

Gülümsedi, bir cevabı yoktu, ellerini dizlerinin üzerine koydu. Bu tartışmamızın sonuymuş gibi görünüyordu, fakat birdenbire bir hamle yapıp saldırıya geçti. "Semadan gelen kutsal kitap. Semada oturan, o büyük kutsal kişi, bizim için yazdı onu. O halde yukarıda o kutsal kişi var."

Başımla hayır dedim. "Kuran semadan gelmiyor. O bir kitaptır. İyi bir kitaptır, ama semayla bir ilişkisi yoktur."

"Evet, var, bunu kendim Kasım Han'dan duydum. Senden, benimkinden de, yorganın altına giren ve kitap okuyan oğlumdan da duydum. Sen, sen de kitabın kapağını öperdin, sen de onu okumadan önce ellerini yıkardın."

"Haklısın. Eskiden alnımı yere koyardım, fakat insan şuradaki kitapları bir kez okuduğunda, başka şeyler öğreniyor, öyle şeyler... bekle, baştan başlamak istiyorum."

Ayağa kalktım ve evren hakkında bir kitap aradım, içinde yıldızların birçok resmi olan bir kitap.

"İşte, bir bak. Bana bunun ne resmi olduğunu ya da neyi anlattığını söyleyebilir misin?"

Elbette bunu bilmiyordu, beyaz bir çizgiden, bir caddeden, gecenin içindeki bir yoldan başka bir şey görmüyordu.

"Bir baksana!"

Pencereyi açtım. Gece koyu bir maviye bürünmüştü, milyarlarca yıldız parlıyordu, ve Samanyolu her zamankinden de belirgin bir şekilde görünüyordu.

"İşte bu, o resim," diye gösterdim ona.

Ona başlangıçta hiçbir şeyin olmadığını açıklamak istiyordum, birdenbire bir şeyin patladığını ve her şeyin bir akış haline geçtiğini, uzaklaşmaya başladığını, tıpkı, işte şu

kadar çok yıldızdan oluşan ve hâlâ bir akış içinde olan Samanyolu gibi. Çok çabalayıp öğrendiklerimi kendi işaret dilimizle ifade etmeye çalışıyordum. Sonuç, bütün o süre boyunca bana sessizce bakması oldu: O neden bahsediyor?

Neredeyse çaresizliğe teslim olmak üzereydim ki, bir başka konuya geçtim ve gündelik bir gerçekle şaşırttım onu. "Dünya'nın döndüğünü biliyor musun ki?"

"Ne?"

"Ve senin, benim, evimizin güneşin etrafında döndüğünü?"

Yıldızları gösteriyordum, onları sol elimde topluyor, şehrimizin nehrini ve dağları katıyor ve en üste babamı oturtuyordum, sonra da hepsini iki elimle birbirine karıştırıp yoğuruyor ve o küçük küre biçimindeki maddeyi sağ elime yuvarlıyordum. Bütün bunları yüzünün önünde tutuyor ve birdenbire patlatıyordum. "Bummm... yıldızlar, yıldızlar, yine yıldızlar, ve sonra güneş, ve sonra Yer, ve sonra Ay, sonra da babam, ve sonra ben... anlıyor musun, demek istediğimi?"

Hayır, anlamıyordu. Ben de anlamıyordum.

Bir Dünya haritası çıkardım ve ona Dünya üzerinde bulunduğumuz yeri açıklamaya çalıştım.

"İşte, biz şimdi burada bulunuyoruz, şu yerde, ve Dünya uzayda şurada bulunuyor... bak, şimdi Dünya'yı çizeceğim, Güneş'i. Biz, sen ve ben, biz burada bulunuyoruz, ama Güneş'i görmüyoruz. Işık yok. Gece."

Çok ileriye gitmiştim, fazla ileriye, ve bir anda konudan sapmıştım, öyle ki, bu kuramlar ile benim "ibadet etmeyişim" arasındaki bağı kuramaz olmuştum. Sustum.

"Geç oldu, haydi yatalım artık," diye işaret ettim.

Gitti.

Daha sonraları sık sık bu konunun onu hâlâ daha meşgul ettiğini fark ettim. Bazen, canı istediğinde, bu konularla Altın Çınrak'ı eğlendirirdi. Yıldızları gökyüzünden alır, onları yoğurur, onun burnunun ucuna getirir ve bağırırdı: Bummmm. Ve yüksek sesle gülerdi. Bir başka sefer onu bir grup yaşlı adamın yanında dururken görürdüm, ayağı ile yere vuruyor ve "Bu Dünya yuvarlak. Ve dönüyor. Biz. Sen ve ben, biz Güneş'in çevresinde dönüyoruz. Ve İsmail artık ibadet etmiyor," diyordu.

Babam yine uzun bir süre için gitmişti, ve geri döndüğünde, ben on sekizime gelmiş evden ayrılmak istiyordum.

Geçen beş yıl içinde toplum çok değişmişti. Şah, eyerinde sapasağlam oturuyor ve neredeyse iplerin tümünü elinde tutuyordu.

Petrol fiyatları yükselmişti ve Amerika Şah'ın o bölgenin polisi olması konusunda ona yardımcı oluyordu. Muhalefetten geriye hiçbir şey kalmamıştı, ekonomi düzeliyor, daha çok iş olanağı bulunuyor, ücretler yükseliyordu.

Her şey bambaşka olmuştu. Hatta mevsimler bile değişmişti. Artık kışlar o kadar soğuk geçmiyordu. Belki de bu, büyük, iyi bir soba almamıza, ya da, daha iyi beslenmemize, daha çok et, daha çok meyve, daha çok sebze yememize bağlıydı.

Tine'nin artık kumaş onarması gerekmiyordu, babam yeterince kazanıyordu.

İmamların elinde olan ücra şehrimiz, şimdi, yeni rafineri inşa eden Amerikalılar, tren yolumuzu yenilemeyi isteyen Almanlar, bizler için kanallar açan Hollandalılar, ve büyük bir traktör firmasıyla işe başlayan Ruslar arasında bölünmüştü.

İlk kez evimizin kapısını boyadık ve o eski, ahşap giriş

kapısını, çelikten yeni bir kapıyla değiştirdik. Avlumuzu sarı fayansla döşettik, ve Tine bu değişikliklere korkunç seviniyordu.

Varsayalım ki, kızının babası sağır dilsiz ve evinin kapısı da çok çirkin, hangi adam bu durumda gelir de kızını ister?

Soğuk bir sonbahar akşamı babamı kolundan tutup ona, "Benimle gelir misin? Sana bir şey söylemek istiyorum," dedim.

Sonbahar rüzgârı, yerdeki kumu gözlerimize ve ağzımıza savurdu. Sıcak bir şeyler içebileceğimiz bir yere gitmemiz gerekiyordu. Semtimizdeki çayhaneye gittik. Çayhanenin sahibi masayı sildi ve "Nasılsın İsmail? Baba ile oğulu çayhaneme getiren sebep nedir? Önemli meseleler mi?" diye sondu.

"Sonbahar rüzgârı bizi buraya sürükledi."

"Hoş geldiniz. Sen, semtimizin en iyi oğlusun. Bir kızım olsaydı, senin damadım olmanı isterdim. Babana ve kız kardeşlerine iyi bakıyorsun. Günümüzde delikanlıların anne ve babalarına saygıları kalmamış, sen başkasın. İlk içecekler benden, işte, sizin için bir tabak taze hurma."

"Taze hurma, bu soğuk sonbaharda?."

"Aman, evet, saçmalıyorum. Gördün mü? Sen başkasın, sen iyice dinliyorsun. Günümüz delikanlıları artık dinlemiyorlar, sobanın yanına oturun, orası sıcacık. Allah seni övmüş, annene, babana saygın var."

İlk kez gidiyordum çayhaneye, belki bu yüzden babam ona önemli bir şey söyleyeceğimi anlamıştı.

"Biliyor musun," diye başladım, "okulu bitirdim. Artık okula..."

"Okula gitmiyor musun?"

"Bitirdim. Artık gitmem gerekmiyor, ama başka bir yerde üniversiteye gitmek istiyorum. Yani demek istiyorum ki, gideceğim."

Yerinde doğrularak, mum gibi dimdik oturdu.

"Gitmek mi? Neden gitmek? Nereye?"

"Başka kitaplar okumam gerek."

"Bu kitaplar burada şehirde bulunmuyor mu?"

"Mesele sadece kitaplar değil, bir başka okula gitmem gerek, üniversiteye, Şah'ın oturduğu başkentte büyük bir okul."

"Demek öyle, Şah'ın şehrinde büyük bir okul, ama orada ne tür kitaplar okuyacağını anlamıyorum."

"Örneğin ışıkla ilgili kitaplar."

"Işık mı?"

"Geceyle ilgili, havayla ilgili, uçaklarla ilgili, şey..."

"Hava mı? Uçak mı?"

"Evet, hava çok önemlidir. Hava olmasaydı, hiçbir uçak uçamazdı."

Babam derinlemesine düşünüyordu. Üniversitenin ne olduğunu bilmediği, hava olmazsa öleceğimizi kavramadığı, Tahran'ın nerde olduğunu bilmediği ve ne eğitimi almak istediğimi anlamadığı halde, önemli bir şeyin cereyan ettiğini anlıyordu. Bitkin bir halde arkasına yaslandı.

"Neyin var? Ölmüyorum ya, geri döneceğim. Bu eğitim benim için, senin için ve Tine için iyi bir şey."

"Ne kadar kalacaksın uzaklarda?"

"Beş ya da altı yıl, tam olarak bilmiyorum, ama düzenli olarak eve geleceğim."

Çayhanenin sahibi bize iki bardak taze çay getirdi.

"O gidiyor," diye işaret etti ona babam.

"Gidiyor mu? Nereye?" diye sordu çayhanenin sahibi.

"Tahran Üniversitesi'ne eğitim için kabul edildim."

"Tahran Üniversitesi'ne mi?" diye sordu sevinçle çayhanenin sahibi.

"Evet, ama ailemi geride bırakmak zoruma gidiyor."

"Neler duyuyorum? Zoruna mı gidiyor? Geride bırakmak mı? Tabii ki gitmen gerekiyor. Babanın Tanrısı büyüktür."

"Biliyor musun, o Güneş hakkında bir eğitim alacak," diye açıkladı babam elleriyle. "Hava hakkında kalın kitaplar, çünkü hava çok önemli, hava olmazsa, insan ölür, diyor."

"Baban ne anlatmaya çalışıyor?"

"Ah, önemli bir şey değil, o... o benim okuyacağım bölümle ilgili konuşuyor."

Babam devam etti. "Biliyor muydun, başta hiçbir şeyin olmadığını ve sonra bir şeyin patladığını ve sonra yıldızların parlamaya başladığını? Bunu bilmiyor muydun? Ben de bilmiyordum, ama İsmail her şeyi biliyor. O çok önemli, o Şah'ın şehrine gidecek, okumaya devam etmek için."

"Neden söz ediyor?" diye sordu çayhanenin sahibi.

Güldüm. "Ah, önemli bir şeyden değil, fizik okuyacağımı söylüyor."

Çayımızı içtik ve biraz daha oturduk. Babam için ayrıca bir sürprizim daha vardı.

"Senden, hep öyle çekip gitmemeni rica etmek zorundayım."

"Ne?"

"Dağlara gitme artık, evi terk etme."

"Gitmeyim mi? Neden?"

"Bak, ben gittiğimde, evde bir erkek kalmak zorunda."

"Ama, ben... gitmek zorundayım. Bunu yapamam."

"Senin için bir dükkân, küçük bir dükkân açacağım."

"Bir dükkân mı? Benim için mi?"

"Evet, küçük bir dükkân, bir atölye, öyle ki, artık gezip durman gerekmeyecek, dükkânında kalacaksın, ve insanlar ihtiyaçları olduğunda sana gelecekler."

Bu onu Dünya'nın Güneş'in çevresinde döndüğü haberinden, daha çok şoke etti.

"Ne dükkânı? Sensiz bunu yapamam."

"Merak etme, Altın Çıngırak sana yardım edecek."

"Altın Çıngırak mı?"

"Evet, onunla konuştum bile. Okuldan sonra hemen dükkâna gelecek."

Kalan işler düzenlenmişti. Gazetenin yazı işlerinde çalışan kişi, bana bir ipotek konusunda yardımcı olmuştu, belediyede çalışan tanıdıklar aracılığı ile de, evin yakınlarında bir dükkân açma izni dahi almıştım.

Babam sırtını duvara dayamış duruyordu, her şeyin bu kadar ayarlanıp gelişmiş olduğuna inanamıyordu. Bir taraftan inanılmaz mutluydu, ama diğer taraftan bir sırrı vardı ve bazen gitmesi gerekiyordu.

"İyi o zaman, bazen, yalnızca birkaç gün."

Bir ay sonra babam, Tine, kız kardeşlerim ve ben dükkânı açtık. Altın Çıngırak hemen onun için konan masaya geçti. Kendi parasıyla bir ayna almıştı babam için. Hepimiz yeni giysilerimizi giymiştik. Ben, Tine ile birlikte üniversite için bana almış olduğumuz takım elbiseyi giymiştim.

Dükkân açıldı. Ekber Ağa'nın düşü gerçek olmuştu. Kendi dükkânında duruyordu.

Ağır Gölgeler

Tahran'a gelir gelmez, katılıyor İsmail
direniş hareketine.
Babasıyla iletişim kurması imkânsız.
Ekber kendi ayakları üzerinde durmalı.
Ya da tersi: İsmail kendi ayakları üzerine basmalı.

Burada, setlerin önündeki bu arazide de, babamın notlarıyla dolaylı veya dolaysız bir şekilde ilgili olayların ya da şeylerin olması benim için şaşırtıcı.

İşte bu biçimde, örneğin Prens Willem-Alexander bana yardımcı oldu.

Hollanda veliahtı televizyonda hayatının en önemli röportajı olduğu söylenen bir röportaj veriyordu. 3,1 milyon Hollandalı izliyordu bunu. Prens artık bir yetişkin olduğunu ve annesinden, kraliçeden ayrılıp bağımsızlaştığını göstermek istiyordu. Hollandalıları, ciddi meselelerin sorumluluğunu alabileceği konusunda ikna etmek istiyordu.

Alt dudağı titriyordu, ve bağımsızlaşmanın o kadar ko-

lay olmadığı anlaşılıyordu.

Üç milyondan fazla seyirci karşısında, bu onun için, baskın olan annesinin gölgesinden çıkmasını sağlayacak son bir denemeydi.

O, kendisinin ayrı bir kişilik ve ana kuzusu dışında her şey olduğunu vurguluyordu.

"Anneniz sizin en önemli danışmanınız mı?" diye sordu muhabir.

"Evet," diye cevapladı o. "Çünkü o nihayetinde benim devralacağım o mevkide bulunuyor."

"Hangi özellikleri annenizden devralmak istiyorsunuz?"

"Ben, ben Willem Alexander'im. Ben, benim. Ondan hiçbir özellik devralmak istemiyorum. Özellikler zaten devralınamaz."

Prens, annesine ilişkin soruları mümkün olduğu kadar kısa cevaplamaya ve bir an önce bir sonraki konuya geçmeye çalıştığı halde, muhabir ısrar ediyor ve her defasında yeniden ikisi arasındaki ilişkiye dönüyordu.

Bu röportajda hoşuma giden, söylenenlerden ziyade, bu söylenenlerin ardında saklı olanlardı. Bu uzun konuşmada prensin babasından bahsettiğini duymadım, bir kez bile adının tamamını söylemedi. Sanki babası kraliyet sarayında hiç bulunmuyormuş gibiydi, sanki o yalnızca bir karaltıydı, bir gölgeydi.

Kraliçeyi sık sık televizyonda gördüm ve radyodan duydum. Hatta onun sözlerinden birçoğunu ezbere biliyorum.

Parlamentonun sayın üyeleri, bu yüzyılın sonunda bir bilanço çıkarılabilir. Hollanda'da pek çok iyi şey gelişti. Pek çok kişinin bunda katkısı var. Gücümüzün bilincinde olarak ve za

yıllıklarımıza da açık bir bakışla, bu bize geleceğe güvenle bakmayı sağlıyor. Yeni yüzyılda da birlikte toplumumuzun kalitesi ve uluslararası işbirliği için tüm gücümüzle çalışmak zorundayız. Hükümet de canlı bir topluluk için çabalarını azaltmaksızın sürdürüyor. Bunu sizlerle, diğer kurumlarla ve tüm vatandaşlarla birlikte yapmayı istiyor. Sorumluluğu büyük görevlerinizi, pek çok kişinin benimle birlikte sizler için hikmet dilediği ve hayır dualarını üzerinizden esirgemedikleri güveniyle, fedakârlıkla ve tüm gücünüzle yerine getirmenizi diliyorum.

Kocası, Prens Claus, hakkında tek bir kelime hatırlamıyorum. Hafızam boş.

Onu televizyonda bir moda gösterisinde bir konuşma yaptığı sırada gördüm. Onu dikkatle dinlediğim halde, onu duymuyordum, yani bu şu demek, onu duyuyordum gerçi, ama sözcükleri bana ulaşmıyordu, sanki sözcük değil de, el kol işaretleri kullanıyor gibiydi.

Onu hep susan bir baba olarak tanımıştım, yalnızca bakan, izleyen bir adam olarak. Şimdi ise o konuşuyorken, aslında bu ona uymuyordu.

Bu adamdan hoşlanıyorum. Kraliyet ailesi televizyonda boy gösterdiğinde, örneğin kraliçenin doğum gününde, onu zevkle izliyorum, bu babayı, onun elleri arkasında, oğullarının ardından ağırbaşlı bir şekilde yürüyüşünü.

Kraliçeden de hoşlanıyorum, kolunu kocasının kolunun üzerine koyduğunda ve mum gibi dimdik onun yanında ağır adımlarla yürüdüğünde. Eğer bir gün onu kötü kötü yumruklayıp, "Sen bana ayak bağısın. Geber, geber, geber," diye bağırsaydı, işte o zaman ona tahammül edemezdim.

Bunu Tine babama bir defa yapmıştı. Onun bağırdığını duymuştum. Odaya koşmuş ve babama yumruklarıyla nasıl

da vurduğunu ve bağırdığını görmüştüm: "Geber, geber, ge
ber!"

Birden bakışı bana yöneldi, kolları hareketin ortasında kaskatı kesildi.

Daha sonra Altın Çıngırak'tan, Tine'nin bunu sık sık yaptığını duydum.

"Kendi gözlerimle gördüm," diye ağlıyordu Altın Çıngırak telefonda.

Hâlâ Tine'yi affedemiyorum. Ama yine de çok şey yaptı babam için. Onun hayatına istikrar getirdi. Çok çekti, ve karakter sahibi olduğunu gösterdi.

Prens Willem-Alexander röportajında ifade etmediği halde, onun üzerinde annesinin ağır gölgesinin yükünü açıkça görüyordum. Kendi üzerimde babamın ağır gölgesinin yükü var. Prens, bu gölgeden artık çıktığını söylediğinde yanılıyordu. İnsan hayatı boyunca böyle insanların gölgesinde kalır, hatta ölümlerinden sonra bile.

Öldüklerinde, daha bile kötü olur, eskisinden de daha çok girerler hayatınıza. Uykumuzda bile hükmederler bize.

Babam öldüğü halde, gölgesi şimdi bilgisayarımın üzerine düşüyor. Üniversite öğrenimim sırasında, babamla daha mesafeli olmaya karar vermiştim, ama olmuyordu, yine de onunla ilişki içinde oluyordum, daha başkaydı, ama eskisinden daha yoğundu.

Evden ayrıldığımda, kendi ayakları üzerinde durmayı öğrenmesi gereken kişinin babam olduğunu sanmıştım. Fakat birden, kendi bağımsızlığımla başa çıkamadığımı fark ettim. Babamın yüküne ihtiyacım vardı, yoksa dengemi yitiriyordum. Gerçi kendinden emin biri gibi görünüyordum, ama değildim.

Babam hem zayıf hem de güçlü yanım olmuştu. Diğer öğrencilere kıyasla deneyimli bir adamdım, bu nedenle partide çok hızlı yükseldim. Öte taraftan ailemi çok merak ediyordum. İşte bu, partiye tümüyle kendimi vermekten beni alıkoyuyordu.

Üniversite eğitimimin üçüncü yılının sonunda, iletişimi sağlayan adam bana, ailem ile ilgili bütün ilişkileri koparmam gerektiğini söyledi. O zamana değin ara sıra eve giderdim, şimdi artık telefon bile edemeyecektim.

Üniversite öğrenimimi bırakmam gerektiği bildirilmişti bana, çünkü bir devrimin gelmekte olduğu öngörülüyor ve bizlerin buna hazırlanması gerekiyormuş.

Yoğun suçluluk duyguları içindeydim, ailemi terk edip bıraktığımı sanıyordum. Onlar adına duyduğum korkudan, kendime güvenimi yitirmiştim. Böyle devam edemezdim. İletişimi sağladığım adamla konuşmam gerekiyordu.

Hikâyeye devam etmeden önce, o dönemdeki direniş hareketiyle ilgili bir şey söylemek istiyorum. Günün birinde Tahran Üniversitesi'nde okumak, her İranlı öğrencinin düşüydü ve bugün de düşüdür, fakat bir deyim şöyle der: "İçeri girilir gerçi, fakat mesele, dışarı çıkılıp çıkılamayacağıdır."

Çünkü üniversitenin zemininde yeraltı sol hareket büyüyordu. Hareketin üç parolası vardı: Kahrolsun Şah! Herkese ekmek! Yaşasın özgürlük!

Yeraltı gazetesinde, kırmızı harflerle "Ya ölüm ya özgürlük" yazıyordu. Ben üniversite öğrenimime başladığımda, Tahran sokakları, partinin silahlı üyeleri ile Şah'ın gizli polisi arasında birçok silahlı çatışmaya sahne olmuştu. Her dakikasında yeni bir gizli toplantı yeri bir baskınla ortaya çıkarı-

lıyordu. Polis o zaman insanları helikopterler ya da tanklarla yakalamaya çalışıyordu, ama bu imkânsızdı, son kurşunlarına dek savaşıyorlardı. Ayrıca her zaman ağızlarında ölüm rücü bir hap olurdu. Polisin onları tutuklayabilmesinden önce, yutarlardı bu hapı. Bir çatışmada içimizden birinin öldüğü her defasında, üniversitede şiddet olayları patlak verirdi.

Bu fırtınalı dönemde hastalandım.

Şehrin kıyısında yer alan bir çayhanede iletişimi sağladığım adamla buluştuk. İlk kez onunla babam hakkında konuşuyordum. "Ailemle olan ilişkimi koparamam, babamla temas halinde olmalıyım. Bu olmak zorunda, babam için, ama benim için de, yoksa partide hiçbir işlevim olamaz."

Bu izin verilmedi. Gizli servisin ajanlarının beni evimde tutuklayacağı riski çok fazlaymış, ve bununla partiyi tehlikeye atarmışım.

O an bir fikir geldi aklıma. "Babam, dükkânı, engelli oluşu, sınır bölgesindeki köylülerle olan teması ve... ben onun, nasıl diyeyim? Parti için birçok olanak var, yani, dükkânı, dağlar hakkındaki bilgisi... bunlar belki de parti için çok anlamlı olabilir," dedim.

Konuşma başka konulara yöneldi, iletişimi sağlayan adam söylediklerimle çok fazla ilgilenmedi, partinin tepkisini daha sonra duyarmışım.

Bir hafta sonra Humayun ile beklenmedik samimi bir görüşmem oldu. O direniş hareketinin efsanevi liderlerinden biriydi. Uzun uzun babam, onun sınır bölgesindeki temasları ve dağlardaki gizli yollarla ilgili bilgisi hakkında konuştuktan sonra, onu yılda birkaç kez gizlice görme iznini aldım. Aynı zamanda babamı, "ona ihtiyaç duymamız olasılığı kar

...anda" hazırlamam gerekiyordu. Bunun ne anlama geldiğini, ikimiz de bilmiyorduk. Parti yönetimi yalnızca, oğlu için her şeyi yapmaya hazır olan sağır dilsiz, güvenilecek bir adamın emrinde olduğunu biliyordu.

Artık babamı gizlice ziyaret edebilirdim. Onu uzun zamandan beri görmemiştim.

Babamın durumu iyiydi, özellikle de dükkânınki. Ona kendisine ait bir işyeri açma kararı, mükemmel bir karardı. Altın Çıngırak iyi durumda olan antika bir soba almış ve onu bir oğlanla birlikte kurmuştu. Babam yıl boyunca yaşlı bir kuş gibi, kış için kuru ağaç dalları topluyordu. Bu Tine'yi sinirlendiriyordu. Evi telefonla her aradığımda, şikâyet ediyordu. "Oğlum, baban yüzünden, utancımdan yerin dibine geçiyorum! Sadece aptalca şeyler yapıyor. Her nerede de olursa olsun, sırtında hep bir bağ kuru dal taşıyor. Bir tanecik küçük dal için ağaçlara tırmanıyor. Ona şehrin bir yerinde rastladığımda, yerin dibine geçiyorum."

Fakat ben gülmek zorunda kalıyordum, babamın soba için kuru bir dalı kırıp almak için bir ağaca tırmanmasını hayal ettiğimde.

Tine kızıyordu. "Sen gülebilirsin tabii. Sen burada değilsin, görmüyorsun, utançtan mum gibi eriyen benim. Seni gittin, ve artık seni hiçbir şey ilgilendirmiyor. Ben anneyim, evde üç kızım var, benim yapmak zorunda olduğum..."

"Ama Tine, sen onu tanıyorsun, böyle şeyleri bu kadar ciddiye alman gerekmiyor ki. Onu değiştiremeyeceğimizi biliyorsun."

"Neden olmasın? Sen istemiyorsun, ve bunlar senin suçun, çünkü sen onu bıraktın. Seni dinler, ama sen hiçbir şey söylemiyorsun. Oğul! Tanrı aşkına bir eve gel. İnsanlara

kızlarımın sadece aptal bir babaları olmadığını, tam tersine okumuş, bilgili bir ağabeyleri olduğunu göster. Dinle beni! Bir uğra! Bu kız kardeşlerinin geleceği için önemli!"

Tine haklıydı. Babamın bazı şeyleri ihmal ettiğini farkediyordum. Artık daha sık aptalca şeyler yapıyordu, ya da hayır, aslında aptalca değillerdi, fakat bunun için başka bir sözcüğüm yok. Bir kuru dal için bir ağaca tırmanmaktan nasıl vazgeçirebilirdim ki onu? Sürekli onun yanında olup da ona yol gösteremezdim.

Nasıl idiyse, öyleydi işte, ve bizim bunu kabul etmemiz gerekiyordu. Tine bunu yapamıyordu.

Başlangıçta dükkânı için çok fazla heyecan ve coşku duymadığı halde, sonradan dükkânıyla gurur duyduğunu işitmiştim. Gittiği her yerde, pantolonunun cebinden anahtarını çıkarır ve gösterirdi. "Bakın, benim dükkânın anahtarı. Onu bana İsmail hediye etti. Şah'ın şehrinde üniversiteye gidiyor. O uçaklar üzerine öğrenim görüyor. İnsanın ağzını birisi eliyle kapatıp burnunu sıkarsa, o zaman ölür insan, çünkü hava çok önemli."

Dükkân onun kurtuluşu olmuştu. Artık müşteri bulmak için şehrin caddelerinde gezip dolanmıyordu. Ve kışın da, işi olmadığında, evde kalmak zorunda değildi. Gidip dükkânında oturuyordu. Bunun için kuru dallar topluyordu – kuru dallar ona sükûnet ve emniyet duygusu veriyordu.

Gecenin geç saatlerine kadar dükkânında duruyordu, çünkü bilemezdiniz, belki bir müşteri ya da beklenmedik bir şekilde İsmail uğrardı.

Dükkânına doğru giderken, yoldan onun için bir torba odun aldım. Buz tutmuş kar ayaklarımın altında gıcırdıyor

dı. Semt sessizdi, pencerelerin arkasında ışık yanmıyordu artık ve perdeler çekiliydi, her şey derin bir uykudaydı, bir tek babamın bacası hariç. O hâlâ tütüyordu.

Penceresini yumuşak, sarı bir ışık aydınlatıyordu. Dikkatlice içeri baktım. Sobanın yanına yere serdiği halısının üzerine öne eğilmiş, oturuyor ve önündeki küçük bir masanın üzerinde duran bir kitaba bakıyordu.

"Aman Tanrım! Ne okuyor?"

Duruşu bir alimin duruşuna benziyordu, ya da aslında daha çok camide bir kitap okuyan bir imamınkine. Yok, bu da değildi, belki de daha ziyade kitabı okumayan, aksine onu tamir eden bir halı dokuyucusunun, bir işçinin duruşuna. Çalışma masasının üstünde müşterilerinin dürülmüş şekilde duran birçok İran halısı bulunuyordu, ve duvarda da Şah'ın üniformalı büyük, çerçevelenmiş bir portresi asılıydı.

Ürktüm. Neden bu diktatörün portresini dükkânına asmıştı? Bir an çok sinirlendim, ama hemen ardından, belki de böylesinin daha iyi olacağını düşündüm.

Sessizce kapıyı açtım, menteşelerden kuru bir gıcırdama sesi geldi. Üzerine birkaç damla yağ damlatmalıyım, diye düşündüm. İçeri doğru süzüldüm. Gölgem kitabının üzerine düştü. Başını kaldırdı, bana baktı, ama beni tanımadı. Şapkamı çıkardım. Utangaç gülümsemesi yüzünde belirdi.

"Bıyığın var, seni tanımadım," diye işaret etti ayağa kalkarken.

Bana sarılacağını düşündüm, ama bunu yapmadı. Bana bakmaya devam etti, şapkama, gözlüğüme, bıyığıma. Elimi ona doğru uzattım. "Adam sen de, neden elini uzatmıyorsun? İşte, sana odun getirdim."

Birazcık utanarak sobanın yanındaki bir yığın kuru da-

lı gösterdi ve dikkatlice elimi sıktı. Odunları hürmetle, du vardaki bir çengele taktı ve onlara bir daha hiç dokunmadı

"Bana neden öyle bakıyorsun?" diye sordum. "Bana bir bardak çay ikram etmeyecek misin?"

"Tabii ki ikram edeceğim, otur," halıyı gösteriyordu, sonra düzeltti, "hayır, oraya değil, bekle." Bana bir sandalye getirdi. "Siz buyurun buraya oturun."

Onun için kibar bir bey olmuştum, şapkalı bir bey. Sandalyeyi yine yerine geri koydum ve yere, sobanın yanına oturdum. Bana bir bardak çay koydu ve bir garson gibi önümde durdu. "Neden yanıma oturmuyorsun?"

Oturdu gerçi, ama benden biraz öteye, ve ellerini dizlerinin üzerine koydu. Demek böyle olmasını istiyordu, ben de başka bir şey söylemedim artık.

"Anlat bakalım, nasılsın?" diye sordum, "Dükkânından memnun musun?"

"İyi, memnunum, çok teşekkür ederim," diye cevap verdi ve başını eğdi.

"Peki, Tine nasıl?"

"O da iyi, çok teşekkür ederim."

Çerçeveli portreyi işaret ettim ve "Dükkânına Şah'ın bir fotoğrafını asmışsın," dedim.

Benim bu gözlemim üzerine canlandı, bir şey söylemek, açıklamak istedi, fakat birden tıkandı, hâlâ dizlerinin üzerinde kibarca oturuyordu. Kısa bir sessizlikten sonra parmaklarıyla dikkatli bir şekilde sordu. "Nasılsın? Her şey yolunda mı?"

"Evet, yolunda. Teşekkürler," diye cevapladım.

"Nerelerdeydin sen?" diye devam etti. "Neden artık eve gelmiyorsun? Neden telefon etmiyorsun? Altın Çıngırak telefonunu bekliyor. Büyüdü. Seni görmek istiyor. Sana bunu

söylememi rica etti benden. Bunu anlıyorum. Zamanın yok. Çok kitap okuman gerekiyor, ama arada bir de telefon et."

"Tamam, arayacağım, ama her şeyin çok zorlaştığını bilmen lazım."

"Ne zorlaştı? Kitaplar mı?"

"Hayır, kitaplar değil. Yani evet, kitaplar. Onlar da zorlaştı. Duvardaki portre örneğin, bu adamın kim olduğunu biliyor musun?"

Gururlu el kol hareketleri yaptı. "Bu Rıza Han'ın oğlu. Sen de biliyorsun, o önemli. Başına altından bir taç takıyor. Çok atı ve tüfeği var. Ve o bir silah taşıyor. Çok önemli. Şehirdeki bütün halı dokuyucularının dükkânında onun fotoğrafı asılı. Bende de, bunu satın aldım, hayır, satın almadım, belediyeden birisi getirdi, ben de çerçevelettim. Güzel, sence değil mi?"

Bir tepki vermedim. Portre ile ilgili bir şey daha söylemek istedi, ama birden benim bu fotoğrafın dükkânında asılı olmasına karşı olduğumu hissetti. Bu nedenle cümlesi düzeltti ve "Yoksa sen bunu iyi bulmuyor musun?" diye sordu.

"Evet, hayır, ben başka bir şey kastediyorum."

"Ama bütün halı dokuyucuları onu beğeniyor," diye dikkatlice içindekini söyledi. "Onun fotoğrafı bütün dükkânlarda asılı. O mutlaka iyidir."

"Bunun hakkında farklı düşünüyorum," diye daha açıkça belirttim.

"Niçin farklı?"

"Onu beğenmiyorum."

"Öyle mi? Neden?"

"O iyi değil. İyi birisi değil."

Portreyi işaret ediyor ve bir şey söylemek istiyordu.

Ama hiçbir şey söylemedi, bunu yerine elini bacağının üzerine hareketsiz bir şekilde bıraktı.

"Bunu açıklamak, biraz karmaşık," dedim. "Bir örnek vereceğim. Benim okulumda sopalarla kafana vuran polisleri hatırlıyor musun?"

"Evet... evet, bunu hâlâ hatırlıyorum."

"Onlar Şah'ın polisleriydi. Tahran'da, okuduğum üniversitede onlardan çok var. Onlar öğrencilere vuruyor, onları tutuklayıp hapse atıyorlar. Beni bile tutuklamak istiyorlar."

"Seni tutuklamak mı? Neden? Ne yaptın?"

"Hiçbir şey, yani en azından önemli bir şey yapmadım. Bazı kitapların okunmasını yasaklıyorlar. Bazı şeyleri söylemeyi. Şah'a saygı göstermeye zorluyorlar, ama ben ondan hoşlanmıyorum. Beni takip ediyorlar, beni götürmek istiyorlar. Bu yüzden eve gelemiyorum."

"Oh," diye okuyordum el hareketini.

"Ve sen, neyin kötü olduğunu biliyorsun? Tahran'daki polisler üniforma giymiyorlar. Senin benim gibi normal giysiler giyiyorlar. Kimin polis olduğunu bilmiyorsun. Bu şapkayı tanınmamak için takıyorum. Bu gözlük ve bu bıyık bundan dolayı."

"Işık ve hava hakkında o kadar çok kitabı nasıl okuyup çalışıyorsun, orada o kadar çok polis varsa?"

Ona, o sıralar ışık ve hava hakkında kitap okumadığımı söylemek istedim, fakat bir şey demedim. Bunu söylemekle ona sadece acı verirdim.

"Sana bir şey daha söylemek istiyorum Doktor Pur Behlül'ü hatırlıyor musun? Şu diş hekimi?"

"Evet, biliyorum, doktor..."

"Onu kimin tutukladığını biliyor musun? Şah, Şah'ın polisleri. Hâlâ tutuklu. Bütün dişleri cezaevinde döküldü.

Anlıyor musun, demek istediğimi? İşte bu yüzden nefret ediyorum Şah'tan. Önemli insanlar... kitap okuyan tüm insanlar... doktor gibi, Şah'dan hoşlanmıyor."

Ona bu zor konuları basit örneklerle anlatmam doğru muydu? Adil miydi, ona kendi görüşlerimi aktarmam? Onun kendi kararına mı bırakmalıydım bunları, ve öylece kabullenmeli miydim onun dünyaya dair görüşlerini, bakışını?

Şimdi, bunca yıldan sonra, içsel olarak bir mesafe kazandığımdan, bazen biraz pişmanlık duyuyorum, bazen ise duymuyorum. Başka türlüsü pek mümkün değildi işte, ona, bana yabancı bir görüşü aktaramazdım. Bir birlik oluşturmamız, aynı görüşe sahip olmamız gerekiyordu. Kendisini, benimle özdeşleştirmesi gerekiyordu, benim ona gerçeği, kendi öğrendiğim biçimiyle açıklamam gerekiyordu, yoksa oğlunun ona yabancı dünyasında yolunu şaşırırdı. Diyelim ben tutuklanmışım, polisler gecenin ortasında babamın kapısını kırıyor, oğlunun eylemleri nedeniyle evinde arama yapıyorlarmış, onun ise hiçbir şeyden haberi yokmuş.

Dünyada işlerin nasıl yürüdüğünü ona açıklamanın, benim görevim olduğunu düşünüyordum. Akrabalarım, komşular ve tanıdıklar da, evet hatta doğanın kendisi bile beni babama bir rehber olarak yetiştirdiğine göre, başka bir seçeneğim yoktu, ona kendi görüşlerim doğrultusunda yol göstermeli ve eşlik etmeliydim.

En azından bir defa kendi kendime açık seçik bir şekilde ifade etmek istiyorum. Bir başkası babam olsaydı, belki bu hareketle bir temasım olması gerekmeyecekti, ya da bu kadar ileriye gitmeyecektim, bu kadar yoğun bir şekilde bunun içine girmeyecektim. Böyle bir babanın oğlu olmuş olmam, bu yöne götürmüş, çekmiş, taşımıştı beni. Böyle ola-

gelmişti bir defa. Adımlarımızı birbirimize göre ayarlamak zorundaydık. Benimle omuz omza durması gerekiyordu, ve bu nedenle aktif olduğum sol hareket ile de. Bir gün bizlerin – yoldaşlarımın ve benim – ona ihtiyacımız olabileceğini, artık bilmesi gerekiyordu.

"Arkadaşlarım ve ben bu Şah'ı istemiyoruz," diye anlattım. "O gitmeli."

Önce neden söz ettiğimi anlamadı, bana yalnızca sessiz bir şekilde baktı. Birden anladı. Elleri hafifçe titriyordu.

"Ne, gitmek mi? Bununla ne demek istiyorsun?"

"Öyle işte, gitmeli! Gitsin bu Şah"

"Ama, ama – onun kemerinde bir silahı var!"

Kısa bir an düşündüm. Yapmalı mıydım? Yapmamalı mıydım?

Kararsızdım, ama sonunda sağ elimle paltomun içinden bir silah çıkardım.

Hollanda Kumulları

Louis'i ziyaret edeceğiz.
İsmail onu tanımıyor, ama bu önemli değil.
Louis'in evinde genç bir kadın var.
Kader, İsmail'in ona rastlamasını istiyor.

Kumu bilirdim, tepeleri de, ama Hollanda kumullarının nasıl göründüğünü, işte bunu bilmiyordum. Ve incecik kumdan bir tepede nasıl gezinilebileceğini, bunu da hayal edemiyordum.

Sözlüğü açtım:

duin, f. (m.) veya n. (-en), (n. ile topluluk ismi anlamında),

1.rüzgârın dağıttığı, özellikle denizin yakınında ince kumdan oluşmuş tepecik: *kumullar burada yüksek ve geniş; yüksek bir kumulun zirvesinde;* 2. (topluluk ismi): kumulların tamamı; kumul bölgesi: *kumul bölgesinde gezinmek; ormanla kaplı kumul bölgesi*; - 3. (bitki) Strandhafer (kumul çi-

meni) (*Ammophila arenaria*); *Strandhafer kesmek*. (Van Dale'den alıntı)

Seyahatte olan birinden, Louis adında, trende tanıştığım bir adamdan, bir mektup aldım.

Akşamın geç saatleriydi, hemen hemen boş olan, son trenle üniversiteden eve gidiyordum. En arkadaki dörtlü koltukta bir adamın oturduğu bir vagona bindim. Yorgun bir halde oturdum ve kısa bir şekerleme yapmak üzere gözlerimi kapadım.

Ne kadar sürmüştü? Bilmiyorum. Birdenbire birisinin seslendiğini duydum: "Hey, merhaba!"

Gözlerimi açtım ve çevreme bakındım. O adam dışında kimse oturmuyordu bu vagonda. Seslenenin o olup olmadığını bilmiyordum, yoksa acaba ben mi öyle sanmıştım?

"Yanıma oturmak ister misiniz? Ben de yalnızım," dedi adam. Yanına doğru gittim. Bana bastonu olacak kadar yaşlıymış gibi görünmedi, ama yine de bir bastonu vardı.

"Nerelisin?"

"Acemistan'dan... İran'dan," dedim.

"Ben de böyle olduğunu düşünmüştüm," dedi neşeyle. "Bu nedenle size laf attım. Bazen İranlıları duruşlarından tanıyorum, yıllar boyunca İran'da doktor olarak yaşadım."

"Ah, ne güzel!" diye karşılık verdim.

Oturdum.

"Adım Louis, birbirimize sen diye hitap edelim mi?"

Hemen konuşmaya başladık. İran'ın güneyinde, verimli petrol yataklarının bulunduğu ildeki yaşamından söz etti. Devrimin başlangıcını görmüş, yaşamıştı, daha sonra Hollanda Büyükelçiliği'nin emri üzerine, diğer tüm Hollandalılarla birlikte ülkeyi istemediği halde, terk etmek zorunda kalmıştı.

Her tesadüfi karşılaşmada olduğu gibi, benim de, Hollanda'ya nasıl geldiğimi, ne yaptığımı ve burayı nasıl bulduğumu anlatmam gerekiyordu.

Konuşmamız hemen hemen bir saat sürdü. Adam adresimi not etti. Ben ineceğim durağa gelmiştim. Fakat o bir arkadaşına gidip, orada gecelemek üzere yola devam etti.

Birkaç hafta sonra bir mektup aldım. Önce kimden olduğunu anlamadım, fakat okuduğumda, hemen hatırladım. En altta 11. yüzyılda yaşamış bir şairin, Ömer Hayyam'ın, bir şiirinin Hollandaca çevirisi yer alıyordu:

Bizler hiçbir şey değiliz, hareketli mısralardan başka
Büyülü gölge biçimlerinin mısraları durmadan dönüp duran
Güneş gibi aydınlatan bir fenerle
Ustanın oyununu gece yarısı başlatan.

Üniversitede Hollanda edebiyatı öğrenimi görmeme, özellikle çok sevindiğini yazmıştı.

Kendisi Acem edebiyatını severmiş. İran'dayken Acem edebiyatını çok az bilirken, Hollanda'ya döndükten sonra Farsça kitapların çevirilerini aramaya başlamış.

Beni yeniden görmeyi çok arzu ettiğini ve beni evine davet ettiğini yazmıştı.

Davetini önce ciddiye almadım. Gerçi Hollandalılarla iletişimim vardı, Igor'la, çevredeki bazı şair ve sanatçılarla, üniversiteden birkaç öğretim üyesiyle, fakat tanımadığım bir Hollandalının beni evine davet etmesi ilk kez oluyordu. O, Agnet aan Zee'de oturuyordu. Haritaya baktım. Bizden çok uzak değildi. Yine de şöyle düşündüm: Hayır, gitmiyorum, büyük ihtimalle bütün gece boyunca bana İran anıla-

rını anlatacak, bunu da benim canım istemiyor.

Fakat mektubundaki bir paragraf bende merak uyandırdı. "Burada güzel kum tepecikleri var, Hollanda'nın en güzel kumulları. Uzun bir gezinti yapabilirsin. Mutlaka hoşuna gidecektir. Umarım, gelirsin."

Belki de o kadar da kötü değildir. Özellikle "Agnet aan Zee" kulağa bir parça gizemli geliyordu.

Bunu bir gezinti olarak görebilirim, diye düşündüm. Ve denizi görebilirim. Daha yenilerde Hollanda kumulları ile ilgili bir şeyler, bir düzyazı analizi esnasında duymuş ve okumuştum. O derste Frederik van Eeden'in artık bir klasik sayılan *Küçük Yahya* adlı kitabından bir metin işliyorduk:

Ah! Buralardan bir uçabilseydim, çok uzaklara, kumullara, denize!

Her sabah Pluizer'den [köpeğinden], bir kez daha geri dönebilmeyi, evine ve babasına, bir kez daha bahçesini ve kumulları görebilmeyi diliyordu.

Louis'e telefon ettim ve yola koyuldum. Yolda Acem usta Sadi'nin *Gülistan* adlı şiir kitabının bir nüshasını satın aldım. Edebiyat doçentimizden bu kitabın iyi bir Hollandaca çevirisinin o günlerde yayınlandığını duymuştum.

Gerçek bir gezintide yapıldığı gibi, otobüsle gittim. Önce Leylstad'a, sonra Enkhuizen'e, daha sonra Alkmaar'a ve dağların üzerinden Agnet aan Zee'ye.

Agnet'in anlamı nedir? Agnet kimdi? Yoksa Agnes miydi? Agnet ile denizi bir arada düşünmek hoşuma gitmişti. Sahilde sessizce oturup denize bakan bir kadın hayal ediyordum.

Agnet küçük bir liman şehriydi, kilisesi ve meydanı

olan o tipik Hollanda köylerinden ve küçük şehirlerinden farklı olan bir köydü aslında.

Agnet aan Zee turistik, ama sessiz görünüyordu. Belki ancak yazın kalabalık oluyordur. Soğuk olmasına rağmen, pek çok Alman gelmişti. On beş dakika boyunca aradıktan sonra, kıyıda bulunan bir tepeyi, üzerinde, hayır, içinden çokça kurumuş otun, sapsarı kurumuş otların büyüdüğü bir tepeyi fark ettim. Soğuk rüzgâr otların içinde bir dalga yaratmış ve onları daha da güzelleştirmişti. Kurumuş otların dalgalandığı böyle tepeleri bilmiyordum. İşte bunlar Küçük Yahya'nın kumulları olmalıydı. Durdum ve sessizce bu şaşırtıcı manzarayı izledim. Nerede bittiğini ve sonra neyin geldiğini bilemediğiniz kumullar, kumullar, ve yine kumullar, tepeler, tepeler ve yine tepeler.

"Güzel, değil mi?" diye arkamdan seslenen bir adamı duydum.

Çevreme bakındım.

"İyi günler," diye yüksek sesle pencereden o sesleniyordu bana. "Beni tanıyamadın mı?"

"Önce tanıyamadım, ama şimdi elbette tanıdım."

"Bekle, sana kapıyı açayım."

Kapının açılması biraz zaman aldı. Bana doğru gelip beni karşılamak istiyordu, ama bunu yapamıyordu.

Öne doğru birkaç adım attı ve sendelemeye başladı. Neredeyse düşecekti, hızla yanına koştum ve onu kolundan tuttum.

"Teşekkür ederim," dedi neşeyle. "Düşeceğimi sandın, ama ben düşmem."

Ona, omzumu uzattım. Elini üzerine koydu. "Senin de ne güçlü omzun varmış be adam. İçeri geç. Burada olman güzel."

Trende onun engelli olduğunu fark etmemem aptalcaydı. Ona fark etmemiş olduğumu belli etmemeye çalışıyordum. Karakteri beni etkiliyordu. Eve girdiğimizde, omzumu bıraktı ve kendi gücüyle yürümeye devam etmeye çalıştı. Şimdi düşecek ve başını duvara çarpacak diye düşündüm. Hayır, o düşmedi. Sandalyeye tutundu, kitaplığa tutundu, ve böylece ilerledi.

"Şimdi sana kahve getireceğimi düşünüyorsan, yanılıyorsun. Yürüyebiliyorum gerçi, fakat bir fincan kahveyle yürümeyi henüz başaramadım. Mutfağa git ve kendi kahveni kendin al. Ben de dolduracağım fincanı. Ben bitki çayı içiyorum."

Mutfaktayken, bu adamı, bu tanımadığım adamı çok sevdiğimi fark ettim.

Onun evinde bir yabancı değildim. Mobilyalar, sandalyeler, soba ve kitaplık bana çok tanıdıktı. Kahvemi ve onun çayını alıp içeriye geçtim ve oturdum. Geldiğime seviniyordum.

"Ne manzara. Güzel bir yerde yaşıyorsunuz," dedim ve dışarıdaki kumulları gösterdim.

"Bana sen diye hitap et. Siz demen gerekmez."

"Buna alışmam gerekiyor."

"Evet, güzel manzara," dedi o. "Ama karım bıktı bundan. Yirmi beş yıl boyunca gördü bu kumulları. Artık istemiyor."

"Peki ya sen?"

"Ben mi? Ben bu manzarayı hâlâ güzel buluyorum. Hatta bir şeyler düşündüm bile. Birkaç yıl içinde artık yürüyemeyeceğim. O zaman artık hep yatakta kalmam gerekecek. Bu nedenle evde bazı şeyleri değiştireceğim. Yukarıda, şimdi balkon olan yerde, yeni bir oda yapılacak. Penceresi ko-

caman bir oda. Yatağımı kumulların tümünü görebileceğim şekilde pencerenin önüne koyacağım. Ne yazık ki denizi artık göremiyorum, ama bu önemli değil. İnsan her şeye sahip olamaz."

Bir süre İran ve eski Acem İmparatorluğu, Acem kültürü ve eski Acem edebiyatı hakkında sohbet ettikten sonra, ondan bana evinin birinci katını göstermesini rica ettim.

"Hayır," dedi, "ben çıkmam. Ama sen çık yukarı. Artık bir basamak bile çıkamıyorum."

"Ben sana yardım ederim, eğer istersen."

Büyük bir zahmetle çıktık merdivenleri. Görünüşe göre seviniyordu. "Neredeyse inanamıyorum. En son ne zaman çıkmıştım yukarıya? Hatırlamıyorum... kumulları buradan görmeyeli yıllar oldu."

"Çocukların var mı?" diye sordum. "Bir oğul belki de?"

"Hayır, oğlum yok, fakat bir kızım var."

"Onunla ilişkin iyi mi?"

"Evet, neden?"

"Kaç yaşındaydı, sen hastalandığında ve artık... evet, artık yürüyemediğinde?"

"Bu yavaş yavaş oldu, ve o daha bir çocuktu. Nedir tam olarak öğrenmek istediğin?"

Ona babamdan bahsettim. Çocukken hep onun yakınında kalma zorunluluğunu hissetmiş olduğumu söyledim, ona yardım edebilmek için hep onun olduğu yerde olma zorunluluğumu. Kısacası onunla aynı ritim içinde hareket ettiğimi.

"Kızım da bana hep yardım etti. Bu sayede omuzları güçlendi, özellikle sol omzu, zarif, adaleli, güçlü. O her zaman, gerçekten her zaman yanımdaydı. Şimdi de hemen her

akşam bana uğrar."

Duvara yaslandı, kum tepeciklerini gösterdi ve "Bak," dedi, "yirmi bir kumuldan sonra deniz geliyor, ama denizi yıllardan beri görmedim. Eskiden her akşam kum tepeciklerinden sahile giderdim, fakat hastalandığımdan beri buna cesaretim ve gücüm yok. Bu gerçekleşmeyecek bir düş oldu artık."

"Artık düş olan nedir?"

"Yaya olarak denize gitmek."

"Buna vakit ayırıp, başka bir yol seçebilirsin, bastonunla, küçük mesafeler boyu ilerleyebilirsin, molalar verirsin. Ya da kızından rica edebilirsin."

"Böyle olmasını istemiyorum. Ben kum tepeciklerinden gitmek istiyorum. Eskiden olduğu gibi karanlıkta o kum tepeciklerine çıkıp, sonra yeniden aşağıya inmek istiyorum. Ama bu önemli değil. Hayat böyledir. Bazen en sıradan şeyleri birdenbire yapamaz olursun."

Onun düşü beni meşgul ediyordu. Onun güzel bir yanı vardı. Öyle bir şey ki, içsel olarak beni ona ortak kılan bir şey. Benim için de deniz ulaşılmaz olmuştu.

"Neden bu kadar sessizsin?" diye sordu.

"Denizi düşünüyorum. Senin kum tepeciklerinin ardındaki denizini. Bir gün burada yatakta yattığında artık denizi göremeyecek oluşun çok yazık. Deniz senin bu mekândaki kalışına bir anlam verebilirdi."

"Bunları ne kadar da iyi ifade ediyorsun!"

Bir sandalyeyi pencerenin yanına çektim ve üzerine çıktım.

"Sanırım, denizi görüyorum," dedim. "Gerçekten! Mavi bir örtü gibi dalgalanan bir şey görüyorum. Eğer yatağını iki

metre daha yükseğe yaptırırsan, deniz odanda olacak."

"Çılgınca... Ayağının altına bir sandalye çekip, denizi buraya getirmek hiç kimsenin aklına gelmedi."

"Sandalyeye çıkmak ister misin?"

"Saçmalama be adam."

"Eskiden hangi saatlerde kum tepeciklerinden denize giderdin?"

"Bu o kadar eskide kaldı ki, artık hatırlamıyorum. Genellikle hava karardığında."

"Bu akşam bunu deneyelim mi?"

"Ne?"

"Birlikte kum tepeciklerinden denize gitmeyi, hava kararır karamaz."

"Sen delisin," dedi Louis gülerek.

"Ben deli değilim. Bunun nasıl yapılması gerektiğini biliyorum. Kaç tane kumul var? Bu konuda çok egzersiz yaptım."

"Egzersiz mi? Ne egzersizi?"

"Bu uzun bir hikâye. Eskiden bir direniş hareketinde aktif olarak çalışıyordum. Düzenli olarak dağlara çıkardık. Küba'nın devrim modelini kendimize örnek almıştık, Castro gibi günün birinde binlerce kişi olarak dağlardan inip şehirleri ele geçirmeyi ve Şah'ı kovmayı istiyorduk. İşte bunların gerçekleşeceği vaktin gelip çattığı o gün için çok katı bir disiplin içinde çalışıyorduk. Yaralanmış ya da düşmüş bir direnişçiyi dağlardan şehre taşımayı öğreniyorduk, ama sonuçta bu egzersizleri uygulama fırsatımız olmadı. Güven bana. İyi yürüyemeyen bir adamla bu kum tepeciklerini inip çıkabileceğimden eminim."

Hiçbir şey demedi, önce bana baktı, sonra kum tepeciklerine.

"Yaya olarak gideriz. Dönüş için de bir şeyler düşünü rüz."

Akşama doğru, rüzgâr kum tepeciklerinde dalgalar yarattığında, Louis sol koluyla sağ omzuma yaslandı. Böylece denize doğru gezintimiz başladı. Kendine güvenmiyordu. Hasta kasları onun isteğini yerine getirmiyordu. Duruşumu değiştirdim ve öteki omzumu ona uzattım, ama bir yararı olmadı.

"Gördün mü. Başaramıyorum," diye inledi.

Ona sol kolunu, ağırlığının bir kısmını üzerime alacağım şekilde omzuma yerleştirmesine yardım ettim. Sağ bacağını yitirmiş, sol bacağı ile de ancak gidebilecek kadar gücü olan bir yoldaş gibi.

"Şimdi olacak," dedim.

Olmuyordu. Öğrendiğim bir şeyi hatırladım. Yaralı yoldaşım yeniden inanmalıydı kurtuluşuna. Ona, yarasını değil de, tam tersine fethetmek istediğimiz şehri, o uzun yolu değil de, defetmek istediğimiz o diktatörü düşünmesi için yardım etmeliydim.

"Sana bir şey anlatmak istiyorum, Louis," dedim.

"Ne?"

"Bir kitapla uğraşıyorum."

"Uğraşıyorum da ne demek?"

"Hollandaca bir kitap, bir roman yazma uğraşı içindeyim."

"Hollandaca mı? İlginç. Konusu ne?"

"Babam hakkında. İzin ver açıklayayım. Babam hayatı boyunca günce tuttu. Bazen tek bir cümle, bazen bir paragraf, bazen bütün bir sayfa, ama bu tuhaf bir kitap."

"Neden tuhaf?"

"Çünkü bu günceyi okuyamıyorum."

"Neden okuyamıyorsun?"

"Çünkü babam okunmaz bir yazıyla yazmış, bir çeşit çiviyazısıyla. Okuyorum, yani bu, bakıyorum, her defasında bir parçasını çevirmeye çalışıyorum demek, yok, çevirmek doğru sözcük değil, ben onun notlarını okunur hale getirmeye çalışıyorum, ve ben bunu Hollandaca yapıyorum."

"Okunur hale getirmek mi, kendinin bile okuyamadığı bir şeyi?"

"Bittiğinde, okursun."

Böyle konuşarak üçüncü kumula gelmiştik.

Hava kararmıştı, ama onun gözlerinde hafif bir umut ışığı gördüm.

Yedinci kumula kadar ona, şimdiye değin yazmış olduklarımı anlattım.

"Küçük bir mola", dedi Louis.

Hafiften yağmur atıştırmaya başladı.

"Birkaç defa, babanı kendi amaçların uğrunda kullanmış olduğun konusunda zaman zaman kendini suçladığını söyledin," dedi Louis. "Gerçi konunun ne olduğunu anlamıyorum, ama sanırım senin yerinde olsaydım, aynı şekilde davranırdım. Hem, gerçekten de ondan istediğini yaptı mı?"

"İşte şimdi içimi acıtan, tam da bu ya."

Gitgide Louis'i, benim omuzlarımdan çok, kendi bacaklarına güvenmesi için bıraktım. Ayaklarının altındaki yolu hissetmesini istiyordum. Belki bu pek akıllıca değildi. Hasta kaslarına ciddi bir şekilde zarar verebilirdi, fakat ben yalnızca onun düşünü düşünüyordum. Birden, babamla yaptığımın, şimdi Louis ile yaptığım şey olduğunu idrak ettim.

Onu zorlamamalıydım, onun yerine düşünmemeliydim. Bu nedenle yeniden belinden tuttum ve onun kendini

serbestçe bana yaslamasına izin verdim.

Şimdi daha iyiydi, ve ben hikâyemi anlatmayı sürdürdüm.

"Louis, sen İran'da çalıştın. Sen, eski Sovyetler Birliği ile aramızdaki sınırın iki bin kilometreden de uzun olduğunu biliyorsun... Bu bölge sıkı bir gözetim altındaydı. Hiçbirimiz sınırın yakınlarında görünmeye cesaret edemezdi. İnsan anında tutuklanıyordu. Ama babamın orada bir sorunu olmuyordu. Herkes onu tanırdı. Sınır polisi onu dikkate almazdı. Bir dağ keçisi gibi özgürdü ve istediği yere gidiyordu. Bir devrimin yaklaşmakta olduğunu biliyorduk, ve birkaç yıl içinde Şah'ın sonunun geleceğini tahmin ediyorduk. Gerçi Sovyetler Birliği ile temasımız vardı, ama bu temaslar Avrupa üzerinden, Doğu Almanya üzerinden, çok dolaylı bir yol üzerinden yürüyordu. Hızlı temaslara ihtiyacımız vardı. Bazen parti Sovyetler Birliği'ne bir şey gönderip hemen cevabını almak istiyordu. Sınırın dibine kadar gidebilecek birine ihtiyacımız vardı. Babam gibi birisine."

"O tehlikeli olduğunu biliyor muydu? Örneğin bundan dolayı ölüm cezası alabileceğini?"

"Hayır, gerçekçi bir biçimde bilmiyordu. Gerçi ona, tehlikeli olduğunu, tutuklanabileceğini açıklamıştım, ama bunların anlamını kavrayamamıştı."

"Senin için, sizin için ne yaptı?"

"Bilmiyorum. Benim bilmeme izin verilmiyordu. Ona bir şeyi vermem ve ona açıkça anlayacağı bir şekilde, kime teslim etmesi gerektiğini anlatmam gerekiyordu. Gizli belgeleri, onun uzun siyah paltosunun iç cebine saklıyordum. O paltosunu giyiyor ve gidiyordu. Sınırda aynı şekilde siyah bir palto giymiş olan bir kişi onu beklerdi. Sadece paltolarını değiştiriyorlardı."

"Ne kadar da hainceː"

"Şimdi bana da öyle geliyor. Hem de feci şekilde hainceː"

"Yakalansaydı eğer, başına gelebilecekleri düşündün mü?

"Evet. İnsan tehlikeyi görüyor, ama o denli meşgul oluyor ki şeyle, öyle ki..., yani, aslında körleşiyorsun demek istiyorum. Düş insanı büyülüyor. Beyin bir başka türlü işliyor, ve bundan dolayı da farklı görüyorsun her şeyi. İçtenlikle söyleyecek olursam, yakalanabileceğini olası görüyordum. Hatta kiminle temas içinde olduğunu öğrenmek için ona işkence edeceklerini, ama onun cellatlarıyla işbirliği yapmayacağını da biliyordum. Onu, hiçbir zaman ilişkileri hakkında konuşmaması gerektiği konusunda iyice tembihlemiştim. Hiçbir şey bilmiyorum bunun hakkında, hiçbir şey bilmiyorum bunun hakkında, hiçbir şey bilmiyorum bunun hakkında, onun yapmasına izin verdiğim tek el kol işaretleriydi."

"Çok fazla ileriye gitmişsin... Bunu duyuyor musun?"

"Neyi?"

"Denizi. Yolun büyük bir kısmını ardımızda bıraktık. Deniz huzursuzsa, dalgalar buradan duyulabiliyor."

Nefesimi tuttum, denizi duyabilmek için. Fakat yağmur bu sesi bastırıyordu.

Rüzgâr kuru otların arasından daha sert esiyordu. Islak bir ay göründü ve yine kayboldu.

Louis tekrar konuşmamıza döndü. "Nasıl oldu da, baban bu kadar sıkı gözetim altında tutulan bölgede hiç tutuklanmadı?"

"Mehdi, on ikinci kutsal kişi hakkında bir şeyler duydun mu hiç?"

"Hayır."

"İran'da yaşadıysan, ondan söz edildiğini duymuş olman lazım.O, Mesih olduğuna inanılan kişidir. Safranköyü'nde bir kuyuda, bir gün tekrar çıkmak ve dünyayı sefaletten kurtarmak üzere saklandığına inanılır. Bu kuyu ile ilgili de mi bir şey hatırlamıyorsun?"

Doğrusunu söylemem gerekirse, hayır."

"Sen ülkenin güneyindeki bir ilde çalıştın. Oradaki insanlar o kadar koyu dindar değildir. Kutsal kuyu Safrandağı'nın, babamın memleketi olan köyün yakınlarındaki, neredeyse ulaşılmaz bir yerinde bulunur. Babam için bu kuyu evrenin merkeziydi. Bir nevi Tanrı'nın yeryüzü üzerindeki simgesiydi. Ben inanan biri değilim, hurafelere de inanmam, ama yine de bazen kutsal Mehdi'ye olan inancının babama yardım ettiğine inanıyorum."

Louis yüksek sesle güldü.

"Neden gülüyorsun?"

"Hayır, yok bir şey, boş ver."

Şimdi ben de duyuyordum denizi. Louis'in eli omzumun üzerinde titriyordu.

"İki kumulu da aştık mı, denizi görebiliriz," dedi Louis.

"Buna dayanabilecek misin?" diye sordum.

"Ben mi, evet. Ama sen bu arada yorulmuş olmalısın benim ağır bedenimden dolayı."

"Evet, yoruldum. Ama denize ulaşırsak, kayıp zamanımı geri alacağım."

"Hangi kayıp zamanı?"

"Memleketimin dağlarında yoldaşlarımla şehrin fethini prova ettiğimiz tüm o ayları, yılları."

"Bu türden kayıp zamanları herkes bilir. Bu kaybolup gitmiş bir zaman değildir, çünkü tüm bunlar hayat tecrübe-

leridir."

Birdenbire bağırdı. "İşte deniz! Görüyor musun?"

Karanlıkta fark edemiyordum. Hâlâ Louis'in deniziydi, benimki değildi.

Onu sıkıca tuttum ve sessizce bakmasına izin verdim. Artık ayakta duramayacağını fark ettim.

"Dört kumul daha," dedi Louis. "Başarabilirim!"

Kuru otlar ıslanmıştı, ve kayıp düşmekten korkuyordum. Denizin sesini artık hiç duymuyordum, ayağımı basacağım yere bakıyordum. Son kumula geldiğimizde, "Artık bacaklarımı hissetmiyorum," dedi.

"Belki de biraz oturmamız daha iyi olacaktır. Biraz dinlenelim," dedim.

Bir çeyrek saat boyunca oturduk. Sonra yine kalkmasına yardım ettim.

"Şimdi başarmam lazım," dedi Louis.

İlerlemeye başladık.

Denizi tanımıyordum, ama onun yerine çölü tanıyordum.

Nemli kum Louis'indi. Susamış kum benimdi. Deniz, kumullar, kuru otlar ve yağmur ona aitti, ama gece benimdi.

"Kitabımı bitirdiğimde," diye seslendim Louis'e, "artık babamın hizmetinde olmayacağım. O zaman kendi kendimin efendisi olacağım."

O anda kum tepeciklerinin ardındaki karanlığın içinden bir kadının bağırdığını duydum: "Babaaaa! Baba!"

"Buradayım," diye seslendi Louis heyecanla.

Son kumulun üzerinde, ay ışığında başında şapkası olan genç bir kadının silueti göründü.

"Buraya nasıl geldin, baba?"

Ona baktım. Rüzgâr esiyordu, ve o şapkasını tutuyordu
Yağmur şapkanın üzerine düşüyordu, Louis'in önünde diz çöktü.

Ağladığını duydum. Louis beni işaret ediyordu. Ayağa kalktı.

Rüzgâr çok sert esiyordu. O şapkasını sımsıkı tutuyor ve denize bakıyordu, benim durduğum yere.

Cemile

Hikâyenin devamında karşımıza çıkıyor Cemile.
Cemile için saklanacak bir yer.

Partiden bana verilen en zor görevlerden biri, Cemile için saklanacak bir yer bulmaktı.

Bu çok sorumluluk isteyen bir görevdi. Ters gidecek bir şey olsa, bunu bir daha asla telafi edemezdim. Cemile'nin güvenliğini sağlayacak durumda olmazsam, bu hem ailem, hem de parti için felaket anlamına gelirdi.

Cemile, hakkında çok kahramanlık olayları anlatılan efsanevi savaşçı, altın değerindeydi. Kaderi ellerimin arasındaydı. Şah'ın gizli servisinin onun nerede olduğunu asla bulamayacağı bir yerde saklamalıydım onu.

Hiç kimse, partinin onu Evin cezaevinden, Şah'ın en dehşet verici cezaevinden, kurtarabileceğine inanmamıştı. Bu cehennemden nasıl kaçtığını bugüne kadar kimse bilmiyor. Muhtemelen ona partiyle gizli ilişkisi olan bir subay

yardım etmişti.

Cemile'nin tutuklanmasından önce partinin önde gelen yedi üyesinin hayatını kaybettiği silahlı bir çatışma olmuştu. Ama Cemile hâlâ yaşıyor ve savaşıyordu. Heyecan içinde, bütün Tahran mücadelenin nasıl sonuçlanacağını bekliyordu. Cemile son kurşuna değin düzinelerce gizli ajana karşı kendini savunmuştu. Sonunda o öldürücü ilacı yutmuştu. Fakat gizli polis onu bir helikopterle bir askeri hastaneye götürmüş ve onun ölmesine izin vermemişti. O zamanlar Şah neredeyse her akşam gülümseyerek televizyonda görünürdü. Gizli servisinin sol hareketi köküne kadar kuruttuğunu, ve hiçbir üyenin, hiçbir sempatizanın kıpırdamaya cesaret edemeyeceğini iddia ederdi.

Ve şimdi Cemile kaçmıştı. Bu kurtarma faaliyetiyle, hareket her zamankinden daha da güçlü olduğunu kanıtladı.

Humayun'un beni görmek istediği haberini aldım. (Devrimden sonra tutuklanmış ve Humeyni'nin bireysel emriyle idam edilmiştir.)

Humayun beni bir cam fabrikasının deposunda karşıladı. Cemile'yi Evin cezaevinden kurtardıklarını anlattı. Bu hareketin onca ağırlığına ve önemine rağmen, benimle sakince ve konuya hakim bir şekilde, sanki tamamen normal bir şeyden bahsediyormuş gibi, konuşuyordu. Bu heyecanımı kontrol etmeme yardım etti. "Bu aramızda kalacak," dedi. "Seninle benim aramda. Operasyon şimdiye kadar başarılı geçti, ama tamamlanmasına daha çok var. Bu işi kamuya duyurmadık. Henüz, polis de bu konuda bir açıklamada bulunmadı. Cemile'yi yurtdışına kaçırmak istiyoruz, ama o noktaya gelene kadar bir hafta ya da daha uzun bir süre boyunca, emniyette olacağı bir yere götürülmesi gerekiyor. Hem de yakın zamanda. Babanın dükkânına ne dersin?"

Boynumda bir kasılma oldu. Hayatımın bir dönüm noktasında bulunduğumu hissettim. Hareketin benim yardımıma ihtiyacı vardı. Direniş hareketinin küçük bir parçasını tayin edecektim. Bu kaçışın esrarengiz olduğunu ve sonraki nesillere masal gibi geleceğini biliyordum. Bu masalın sürmesini istedim. Ama ters gidecek olur, polis Cemile'yi babamın dükkânından alacak olursa, bu benim, Cemile'nin ve babamın sonu olacaktı.

Masalda normal yaşama göre başka kanunların geçerli olduğunu anlamıştım. Hızla düşünmem, hemen yanıtlamam ve eyleme geçmem gerekiyordu.

"Anlaştık," dedim. "Ben ayarlarım."

Akşam saat dokuza doğru Tahran'ın dışında, İsfahan çıkışında, terk edilmiş bir garaja arabayı park ettim, ve orada hazır bekleyen kırmızı bir kamyonete bindim. Sonra yola çıktım.

Yüreğim o kadar hızlı atıyordu ki, onu duyabiliyordum. Kısa bir süre için düşüncelerim darmadağın oldu. Hiç bu kadar çok korkmamıştım. Bir kamyonun korna sesiyle ürkerek yerimden fırladım. Kendime geldim ve kasasında birkaç halının altında Cemile'nin yattığı bir kamyoneti kullandığımı anladım.

Cemile bir takma isimdi, ve hiç kimse onun nasıl göründüğünü bilmiyordu. Devrim esnasında otobiyografisini yayınlamıştı. Cezaevinde işkence görmüş ve tecavüze uğramıştı, arkadaşlarını ele vermesi için onu ruhsal ve bedensel olarak yıkmak istemişlerdi. Fakat o her defasında, "Kahrolsun Şah," diye bağırmıştı.

On dakika öncesine kadar o bir masal kadınıydı. Şimdiyse onu dikiz aynasından görecek ve onunla konuşacaktım.

"Merhaba yoldaş", dedim usulca ve aynaya baktım. O hiç tepki vermedi.

"Yoldaş, rahat mısın?" diye sordum biraz daha yüksek sesle.

Cevap yok. Belki uymuştu. Sustum ve sessizce yola devam ettim.

Babamla, kendisinin gece yarısına kadar dükkânında kalacağı, sonra tam on ikide ışığı söndürüp eve gideceği konusunda anlaşmıştık.

Normalde dükkânlar akşam dokuza kadar açık olurdu, fakat babam hep gecenin geç saatlerine kadar dükkânda kalırdı, ve herkes de buna alışmıştı. Dükkânda bir depo vardı. Bu Cemile için emniyetli bir yerdi. Deponun nehre ve dağlara bakan küçük bir penceresi vardı. Ve zor durumda kalırsa, Cemile bu pencereden kaçabilirdi.

"Yoldaş! Beni duyuyor musun?" diye seslendim bir kez daha. Aynadan, halıların arasında bir şeyin kıpırdadığını gördüm, ama hiçbir şey duymadım.

On ikiye çeyrek kala şehre vardım, on ikiye beş kala, babamın dükkânının ışığının henüz yandığını gördüm. Kamyoneti park ettim, farları söndürdüm ve fısıltıyla, "Geldik. Biraz daha öyle yat, hemen dönerim," dedim.

Dükkâna gittim. Babam sobanın yanında uyuyakalmıştı. Hafifçe omzuna dokundum. Ürkerek uyandı ve hemen ayağa kalktı.

"Otur," diye hızla işaret ettim. "Sana önemli bir şey söylemem gerekiyor. Çok önemli bir şey. Birisini getirdim. Genç bir kadın. Onun için kalacak bir yer ayarlamamız gerekiyor, bir haftalığına, belki on günlüğüne. İyi dinle, bunu hiç kimse bilmemeli. Polisin bundan haberi olursa, kadını

tutuklarlar, ve tutuklanırsa, onu öldürürler. Anlıyor musun?"

Hayır, gecenin ortasında uzun bir hikâyenin bu kadar kısa bir özetini nasıl kavrayabilirdi?

"O kim?" diye sordu.

"Bir arkadaş. Ve sanıyorum, onun..."

Cemile'nin bir silahı olduğunu ona söyleyip söylememe konusunda kararsız kaldım. Söylemedim. "Onun için ne yapmam gerekiyor?" diye sordu babam.

"Onu senin dükkânında saklamak istiyorum."

"Dükkânda mı? Nasıl? Nerede?"

"Depoda, senin deponda."

"Bu olmaz, orası karmakarışık, ve..."

"Bana bir gaz lambası ve bir kitap ver. Onun için bir gazete al... ya da, hayır, gazete alma, bu gerekli değil. Kimsenin haberi olmamalı."

"Eee, ama tuvalete gitmesi gerektiğinde?"

"Ona bir kova ver."

"Bir kadına mı? Bir kova mı? Hayır, bunu yapamam."

En kolay yolu seçmiştim: babamın dükkânını. Fakat başka seçeneğim yoktu, parti bunun üzerine ayrıntılı bir şekilde düşünme fırsatı tanımamıştı bana. Cemile'nin Tahran'dan hemen ayrılması istenmişti. Ayrıca daha iyi bir yer bilmiyordum.

"O bildik kadınlardan değil," dedim babama. "Sen ona bir kova ver. O zeki. Bana öyle bakma. Ona bir kitap ver, o zaman her şey yolunda gidecek.

"Nerede?"

"Arabada. Işığı söndür. Onu hemen içeri getiriyorum. Sen biraz daha odun kat sobaya, yok, iyisi mi koyma, baca artık tütmesin."

Babam ışığı söndürdü, ben de Cemile'yi almaya gittim. Bu aynı anda hem heyecan hem de korku verici bir andı.

Kamyonetin arka kapısını açtım. Ellerim titriyordu. Çocukça bir düşünceydi, ama şimdi bir tüfekle dışarı atlayacağına ve şöyle diyeceğine inanıyordum: "Nereye, yoldaş?"

Ancak hiçbir şey olmadı.

"Şimdi inebilirsin," diye fısıldadım.

Kıpırdamıyordu.

"Beni duyuyor musun?"

İnledi. Paniğe kapıldım. Serili olan halıları kenara çektim. Doğrulamıyordu. Onun yanına diz çöktüm ve elimi alnına dayadım. Çok sıcaktı ve terliyordu.

"Yoldaş. Ne zamandan beri hastasın?"

"Geçer," dedi zayıf bir sesle.

Cemile'nin hep iri yarı, gösterişli bir kadın olduğunu sanmıştım, ama o zayıf ve ufak tefek birisiydi. Üzerine paltomu attım, onu sırtıma aldım ve babamın pencerenin yanında durduğu dükkâna taşıdım. Hızla dışarı geldi ve Cemile'yi içeriye taşımama yardım etti.

Onu karanlıkta, birlikte sobanın yanına götürdük ve halının üzerine yatırdık. Babam hemen ona bir bardak su getirdi.

Sobadaki ateşin ışığında Cemile gözlerini açtı ve kendisine su veren babama baktı.

"Bu benim babam," dedim. "O sağır dilsizdir."

"Biliyorum", dedi ve gözlerini yeniden kapadı.

Onu hafifçe dürttüm. "İyi misin, yoldaş?"

"Yalnızca bir parça bitkinim," diye fısıldadı.

"Gidip ona ağrı kesici getireyim mi?" diye önerdi babam.

"Sanırım biraz beklememiz, daha iyi olacak."

Cemile'nin hasta olması, her şeyi değiştirdi. Onu öylece babama bırakamazdım.

"Sen şimdi eve git. Ben onun yanında kalacağım. Yarın sabah gizlice biraz süt getir."

Babamın başka seçeneği yoktu, beni dinlemek zorundaydı. Dükkânın kapısını dışarıdan kilitledi ve gitti. Pencereden onun gidişine baktım. Yaşlanmıştı, zayıflamış ve küçülmüştü.

Ben Cemile'yle kaldım, durumunun düzelmeyip onu hastaneye götürmek zorunda kalmaktan ve her şeyin ters gitmesinden korkuyordum.

Bu olumsuz düşünceleri durdurmalıydım. Her şey bana bağlıysa, tek bir görevim vardı: kendime hakim olmak ve beklemek.

Karanlıkta depoya gittim ve o azıcık ay ışığında ortalığı biraz toparlayıp Cemile için yer açmaya çalıştım.

Bu işi tamamladığımda, kaygılı halim kaybolmuştu. Babamın dükkânının Cemile için saklanacak en iyi yer olduğuna emindim. Bir dakika dinlenmeliydim, Cemile'nin yanına oturdum ve elini sıkıca tuttum.

Güneş doğmadan müezzinin camiden gelen sesini duydum:

Allahu ekber, Allahu ekber.
Eşhedu enla ilahe illallah.
Hayya ale's- salah (...)

Allah büyüktür.
Haydin namaza.

Sonra camiye gidenlerin seslerini duydum. Ayağa kalk tım ve dikkatlice pencereden baktım. Her zamanki gibi karanlıkta erkekler ile kadınlar ayrı ayrı camiye gidiyorlardı Cemile'nin yanına döndüm ve elimi alnına koydum. Ateşi düşmüştü.

"Kendini daha iyi hissediyor musun?"

Başını salladı. Babamın öksürdüğünü duydum. Kapıyı açtı ve içeri süzüldü. Sırtında pamuklu bezden yapılma bü yük bir çuval taşıyordu.

"Kimse beni görmedi," diye anlattı ay ışığı altında. "O daha iyi mi?"

"Evet."

"İşte, battaniyeler, yastık, süt, ilaç," diye işaret etti. "Ben camiye gidiyorum."

"Depoda uyusun. Biraz daha iyi, ama ben yarın akşama kadar onun yanında kalacağım. Kapıyı içeriden kilitlerim. Sen sonra buraya döndüğünde, her zamanki gibi başla işine. Yarın akşam, tamamen iyi olduğunda, ben yine ortadan kaybolurum. Onun için endişelenme. O güçlü bir kadın."

Öğleye doğru Cemile gözlerini açtı. Onunla biraz konuşabildim. Ona, yanında bir gün daha kalacağımı söyledim. Fakat o, buna gerek olmadığını söyledi.

Akşam, Cemile'nin kaderini babamın ellerine teslim ettim ve oradan ayrılıp yola çıktım.

Bu arada parti Tahran'da Cemile'nin kaçışını duyurmuştu. El ilanları dağıtılmıştı. Bu eylem Şah'a karşı kazanılmış büyük bir zafer olarak addedildi.

O gece sempatizanlar kocaman bir pankartı üniversite binasına asmışlardı. Pankartta Cemile görünüyordu, tıpkı bir tanrıça gibi güçlü, omzunda bir tüfek.

Polis Cemile'yi arama eylemi düzenlemişti. Herkes nefesini tutmuş, haberleri takip ediyordu.

O zamanlar bir tesisat firmasında çalışıyordum. Her zamanki gibi işe gittim. Zamanın daha çabuk geçeceği umuduyla, deli gibi çalışıyordum; bu esnada durmaksızın atölyenin duvarında asılı olan siyah telefondaydı gözüm. Telefon çaldığında kalbim hızla çarpmaya başlıyordu.

Üçüncü gün, öğleden sonra üç sularında, kahve molası sırasında telefon çaldı. Telefona koştum.

"Alo?"

"Ben Gaznevi. Acaba..."

Altın Çıngrak'ın sesi olduğunu fark ettim.

"Benim. Nasılsınız?"

"İyiyiz. Babam verdi bu numarayı. Seni yakın zamanda görmek istiyor."

"Teşekkürler. Geleceğim."

Gizli servisin bizi dinliyor olabileceği korkusundan, daha fazla konuşmasına izin vermedim.

Buranın telefon numarasını bir kâğıda yazıp babama vermiştim. "Eğer bana gerçekten acilen ihtiyacın olursa, Altın Çıngırak'a ver bu numarayı. Sadece Altın Çıngırak'a, ve ona beni bir telefon kulübesinde aramasını söyle."

Hemen yola çıktım. Cemile'ye bir şey olmuş olmalıydı. Şehrin dışında karanlık çökene kadar yarım saat bekledim, sonra dükkâna gittim. Babam benim bu kadar çabuk gideceğimi beklememişti. Hemen ayağa kalktı ve kapıyı içeriden kilitledi.

"Ne oldu?" diye sordum ellerimle.

"İyiydi, ama dün öğleyin alnı yine sıcaklandı ve o hiçbir şey yemedi. Nefes alıp veriyor, ama gözlerini açmıyor artık."

Depoya gittim, mum ışığında Cemile'yi izledim. Terden sırılsıklam bir halde yatıyordu battaniyelerin altında. Yanına diz çöktüm ve nabzına baktım.

"Yoldaş! Beni duyuyor musun?"

Beni duymuyordu.

"Onu hastaneye götürmemiz gerekiyor," diye işaret etti babam, "yoksa ölür."

Hiç tepki vermedim.

"Daha dün gülümsüyordu," diye devam etti babam. "Ona sobanın üstünde çorba pişirdim. Elimi sımsıkı tuttu ve bir kaşık çorbayı ağzına yaklaştırdığımda, birden uykuya daldı. Onu hastaneye götürmen gerek."

"Bunu yapamam," diye cevapladım.

Paniğe kapıldı. "O buz gibi oldu. Ölüyor. Biliyorum. Annem de önce sıcaktı, sonra da birdenbire buz gibi oldu. Ölüyor, onu bir doktora götürmen gerek."

Onu bu kadar kaygılı hiç görmemiştim.

"İlk karım da önce sıcaktı, çok sıcak, sonra birdenbire buz gibi oldu."

"Sus! Sessiz ol," diye işaret ettim babama.

Fakat o susmadı. "Onu hemen hastaneye götürmen gerek."

Çaresiz bir halde duruyordum işte.

"Bırak onu bize, eve götüreyim," diye birden önerdi babam.

"Ne?"

"Onu eve götüreceğim ve bir doktor çağıracağım."

"Bu olmaz."

"Neden olmaz?"

"Bunu açıklayamam."

"Tine'yle konuş," dedi babam.

"Tine'yle mi?"

"Evet, neden olmasın?"

Artık Tine'nin adı geçtiği için, sırrımı onunla da paylaşmam gerekiyordu. Dünyanın bütün kapıları kapanmıştı bana, sadece Tine'nin kapısını çalabilirdim.

"İyi," diye cevapladım, "çağır onu."

Tine'nin nasıl tepki vereceğini bilmiyordum, fakat bunları duyduğunda çok derin bir nefes alacağına emindim. Tine her zaman kız kardeşlerimi, benim politik etkinliklerimden uzak tutmaya çalışmıştı. Kızlarının iyi birer evlilik yapmasını, aile ocağından sorunsuz bir şekilde ayrılmalarını, çocuklarının olmasını, bir ev satın almalarını ve mutlu bir hayat sürmelerini istiyordu. Halbuki şimdi ben Cemile'yle kapının önünde duruyordum.

Tine hemen çok zor bir durumun söz konusu olduğunu anladı. Dolu dolu bir yıl olmuştu, birbirimizi görmeyeli. Şikâyete başlayacağını sanmıştım. "Nerelerdeydin? Bizi neden unuttun?" Fakat bunu yapmadı. Beni kucaklayıp yüksek sesle şöyle diyeceğini düşünmüştüm. "Oğlum, ne kadar da değişmişsin!" Bunu da yapmadı. Hafiften karanlığın çöktüğü depoya girdi ve bana baktı. Önce beni tanımadı. Sonra yerde yatan Cemile'ye baktı. Tine'ye kısaca olanları anlattım. Anında kavradı.

Hiçbir şey söylemedi. Sonra onun hiç bilmediğimiz bir yüzüyle karşılaştık. Zayıf değildi, o, Kasım Han'ın bana anlattığı Tine'ydi, karları çatıdan temizleyen ve kapıyı açmak istemeyen o kadındı. Şaşkın bakışlarımın altında, Tine kendine hakim bir şekilde Cemile'nin yanına diz çöktü. Elini tuttu ve Cemile'nin karnını yokladı. Sonra mumu aldı ve Cemile'nin kasıklarına baktı.

"Onu eve götüreceğim. Bir doktor çağıracağım."

"Tine," dedim, "O cezaevinden kaçtı."

"Ama yine de doktora görünmek zorunda."

"Haklısın, ama polis, hayır, yani demek istiyorum ki, tamam, onu hiç kimse tanımıyor. Onu şey diye tanıtabilirsin..."

"Onu alıyorum ve kuzenim olduğunu, Safranköyü'nden geldiğini söylüyorum."

Bu karmaşık sorun Tine tarafından basitçe çözülüverdi: Cemile hasta. O halde bir doktora görünmeli.

Tine, Cemile'nin üzerine kendi çadorunu örttü ve babama işaret etti. "Onu sırtına al!"

Babamın Cemile'yi sırtına almasına yardım ettim.

"Gel!" diye el kol hareketleriyle işaret etti Tine.

Beni alnımdan öptü. "Üzülme. Her şey düzelecek."

Onlar karanlığın içinde kaybolana dek orada bekledim. Bundan fazla yapabileceğim bir şey yoktu.

Mehdi

Okuyan adam kuyudan çıkıyor, ve
Tine ağlıyor.
Belki inananlara,
kubbe alemleri altında camilerin olduğu
o kutsal şehre doğru eşlik ederiz.

Cemile bütün bir ay boyunca bizde kaldı. Tam olarak söylemek gerekirse, otuz dört gün. Otuz beşinci akşam Tine Cemile'yi şehrin camisine götürdü, ağaçların altında bir taksi onu almak üzere bekliyordu.

Tine ona iyi bakmıştı. Cemile otobiyografisinde, ailemin yanında geçirdiği süreyi hayatının fevkalade güzel, emniyetli bir dönemi olarak betimlemekte. Bu dönemini onunla paylaşmış olanları korumak için, hiç kimsenin ismini anmıyor, sadece Tine'ninkini: "Pek çok ismi anmak, pek çok insana teşekkür etmek aslında görevim, fakat bunun onların emniyeti açısından mümkün olmadığını, anlıyorsunuzdur. Buna rağmen bir kişinin adını anmadan edemeyece-

ğim: *cesur Tine teyzeye teşekkür ediyorum.*"

Cemile, Tine'nin gönlünü fethetmişti ve hafızasında silinmez bir yer edinmişti. Tine hep, diğer kadınlardan çok farklı olan Cemile'den bahsediyordu. Tine ona iyi bakmış ve güzel yemekler yapmıştı, öyle ki Cemile birazcık kilo almıştı. "Cemile benim bahçemde şarkı söyledi, hoplayıp zıplադı, bu ondan hiç de beklenecek bir şey değildi. Ve ama yine de bu ona yakışıyordu," diye anlattı Tine daha sonraları. "Oğul, öyle sorular soruyordu ki..."

"Ne gibi sorular?"

"Şu ülke hakkında, şu ada. Küb ya da Küüb diye bir şey."

"Küba mı demek istiyorsun?"

"Küba. Cemile bana, Küba'nın nerde olduğunu bilip bilmediğimi sordu. Hiç duymadım. O zaman bana oradaki insanların yaşamından söz etti. Hepsinin sağlıklı, ilaçların ücretsiz olduğunu söyledi, çocuklar için süt, yaşlılar yurdu, hepsi ücretsiz. Kadınların orada pek çok hakkının olduğunu anlattı. Örneğin bir kadın kocasını istemezse, onu öylece kapının önüne koyabilirmiş. Oradaki otobüs şoförünün çoğunun kadın olduğunu söyledi. Kadınların büyük kamyonları bile kullandıklarını da. Hep şu adamdan bahsediyordu, neydi adı? Ağzında hep bir puro ve sırtında da hep tüfeği olan şu adam."

"Castro mu?"

"O değil, diğeri, başında yamuk bir şapka olan."

"Che Guevara'yı kastediyorsun."

"Doğru. Bu adamın maceralarıyla ilgili inanılmaz öyküler anlatıyordu, nasıl savaştığını, ve her defasında ölümden nasıl da kıl payı kurtulduğunu. Bazen Şah hakkında fıkra da anlatırdı. Banyo sabununun altından olduğunu, tuvalete

gittiğinde burnunu kapadığını ve o kokunun bedeninden çıktığına inanamadığını. Bizde kaldığı o günler ve geceler güzeldi. Babanla da iyi anlaşırdı.

Baban ona eski fotoğraflarını gösterirdi. Rıza Han'la ve kayanın yanında durup omzunda taşıdığı o çekiçle çektirdiği fotoğrafları ve ona çiviyazısının olduğu o kayadaki resimle ilgili hikâyesini, ve de köylülerin o tren için çekiçlerle kayaların içinden bir yol açtığı o dönemi anlatırdı.

Cemile babanın el kol işaretlerini anlamazdı, ama onu sabırla dinlerdi. Sık sık o da el kol işaretleriyle babanla konuşmaya çalışırdı, fakat bunu beceremiyordu, bizler de ona korkunç gülerdik."

Tine bıkmaksızın, Cemile'den bahsediyor, onu hatırlıyordu.

Din adamlarının iktidarı ele geçirmesinden sonra, Tine'nin, Cemile'nin bizde kalışıyla ilgili görüşü tamamen değişti. Cemile'nin, kızlarının geleceğini yıktığından emindi Tine.

Haklıydı ya da değildi – Altın Çıngırak, Cemile'yi kendisine örnek almıştı. Onunla otuz dört gece boyunca odasını paylaşmıştı. Ve Altın Çıngırak'ın yaşamının devamında da çok büyük etkisi olmuştu.

Devrimden önce Tine her tür beklentisini muhafaza etmişti, kızlarına talip olacak ve onları isteyecek iki iyi, normal kocayı düşlemişti. Altın Çıngırak zaten hep bir istisnaydı. Ona diş geçiremiyordu.

Tine hep sakin bir hayatı özlemişti, fakat buna hiç kavuşamamıştı. Şimdi büyükanne olmayı, torunlarını kucağına almayı ve onlara hikâyeler anlatmayı düşlüyordu. Ama sanki Cemile, Tine'nin düşlerinin gerçekleşmemesi yolun-

da, her şeyi yapmış gibi görünüyordu.

Vakti gelmişti; Tine'nin beklediği o iki erkek geldi. Yaşça büyük olan iki kızı istemeye gelmişlerdi, ama kızları bu normal erkekleri istemiyorlardı. Onlar başka türlü erkeklerin hasreti içindeydiler. Ve Tine ağlıyordu.

"Siz ne istiyorsunuz bakalım? Kimi bekliyorsunuz? Bu Castro mu? Bir Che Guevara mı? Ağzında purosu, şapkalı bir adam mı? Tanrım bana yardım et, ben bunları hak etmedim."

Ancak devrim birden başladığında, Tine'nin kızlarının beklediği erkekler geldi. Bunlar ne Castro ne de Che Guevara'ydı, fakat yataklarının üzerine, duvara birer Che Guevara posteri asmışlardı. Puro içmiyorlardı, hem puro onlar için çok pahalıydı, ama arada bir ağızlarının köşesine bir sigara koyar, devrimden konuşurlardı.

Tine'nin iki kızı kendini cezaevinde bulmadı, ama kocaları yeni İran İslam Cumhuriyeti'nin gizli ajanları tarafından tutuklandı ve cezaevine atıldı. Yıllar sonra serbest kaldıklarında, ruhsal ve bedensel olarak yıkılmışlardı. Ve yeniden normal bir işe başlayabilmeleri yıllar sürdü.

Devrim başlamıştı, halk Şah'a karşı ayaklandı. Fakat değişim, hiç kimsenin beklemediği bir köşeden ortaya çıktı.

Bir akşam babamın dükkânındayken, babam, "Okuyan adam kayboldu!" dedi.

"Kimi kastediyorsun?"

"Kuyuda oturan ve okuyan o kutsal adamı."

"Kayboldu mu? Neden kayboldu?"

Belki bunu kısaca anlatmam gerekiyor. Şiiler on dört yüzyıldan bu yana dünyayı çaresizliğinden ve sefaletinden kurtaracak olan Mehdi'yi, Mesih'i, bekliyorlar.

Fakat Rıza Pehlevi Han kuyuyu taşlarla kapattırmıştı. O memleketi modernleştirmeyi ve aynı zamanda büyük dini liderlere de derslerini vermeyi istemişti.

Fakat din görevlileri susmadı. Her zamanki gibi Pehlevi'nin krallığına ateşli bir şekilde karşı geliyorlardı.

Babam Mehdi'nin krallığından söz ediyordu.

"Birisi, kuyunun üzerindeki taşı kırmış," diye açıkladı. Kuyunun üstü açık. Kutsal adam gitmiş."

Kuyu stratejik bakımdan önemli bir konumdaydı, bu nedenle delirmiş dindar birinin onu açmış olması tesadüf olamazdı. Önemli bir şeyler yavaş yavaş başlıyor olmalıydı. Mollaların Şah'a karşı savaş ilanı.

"Taşı kimin kırdığını biliyor musun yoksa?"

"Allah," dedi ve gökyüzünü gösterdi, "o kutsal adam. O, her şeyin iyi olmasını istiyor. Onun ayak izlerini gördüm."

"Ne gördün?"

"Safranköyü'ndeydim. Köylülerle birlikte dağa çıktım. Çıplak ayaklarının kayanın içinde bıraktığı izleri gözlerimle gördüm".

"Kayanın içinde ayak izleri mi?"

"Evet, kuyudan çıkıp karaya ayak bastığı ve gittiği görülüyordu. Köylüler yere diz çöktü ve ayak izlerini öptü. Ben de ayak izlerinden birini öptüm. Harikulade kokuyordu."

Kutsal adam kurtarılmıştı. Solcuların yerine o, şehirleri fethetmek ve Şah'ı kovmak üzere yola koyulmuştu. O, yoksullara yardım, zayıf olanlara destek, hastaları iyileştirmek için ve çocuklarını kaybeden anaları teselliye gelmişti.

"İnsanlar ağlıyordu," diye devam etti babam, "insanlar gülüyordu. Kutsal kitabı başlarının üstünde taşıyorlardı.

Dağın eteğinde toplanmış ve yüzlerini Mekke'ye dönmüşlerdi. Sonra küçük gruplar halinde ayak izlerini takip ettiler."

"İzler nereye doğru gidiyordu?"

"Büyük, altından kubbesi olan o büyük caminin olduğu şehre. Bütün kadınların siyah bir çador örtündüğü ve pek çok din görevlisinin yaşadığı şehre."

Babam Kum şehrini kastediyordu.

Yani Mesih Kum'a, Şiilerin Vatikan'nına gitmişti. Hemen Tahran'a doğru yola çıktım.

Ekber Sağır Dilsiz Olmayı İstemiyor Artık

Hacılar yine kutsal kuyuya hacca gidiyorlar.
Onlara bir parça eşlik edeceğiz.

Kutsal şehir Kum'da huzursuzluklar olduğunda ve inananlar ülkenin her yanından oraya akın ettiğinde, Tahran'da da bir devrim vuku buldu. Uzun yıllar yasak olan partiler, yeniden hareketlenip, seslerini duyurdular. Her yerde, karanlıkta el ilanları dağıtılıyor ve afişler yapıştırılıyordu.

Siyasi tutuklular, devrimin başladığını biliyorlardı. Kitleler halinde açlık grevine başladılar.

Kum'da durum kontrol dışına çıkmıştı. Akşam başlar başlamaz, Şah'ın değil, tam tersine din görevlilerin kanunları hüküm sürüyordu. Hiçbir polis geceleri sokaklara çıkmaya cesaret edemiyordu. Başka şehirlerde de isyanın sesi yükseliyordu.

Safranköyü'nün kendine özgü bir tarihi vardı. Körler, sağırlar, sağır dilsizler ve engelliler her yerden Safrandağı'na

doğru yoldaydılar. Kutsal Mehdi'nin ayak izlerine alınlarını koyup, iyileşmeleri için ona yakarmak istiyorlardı.

Kutsal kuyu ulaşılmaz olduğundan, Safrandağı'nın imamı dağın eteğinde bir zaruri durum türbesi yaptırmıştı. Hastalar, sağırlar, dilsizler, engelliler, körler ve bir sorunu olan bütün diğer insanlar, kendilerini uzun bir iple türbenin parmaklıklarına bağlamış, ve yirmi, otuz metre uzağında yere yatmıştı. Oruç tutmaya başlamış ve ancak o kutsal kişi görününce ve onları dertlerinden kurtarınca, oruçlarını bozmaya karar vermişlerdi.

Anlatılmaz bir izdiham yaşanıyordu. Sağırlar bir aralık yatıyor ve hıçkıra hıçkıra ağlıyordu, körler dip dibe oturmuş dua ediyorlardı. Hastalar durmaksızın inliyordu, deliler de yalvarıp yakaran insan kalabalığının içinde yollarını şaşırıp bir o bir bu yana koşturup duruyordu.

Safranköyü'nün imamı bir hoparlörden, inananları yüksek sesle kutsal kişinin dönüşü için yürekten yalvarmaları konusunda çağrıda bulunuyordu.

Altın Çıngırak ve ben sağırların ve sağır dilsizlerin arasında babamı arıyorduk. Safrandağı'na gerçekten gelmiş olup olmadığını, bilmiyordum. Altın Çıngırak beni telefonla aramış ve babamın ortadan kaybolduğunu söylemişti. Onu ararken, hacıların içine düşmüştük.

"Onu görüyorum, orada yatıyor!" diye bağırdı Altın Çıngırak.

Gözlerini kapatmış yerde yatıyordu babam. Sağ ayağına, öteki ucu diğer yüzlerce ip arasında, onlar gibi türbeye tutturulmuş olan uzun bir ip bağlamıştı.

Zayıflamıştı, ve sakalı öyle uzamıştı ki, her zaman göründüğünden de yaşlı duruyordu. Onun yanına oturdum ve

bileğini tuttum. Gözlerini açtı, beni burada gördüğüne şaşırmıştı.

"Burada ne yapıyorsunuz?" diye sordu mecali kalmamış el kol işaretleriyle.

"Sen ne yapıyorsun burada?"

Tam tamına bir haftadır hiçbir şey yemediğinden ve neredeyse bir şey içmediğinden, dudaklarının üzerinde çirkin çirkin kabarcıklar çıkmıştı. Yanımıza imam geldi ve güzel kokulu, ıslak bir mendili onun alnına koyup, "Kutsal Mehdi yakında senin hayır duanı edecek, zavallı adam!" dedi.

Ardından bir sonrakine gitti.

"Haydi, kalk!" dedim, "eve gidiyoruz!" Ayağa kalkmasına yardım etmek istedim.

Ama o elimi tutmamak için direndi.

"Neredeyse kuruyup gitmişsin," dedim. "Altın Çıngırak, bana yardım et, onu sırtıma alacağım."

Gerçekten istemiyordu. Hiçbir zaman bana karşı bu denli direnmemişti.

"Onunla o kadar kitap okudum," dedim Altın Çıngırak'a. "Evren hakkında, yeryüzü, Ay, insan hakkında. Ve şimdi o burada tıpkı dünyadaki son okuma yazma bilmeyen adam gibi yatıp duruyor, tıpkı bir sağır dilsiz, yaşlı bir adamcağız gibi. Yüzüme bile bakmayı istemiyor artık."

Altın Çıngırak onun alnını okşadı, dudaklarını bir mendille ıslattı ve onu hafifçe sarstı. "Bizimle gel, babacığım. Evimize gidelim. Seni böyle dermansız gördüğümde, yüreğim acıyor. Gözlerini aç."

Gözlerini açtı.

"Tine senin için ağlıyor," diye ona açık seçik işaret etti.

"Birkaç günlüğüne bizimle eve gel, sonra eğer istersen yine dönebilirsin. Gel, böylesi daha iyi."

Artık direnmiyordu.

"Sen onun ayakkabılarını al," dedim Altın Çıngırak'a. Onu dikkatlice sırtıma alıp birkaç kilometre öteye park ettiğimiz arabaya taşıdım.

Onu arka koltuğa yatırdım ve şehre doğru yola çıktık.

Şimdi, devrim başlamış olduğundan, ailemi ara sıra ziyaret ediyordum. Bu nedenle onu kendim eve bıraktım.

Tine hemen ona bir tas çorba pişirdi, ve bu esnada da ona söylendi. "Bu adam yüzünden başım dertten kurtulmuyor! Ne istiyordu şu kutsal adamdan? Konuşmayı öğrenmek mi? Şimdi bile sakin bir günüm yok onunla, Tanrı beni korusun, eğer bir de konuşmaya başlayacak olursa!"

"Yeter, anne," diye karşı çıktı Altın Çıngırak. "Babam hakkında böyle konuşmamalısın."

"Nedenmiş o? Başka ne diyeyim ben, eve yarı ölü bir adam getiriliyorsa?"

"Anne, yeter artık, yoksa..."

"Yoksa ne? Sen de masum değilsin. Sana karşı da sert olurum, şayet gerekirse. Sen hayatımı mahvediyorsun. Şimdi, hazır ağabeyin buradayken, bazı şeyleri konuşup halletmek istiyorum. İsmail, kız kardeşini artık kontrol edemiyorum."

"Anne," diye karşılık verdi Altın Çıngırak, "İsmail geldiğinde, neden birdenbire böyle değişiyorsun?"

"Her zamankinden farklı değilim, ama şimdi o gitmeden önce söylemek zorundayım. Cemile'nin bize geldiği günden beri, Altın Çıngırak ile ben..."

"Bunun Cemile'yle ne ilgisi var?" diye itiraz etti Altın Çıngırak.

"...birbirimizden koptuk. Söylemem gerekeni söyledim."

Kendimi dışarıdan biri gibi hissediyordum. Tine'yi kollarıma alıp şöyle demeliydim. "Haklısın, Tine. Ama artık korkman gerekmiyor, zor yıllar geçti. Eve daha sık geleceğim. Her şey yine düzelecek."

Ama ben bunu yapmadım. Yapamadım, katılaşmış olduğumu fark ettim.

"Tine," diye seslendim, "önce babam için bir tas çorba ver bana. Sonra konuşuruz."

Babamı besledim, ağzını Atın Çıngırak sildi.

"Sen çıldırdın, baba," diye işaret ettim. "Neden kendini o türbeye bağladın?"

Hiçbir karşılık vermedi, sadece gülümsedi.

O gece yıllar sonra ilk defa evimizde uyudum. Tuhaf bir duyguydu. Kendimi bir yabancı gibi hissediyordum. Diğer iki kız kardeşim henüz evlenmemişlerdi. Onlar için ağabeyden ziyade ailenin reisiydim, bu yüzden Altın Çıngırak gibi rahat bir şekilde yanıma gelip oturamıyorlardı. Bunun için zamana ihtiyacımız vardı, fakat böyle bir zamanımız hiç olmadı.

Babamın gri sakalı, devrimin onu benden almak istediğini açıkça anlamamı sağladı.

Ertesi gün onunla konuştum. Ona, kutsal kişinin varolmadığını anlatmaya çalıştım. Fakat, artık onu etkileyemeyeceğimi fark ettim.

Bir zamanlar, ilk karısının ölümünden sonra, kendi gözleriyle kutsal kişiyi kuyuda gördüğünü anlatmıştı bana. Ve önceki gün, birden gözleri açılan bir kör görmüştü. "Adam uyumaya gittiğinde kördü, fakat sabah kalktığında, görebiliyordu. Kutsal kişi ona rüyasında görünmüş ve onu iyileştirmişti."

Hayır, babam sağır dilsiz olmayı istemiyordu artık.

Okumayı öğrenmek istiyordu.

"Tamam, sana okumayı öğreteceğim," dedim. "Bir sene daha, altı ay daha beklemen gerekiyor, ondan sonra eve döneceğim ve sana okumayı öğreteceğim. Sana söz veriyorum."

Sözlerimin etkisi yoktu artık. Kayaların üzerindeki ayak izleri onu büyülemişti.

Birkaç gün sonra babam eline bir değnek alıp kutsal Mehdi'yi aramak üzere yola çıktı.

Hızla Geçen Günler

Humeyni ile birlikte
Safrandağı'na uçacağız

Bir zamanlar bu memleketten bir cennet yaratmak istemiştik. Fakat ne memleketin, ne halkın ne de bizim buna hazır olmadığımızı bilmiyorduk, veya belki bilmeyi istememiştik. Acelemiz vardı, sabrımız yoktu, tarihin önüne geçmeyi, ondan önce davranmayı istiyorduk, ama bu mümkün değildi. Aslında din görevlilerinden başka hiçbir şeyi hak etmemiştik. Geçen yüz elli yılın olayları bir din görevlisinin gelişine işaret ediyordu. Tarih Humeyni'yi ön plana çıkardı. Şah gitmek zorundaydı. Humeyni manşetlere geçti.

Gazeteciler hiçbir zaman bu kadar büyük puntolu harfler kullanmamıştı. Gazeteyi babamın çalışma masası üzerinde açtım. Babam hemen önemli bir şeyin olduğunu anladı.

"Şah gitti," dedim ona.

"Gitti mi?"

Haritayı gazetenin yanına açtım. "Mısır'a gitti, sonra Bahama Adalarına ve sonra da Amerika'ya."

Mısır? Bahama adaları? Amerika? Bunu anlamıyordu.

Sorun tüm o olaylar ile Şah'ın ortadan kayboluşu arasında bağlantı kuramamasından kaynaklanıyordu.

"Ve bir daha geri gelmeyecek," dedim.

"Neden?"

Babam, kutsal kişinin ayak izlerini takip etmekle aslında Şah'ı kovmuş olduğunu kavramıyordu.

"Şimdi Humeyni oturuyor Şah'ın tahtında."

Bana hayretle bakıyordu.

"Neden öyle bakıyorsun? Sen, sen kendin istemiştin Şah'ın gitmesini ve Humeyni'nin gelmesini."

"Ben mi? Ben hiçbir şey yapmadım."

"Nasıl hiçbir şey yapmamışsın? Sen Şah'ın portresini indirdin ve onun yerine Humeyni'ninkini astın. Her gün binlerce insanla eyleme katıldın. Yüzüne bir de aynada baksana. Sakalın bile onlarınki gibi."

"Onlar kim?"

"Sakalın tıpkı Humeyni'nin sakalı gibi gri ve uzun."

Aynaya baktı ve sakalıyla oynadı. Tuhaf bir şey keşfetmiş gibiydi.

"Daha önce neredeydi bu Humeyni?" diye sordu parmakları.

Bunu el kol hareketleriyle anlatmak zordu. Memleketimizin yüz yıl önceki tarihinden başlayıp, ancak ondan sonra Humeyni üzerine konuşmam gerekirdi.

"Bu zor bir hikâye," dedim. "Şah on beş yıl önce Humeyni'yi memleketten attı, öyle ki o da çok uzakta yurtdışında yaşamak zorunda kaldı. Onlar düşmandı. Şimdi o ge-

ıi geldi ve Şah'ı kovdu."

Karmaşık. Gazetedeki bir haberi işaret ettim. "Burada, Humeyni'nin üç gün içinde Safrandağı'ndaki kuyuya uçacağı yazıyor."

"Neden kuyuya?"

"Çünkü kutsal kişiyi selamlamak istiyor."

"Kuyu boş, kutsal kişi gitti."

Bunu da ona açıklayamazdım. Dedim ki, "Kuyu boş değil. Kutsal kişi yine gelmiş. Yine kitabını okuyor."

Büyük bir helikopter Safrandağı'na tırmanan o kalabalığın üzerinde uçuyordu. Binlerce kişi aynı anda bağırıyordu: "*La ilahe illallah! La ilahe illallah!*"

Helikopter yanıt olarak bir tur daha attı.

"*Selam ber Humeyni!*" diye bağırdı herkes hep bir ağızdan.

Babam insanların arasından ite kaka ilerleyip, daha yükseğe çıktı. Olabildiğince kuyuya yaklaşmak istiyordu. Onu takip ettim, ve o da dağ yolunun zor yerlerinde bana yardım etti.

Atmosfer beni çok etkiledi. Bunu kendimden beklememiştim. Kalabalığın bu dinsel olayı yaşayışı, beni garip bir büyü gibi etkilemişti. İnsanlar sloganlarını atarken, sustuğum halde, kafamın içinde tıpkı bir inananın kafasındaki gibi bir ses bağırıyordu: "*La ilahe, illallah.*"

İşte şimdi Humeyni hemen üzerimizde uçuyordu. Onu tanıdım, pilotun yanında oturuyordu. El sallıyordu. Gözlerime yaş doldu. Babamın beni görmemesi için, hemen yüzümü çevirdim. Yine coşkuyla onun arkasından tırmanmaya devam ettim. Humeyni'nin helikopterden inişini ve kutsal

kuyunun önünde diz çöküşünü görmek istiyordum.

Bu anın İran tarihinde önemli bir an olduğunu biliyordum. Helikopter kuyunun üzerindeydi ve bir kayanın üzerine iniş yapmayı deniyordu. Bunun zor olduğu anlaşıldı. Pilot bunu üç kez denedi, fakat eğik bir şekilde iniş yapmaya cesaret edemedi. Dördüncü seferde pilot bir yarı daire kadar uçup, helikopterin kuyruğu kalabalığa dönük bir şekilde, yere indi. Binlerce kişi haykırmaya başladı: "*Hoş amed! Hoş amed! Yar-i imam hoş amed!* Hoş geldiniz! Kutsal kişinin dostu hoş geldi!"

Çember sakalı olan yedi dağcı, ihtiyarlamış lidere inerken yardım etmek üzere, yanlarında halatlar ve buz kazmaları ile helikopterin yanına çıktı. Ama Humeyni her tür yardımı reddetti. Kutsal kişiye olan saygısından, kendi gücüyle kuyuya varmayı istiyordu.

Ama nasıl?

Dağcılar onun için bir yol seçmek zorundaydılar. O yepyeni imam pabuçlarıyla nasıl tırmanacaktı kayaların üzerinden? Akıl alacak gibi değil.

Böylece adamlar enikonu uzun dolambaçlı bir yolda karar kıldılar. Yedi dağcı Humeyni'nin çevresini sarıp, ona hiç dokunmaksızın, adım adım aşağıya doğru eşlik ettiler. Kutsal kuyunun olduğu yere varması hemen hemen yirmi dakika sürdü. Birden ayağı kaydı ve neredeyse yere düşecekti, ama düşmedi. Herkesin şaşkın bakışları altında ayağı sapasağlam yere basıyordu, ve kendine hakim bir şekilde doğruldu. Bunu üzerine kalabalık haykırmaya başladı: "*Salla'l-lahu Muhammed Yar-i imam hoş amed!*"

Siyah türbanını ve abasının* yakalarını düzeltip mum gibi dimdik – sanki Tanrı'yla bir randevusu varmışçasına –

kutsal kuyuya doğru yürüdü. Hemen kuyunun içine bakacağını sandım, fakat o bunu yapmadı. Yarıya kadar sola döndü ve yüzünü Mekke'ye verdi. Bir an bu şekilde bekledi - muhtemelen kendi kendine bir şeyler mırıldanıyordu, sonra zorlukla yere diz çöktü ve alnını toprağa koydu.

Yaptığı şey, siyasi etkisi çok büyük olan bir eylemdi, ve aynı zamanda da gözlerimizin önünde gerçeğe dönüşen bir masal gibiydi. Binbir Gece Masalları'ndaki Şehrazad'ın masallarını bilen, ne demek istediğimi anlar.

Bir defasında burada Rıza Han, Şah, durmuş ve kuyuyu kapattırmıştı. Şimdi aynı yerde Humeyni duruyordu. Bir krallık kaybolmuş, ve din görevlilerinin rejimi başlamıştı.

Humeyni ayağa kalktı. Giysisinin iç cebinde bir şey arıyordu. Gözlüğünü, fakat bu aradığı gözlük değildi. Öteki cebinde aradı, yok. Bir yerlerde unutmuştu.

Humeyni yanlış gözlüğü takmıştı. Bir şey görüp görmediğini yokladı. Yok, hiçbir şey. Gözlüğü çıkardı, cebine koydu. Yavaşça kuyuya yaklaştı, öne doğru eğildi ve büyük bir dikkatle içine baktı.

Muhtemelen hiçbir şey görmedi, çünkü az sonra doğruldu. Sonra tekrar öne doğru eğildi. Duruşundan, kutsal kişiyi aradığı, ama bulamadığı anlaşılıyordu. Yoksa bulmuş muydu?

Baş hareketiyle onu üç kez selamladı, sonra da kuyunun içine doğru konuşmaya başladı. Şimdi etrafı tümüyle sessizlik sarmıştı. Herkes, onun kutsal kişiyle istişare ettiğini, ona, memleketi nasıl yönetmesi gerektiğini sorduğunu biliyordu.

Ne kadar mı sürdü? Bilmiyorum.

Kutsal kişiye ne mi söylemiş olabilir? Bilmiyorum. En azından ilk olarak şu sözleri ifade etmiş olmalı. "*Es selamu aleyke ya Mehdi, ibn-i Hasan, ibn-i Taki ibn-i Kasım, ibn-i Musa, ibn-i Cafer, ibn-i Bager, ibn-i Huseyin, ibn-i Ali, ibn-i Ebutalib.*"

Bir süre sonra yardıma ihtiyacı olduğuna dair işaretler yaptı. Yedi sakallı dağcı hemen yanına koştu, onu havaya kaldırıp helikoptere geri taşıdılar. Kalabalık bağırıyordu: "*Hoca! Hoca! Humeyni ra negah dar!*"

İran tarihinin yeni bir dönemi başlamıştı.

Ah, zaman nasıl da akıp gidiyor. Küçükken babama eşlik ettiğimde, zaman sanki durmuş gibiydi. Gün yerinden kımıldamaz, gece bitmek bilmezdi. Bugün, o günlerin tamamının anında geçip gitmiş olduğunu görüyorum.

Burada, denizden kazanılan bu verimli topraklarda oturuyor ve pencereden bakıyorum. Zamanın durduğunu ve artık kesin olarak bilgisayarın başında oturmak zorunda olduğumu hissediyorum. Tecrübeler bana yardımcı oluyor. Şükürler olsun ki, her şeyin son bulduğunu biliyorum.

Humeyni artık yok, öldü, sanki hiç varolmamış gibi. Bir gece abasını üstüne geçirip bir daha hiç uyanmamak üzere uyudu.

Aynı şekilde kutsal kuyunun da dönemi artık geçti. Kutsal adam kayboldu. Kuyu boş. Yabani güvercinler oyuklarda kuluçkaya yatıp yumurtlamak üzere, kuyunun içine uçuyorlar. Zehirli yılanlar kayaların arkasına saklanıp sabırla bekliyorlar. Kuşlar uçar uçmaz, yılanlar kuyuya girip yumurtaları yiyorlar. Dönüşte yuvalarını boş bulan kuşlar, ku-

yunun üzerinde ağlıyorlar.

Bu da geçer.

Kış gelir, ve kar Safrandağı'nın zirvesine durmaksızın yağar. Kuyu kalın bir kar tabakasının altında kaybolur, ve bahar gelip de karlar erimeye başladığında da suyla dolar. O zaman paniğe kapılma sırası dağ keçilerine gelir. Durmaksızın yavrularını izler ve onları başlarıyla iterek kuyudan uzaklaştırırlar. Küçüklerin kuyunun içine düşmesinden korkarlar.

Sovyetler Birliği de yok artık. Bugün Safrandağı'na çıkar ve bir dürbünle sınıra doğru bakarsanız, öteki tarafta bir kırmızı bayrak ve gümrük memurlarını, bu tarafta da polisleri görmezsiniz. Hiçbiri yok. Herkes gitti. Ben de.

Ben buradayım, ama kutsal adam nerede? Belki o da setlerin olduğu bu Hollanda manzaralı arazide yaşıyordur.

Sık sık uzakta, setlerin üzerinde köpeği ile gezen bir adam görüyorum. Ona doğru gidiyorum, ama ona hiçbir zaman, hatta daha hızlı yürüdüğümde veya koştuğumda dahi ulaşamıyorum. Bırakıyorum, gidiyor. İkimizin de bu setlerle dolu toprağa ihtiyacı var.

Dünyanın geri kalanının aksine, burada, bu verimli topraklarda, sessizlik hakim. Fakat televizyonu açar açmaz, insan bu görüntünün bir yanılgı olduğunu anlıyor.

Arada sırada Saddam Hüseyin ekranda görünür, bunun üzerine hemen ardından ABD Başkanı onun hakkında yine sert sözcüklerle konuşur. Humeyni rejimi altında komşu ülkeyle, Irak ile sekiz yıllık bir savaşın içine sürüklenmiş olduğumuz artık herkesçe bilinmekte. İki tarafta da binlerce insan öldü, binlercesi yaralandı. Bu hiç uğruna yapılmış bir savaştı. Yalnızca iki çılgın liderin aptallığı ve dik kafalılığı

neden olmuştu. Daha sonra Saddam komşusu olan ülkeyi, Kuveyt'i işgal etti. Amerika onu kovdu, o da mağarasında saklandı. Fakat sürekli oradan çıkıp duruyor.

Saddam'la ilgili başka bir şey söylemeyeceğim, fakat bana notları deşifre etmeme yardımcı olsun.

Humeyni ülkenin mutlak lideri olduğunda, biz partililer, önce ona karşı nasıl bir tutum sergilememiz gerektiğini bilmiyorduk. Ona güvenmiyorduk, onun da sol hareketlere karşı müsamaha göstermeyeceğinden emindik. Onun, kendisi için en uygun zamanda partiyi yasaklayacağını biliyorduk. Buna rağmen gelip geçici olan bu özgürlükten yararlanmak istiyorduk. Bu nedenle yarı legal bir varlık biçimine karar verdik. Parti, Tahran'da bir büro açtı, ki burası bazı liderlerin alenen ortaya çıktığı yerdi. Aynı anda hareketin en önemli bölümleri yine gizli kalmaya devam etti.

Bu bölümlerden biri, baskı atölyesi ve parti gazetesinin yayın kurulunun buluştuğu o mekândı. O sıralar ben yayın kurulu üyesiydim.

Tarihi tam olarak hatırlamıyorum artık, ama en büyük kız kardeşimin evlendiği ve benim düğün için şehrimize gittiğim gündü. Öğlen bir sularında birdenbire kulakları yırtan bir sesle savaş uçakları merkezin üzerinde görünmüştü. O kadar alçaktan uçuyorlardı ki, herkes elleriyle kulaklarını kapatıp, kendini yere atmıştı.

Saddam Tahran havaalanını bombalıyordu. Savaş başlamıştı. Düğüne gitmedim, tam tersine olabildiğince hızlı bir şekilde gazeteye geri döndüm.

Bir gece Irak savaş uçakları evlerimizi bombalıyor, bir

sonraki gece de biz onlarınkini bombalıyorduk.

Savaşın ikinci veya üçüncü yılında akşama doğru telefon çaldı. Altın Çıngırak.

"Dinle, ağabey. Tine iyi değil."

"Ne oldu?"

"Bir bomba ona isabet etti."

"İsabet mi etti?"

"Hayır, tam olarak değil, ama yine de..."

"Ne zaman oldu bu?"

"Geçen hafta, Irak uçakları yine geldiğinde. Sanırım, buraya gelmen iyi olacak."

Aptalca davrandım. Ben aramış olmalıydım. Şehrimizin bombaladığını biliyordum. Gazeteye haberi ben hazırlamıştım. Hatta ölenler olmuştu, fakat aslında uçaklar evimizden çok uzakta olan bir sanayi bölgesini bombalamıştı. Nasıl olmuştu da, Tine vurulmuştu?

Gece yarısı şehre vardım. Her yer karanlıktı. Bütün ışıklar sönmüştü. Hızla caddeden uzaklaşan bir bisiklet sürücüsü bana seslendi. "Saddam bu akşam yine bombalayacak. Bugün öğlen radyodan duyurdu."

Herkes dağlara kaçmıştı. Ailemi orada nasıl bulacaktım? Farları söndürdüm ve benim için bir not bırakmış oldukları umuduyla, karanlıkta yavaşça evimize doğru sürdüm arabayı. Semtimize gelip arabayı park etmek üzereyken, ağaçların arkasından birisi çıktı.

Babam. Karanlıkta iletişim kuramadık. Arabaya binip yanıma oturdu ve bana şunu işaret etti. "Sür! Buradan gitmeliyiz!"

"Tine nerede?"

"Onu sırtıma alıp dağlara götürdüm," diye anladım el kol hareketlerinden.

Yola koyulduk. Dağlara vardığımızda, arabayı bir kayanın arkasına bıraktım. Arabanın iç lambalarını açtım ve sordum. "Tine'ye ne oldu?"

"Tine hamile olan kız kardeşin Merzi'ye gitmişti," diye açıkladı.

"Avluda duruyorlardı. Birdenbire evin üzerinde bir uçak belirmiş ve bir bomba atmış."

"Nereye, evin üzerine mi?"

"Hayır, evin yanına, bir traktör fabrikasının üzerine, fakat evin duvarı yıkılmış. Tine, bombanın eve isabet ettiğini sanmış ve kız kardeşini çekip yere yatırmış, onu korumak için de kendini onun üstüne atmış. Uçak gittiğinde, kız kardeşin ayağa kalkmış, ama Tine kalkmamış.

"Yaralanmış mıydı?"

"Hayır, yani şey, sol kolu kanıyormuş. Fakat gözlerini bir daha açmamış. Hastaneye götürmüşler. Ben de onlarla gittim, yatakta yattığını gördüm. Gözlerini açmıştı, ama beni tanımadı. Kayışlarla yatağa bağlanmıştı."

"Neden?"

"Doktor, onun serbest kalması halinde bağıracağını ve kendine zarar verebileceğini söyledi. Doktor ona bir iğne yaptı. Tine tuhaf şeyler yapıyordu. Galiba bunun nedeni uçaktı. Doktor ona her gün iğne yaptı, öyle ki hemen uyurdu.

Beş gün önce yine hastaneye gittim. Onun yanında bir sandalyede oturuyordum. Birden, herkesin koşup kaçtığını gördüm. Tine gözlerini açtı ve bağırmaya başladı. Ne olup bittiğini anlamadım. İşte o zaman o kayışları çözdüm, Ti

ne'yi sırtıma aldım ve hemen hastaneden çıktım.

Koridorda doktora rastladım. Sırtımda bağıran Tine'yi gördüğünde, ona bir iğne yaptı.

'Ne yapayım?' diye sordum doktora.

'Onu eve götür,' dedi ve bana bir kutu iğne verdi."

"Peki sonra?"

"Hâlâ anlamıyorum. Yarası iyileşti, ama artık uyanmıyor. Çok zayıfladı. Galiba bunun nedeni o uçak, sence de öyle değil mi?"

Arabayı çalıştırdım ve ailemin saklandığı, o çiftçinin ahırına gittim. Kapının önünde arabayı park ederken, Altın Çıngırak bize doğru geldi.

"Bizi buldun," diye, bir gaz lambasını yukarıya doğru tutarken sevinçle haykırdı. Onu öptüm ve ahıra doğru takip ettim.

Lambanın ışığında Tine'yi neredeyse tanıyamayacaktım. Yarasına baktım. İyileşmiş görünüyordu. Onu bu denli hasta edenin ne olduğunu kavrayamıyordum. Acaba bu zehirli bir bomba mıydı?

"İşte, ilaçları," diye işaret etti babam.

Bana yarısı boş, yarısı dolu büyük bir kutu uzattı.

İlaçları inceledim.

"Bu çok güçlü Valium. Ona kaç adet hap veriyorsun?"

"Günde dört, beş adet," dedi babam.

Acaba Valium mu onu güçsüzleştiriyordu?

"Al, şimdilik bu kutu çantanda dursun. Artık bir süre ona ilaç vermeyeceğiz."

"İyi değil mi ilaçlar?"

"Bilmiyorum. Gel, onu arabaya taşımama yardım et."

"Hastaneye mi?"

"Safranköyü'ne. Onu sessiz bir yere götürmeliyiz. Uçaklardan çok uzak bir yere. Birkaç gün sizinle kalacağım. Durumu düzelmezse, onu Tahran'a götüreceğim.

Safranköyü'ne vardığımızda, güneş yeni doğmuştu. Babamın Rıza Han zamanında yaptığı yazlık evimize gittik. Son yıllarda hiç gitmemiştim oraya, fakat Tine ve kız kardeşlerim sık sık yaz aylarını orada geçirirlerdi.

"Altın Çıngırak, Tine için bir tas çorba pişirir misin? Ben çay yapacağım. Sen de baba, gidip bize ekmek alır mısın? Öyle acıktım ki! Sen acıkmadın mı Altın Çıngırak?"

Altın Çıngırak, en küçük kız kardeşim, dünyanın en iyi, en güzel, en cana yakın kız kardeşi, neşeli tavırlarıyla bana umudun, mutluluğun ve sağlığın yazlık evimize taşındığını gösterdi. Bir sepet alıp, babamla birlikte taze sebze almak üzere dışarı çıktı.

Tine ölü gibi yatıyordu yatakta. Fakat benim duygum, Altın Çıngırak'ın neşesi, babamın gözlerindeki ışık, ve hatta pencerenin ardında kuşların cıvıltısı, Tine'nin gözlerini tekrar açacağını söylüyordu. Artık bağırmayacağını, tam tersine bize sessizce bakacağını.

Beyaz bir tavşan göründü. Buralarda beyaz tavşana rastlanmaz, ama işte şimdi bir tanesi kapımızın önündeydi, neşeyle zıplıyordu, sonra yine kayboldu.

Her şeyin yoluna gireceğinden emindim.

Ertesi gün, soba ateşten kıpkırmızı olduğunda ve çorba da piştiği sırada, babam el kol hareketleriyle, "Bakın! Tine gözlerini açmaya çalışıyor!" dedi.

Beş gün daha orada kaldım. Çorba, süt, taze ekmek ve

odun ateşi kokulu günler.

Tine'nin koluna girip birlikte, beyaz bir tavşanın çılgınca zıplayışlarına güldüğümüz o tepelerde gezintilere çıkıyorduk.

Bu günler de geçti.

Demavend

Anayurdun çatısına çıkacağız
ve banyo yapacağız.

Bir gece Tahran'ın üzerinde düzinelerce Irak uçağı göründü. Şehri kim bilir kaçıncı defa bombalıyorlardı. Bu yaşadığımız en ağır bombardımandı.

Bağdat radyosu devamlı olarak, Tahran'a yapılacak bombalı saldırı haberini duyuruyordu. Hatta haber spikeri halka şehri terk etmesi çağrısında bulunuyordu. On iki milyon insan kaçmaya başladı. Uçaklar bazen gelir, bazen gelmezdi. Her defasında Saddam Hüseyin aynı oyunu oynardı. İnsanlar artık şehri terk mi etsinler, yoksa orada mı kalsınlar, bilemiyorlardı.

Çocuklarınızı alıp kaçtığınızda, uçaklar gelmezdi. Fakat kaldığınızda, Bağdat, şehri bombalardı. Bu psikolojik bir savaştı. Uçaklar geldiğinde, gece cehenneme dönerdi. Semtin üzerinde korkunç bir gürültüyle uçarlardı. Ev sallanır, resimler duvarlardan, kap kacak raflardan düşerdi, kedi yata-

ğa atlar, çocuklar cıyaklamaya başlardı, düşen bombaları ve uçaksavar toplarının seslerini duyardınız. Sonra hava saldırısının bittiğini duyuran sirenleri, ve daha sonra da ambulansların ve itfaiye arabalarını duyardınız. Hangi evin vurulmuş olduğunu görmek için, kendinizi caddeye atardınız.

Fakat Tahran'ın düzinelerce uçak tarafından aynı anda bombalandığı ve yüzlerce ölü ve yaralının olduğu o gece, Humeyni bu durumdan yararlandı. Gizli servisine tüm muhalefet liderlerini tutuklama emri verdi. Yıllar süren bir çalışma sonucunda gizli servis onların saklandıkları yerleri ortaya çıkarmıştı. Irak savaş uçakları henüz gitmişti ki, tam da o zaman partinin neredeyse bütün önemli liderleri tutuklandı.

Sabah yazı işlerine giderken, caddede iş arkadaşlarımdan birine rastladım. "Hemen gitmeliyiz. Liderlerimizin hemen tümü tutuklandı."

Bu partinin sonu demekti. Karım Safa'ya haber vermek için hemen eve gittim. Karım, kızımız Nilüfer'i de alıp Kirmanşah'daki büyük annesine gitti. Evde bulunan tüm belgeleri imha ettim. Başka yapabileceğim bir şey yoktu, beklemek zorundaydım.

Şimdiye kadar Safa'nın adını neredeyse hiç anmadım. Bunun nedeni, gizli yazıdaki notlardan uzaklaşmayı istememdir. Yoksa Altın Çıngırak'ın yanında diğer iki kız kardeşimden ve kocalarının trajik kaderlerinden de bahsetmem gerekirdi.

Safa'yı üniversitede tanımıştım. Partinin sempatizanıydı, ama üyesi değildi. Ve temas kurmaya da çalışmıyordu. Karşılaşmamış olsaydık, herhalde normal bir yaşam süre-

cekti. Benim yüzünden pek çok etkinliğe o da karıştı.

Devrim başlayana dek sadece gizli bir şekilde görüşüyorduk. Her buluşmamızın sonuncu yeni bir buluşma olabileceğini biliyorduk. Sonraları buluşmak daha da kolaylaştı, ve yavaş yavaş geleceğimiz üzerine konuşabilecek güveni bulduk.

Şah'ın düşüşünden bir gün sonra onunla bir randevum vardı. Ona evlenme teklifinde bulundum.

Nikâh memuru ile şahidimiz olan iki arkadaşımız dışında da kimse bulunmadı nikâhımızda. Bu kargaşa dolu tarihsel zamanda bir düğün yapılamazdı. Bunun yerine birkaç dostla birlikte gecenin ilerleyen saatlerine kadar bir barda oturup evliliğimizi kutladık.

Üç hafta sonra Safa'yı ailemin yanına götürdüm.

"Bu benim karım."

"Sahi mi?" dedi yüksek sesle Tine. "Ne de güzel bir kadın!"

Bu beklenmedik karşılaşmanın şaşkınlığı içinde kız kardeşlerim Safa'ya sarıldılar. Babam onu uzaktan izliyordu. Biraz haberi vardı. Ona bir defa Safa'nın bir fotoğrafını göstermiştim. Sağlık, işte bu onun için bir evlilikte en önemli konuydu. Onu baştan aşağı süzdü.

Safa sadece sağlıklı değil, aynı zamanda çok canlı ve iyi huyluydu. Onaylandı, diye okudum babamın gözlerinden. Ve Safa babamın ilk karısının nasıl öldüğünün hikâyesini bildiğinden, onun elini alıp yanağına koydu. "Gördün mü, ben sağlıklıyım," dedi.

Başka? Babamın bu karşılaşma hakkında daha başka ne yazmış olabileceğini bilmiyorum.

Safa bir defasında bir hafta boyunca ailemle birlikte Safranköyü'nde kalmıştı. Orada çok güzel bir zaman geçirdiğini, bizim beden dilimize hızla hakim olduğunu ve her ak-

şam gecenin geç saatlerine kadar babamla dünya hakkında tartıştığını duymuştum.

"Dünya hakkında mı?"

"Evet. Ve güldük, ben o kadar çok güldüm ki."

"Neye güldün?"

"Ne bileyim! Ben yanlış el kol hareketleri yapıyordum ve herkes gülmekten katılıyordu."

Koşullar bir kere daha annem ile babamın yanına gitmemize izin vermedi.

Safa hamileliğinin son dönemlerindeyken, bir defa Altın Çıngırak'ı bize davet etmişti. Fakat emniyet açısından, bilmem kaçıncı kez taşınmak zorunda kalınca, onunla da iletişimimizi sürdüremedik.

Muhalefet liderlerinin tutuklanmasından sonra karanlık bir dönem başladı. Safa, kızımızla beraber aslında yalnızca birkaç hafta kalacaktı Kirmanşah'da. Kaderin istediği farklıydı. O birkaç hafta birkaç yıl oldu. Nihayet eve dönebildiğinde her şey değişmişti.

Safa her şeyin yeni olduğu bir yere gitmek zorunda kaldı. Anahtarından aynasına, çaydanlığına, odanın zeminine ve tavanına kadar. Ayağının altındaki toprak bile yeniydi.

Bir KLM uçağı indi, ve ben karımı bir demet kırmızı, sarı ve turuncu Hollanda lalesiyle karşıladım. Yola trenle devam edip istasyonda bir taksiye bindik. "Nieuwgracht 21 lütfen."

Ama şimdi Tahran'a dönüyoruz.

Tutuklamalardan bir hafta sonra, partinin ne kadar zarara uğramış olduğunu ve hareketin nasıl devam edeceğini bilmiyorduk.

Bizler beklemek dışında bir şey yapamıyorken, gizli servis gece gündüz muhalefet liderlerini her türlü işkence yön

ermiyle kırıp dökmek ve onları din görevlilerinin önünde diz çökmeye zorlamak dışında bir şey yapmıyordu. Tutuklular tek kişilik hücrelere kapatılmıştı. Ne uyumalarına ne de oturmalarına izin veriliyordu, tam tersine beş gün, beş gece boyunca sürekli ayakta durmak zorundaydılar. Uykuya daldıkları her sefer, yüzlerine bir kova soğuk su boşaltılıyordu. Birazcık çorba dışında – ölmeyecekleri kadar – yiyecek hiçbir şey verilmezdi. Tuvalete gitmeleri yasaktı, ayakta pantolonlarına yapmak zorundaydılar. Ve onları daha da yıpratmak için, hücrelerinde durmaksızın Humeyni'nin konuşmalarının kasetini çalan bir teyp bulunurdu. Tüm bunları tutuklular televizyonda, cezaevinin din görevlisi önünde diz çöküp de Rus ajanlar olduklarını itiraf etmeyi kabul edene kadar sürdürülürdü. Ve de bağışlanmak için yalvarmayı kabul edene kadar.

Rejim, muhalefete kiminle uğraştıklarını göstermek istiyordu.

Doktor Pur Behlül şimdi yine tutuklu liderlerin arasındaydı. Şah zamanında zaten yıllarını cezaevinde geçirmişti, şimdi onu imamlar tutuklamıştı. Dizlerinin üstünde din görevlisinin önüne sürünerek gidip ona şöyle demesi gerekiyordu: "*La ilahe illallah* (...), ben ihtida ettim ve sizin müminiz oldum."

Milyonlarca insan, kendisinin hiçbir değerinin olmadığına, en azından o yüksek din görevlisi onu affetmeye hazır olduğunda, o ana kadar insan değil, tam tersine insan olmak isteyen bir hayvan olduğuna, ikna olmalıydı.

Evde yalnızdım, akşam haberlerini izlemek üzere televizyonu açtım. Ekranda yaşlı bir adam göründü. Solgundu ve hasta görünüyordu. Onu hem tanıyor, hem de tanımıyordum. Birkaç saniye hiçbir şey söylenmedi. Program izle-

yicilerin ruhlarının derinliklerine nüfuz etmeliydi. [illegible] felç eden bu sessizlikten sonra soğuk bir ses, casus olan Doktor Pur Behlül'ün haberlerin hemen ardından işlediği suçu anlatacağını duyurdu.

Uzun sürmediği halde bu haberler, gördüğüm en uzun haberlerdi. Sonunda doktor göründü. Gözlerime inanamıyordum. O yaşlı diş hekimi gitmişti, ölmüştü, gözlerinden şeytan bakıyordu. Bir casus olduğunu ve ülkesine ihanet ettiğini söylüyordu. Bundan böyle Humeyni'nin müridi ve Humeyni'nin de Tanrı'nın yeryüzündeki gölgesi olduğunu söylüyordu. Geçmişinin, partisinin, yoldaşlarının üzerine tükürüyor ve o yüksek din görevlisinin önünde diz çöküyordu. Sonra bir çocuk gibi ağlamaya başladı.

Parti, yere düşen seramik bir vazo gibi parçalandı. Yüzlerce yoldaş tutuklandı, birçoğu idam edildi, yüzlercesi ülke sınıra doğru kaçtı ve kurtuldu.

Şah'ın iktidarı sırasında halkın desteğine güvenebiliyordunuz, her zaman tanımadığınız insanların yanında kalacak bir yer bulurdunuz. Fakat din görevlilerinin iktidarı altında bu imkânsızdı.

Şah her yaptığını, kendi adına yapmıştı; ancak din görevlileri Tanrı'nın adına hükmediyorlardı. Humeyni'nin kendisi televizyona çıkıyor ve Tanrı'nın imparatorluğunun tehlikede olduğunu söylüyordu. Müritlerine, komşularını gözleme görevi veriyordu.

Yurt, anayurdumuz, artık bizim değildi.

Artık hiçbir şeye cesaret edemiyordunuz. İnsanların pencerelerinden sizi sürekli izlediğini hissediyordunuz.

Devrimden sonra, özgürlükten yararlanmaya ve babamla birlikte seyahat etmeye niyetlenmiştim. Onunla bir tren

binmeye ve petrol yataklarının bulunduğu, gazın alev alev yükseldiği ve toprağın petrol nedeniyle koyu bir kahverengiye boyandığı, memleketin en güney ucuna gitmeye. Görüyor musun? Kokusunu alıyor musun? Ayaklarımızın altında, bu toprağın altında çok, çok fazla petrol bulunuyor.

Sonra ona petrolü yurtdışına taşıyan o büyük tankerleri göstermeyi istiyordum. Fakat koşullar buna uygun değildi. Babam her zaman ocağın o mavi alevlerini hayranlıkla izlerdi, fakat bu gazın geldiği yeri kendi gözleriyle hiç göremeyecekti.

Bir defasında onunla, kumun güneşte altın gibi parladığı o harikulade Acem çölüne gitmeyi istemiştim. Orada onunla develere binmeyi ve küçük, ücra köylerde oranın sakinleriyle yemek yemeyi istemiştim. Artmış olan bir miktar deve sütü ve yanında kurumuş ekmek. Bir çanak hurma ve, yavaşça toprağın yüreğinden küçük bir çukura damlamış olan bir avuç dolusu su.

Ve onunla, hani milyarlarca yıldızla ve o unutulmaz ayla gökyüzünü tıpkı lacivert bir örtü gibi üzerinize çekebildiğiniz çöldeki bir kahvehanenin çatısında uyumayı istiyordum.

Bunu da gerçekleştiremedik.

Bir parça özgürlük istiyordum, onunla İsfahan'a gitmek ve onun çok iyi bildiği ve hep söz ettiği o camileri gezmek için. Onu tarihi Lütfullah Camiine götürmek istiyordum, ve orada kendim ibadet etmediğim halde, onun yanında durup onun için dua edecektim.

Fakat özlemini çektiğim en büyük isteğim, onunla bir kez Demavend Dağına tırmanmaktı. Demavend, İran'ın en yüksek ve en zor tırmanılan dağıdır. Sanırım o memleketin

çatısı diye de anılıyor. Artık ezberimde değil, Demavend 5678 metre mi yoksa 5876 metre mi yükseklikteydi? Bu dağın özelliği, hem her zaman kalın bir kar ve buz tabakasıyla kaplı olması, hem de zirvenin hep sıcak olmasıdır. Bir kez yukarıda durduğunuzda, dağın bir çanak biçiminde olduğunu görürüsünüz, büyük, sıcak bir çanak biçiminde. Eskiden çok aktif olan eski bir volkanın ağzıdır. Kulağınızı yere dayarsanız, volkanın nefes aldığını duyarsınız.

Kışın Demavend'e tırmanmak tehlikelidir, bunun için en uygun zaman bahardır. Baharda fırtınalar durulur, ve buzlar da henüz erimeye başlamamıştır. Her yerde dikkatlice tırmanan dağcılar görülür. O büyük donmuş kar kütlesini aşar aşmaz, aşk şarkıları söylemeye başlarlar: "*Tu gofti gul derayem u biyayem. Gul-i alem der amed key miyayi* (...), dedin ki, gül derip geleceğim. Bütün güller açtı, sen ne zaman geleceksin?"

Doktor Pur Behlül televizyonda göründüğünde, beni nelerin beklediğini bilmiyordum. Ben de tutuklanacak mıydım? Cezaevine mi düşecektim? Ellerimin ve dizlerimin üzerinde din görevlisinin önüne doğru sürünecek ve ondan af mı dileyecektim? Ne büyük bir tehlikeye maruz kaldığımı bilmiyordum. Bir şeyi biliyordum, bu da, bu ülkeden kaçmak istemediğimdi. Belki de bizler, bu zor zamanlarda partinin yönetimini ele alması gereken kişilerdik.

Fakat önce evden ayrılmam gerekiyordu. Gizli servisin eline düşmemek için, önce birkaç gün ortadan kaybolmalı. Sonra da dönüp partiden ne kalıp ne kalmadığına bakmalı. Diğer yoldaşları arayıp, birlikte kurtarılabilecek olanları kurtarmalı. Yani gitmek gerekiyordu. Ama nereye?

Birden buldum. Demavend.

Kış çok sert geçtiği halde, belki de bir fırsat doğar, düşlerimden birini gerçekleştirebilirdim. Kilere indim, dağcılık malzemelerimi ve babam için de bir çift dağ ayakkabısı ile tırmanma giysisini çantaya doldurdum.

"Benimle geliyor musun?" diyerek babamı dükkânında yakalayıp şaşırttım.

"Nereye?"

"Memleketimizin en yüksek dağına."

"Şimdi mi?"

"Bak, birkaç günlük vaktim var, Safa da büyük annesine gitti, ben de o zaman, belki de birlikte..."

"Tine'ye ne diyeceğim?"

"Ona birkaç gün benimle bir yerlere gideceğini söyle."

Bu denli zor bir yolculuk için babam çok yaşlı değil miydi? Dağlarla ilgili çok tecrübesi olduğu halde, tırmanma teknikleriyle ilgili hiçbir şey bilmiyordu. Sorumsuzluk değil miydi bu yaptığım? Demavend'in o yüksekliğini, bünyesi kaldırabilecek miydi? Görecektik. Bu tür sorularla oyalanmayı istemiyordum. Belki de zirveye ulaşamazdık, ama bu önemli değildi. Sadece onunla birlikte olmayı istiyordum, kim bilir, belki de bu son defa olacaktı. Tutuklanmam mümkündü. O halde bu fırsatı kaçırmamam gerekiyordu. Yaşasın güvenli olmayan özgürlük! Babam belli bir yükseklikten itibaren tırmanmaya devam edemeyecek olursa, biz de dönüverirdik.

O zaman da trenle petrol yataklarının olduğu bölgeye giderdik. Ya da develerin sırtında çölün içinden geçerek Kevir-i Lut'a, Lut Çölü'ne giderdik. Demavend'e doğru giderken, göreceğiz bakalım, diye düşünüyordum.

Gece boyunca yola devam edersek, dağcıların gruplar

halinde tırmanışa başlamadan önce buluşup kahvaltı etmek Safar'ın kahvehanesine güneş doğmadan varmış olurduk.

Demavend'e üç kez tırmanmıştım daha önce, fakat kış aylarında hiç çıkmamıştım. Kahvehanenin kapalı olmasından ve tek bir dağcıya rastlamamaktan korkuyordum.

Daha uzaktan ışığın yandığını gördüm, ve içim umutla doldu. Babam sessizdi. Öylesine tırmanmanın onun için bir anlamı yoktu.

İnsanın bir hedefi olmalı. Herhangi bir yere varmak için tırmanırsınız dağa. Biriyle buluşmak istediğiniz için, ya da bir kadının sizi beklediği bir köye varmak için tırmanırsınız. Buz haline gelmiş bu karların içinde işimiz neydi?

Zirveye ulaşmayı deneyeceğimizi söyledim. "Ama bu zor bir dağ. Sen hiç halatlarla tırmandın mı?"

"Sadece bir defa," diye cevapladı. "Sen öğrettin bana."

Haklıydı, unutmuştum. Üniversitede öğrenciyken, bir kez Safrandağı'nın o zor yamacını onunla birlikte tırmanmayı denemiştim.

Daha kahvehanenin kapsını açmadan, içerideki seslerin uğultusunu duydum. Hayretler içinde, içerinin normal bir bahar gününde olduğu gibi dopdolu olduğunu gördüm. Hafifçe mış bir şekilde "Gel, içeri geç," diye işaret ettim babama. Fakat hiç boş sandalye yoktu.

Kimdi bütün bu insanlar? Nasıl oluyordu da, bu sert kış gününde hepsi de aynı anda dağa çıkmayı istiyordu? Yoksa hepsi de varolan gerçekten birkaç günlüğüne kaçmak isteyen bizim hareketin üyesi miydi?

Ortam o kadar rahattı ki insan, savaşı da, imamları da unutuyordu. Sanki gözlerinizi bir an kapatıyor, sonra tekrar açıyordunuz ve bir başka yerde, bir başka ülkede buluyordunuz kendinizi.

Kahvehane mis gibi taze çay, taze ekmek ve hurma kokuyordu.

Normalde herkes kendi grubuyla dağa çıkardı, hiç kimse tek başına tırmanmazdı. Yalnız olduğunuzda, kahvehanede bir grup arar ve tereddütsüz katılırdınız.

Sırt çantamı indirdim ve kendimi tanıttım. Herkese babamla birlikte tırmanmak istediğimi ve babam sağır dilsiz olması nedeniyle, ikimizin tecrübeli bir gruba katılmak istediğimizi söyledim.

Buz haline gelmiş bu karların içinde böylesine sıcacık bir kahvehane babam için bir sürprizdi. Mutlu ve huzurluydu. Herkes ona yaklaştı, elini sıktı ve çıkış için ona güç diledi. Bütün bu genç erkeklerin, kadınların benim arkadaşlarım olduğunu sandı.

Bir grup bizim için iki sandalye boşalttı, babam oturdu, ben de kahvaltı almaya gittim: omlet, hurma, hakiki tereyağı, taze ekmek, çay ve şeker. Tamamı da böylesi bir tur önce ihtiyacınız olan şeylerdir.

Güneş doğmadan birkaç grup halinde kahvehaneden çıktık. Aramızda kısa aralıklar bırakarak, ardı ardına ilerliyorduk. Hepimiz bu soğukta birbirimizin yardımına muhtaç olduğumuzu biliyorduk.

Dağcılar arasında, bin metre yükseklikte, karanlığın içinde güneşin doğuşunu izlemek, adettendi. Babam yanımda duruyordu. Neden hepimizin uzaklardaki o tek noktaya gözlerimizi diktiğimizi anlamıyordu.

Birdenbire güneş karanlığın içine ilk okunu fırlattı. İkinci ok, üçüncü ok, sonra da bir ışık demeti. Güneş kıvılcımlar saçarak, tıpkı kocaman altından bir taç gibi Demavend'in zirvesinin ardından çıktı. Babam hayretle önce bana

baktı, sonra da güneşe, ve nihayet şimdi birden önümüzde devasa kardan bir kütle gibi beliren dağa.

Demavend, kendini o arkaik güzelliği içinde bize gösterir göstermez, o meşhur şarkıyı söylemeye başladık.

Demavend! Haşmetlim!
Sen, ki Acemlerin gururusun, bırak da kuvvetli olalım
tıpkı senin gibi.
Gücünden birazcık bize de ödünç ver.
Yardım et bize, ki diz çökmeyelim zor
zamanlarda, tıpkı senin hiç
diz çökmediğin gibi.
Öğret bize, kendimize güvenmeyi,
tıpkı senin kendine
güvendiğin gibi. Sen, umudumuz!
Sen, ki gururumuz, Demavend!

Demavend Dağını herkesin kendi yaşaması, ona kendi çıkması gerekir. Yüzyıllardır orada duran karların içindeki yolu, tendeki o kendine özgü soğuğu, o eski volkanın uçurum kokusunu ve rengini, o kalın buz tabakasını herkesin kendisinin koklaması, görmesi, yaşaması gerekir.

Sessizce çıkmaya devam ettik. Birkaç defa mola verirsek, öğlene doğru dört yüz yetmiş metrelik yüksekliğe ulaşmayı başarmak mümkün olmalıydı. Orada çıkışın en zor bölümüne hazırlanmak için geceleyecektik.

Bu yüksekliğe ulaşmadan önce, buz kazmaları ve halatlarla birkaç sarp buz duvarını tırmanmamız gerekti. Şükürler olsun ki, çok tecrübeli bir grupla beraberdik. Babama sahip çıkmışlardı, öyle ki, sorumluluğu tek başıma yüklen-

mek durumunda kalmadım. Ona sabırla yardımcı oldular. Yaşlı bir dağ keçisi gibi tırmanıyordu. Ve dağcılar gülüyordu. Onun, o eski moda tırmanma biçimi onları sevindirmişti. Yukarıya vardığımızda, artık babam bana bağımlı değildi. Yanıma oturmak için dahi vakti olmamıştı. Herkes onun kendi grubunda olmasını istiyordu, ateşin çevresinde onunla oturmak ve onunla konuşmak istiyordu.

"İsmail, bir tercümana ihtiyacımız var. Bizim yanımıza oturur musun?" diye seslendi birisi.

İyi değildim. Bu defa bu yükseklik beni zorluyordu. Aslında tek istediğim yatıp uyumaktı. Fakat havada asılı olan milyonlarca inciyi, mümkün değil öylece bırakıp da uyku tulumunun içine giremezdim. Ayrıca bu sessizliğin içinde hayatıma nasıl devam edeceğim hakkında düşünmek istiyordum, evet, parti dağıldığına göre – pek yakında Tahran'a döndüğümde neler olacaktı? Partinin başı kesildi, ama bizler daha hayattayız. Kaybettik, ancak yok olmadık. Hele bir Demavend'in zirvesine çıkalım.

Kısa, soğuk bir geceydi. Herkes daha güneş doğmadan uyku tulumundan çıktı. Ne yiyebiliyor, ne de içebiliyordum, bedenim direniyordu.

Karanlıkta yeniden tırmanmaya başladık. Babam için endişeleniyordum. Yükseğe çıktıkça, havadaki oksijen de azalacaktı. Daha fazla devam edemeyeceğini anlar anlamaz, onu, tıbbi yardımın olduğu o tepeye götürecektim.

Fakat kader olayların farklı gelişmesini istedi. Bir süre sonra, doğru dürüst tırmanmak için artık gücümün olmadığını hissettim. Ona dikkat edecek durumda değildim artık.

"Biriniz babama göz kulak olur mu?" diye zorlukla seslendim.

"Baban gayet iyi," diyen grup liderinin sesini duydum. "Sen kendini düşün."

Belli bir yükseklikte kafamın içindeki her şey yok oldu. Babam, parti, hareket, din görevlileri, hepsi de silinmiş gibiydi. En son tırmanışta, çıkış iyiydi, ama şimdi kendimi korkunç bitkin hissediyordum. Sürekli önümdeki dağcının kahverengi dağ ayakkabılarına bakıyordum ve onu takip etmeye çalışıyordum.

Bir süre sonra artık ayakta duramaz olmuştum. Fakat içimde birisi, düşmemem gerektiğini, önümde giden ayakkabıları gözden kaybetmemem gerektiğini bağırıp duruyordu. Devam, devam, devam.

Demavend beni büyülemişti, o kudretli bir dev, ben de bir serçe olmuştum, onun elinde zayıf bir serçe. Daha ne kadar çıkmam gerekiyordu? Kaç adım gitmeliydim? Artık hiçbir şey bilmiyordum. Dünya durmuştu, bense yukarı çıkmak zorundaydım, yukarı çıkmak, durmadan yukarı çıkmak. Bir adım daha, bir tane daha, bir tane daha.

Birdenbire her şey sessizleşti. Bir süre hiçbir şey duymadım, sonra birbirine karışan sesler, şarkı söyleyen kelimeler.

Şarkıların söyleniyor olduğunu anlamam, çok fazla enerji harcamama mal oldu. Bir kokuyu fark ettim, bildik bir koku, o eski volkan, sonra sağır oldum ve her yer kararadı, zifiri karanlık. Düştüm.

Ayağımı, huni biçimindeki eski volkanın uç kısmının kenarına bastığımda, bilincimi yitirdim. Tecrübeli dağcılar anında yapılması gerekeni biliyorlardı. Gözlerimi açıp, nerede olduğumu yeniden hatırlamam biraz zaman aldı. Birisi kalkmama yardım etti ve bana destek oldu. Babam.

Üzerine bayrakların dikildiği ve fotoğrafların çekildiği bir kayaya dayanmıştım. O dönemden bir fotoğrafım hâlâ var, kitaplığımın rafında duruyor. Fakat 5876 metre yükseklikteki bir zirvede durduğumuz anlaşılamıyor. Sanki çok sıradan bir kayanın yanında poz vermişiz gibi görünüyor. Babam gururla bakıyor, benimse gözlerim kapalı.

Bu fotoğrafa, ardındaki hikâyeyi bilmeksizin baktığınızda, şaşırıyorsunuz. Çünkü ben bitkin ve perişan bir halde görünürken, babam sevinçten ışıl ışıl duruyor. Orada o kayaya dayanırken, çaresizce gözlerimi açık tutmaya ve dağın zirvesiyle büyülenmiş olan babama bakmaya çalışıyordum.

Hayretler içinde uzaklarda hareket eden, mavi bir çizgiye bakıyordu, benimse ona bunun eski Sovyetler Birliği ile aramızda bulunan Hazar Denizi olduğunu söylemeye artık gücüm yoktu. Ufukta hayal meyal görünen koyu yeşil bir şeridi hayranlıkla izliyordu. Bunun İran'ın en büyük ormanı olduğunu bilmiyordu.

Birkaç defa, el kol hareketleriyle ona kayanın arkasındaki dünyanın sonuna kadar giden o dağlık bölgeye bakmasını anlatmaya çalıştım. Fakat yapamamıştım. Yeniden uykuya daldım, ve dünya sustu.

Beni aceleyle aşağıya indirmiş olmalılar, yoksa bir daha hiç uyanamayacaktım.

Gözlerimi açtım, yerde yatıyordum. Birisi kalkmama yardım etti. Beni hekimlerin olduğu çadıra getirmişlerdi, fakat ayrıca bir müdahale gerekmemişti. Doğal oksijen yeterli gelmişti. Bedenim yeniden normal işlevlerine başladı.

Dört bin metre yükseklikte yine kendi başıma yürüyebildim. Babam yanımda gidiyor ve beni göz hapsinde tutuyordu.

"Yukarısı nasıldı?" diye sordum.

Gülümsedi. Benim için endişelenmiş olduğunu fark et tim. Ona belinden sarıldım, alnını öptüm ve şöyle işaret et tim: "İyiyim. Yakında yine eskisi gibi yürüyebileceğim."

"Nasıl bir baba," dedi herkes. "Onunla birlikte olmak tan keyif aldık."

Üşütüp hasta olmamak için, devam etmemiz gerekiyor du. Bir önceki sabahtan bu yana hiçbir şey yememiştim, bu nedenle hiç enerjim kalmamıştı. Buna rağmen dayanmak için, elimden geleni yapıyordum. Yaklaşık beş saat sonra, dağcılar için her zaman taze çayın hazır bulunduğu ve çok az para karşılığında taze ekmek, süt ve hakiki tereyağı ala bildiğiniz çoban kulübesine geldik.

Daha sonra, dağın eteğinde, herkes Safar'ın kahvehanesinde bir saatçik dinlenecek ve sonra da dönüş yoluna koyulacaktı. Benim dönüş yolculuğuna artık gücüm kalmamıştı.

Dağcıların arasında, kimsenin geride yalnız bırakılamayacağı ilkesi geçerlidir. Böylece diğerleri her şeyi ayarladı. Ben yeniden gücümü toplayana kadar babamla birlikte çobanın yanında kalacaktık.

Birbirimize sarıldık. Herkes babamın elini sıktı, son bir fotoğraf çekti ve gitti.

Çobanın yanında geçirdiğimiz gece unutulmazdı. Sanki babam, bir daha hiç o kadar huzur bulamayacağımı biliyor gibiydi.

Akşam çoban dünyanın tüm beden hareketleriyle babamla sohbet etti. Çoban bana döndü ve "Gücünü nasıl yeniden kazanabileceğini biliyorum. Sonra bir banyo yapmalısın. Baban da," dedi.

"Burada mı? Banyo mu?"

"Benim büyülü bir banyom var. Aslında sadece çobanlar içindir, ama sen iyi bir çocuksun, babana saygın var. Gel, Demavend senden aldığını, sana geri verecektir."

Buz halini almış karların arasından geçen bir çeyrek saatlik yoldan sonra, çoban gaz lambasını yukarıya doğru tuttu: "Buraya. Buraya gireceğiz!"

Kayanın içindeki bir açıklıktan sürünerek geçtik ve çobanı takip ettik. Lambanın o zayıf ışığı altında yaklaşık yüz metre daha mağaranın derinliklerine doğru gittik. Eski volkanın kokusunu duyuyordum.

"Bir dakika!" dedi çoban.

Gaz lambasını bir kaya çıkıntısına koydu.

"Gelin ve bakın!"

Bir adım öne doğru attım ve eğildim. İçinde doğal bir suyun dumanının tüttüğü derin bir çukur gördüm.

"Elini sok içine!" dedi çoban.

"Sıcak... ılık, harikulade ılık."

"Yıkanın, keyfini çıkarın! Bir saat içinde gelip sizi alırım."

Çoban gitti. Gaz lambasının sarı ışığıyla mağara büyülü bir renge büründü.

Babam oraya girmeme yardım etti, sonra da kendisi içine girdi.

Tüm zamanların sonuna dek orada kalmayı isterdim.

Yolun Sonu

İsmail yolun onu nereye götürdüğünü bilmiyor.

Hollandalı şair Rutger Hendrik van den Hoofdakker dağları betimleyişinde son derece haklı. Şimdi burada, bu setlerle çevrili alüvyon topraklarda yaşadığım halde, ben de kendimi, bizi, oralarda, o dağlarda bıraktığımı biliyorum, bütün diğerleri gibi tesadüfen işte.

Bu duruşla, onların
Burada yattığı gibi, belki görünüyordur
Bir duruş gibi, belki görünüyordur,
Kalmak gibi, ama

Çevremizde, her yerde her şey
Kıpırdayıp dururken tıpkı uyuyan
Topraktan bedenler gibi,
karlar böğürlerinden

aşağıya sızarken ve yeni kar
üstlerini yeniden örterken,

sanki yalnız ve yalnızca, biz
kendimizi görünmez bir halde bu sürüde
bırakabilmiş gibiyiz (...)

Demavend bir anıya dönüşmüştü, bir düş gerçekleşmişti, ve ben iyiydim.

Dağ turu düşüncelerimi bir düzene koymama yardımcı olmuştu. Kaderime boyun eğdim ve anayurdumda karar kıldım. Babamla birlikte Tahran'a gittik. Orada onu otobüs durağına götürdüm ve ona bir bilet aldım. "Bak, bu otobüs bizim şehre gidiyor. Yolda inip başka bir otobüse binmen gerekmiyor. Şoför, ne zaman inmen gerektiğini biliyor. Uzun bir süre görüşemeyeceğiz. İyi yolculuklar, evdekilere çok selam söyle."

"Arada bir telefon edecek misin?" diye sordu babam.

"Bir süre arayamam."

"Artık bana, dükkâna da mı uğramayacaksın?"

"Hayır."

Ancak şimdi, neden onunla öyle acele bir biçimde Demavend'e gitmek istediğimi anladı. Birbirimizi son defa görüyormuşuz gibi baktı. Sözlerimi geri aldım. "Henüz bilmiyorum, belki bir uğrarım."

Ona sarıldım, ve otobüs hareket etti.

İki gün sonra, sözleşildiği gibi, temas kurduğum adamla buluşacaktım. Tutuklanmış mıydı? Ortadan kaybolmuş muydu? Kaçmış mıydı? Geleceğini umut ediyordum.

Gizli bir şifremiz vardı. Haftada bir kez belli bir okula uğrayıp, öğrencilerin grafitiler yaptığı tahta duvarın üzerine bakmam gerekiyordu. Herhangi bir yerde *Selam* sözcüğünün yazılı olduğunu görürsem, bu her şeyin yolunda olduğu ve sözleşmiş olduğumuz yerde buluşabileceğimiz anlamına geliyordu. Sözcük yazılı değilse, başka bir okulun duvarına bakmam gerekiyordu. Orada da yazılı değilse, bu şu anlama geliyordu: Tehlike! O durumda hemen ortadan kaybolup, iki gün sonra da, temas kuracağım başka bir adamın beni bekleyecek olduğu bir başka yere gitmem gerekiyordu.

Şükürler olsun ki, *Selam* sözcüğü tahta duvara yazılmıştı. *Selam*: Selamlar, umut ve sağlık.

Birbirimize sarıldık. "*Selam*, yoldaş! *Selam*!" Sanki bir depremin ardından bir arkadaşınızı yıkıntıların altından o hiç yara almadan çıkarmış gibiydiniz.

Bir barda bana her şeyi anlattı. Parti bitmişti. Yönetimimizden hiçbir şey kalmamıştı. Ulusal komite artık yoktu. Küçük bir merkez komitesi kurulmuştu. Büyük gizlilik içinde çalışmamız gerekiyordu. Hedefimiz, imamlara hareketin yaşadığını göstermekti.

Ertesi gün bana görevim bildirildi. Partinin artık bir matbaası yoktu. Parti gazetesini daha küçük bir formatta hazırlamam gerekiyordu. Bunu tek başıma ayarlamam gerekiyordu.

Ayarlamak? Ayarlanacak hiçbir şey yoktu. Yalnızca şehrin dışındaki hurda demir alıp satan bir dükkânda duran eski bir teksir makinemiz vardı.

İşte bu makineyi gidip geri almam, onu tamir edip çalışmaya başlamam gerekiyordu.

Nereye koyacaktım bu şeyi?

Eve, bizim eve. Safa ile küçük kızımızı dışarıya karşı kalkan olarak kullanmak zorundaydım.

Elbette ki, onları bu işin içine çekmek, akıllıca değildi. Fakat buna direnmek anlamsızdı. Protesto etmek de aynı şekilde anlamsızdı. Kime karşı protesto edecektim? Kendime karşı mı?

Gazeteyi üç bin nüsha halinde ilk kez temas kuracağım bir adama teslim edecektim. Normal koşullar altında böyle bir iş asla gerçekleştirilemezdi, fakat bu normal bir durum değildi. Din görevlileriyle çıplak ellerimizle mücadele etmek istiyorduk.

Ancak giriştiğimiz işin en güç yanı bu değildi. Mücadele edenler zor zamanlarda, kendilerinden genellikle çok şeyler beklerler. İşin en zor yanı, böyle eski bir makineyle kendi evimde çalışmak zorunda oluşumdu. Kurşun gibi ağır olan bu makineyi, kimse görmeden nasıl dördüncü kata çıkaracaktım? Her an diğer dairelerden birisi çıkıp şunu sorabilirdi. "Neler oluyor burada?"

Teksir makinesi ayrıca korkunç bir şekilde gürültü yapıyordu. Ama işin en kötü yanı, karım eve geldiğinde, bunu ona nasıl söyleyeceğimi bilmiyor oluşumdu.

Kendi kendimle savaşıyordum. Karar vermek zorundaydım, fakat aslında tercih etme durumum söz konusu değildi. Hareketi seçtim ve ailemi bıraktım.

Kuşkularımı bir kenara itip, karıma telefon ettim. Ona, birbirimizi uzun bir süre göremeyeceğimizi söyledim.

Kadınlar beni her zaman şaşırtmıştır. Karımın karşı çıkacağını, bunun böyle olamayacağını, eve gelmek istediğini ve herkesi şu çılgın düşlerimin içine çekemeyeceğimi haykıracağını bekledim. "Geliyorum, evime gelmek istiyorum!"

O hiçbir şey söylemedi. Ağladığını hissettim. Kimin için ağlıyordu? Kendisine mi? Çocuğumuza mı? Normal yaşamaya hakkı vardı. Benim için de ağladığını biliyordum, çünkü düşlerimin tek şahidiydi.

Karım, hayatı seven ve huzur içinde yaşamak isteyen normal bir kadındı, fakat ben ona bu huzuru veremiyordum.

Sonraları gerçi verebildim, o Hollanda'ya geldiğinde, fakat bu uğurda büyük bir bedel ödemesi gerekti. Eve bir daha gelemeyecekti.

Teksir makinesini almak üzere, şehir dışına çıktım. Yaklaşık bir saat sonra insanların araba enkazları arasından kullanılabilir parçalar aradığı o hurda yerinin olduğu köye geldim. Bir yere müracaat etmem gerekmiyordu, hemen o meydanın sonundaki bir barakaya gittim. Kapıyı açtım, karanlıktı. Bir kibrit yaktım ve elektrik düğmesini aradım.

Teksir makinesi bir köşede duruyordu, üzeri tozla ve makine yağı ile kaplıydı. Yanımda getirmiş olduğum eski bir battaniyenin içine sardım onu. Bu şey benim için çok fazla ağırdı. Bu yüzden onu yerde sürüyerek arabaya götürdüm.

Bütün bunların anlamı neydi? Benim şurada yaptığımın, bizlerin yaptığının direnmekle hiç ilgisi yoktu. Bu resmen intihardı. Her an birkaç gizli ajan yoluma çıkabilirdi: Eller yukarı!

Kılıcıyla yel değirmenleriyle savaşan Don Kişot'u düşündüm. Ben de teksir makineme karşı savaşıyordum.

Arabaya gelince, yardım edebilecek kimse var mı diye bakındım. Genç bir adam geçiyordu oradan.

İkimiz makineyi kaldırıp bagaja koyduk. Arabanın kapısını kilitledim ve köyün biraz dışındaki çayhaneye gittim. Gün ışığında makineyi eve götüremezdim.

Akşamın geç saatlerinde, herkes evine gittiğinde, o ağır şeyi sırtıma alıp, basamak basamak çıktım evimize doğru. Çok riskliydi. Kapılardan birinin açılmasından korkuyordum. Fakat hiç kimse fark etmedi.

Yatak odasında makineyi yavaşça yatağımızın üzerine bıraktım. Ondan sonra doğrulamadım. Hareket edemiyordum, bir çeyrek saat bacaklarımın üzerinde bükülmüş bir halde, o sancı dininceye kadar oturmak zorunda kaldım.

Bu sırt ağrıları hiç geçmedi. Bilgisayarın başında çok fazla oturup da yerimden kalkmak istediğimde, bu ağrıyı hemen hissediyorum. Önce biraz öyle eğilmiş bir halde hareket etmem gerekiyor, ancak ondan sonra yavaşça doğrulabiliyorum.

Makineyi elbise dolabımızın içine koydum ve onu baskı sırasında çıkardığı o gürültü dışarıya sızmayacak şekilde, yalıtmaya çalıştım. Hiçbir faydası olmadı. Makine bütün dolabı bir ileri bir geri sallıyordu, ve gürültü odayı kaplıyordu.

Olmuyordu işte. Bu makine bu kadar çok gazete basmak için uygun değildi. Belki haftada yirmi, otuz sayfadan fazlasını basma gereksinimi olmayan taşradaki küçük bir okul için uygundu.

Kâğıt her defasında dişlilerin arasında sıkışıp kalıyordu, mürekkep akıyor ya da her bir yöne sıçrıyordu. Harf kalıbı sürekli bozuluyordu, öyle ki, onu hep yeniden dizmem gerekiyordu.

Bütün bunlar katlanılır şeylerdi, ama gürültü çekilmi-

yordu. Diğer insanları kuşkulandırabilecek bir sesti: "Ne yapıyor bu adam acaba?"

Makinenin çıkardığı gürültünün dışarı yayılmasını engellemek için ne kadar açık tutabilirdim elektrik süpürgesini ya da radyoyu? Birkaç yüz sayfa basıyor, sonra da komşuların bir şey fark edip etmediğine bakmak için dışarı çıkıyordum. Komşu adamın evden çıktığı ya da kadının iki çocuğuyla annesine yaptığı günlük ziyaretler için yola koyulduğu anı kollamak üzere, her gün yeniden perdenin arkasına gizleniyordum. Onlar gider gitmez, hemen dolabın yanına gider ve gecikmiş olan sayıları tamamlamak için deli gibi basmaya başlardım.

Bilerek komşularla hiç ilişki kurmamıştık, buna rağmen karımın nerede olduğunu merak edip akıllarından şöyle geçirebilirlerdi. "Onu artık göremiyoruz," ya da "Ne yapıyor bu komşu, çoğunlukla evde yalnız."

Gündüzleri perdeleri çekili tutuyordum, öyle ki evde olduğumu kimse fark etmiyordu. Bazen günlerce evden çıkmıyordum.

Komşular gider gitmez, makineyi prize takardım; akşamları onu elle çalıştırırdım. Gece lambasını açar ve sabahın erken saatlerine kadar basardım. Sonra basılmış olan gazeteleri temas halinde olduğum adama teslim eder ve verilen yeni görevi öğrenirdim.

Kâğıt ve mürekkep arayıp sormak, tehlikeli bir işti. Savaş nedeniyle her ikisi de bulunmuyordu. Din görevlileri tüm yedek malzemeye el koymuştu. Bunları sadece caminin bir dükkânından, semt imamının izniyle ve birkaç sakallı adamın gözetimi altında satın alabiliyordunuz. Aynı dükkânda pirinç, şeker, çay ve yağ gibi en temel gıda maddeleri de satılıyordu.

Ben kâğıt ve mürekkebi normal ücretin on katını ödediğiniz karaborsadan alıyordum.

İlk iki ay baskı işi iyi gitti, sayıları zamanında yetiştirmeyi başarıyordum. Fakat gitgide korku iliklerime kadar işlemeye başlamıştı. İyi uyuyamıyordum. Kötü kötü rüyalar görüyor ve baş ağrısıyla uyanıyordum.

Kafamızı din görevlilerinin o sert duvarına vuruyorduk, yaşadığımızı ve onlardan korkmadığımızı göstermek için. Ama elbette korkuyordum, beni öldürmelerinden değil, beni ezip unufak etmelerinden korkuyordum. Onların önünde diz çökmeye razı olacağım denli ezilmek ve küçülmekten.

Gerçek bana, direnmemizin hiçbir şey kazandırmadığını göstermişti. Yaptığım şeye artık inanmıyordum, ve bu nedenle de korku duyuyordum.

Buna rağmen devam ettim. Fakat gerçeğin kendisi benden daha sertti. Evden çıktığımda, oraya dönmeyi bir daha asla istemiyordum aslında. Hatta arabayla bir kaza yapıp hastaneye düşmek bile bana kötü gelmiyordu.

Elimden geleni yapıyordum, gazeteleri basıyor ve onları zamanında teslim ediyordum. Ancak bir akşam çalışmayı durdurdum, tıpkı teksir makinesi gibi. Artık daha fazla devam edemeyecektim.

Temas içinde olduğum adama sorunumu anlattım. Beni anlamadı. Beni küçümsediğini ve şimdi artık ehlike iyice baş göstermiş olduğundan, kendi canımı kurtarmak istediğime inandığını hissettim.

Ona, direnme şeklimizin etkili olmadığını, din görevlilerinin hakkından gelemeyeceğimizi kabul etmemiz gerek-

tiğini söyledim. Gücümüzü daha sonra kullanmak üzere korumalıydık.

Kendim buna iyi bir örnektim. Partiye inanıyor ve kendimi ona kurban etmeye hazırdım. Ama bu böyle işlemiyordu işte.

Merkez komiteye danışmak istiyordu.

Bir hafta sonra, zaten bilip de beklemiş olduğum haber geldi. Komite görüşümü paylaşmıyordu. Çalışmaya devam etmek istemiyorsam, bırakabilirdim, geçici olarak muaf tutulacaktım, ancak kesinlikle partiyle hiçbir bir temasım olmamalıydı.

Temas olmayacak mıydı? Hayır, bunu istemiyordum. Yoldaşlarım din görevlilerine karşı savaşırken, ben emniyet içinde bir yaşamı seçemezdim. Akşamları karım ve kızımla nasıl oturabilirdim masanın başında, televizyonda bir imam şunları duyururken: "Polis Tanrı'nın son düşmanlarını tutukladı. Saklandıkları yerde bir teksir makinesi ve bir..."

Varolan sistemi onaylayan düzenli bir yaşam biçimi kurmak için artık çok geçti. Yoldaşlarım haklıydı, halkımızı önlerinde diz çökmeye zorlayan bu din görevlilerine Hayır demek zorundaydık. Hayır demeliydik, Hayır diye bağırmalıydık. Hatta bizi hiç kimse duymasa bile. Daha sonra duyulacaktı sesimiz.

Şimdi, görüşümü dile getirdiğim için, daha rahattım. Yeniden işe koyuldum.

Bir buçuk ay sonra, basılan gazeteleri bilmem kaçıncı kez temas halinde olduğum adama vermek üzere sözleşmiş olduğumuz yere gittiğimde, o gelmedi. Çarşının arka tarafında, dükkân sahiplerinin mallarını doldurup boşalttığı te-

lefon kulübesinin yanında olması gerekiyordu.

Onu orada görür görmez, kamyonetlere ayrılmış bir yere park ederdim. Arabadan iner ve tıpkı bir iş adamı gibi bagajı açardım. Sonra o bir el arabasıyla gelir, karton kutuları oraya yerleştirir ve giderdi.

Fakat bu kez orada durmuyordu. Bir tur atıp park yerini kontrol ettim, hayır, gerçekten de gelmemişti.

Daha dün her şey yolundaydı. *Selam* sözcüğü duvarda yazılıydı. Eğer bir şeyler oldu ise, bu dün öğleden sonrasında olmuş olmalıydı.

Paniğe kapılmak için henüz bir neden yoktu, bir saat sonra tekrar gelmem gerekiyordu. Ancak hâlâ ortada görünmezse, işte o zaman gerçekten de bir şeyler ters gitmişti.

Arabayı park ettim ve bir çayhaneye oturdum. Vakit geçmek bilmiyordu. Bir parkta biraz gezindim, fakat on beş dakikadan daha fazla dayanamadım. Kalabalık olan çarşıya gittim ve kuyumcuların vitrinlerine ilgiyle bakmaya çalıştım; yine de kol saatimin ibresi yerinden bile kıpırdamıyordu. Bir başka çayhaneye gittim, birkaç bardak daha çay içtim ve orada bulunan eski gazeteleri okudum.

Nihayet vakit gelmişti, çayhaneden çıktım, arabaya bindim, telefon kulübesinin yanından geçtim ve orada olup olmadığına baktım. Hayır, yine yoktu. Biraz daha ileriye doğru gittim, döndüm ve orayı ikinci bir kez daha kontrol ettim. Kimse yoktu.

Şimdi bu semti hemen terk edip önceden saptanmış olan ikinci buluşma noktasına gitmem gerekiyordu.

Şehrin dışına bir lokantaya gittim. Orada pencere kenarında oturuyor olacaktı. Beni görünce, dışarıya çıkacak ve

arabaya binip yanıma oturacaktı. Pencere kenarında kimse yok. Arabayı sürmeye devam ettim, döndüm ve bir kez daha baktım.

Korku mu? O anda değil. Fakat içimdeki tuhaf, karmakarışık bir duyguydu, hani sırtınızda ağır bir yük varmış duygusu gibi. Yük kalktı, ama yine de artık doğrulamıyorsunuz.

Korku duyuyordum tabii, ama henüz beni hakimiyeti altına almamıştı. Bir şeyler ters gitmişti. Ya polis onu takip ediyordu ya da çoktan tutuklanmıştı.

Peki şimdi ne yapacağım?

Oradan ayrıldım, çünkü bir kişi tutuklandığında, işkence odasına götürülür ve orada temas halinde olduğu kişiyi ele verinceye kadar işkence görürdü.

Henüz küçücük de olsa bir umut ışığı vardı. Yarına kadar beklemeli ve sonra da bir başka yoldaşın olacağı buluşma noktasına gitmeliydim, ki orada tanımadığım bir kadın partiyle iletişimimi yeniden kuracaktı.

Emniyet açısından bu akşam eve gitmemem gerekiyordu. Arabayı park yerinde bıraktım ve geceyi bir otelde geçirdim. Yarın temas kurulacak bir sonraki adam da gelmezse, işte bu yolun sonuna gelindiği anlamını taşıyacaktı.

Buluşma için sözleşilen yer şehrin tam ortasında bir ilkokulun önüydü. Tam saat on iki otuzda girişin önünde direksiyonun başında gazete okuyan bir kadının olacağı bir araba duruyor olacaktı. Bu arabayı gördüğümde, kendi arabamı yakınlara park edip, yine dönüp o okula gitmem ve diğer tüm veliler gibi okul bitene ve çocuklar dışarı çıkana kadar beklemem gerekiyordu. Orada kalıp kadına şu soruyu sormam lazımdı: "Acaba siz de mi birini bekliyorsunuz?"

Soruma şöyle yanıt verirse: "Evet, ben de birini bekliyorum", o durumda onun arabasına binmem gerekiyordu, o hemen arabayı çalıştıracak ve oradan ayrılacaktık.

Arabayla okulun önünden geçtim. Caddenin kenarında birkaç araba duruyordu, hatta birinde direksiyonun başında bir kadın oturuyordu, fakat gazete okumuyordu. Arabayı park ettim ve kaldırımda velilerin beklediği okula doğru ağır ağır gittim. Kadına baktım. Politikayla uğraşan bir kadına değil de, daha çok bir ev kadınına benziyordu. Bu o değil, diye düşündüm. Yoksa acaba o mu? Belki de gazeteyi herkes gittikten sonra çıkaracak. Okulun kapısı açıldı ve veliler içeri girdi. Kadın arabadan inip de diğerleri gibi binaya girdiğinde ürktüm. Beş dakika sonra orada tek bir araba bile durmuyordu.

Ve bir beş dakika daha geçince okulun müstahdemi demir kapıyı kapadı.

İnanmak istemiyordum, ama işimiz bitmişti. Din görevlileri bizleri bozguna uğratmıştı.

Yolun sonunda duruyordum.

İşte bu noktadan sonra ne yapacağımı bilmiyordum.

Bir tuzağa mı düşmüştüm? İzleniyor muydum? Ajanlar, diğerlerini yakalamak için beni mi takip etmişti?

Her nasılsa, bir şeyler yapmalıydım. Önce bagajdaki karton kutuları mümkün olan en hızlı şekilde ortadan yok etmeliydim. Ondan sonra bakacaktım ne yapmam gerektiğine.

Aceleyle arabama gittim ve oradan ayrıldım. Çok tuhaftı. Polisin beni takip ediyor ihtimali çok güçlü olduğu halde, birdenbire artık hiç korku duymuyordum. Dikkatimi şu karton kutulara vermeliydim, onlardan nasıl kurtulacağımı

düşünmeliydim.

Sonra da teksir makinesini evimden çıkarmalıydım. Biri beni takip ediyor mu diye dikiz aynasına baktım, birçok caddeden geçtim ve sonra arkamdaki arabaları kontrol etmek için tekrar döndüm. Kimse takip etmiyordu beni. Otobana çıktım ve gaza bastım. Sonra herhangi bir yol ayrımından çıktım ve yolun sonunda biraz bekledim. Yok, araba görünmüyor. Gazetelerin tamamını rahat rahat yok edebilirdim. Ama nasıl? Bir çöp bidonuna mı atmalı? Yok, bunu yapamazdım. Hayati tehlike altında ürettiğim bir şey çöpün içinde son bulmamalıydı.

O esnada bir köprü gördüm. Bir nehir, bu gazeteler için güzel bir yerdi. Köprünün altında durdum ve hiçbir araba geçmeyinceye kadar bekledim. Sonra bagajı açtım, içinden karton kutuları çıkardım ve gazeteleri birbiri ardına nehre attım.

Bir süre kartonları izledim. Yavaş yavaş akıp gidiyorlardı. Bu nehir nereye gidiyordu? Kutsal şehir Kum'un yakınlarındaki suyu tuzlu bir göle.

Zaman altın değerindeydi. Doğruca eve gittim. Temas kurduğum adam dün tutuklandıysa eğer, fazla zamanım yoktu. Yalnızca o büyük kahramanlar, din görevlilerinin işkence odasında ağızlarını bir iki gün açmadan dayanabiliyordu. Bazıları isim vermek istemedikleri için, ölüyordu.

Kararlaştırılmış olan belliydi: toplanmak ve kaçmak.

Önce makine, sonra da araba.

Evimin yakınlarında kuşku uyandıracak herhangi bir şey görünmüyordu. Yabancı bir araba yoktu.

Park ettim, kısa bir süre evin kapısının önünde durdum

ve sonra da hızla yukarıya çıktım. Gazete basma işinin artık son bulduğunu kendime itiraf etmek güçtü. Tüm kâğıt ve mürekkep artıklarını bir çantaya doldurdum ve onu arabaya götürdüm. Bagajı açık bıraktım ve yeniden yukarı çıktım.

Elbise dolabını açtım, makineyi zorlukla oradan çıkardım, bir battaniyeye sardım ve onu yatağın üzerine devirerek bıraktım.

Makineye yataktan sırtıma almaya çalıştığımda, ayağa kalkamadım. Yine lumbago olmaktan ve ağrılardan kıpırdayamamaktan korkuyordum. Başka bir çözüm bulmalıydım.

Masayı yatağın yanına koydum, yatağın üzerine çıktım ve makineyi masanın üzerine devirdim. Şimdi olmalıydı.

Bir defasında, Fransa'da bir çocuğun bir kamyonun lastiklerinin altında kaldığını, bunun üzerine annesinin çocuğunu oradan çıkarmak için kamyonu kaldırdığını okumuştum. Eğildim ve teksir makinesini sırtıma aldım. Kendimi zorlukla merdivene kadar sürükledim. Birinin beni görüp görmeyeceği umurumda değildi. Bir elim makinede, diğeri tırabzanda, basamak basamak aşağıya indim.

Bir kapı açıldı. Bir adımın adımlarını duydum. Panik yok.

"Ne yapıyorsun komşu?"

"Gördüğün gibi, zar zor taşıyorum."

"Nedir bu?"

"Ah, lütfen, yardım et bana, eğer istersen. Yoksa daha sonra dik duramayacağım."

Bir basamağa oturdum ve makineyi aşağıya kayması için yavaşça bıraktım.

"Bana seslenebilirdin ki!" dedi o.

"Seni rahatsız etmek istemedim, hem evde olup olmadı-

ğını bilmiyordum."

Beraber makineyi merdivenlerden aşağıya taşıdık.

"Öf, amma da ağır," diye şikâyet etti, "Allah aşkına, nedir bu?"

"Kırık dökük bir eşya işte, kırık dökük," diye mümkün olduğunca masum bir biçimde söylemeye çalıştım.

"Bit pazarından..." diye devam ettim. "Nasıl söyleyeyim, hobi, tamir etmek, eski makineler. Eh işte, bilirsin. Hayat çok pahalı artık, ek bir şeyler kazanmak gerekiyor. Ama evde, yer çok dar, ne demek istediğimi anlıyorsun. Yardımların için çok teşekkür ederim. İşte, bagajın kapısını açık bıraktım. Tekrar çok, çok teşekkürler!"

Makineyi bagaja yerleştirdik. Komşu yine yukarı çıktı, ben bagajı kapattım ve oradan ayrıldım.

Ekber'in Notlarında Bir Noel Ağacı

Benim paltomu yanına al, dağların ardı soğuktur.

Teksir makinesini komşumun yardımıyla arabanın bagajına yerleştirip oradan ayrıldıktan sonra, yazmayı bıraktım. Evden çıktım, kasabanın meydanına gittim. Orada, aylardan aralık olduğunu fark ettim. Yüzyılın son aralık ayı.

Meydanda bir çiftçi Noel ağaçlarını üst üste diziyordu, çevresini annelerinin bir ağaç seçmesine izin verdiği çocuklar sarmıştı. Dükkânlar vitrinlerini süslemişti. Tüm bunları şimdi ilk kez fark ediyordum. Bu yıl Noel benim için, bizim için diğer yıllara göre farklıydı. Sanki Hollanda'da yaşadığım ilk Noel idi. Niçin Noel geçmiş yıllarda beni bu denli az etkilemişti?

Bir ağaç satın aldım, genç, açık yeşil renkte bir ağaç. Normalde karım bu tür işleri halleder. Nasıl oluyordu da, yalnızca Noel olduğunu fark etmekle kalmayıp, hatta bir de ağaç alıyordum?

Ağacı eve getirdiğimde, karım hayretler içinde yüksek

sesle, "Bakın, İsmail bir Noel ağacı almış."

Bu bir tesadüf müydü?

Belki de bu, notların sonuna gelmiş olmamdan ve bun dan dolayı kendimi çok hafiflemiş hissetmemden kaynakla nıyordu. Şimdi, artık Ekber Ağa'nın kitabı Hollandalı bir su ret kazandığından, içinde mutlaka ama mutlaka bir Noel ağa cının olmasını istiyordum. Rengarenk ışıklarla, küçük me lekler, kalplerle süslü ve birkaç altın çıngırağı olan bir ağaç.

Geçen haftalar içinde bir yerlere seyahat etme ihtiyacı duyacak kadar yorgun hissetmiştim kendimi. Diğer yıllarda hemen bavullarımızı hazırlamış ve arkadaşlarımızı ziyaret etmek için Almanya'ya, Belçika'ya, İngiltere'ye ya da İsveç'e gitmiştik. Ama bu yıl Hollanda'da kalmak istiyordum. Seyahat bürolarını tatil yapabileceğimiz bir ev bulmak üzere tüm seyahat bürolarını arayıp dururken, her yerde bize şaşkınlıkla bakıp şöyle dediler: Ne, şimdi mi?

Üniversitedeki fizik öğrenimim sırasında matematikle çok haşır neşir olmuştum. Bu nedenle tüm o dolu evlerin arasında bir evin her zaman boş olacağını biliyordum.

Ve öyleydi gerçekten. Bir kişi rezervasyonunu iptal etmişti. Gerçi ev bizim için çok pahalıydı ve fazla büyüktü, ama şükürler olsun, karım bu tür durumlarda hep bir çözüm bulur. Evinde sıkılıp duran ve Noel tatilinde kızıyla birlikte bir yerler gitmek isteyen bir kadın arkadaşını aradı. Ve böylece her şey ayarlanmış oldu.

Babamın notlarını, tatilde hikâyeyi bitirmeyi başaracağım umuduyla, yanıma aldım.

Tatil köyümüz, Drachten ile Leeuwarden arasında, Friesland bölgesindeydi. Oraya vardığımızda her şey yoğun bir sisle kaplanmıştı. Bütün öğleden sonra ve akşam boyunca

gri çayır manzarasından başka bir şey göremedik.

Noel'i ve yılbaşını karımın arkadaşıyla kutlamak, mükemmel bir fikirdi. Böylece baştan itibaren bir kutlama havası sardı bizi. Evi süslemeye başladık. Noel ağacımızı getirmemize hiç gerek yokmuş, çünkü evde bir Noel ağacı hazır duruyordu. Ben alışverişi üstlenecektim, bunu yaptıktan sonra kadınların benim yardımıma ihtiyacı da kalmayacaktı. Böylece her gün birkaç saat çalışabilirdim. Kitabı yeni yıl başlamadan önce bitirmek istiyordum.

"Neredesin?" diye seslendi karım.

"Burada, yukarıda."

"Bizimle bir kahve içmek ister misin?"

Aşağıya indim.

"Yukarıda pencereden baktım," dedim. "Bu ev bulutların içinde duruyor. Gri sisten başka hiçbir şey görünmüyor. Demek istediğim, onun kaybolup gitmesini beklememeliyiz. Daha sonraki programımız nedir?"

"Bunu henüz bilmiyoruz," dedi karım. "Çantaları boşalttıktan sonra, belki çocuklarla birlikte şehre gideriz, sen de gelir misin, ya da...?"

"Hayır, ben burada kalıyorum. Kampla ilgili broşürde, buradan yaya olarak dört beş kilometre sonra bir kır birahanesi olduğu yazılı. Sanırım ben oraya giderim."

Kadınlar otobüsle Leeuwarden'e gitmeye karar verdi.

Yürüyüş ayakkabılarımı giydim, bloknotumu aldım ve o kır birahanesini aramaya başladım.

Broşürde yazılı olanları takip ettiğim halde, kısa bir süre sonra yolun son bulduğu bir nehre veya küçük bir göle vardım. Sisin içinde bir feribot belirdi. Dümenin başındaki yaşlı, sakallı bir adam feribotu yavaşça kıyıya doğru sürdü.

"Bin," diye seslendi şivesi koyu bir dille.

"Bineyim mi? Nereye gidiyorsunuz?"

"Öteki tarafa".

"Ama ben kır birahanesine girmek istiyorum."

"Bin!" diye bağırdı.

Feribota bindim.

"Ben, beş altı kilometre yaya olarak gitmem gerektiğini sanıyordum," dedim.

"Olabilir," dedi, "ama o zaman burada olmakla doğru yerde değilsiniz. Başka bir güzergâh seçmeniz gerekirdi."

Birkaç dakikalık yolculuktan sonra öteki kıyıya vardık. Yaşlı adam sisin içini işaret etti. Orası, ışıkların olduğu yer.

İki sıra, küçük ve eski evlerin olduğu, sakin bir köydü. Köyün tam ortasında, bir meydanda, Heineken levhası asmış eski usulde bir Hollanda lokantası gördüm. Bir pencereden, içeride kimsenin olup olmadığına baktım. Barın arkasında yaşlı bir adam duruyordu, başka da kimse yoktu.

"Lokantanız açık mı?" diye sordum içeri girerken.

"Tabii ki, içeri buyurun!" diye karşılık verdi adam.

Meydanı görebileceğim şekilde bir köşeye oturdum.

"Kahveniz var mı?"

Lokanta sakindi, yazmak için iyi bir yerdi.

"Kahvenizi nasıl istersiniz?" diye seslendi lokanta sahibi.

"Sade içerim, yok, az sütlü olsun lütfen."

Bagajda teksir makinesi, oradan ayrıldı ı. Tahran gibi canlı ve hareketli bir şehirde, böyle bir makineden nasıl kurtulacaktım?

Tehlikedeysem, aslında kendi arabamla hiç dolaşmamam gerekirdi.

Her şeyi kusursuz bir şekilde tamamlamak istiyordum. Bir ödlek gibi değil, tam tersine yolun sonuna gelmiş bir savaşçı gibi. Makineyi bir evin girişine bırakıp oradan kaçmak, savaşmaya hazır olan birine yakışmazdı. Kuşkusuz o durumda makine polisin eline düşerdi. Ve bunun da en azından iki farklı sonucu olurdu. Birincisi, hemen makinenin üzerindeki parmak izlerini araştırırlardı. Ve ikincisi, böyle bir makinenin caddenin kenarında durduğunu gören, gizli servisten bir ajan, anında şu sonuca varırdı: Korkuyorlar. Ölüm korkusu, her şeyi atmış ve panik içinde kaçmışlar.

Karmakarışık duygular içimdeydim. Yüreğimin derinliklerinde, bu makineden kurtulmuş olacağıma çok seviniyordum, diğer taraftan da onu kaybetmeyi istemiyordum. Sanki hayatım ona bağlı gibiydi. O arabamın bagajında durduğu sürece, benim için ayak bağıydı. Sonra, artık o makine bagajda olmadığında da, tutunacağım bir dal kalmayacaktı. İşte o zaman birdenbire bir hiç olacaktım, fazlalık olacaktım.

Onu atmak asla aklıma gelmezdi.

Belki daha sonra birisinin ona ihtiyacı olurdu. Belki de bir süre sonra biz kendimiz yeniden en baştan başlayacaktık. Makineyi onu almış olduğum o hurda yerine tekrar geri götürebilirdim. Fakat acele etmeliydim.

Saat yaklaşık altı buçuktu, ve ben firmanın kaça kadar açık olduğunu bilmiyordum. Arabayı sürerken, ne söyleyeceğimi düşünüyordum. Yoksa hiçbir şey dememeli miydim, makineyi öylece yerden sürüyerek, almış olduğum o depoya mı bırakmalıydım? Bunu o zaman düşünecektim.

Yaklaşık bir saat sonra hurda yerinin önünde duruyordum. Büroda hâlâ ışık yanıyordu. Arabayı park ettim ve ana

giriş kapısının kilitli olup olmadığına baktım. Kilitliydi.

"Kimse var mı?" diye yüksek sesle bağırdım. Anlaşılan yoktu.

Depoya arka taraftan gidip gidemeyeceğime baktım. Yoksa teksir makinesini ana giriş kapısının önüne bırakıp gitmem gerekecekti.

O anda bürodaki ışık söndü. Bekledim, hurdaların ardından bir adam çıktı. Oranın kapıcısı mı, yoksa bir çalışanı mıydı, bunu göremiyordum. Daha yakına geldiğinde, başında bir nevi çiftçi şapkası olan yaşlı bir adam olduğunu gördüm, muhtemelen kapıcıydı.

"İyi akşamlar," diye seslendim.

"İyi akşamlar," diye karşılık verdi Afgan aksanıyla. Geçmiş yıllarda ülkemize kaçmış olan binlerce Afganlı mülteciden biriydi herhalde.

"Birini mi arıyorsun?"

"Hayır, aylar önce buradaki depodan bir teksir makinesi aldım. Bilmiyorum, haberiniz var mı..."

"Yok."

"Önemli değil. Artık bu makineye ihtiyacım yok, bu nedenle onu geri getirdim, fakat ana giriş kapısı kapalı. Teksir makinesi arabada duruyor, ve ben oldukça uzaktan geldim. Bu kadar ağır bir makineyi tekrar geri götürmek çok zor. Onu depoya koyabilir miyim? Bu mümkün olursa, size müteşekkir olurum."

Kısa bir süre düşündü.

"Bu makineyi sana kim verdi?"

"Dolaylı yollardan ayarlanmıştı. Öylece depodan alabildim. Aslında hurda haline gelmiş kırık dökük bir makine. Bu yüzden onu geri getirdim."

"Tamam tamam, getir onu. Ama onu depoya koyamaz-

sın, orası karanlık. Şuraya bırak, ben yarın depoya koyarım."

"Çok teşekkür ederim."

Aceleyle bagajı açtım, güçlükle teksir makinesini çıkardım ve yavaşça yere bıraktım. Sonra battaniyelerin içinde onu yerde sürüdüm ve onu hurdalığın ana giriş kapısının önünde bıraktım.

"Bir kahve daha ister misin?" diye sordu lokanta sahibi.

"Evet, lütfen. Kahveniz çok lezzetli."

"Tatil güncesi mi tutuyorsun?"

"Hayır, yani evet, bir çeşit günce."

"Hızlı yazıyorsun. Uzun zamandır mı yaşıyorsun Hollanda'da?"

"Hızlı yazıyorum gerçi, ama metnim hatalarla dolu; eve döndüğümde hepsini düzeltmem gerekiyor."

"Hollandaca'yı iyi konuşuyorsun, nerelisin?"

"İranlı, Acem ülkesinden."

"Aaa, demek öyle! Bak, bütün masalara Acem halısı koydum. Sahte Acem halıları, ama yine de güzeller, atmosfer, renk. Seni daha fazla rahatsız etmeyeceğim. Kamp alanına herhalde ailenle birlikte gelmişsindir."

"Evet, ailemle geldim."

Sis azalmıştı. Köylüler pazar günlerine özgü o bayramlık giysileri içinde caddede geziniyorlardı. Babamın yaşında bir grup adam girdi lokantaya. Sahibini selamladılar, sonra da kendi şiveleriyle gürültülü bir şekilde sohbet etmeye başladılar. Onların varlığıyla lokantada neşeli bir ortam oluştu.

Lokantanın sahibi önüme bir fincan taze pişmiş kahve koydu ve "Herhalde artık yazamazsın şu..." dedi.

"Sorun değil. Yine de yazabilirim."

Şimdi, teksir makinesinden kurtulduğuma göre, artık arabayı bir yerlere bırakıp, ortadan kaybolmam gerekiyordu.

Gerçi böyle planlar yapılıp kararlaştırılıyor, ama onları düşündüğünüz o anda, bir gün hakikatten her şeyin oraya varabileceğinin ayırdında olmuyorsunuz.

Böyle olmak zorundaydı, yoksa diğerlerini tehlikeye atmış olurdum. Parti hakkında çok şey biliyordum, pek çok yoldaşı tanıyor ve onların oturduğu yerleri biliyordum. Polis beni tutuklarsa, o bilgileri dayakla bir bir benden söküp alırdı. Yani tereddüt etmemeliyim. Kararlaştırılmış olan kararlaştırılmıştır. Arabayı yok etmeliydim.

Diyelim ki, araba artık yoktu. Ondan sonra ne yapacaktım? Bir sonraki adım olarak ne kararlaştırılmıştı?

Arabayı karanlığın içine doğru sürdüm. Babamın evinin arkasına bırakabilirim arabayı, diye düşündüm birdenbire. Yok, yok iyisi mi bırakma. Belki de orada aylarca duracak, ama o durumda uygun bir yer değil orası. Babamın dükkânının arkası mı yani? Orada, yanından kimselerin geçmediği küçük bir tarla vardı. Hatta orada bir arabanın uzun süre durması son derece doğal görünürdü. Savaş zamanı insanların yedek parçasını bulamadıkları bozulmuş arabalarını uzun süre evlerinin önünde öylece bırakması tümüyle normal bir şeydir.

Döndüm ve şehrimize doğru giden yola girdim. Gecenin ortasında varacaktım, ve bu da iyi bir zamanlamaydı, çünkü o zaman babam çoktan evde ve cadde'er de tenha olurdu.

Şehre geldiğimde neredeyse saat bir olmuştu. Oturduğumuz semte doğru gittim. Bir köpek bir çöp bidonunu

koklayıp duruyordu. Arabanın sesini duyunca, karanlığın içinde kayboldu. Annemle babamın oturduğu evin önünden geçtim. Her zamanki gibi perde çekiliydi, fakat hâlâ ışık yanıyordu. Acaba henüz uyanık mıydılar? Perdenin arkasında Tine'nin silueti görünüyordu. O uyanık, diye düşündüm, ne olmuştu ki? Onlara kısa da olsa uğrama isteğini hissettim içimde. Fakat o ev benim için yasak bölgeydi. Bu perdenin ardında olanlar artık benden çok uzaktı. Ve ama yine mümkün olmalıydı, diye düşündüm, öyle kısaca uğramak, hepsini kucaklamak ve sonra gitmek.

Arabayı park ettim ve inmek üzereydim ki, o anda babamın silueti birden perdenin ardında göründü. Kollarını havaya kaldırdı ve sonra yine kayboldu.

Olanlara ilişkin daha fazla bir şey öğrenemezdim. Gitmek zorundaydım, çünkü başka bir nedenden ötürü gelmiştim. Yeniden arabayı çalıştırdım ve babamın dükkânına gittim.

Orada ışığın yanmasına alışmıştım. Şimdi karanlıktı. Arabayla yavaşça dükkânın önünden geçtim ve sonra sağa döndüm. Durdum ve orada oturanları uyandırırım korkusuyla arabanın motorunu kapattım. İndim ve arabayı o eski ağacın altındaki yerine doğru itmeye çalıştım. Büyük bir çabayla bunu başardım. Kısa bir an, Cemile'yi sakladığımız o depoda ışık gördüğümü sandım.

Mutlaka yanılmıştım, ve yalnızca bir yansımaydı.

Arabanın kâğıtlarını aldım içinden ve kapıları kilitledim. Kâğıtları ve anahtarı nereye koyacaktım? Muhtemelen uzunca bir süre onlara ihtiyacım olmayacaktı. Belki de hiçbir zaman. Anahtarı kâğıtların içine koydum ve onları penceresinin çerçevesindeki o daracık aralıktan içeriye atmak üzere depoya gittim.

Yarın sabah, babam arabayı görür görmez, olanları anlayacaktı. Ve bir gün de arabanın depodaki kâğıtlarını ve anahtarını bulacaktı.

Kâğıtlar kolayca o aralıktan geçiyordu, ama anahtarlar olmuyordu. Pencerenin çerçevesi eski olduğundan, anahtarın ucuyla çürümüş o tahtayı biraz kazıdım ve anahtarı içeri soktum. Yere düştüğünde, içeride bir gölgenin hızla geçtiğini gördüm. Kötü bir şeyin olmasını engellemek için, fısıldadım. "Merak etme. Bir şey yok. Bir şey olmadı."

Bu kim olabilirdi? Altın Çıngırak mı? Onun arkadaşlarından biri mi? Babamın haberi var mıydı? Bilmiyordum, bilmemem de gerekiyordu zaten. Ben bir yabancıydım ve ortadan kaybolmalıydım, uzaklaşmalıydım.

Evimi terk etmiş, teksir makinesini ve arabayı ortadan kaldırmıştım. Bir tek kendimi ortadan kaldırmak kalmıştı. Olayların bu raddeye varabileceğine, hiç inanmamıştım. Şehrin merkezine kesin olarak gidemezdim, orada her an tutuklanabilirdim. Şehir dışına çıkmak zorundaydım.

Yaklaşık bir saatlik bir yürüyüşten sonra, şehri ardımda bırakmıştım. Dağlar görünmeye başlamış, Safrandağı'nın karla kaplı zirvesi belirmişti. Kendimi tıpkı ağaçtan düşmüş bir elma gibi hissediyordum. Kimse bu elmayı yeniden dalına asamazdı. Dağların arasından geçen ve Safrandağı'nın diğer tarafına giden yoldan gitmek zorundaydım. Ülkeyi terk etmek mi? Bunu bir an bile düşünmemiştim.

Babamı, annemi, kız kardeşlerimi, gidip de nasıl bırakabilirdim geride? Karımla ve küçük kızımla dahi vedalaşmamıştım. Hayır. En azından Safa'yı telefonla arayıp, ona birkaç ay, belki daha kısa ya da daha uzun bir süre, seyahatte olacağımı söylemeliydim. Benden başka kim telefon ederdi

ki gecenin yarısında? Safa'nın telefona çıkması pek uzun sürmedi.

"Merhaba, benim," dedim hemen. "Nasılsın, Nilüfer iyi mi? Dinle, yalnızca birkaç tane bozukluğum kaldı. Sana, bir süre buralardan gitmek zorunda olduğumu söylemek istedim sadece."

"Gitmek mi?" diye sordu uykulu bir halde. "Neden gitmen gerekiyor? Nereye gidiyorsun?"

"Henüz kendim dahi bilmiyorum. Fakat böyle olmak zorunda. Emniyette olduğum an, seni arayacağım. Nine'ye selam söyle. Seni öpüyorum."

"Peki, tamam. Yolun açık olsun."

Gerçek çok katıydı. Daha fazla konuşamazdık, bunu biliyordu. Duygularınızı bastırmanız gerekiyordu. Militan olarak daha uzun konuşmanız mümkün değildi. Söyleyeceğinizi hemen ifade edip telefonu kapatmalıydınız.

Hep karımın şöyle diyeceğini sanmıştım: "Böyle olmaz. Bizi bu şekilde burada bırakamazsın. Ama tamam, sen bu yolu seçmiştin. Benim kendi suçumdu. Düşlerinin kurbanı olacağımı bilmem gerekirdi."

Bu sözcüklerden hiçbiri dökülmedi dudaklarından. Ve ben hayretle, gidişime sevindiğini fark ettim. Sezgileriyle, kendisi için de özgürlüğe giden tek bir yolun olduğunu hissetmiştir: Safrandağı'nın öte tarafına giden yol.

Telefon kulübesinden çıktığımda, caddelerde yürüyen insanları gördüm. Bu bana günlerden cuma olduğunu hatırlattı.

Babam tüm dindar insanlar gibi güneş doğmadan önce hamama, sonra da cuma namazına giderdi. Bu ritüeli hayatı boyunca sürdürmüştü. Eskiden, ben küçükken, hep

onunla giderdim. Cuma günleri beni sabahtan uyandırır ve elime banyo eşyalarının olduğu çantayı tutuştururdu. O önden yürür, ben uykulu uykulu onun arkasından giderdim.

Kol saatime baktım. Yarım saat içinde güneş doğacaktı. Acele edersem, hamam ile cami arasında bir yerde ona rastlayabilirdim. Camiye gittim. Şimdi karanlıkta şehirde gezinmek riskli değildi, herkes namaza yetişmeye çalıştığınızı düşüneceğinden, evet, hatta koşabilirdiniz bile.

Diğerleriyle birlikte camiye girdim. Pencereden namaz kılınan bölüme baktım – babam henüz gelmemişti. Geri döndüm ve hamama doğru gittim.

Yoksa camiye özellikle de bu sabah gelmeyecek miydi? Gerçekten de evde bir şey mi olmuştu da, o gelememişti?

Küçük bir sokaktan çıkıp tam sapacakken, birden babamın siluetini gördüm. Ayak sesini duydum. O yürürken ayaklarını yerden çok fazla kaldırmazdı, tam tersine biraz sürürdü ayaklarını. Hele de şimdilerde, yaşlanmış olduğu için.

Bir köşede durdum. Düşüncelere dalmış bir şekilde önümden geçti. Onun arkasından gittim ve hafifçe omzuna dokundum. Döndü. "Selam," dedim.

Hayretle bana bakıyordu.

"Burada ne yapıyorsun?" diye sordu. "Dükkâna mı gitmiştin?"

"Seninle konuşmam gerekiyor, benimle gelir misin?" diye karşılık verdim. "Vedalaşmaya geldim."

"Ne?"

"Buradan gidiyorum."

"Nereye?"

"Safrandağı'na çıkacağım. Sonra da öte tarafa.

"Öte tarafa mı?"

Sustu. Neden bahsettiğimi biliyordu. Gençliğinde, karanlığın içinde badem ağaçlarının yanından yavaşça öte tarafa geçen o kadınları ve erkekleri hep görmüştü. Oradan geçerken, gelip de yemek rica eden insanları. Tutuklanmış olan kadınları ve erkekleri, polis tarafından elleri bağlanmış ve ciplere doldurulup oradan götürülen kadınları ve erkekleri.

"Ne zaman gidiyorsun?" diye sordu.

"Hemen şimdi, güneş doğmadan."

"Ama yanında hiçbir şey yok. Bekle, sana taze ekmek getireceğim," diye işaret etti ve cuma günleri hep erken açan fırına doğru hızlı adımlarla yürüdü.

Babam bu kaçışın ne anlama geldiğinin ayırdında mıydı? Kendisine bu kadar hakim bir şekilde tepki vereceğini sanmamıştım. Belki de fırına, oraya giderken düşünebilmek için gitmişti.

Elinde taze bir ekmekle geri döndü. Bir gazete gibi katlayıp, mendiline sardı ve bana uzattı: "İşte al, buna ihtiyacın olacak."

Şehirden çıktık ve dağlara doğru yürüdük.

Bir sokak lambasının ışığı altında ona en hızlı şekilde olanları anlattım. Ona, yoldaşlarımın tutuklandığını ve hemen ortadan kaybolmazsam polisin beni gelip alacağını söyledim. Arabamı dükkânının arkasındaki ağacın altına bıraktığımı ve anahtarı kâğıtlarla birlikte pencereden depoya attığımı anlattım. Depodaki kişinin varlığından haberi olup olmadığına dair bir işaret aradım gözlerinde. Hiçbir işaret göremedim.

Ona bunu sormayı istedim, fakat sormadım. Eğer biliyor idiyse ve gerekli olduğunu düşünse, zaten kendiliğinden bir şeyler söylerdi. Ve bunun dışında da, belki de Altın

Çıngırak'ı ilgilendiren bir şeydi, bunu bilmesine gerek yoktu. Sustum.

Kısa bir süre sonra güneş doğacaktı, ve babam ilk kez bir cuma günü camiye gidememiş olacaktı.

"Camiye gitmiyor musun?" diye sordum.

"Hayır," diye cevap verdi.

O anda anlamıştım, babamın gitmenin ne demek olduğunu bildiğini.

Sabahın bu erken saatinde, annelerin kollarının altında küçük halılar, öldürülmüş olan çocuklarının kabrine gittiği o mezarlığa gelmiştik.

O zamanlar imamlara karşı olan pek çok genç erkek ve kadın idam edilmişti. Başlarda ailelerin çocuklarının cesetlerini gömmeleri yasaktı. Şimdi buna izin veriliyordu. Ancak ölülerini ziyaret etmelerine izin yoktu. Bu nedenle anneler cumaları alacakaranlıkta giderlerdi mezara.

Çekinerek, babamla birlikte kısa süre önce öldürülmüş olan kuzenim ve arkadaşım Cevad'ın mezarına gittim. Diz çöktüm, bir çakıl taşını aldım ve yavaşça mezar taşına vurdum. Böylece onu uyandırdım: "Hoşça kal Cavid, ben gidiyorum."

Güneş Safrandağı'nın üzerinden doğdu. Babam uzun paltosunu çıkardı.

"İşte! Safrandağı'nın ardı soğuktur," diye işaret etti bana.

"Hayır, o sende kalsın, sen üşütürsün," diye karşılık verdim.

Beni dinlemedi.

Paltosu, o eski, ağır paltosu bugün de asılı duruyor elbise dolabında.

Dağları gösteriyordu: "Sen yolu biliyorsun. Safrandağı'nın zirvesine kadar zorlanmazsın. Öte tarafa vardığında, aynı hızda devam etmelisin, çünkü orada öğleyin güneş artık yoktur, ve akşamları da rüzgâr çok eser.

Yorulursan, durup dinlenmemelisin, aksine yürümeye devam etmelisin. Unutma. Hep tren raylarının çevresinden yay çizerek gitmelisin, yoksa polisler seni yakalar.

Yukarıda öteki yolu, hani dağ keçilerinin gittiği o yolu izle. Orada seni kimse göremez, dürbünle bile göremez."

Yalnızca kısa bir süre için gittiğimi ve yakında döneceğimi söylemeyi çok istedim, ama söylemedim. Gözlerinin içine bakmayı çok istedim, fakat o buna fırsat vermedi. Ayakkabılarıma baktı ve "Ayakkabılar iyi değil, ama sen yine de başaracaksın," dedi.

Ona sarılmayı çok istedim. Buna da fırsat vermedi. Eliyle Safrandağı'nın zirvesini gösterdi ve bana "Git!" diye işaret etti.

Gittim, yukarı doğru çıktım ve hep ardıma dönüp önünde babamın durduğu mezarlığın girişine baktım.

Mağara

Üçüncü Kitap

Yeni Bir Yol

"Kayıp, yeni yollar açan bir tecrübedir.
Farklı yönde düşünebilmek için bir fırsattır.
Kayıp bir son demek değildir, bilakis
belirli bir düşünce biçiminin sonu demektir. Düşen,
başka bir yerde yine ayağa kalkar. Bu hayatın kanunudur."

Bunlar İranlı şair Muhammed Mogtari'nin sözleridir. O ülkeyi terk etmek istemeyen İsmail'in bir yoldaşıydı. Cesedi Tahran dışında bir hurda yerinde bulundu. *Volkskrant* gazetesine göre gizli servis ajanları tarafından boğularak öldürülmüştü.

İsmail gitti. Safrandağı'na giden yolu izledi, ve babası onu kayalardan artık ayırt edemeyene kadar mezarlığın yanında bekledi.

Ekber deneyimlerinden, Safarandağı'nın ardında kaybo-

lanların bir daha hiç geri dönmediklerini biliyordu. Ama tüm bu erkekler, kadınlar ve İsmail, nereye gidiyordu?

İsmail, başka bir çare kalmadığını söylüyorsa, işte o zaman gitmek zorundaydı. Ama Ekber, Tine'ye ne diyecekti?

Güneş doğmuştu, mezarlıktaki anneler ortadan kaybolmuştu. Elinde bastonuyla yaşlı bir kadın Ekber'e doğru gelip onu selamladı. "Günaydın Ağa! Epeydir nereye bakıp duruyorsun?"

"Selam," diye karşılık verdi Ekber. "Oraya, Safrandağı'nın üzerinden doğan güneşe bakıyordum. Uzakta, dağın ardında kara bulutlar var. Orada kar yağıyor."

Hemen eve gitmesi gerekiyordu. Camiden eve hiç bu kadar geç gitmemişti.

Evde Tine onu kapının önünde bekliyordu.

"Nerdeydin adam?" diye öfkeyle bağırdı. "Palton nerede? Neden ekmek almadın? Banyo eşyalarının olduğu çanta nerede?"

Ah, evet çantayı nerede bırakmıştı?

"İçeride anlatırım," diye işaret etti Tine'ye. "Gel, kapıyı kapatıp, kilitle. Altın Çıngırak nerede? Çağır onu. Önemli bir şey anlatacağım. O dağa çıktı. Gitti o. Gitti buralardan."

"Neden bahsediyorsun? Kim dağa çıktı? Kim gitti?"

"Ortadan kayboldu. Dağlarda. O kırmızı ışıklara doğru gitti. Altın Çıngırak nerede? Çağırsana onu! Ona, tren raylarının çevresinden yay çizerek gitmesini, yoksa polislerin onu dürbünle göreceğini söyledim."

"Altın Çıngırak!" diye seslendi Tine. "Gel, babanın neden bahsettiğini anlamıyorum. Ne paltosu ne çantası yanında, ekmek de almamış, dağ keçilerinden ve gitmiş olan birinden söz ediyor. Aman Tanrım, eve her gün yeni bir hikâ-

yeyle gelen bir adamla ben ne yapacağım? Palton nerede?"

Tine, Ekber'in neden söz ettiğini çok iyi biliyordu. Ama buna inanmak istemiyordu. Altın Çıngırak'ın bunu onaylamasına ihtiyacı vardı. Altın Çıngırak geldi.

"O gitti!" diye işaret etti Ekber, Altın Çıngırak'a.

"Öyle mi? Ne zaman?"

Safrandağı'na çıkıyor."

"İsmail gitmiş anne," dedi Altın Çıngırak.

Tine oturdu ve sessizce ağlamaya başladı.

"Sevinsene gittiğine. Düşünsene, ya din görevlilerinin eline düşseydi? Ciddi söylüyorum, ağlamasana. Polislerin onu görmeyeceği bir şekilde gidebiliyorsa, o özgür. O başarır. Bölgeyi tanıyor ve nasıl geçebileceğini biliyor. Ağlama Tine. Şimdi tüm yüreğinle kaçıp kurtulmasını dilemelisin. Baba, otur şuraya. Buyur, bir bardak çay iç ki için ısınsın. Anlat bana, nasıl oldu?"

Çayını aldı, oturdu ve anlattı. "Camiye giderken, karanlıkta birisi arkadan omzuma hafifçe dokundu. Çevreme bakındım. Oydu. Dağlara gidecekti, ama üzerinde onu sıcak tutacak giysileri yoktu, ekmek de almamıştı. Ah, galiba çantamı fırında bıraktım... ama ayakkabıları iyi değil."

Altın Çıngırak babasının yanına oturdu ve ona işaret etti: "Her şey iyi olacak. O başaracak."

Altın Çıngırak Ekber'in hemen yanında oturduğundan, Tine onun el kol işaretlerini göremiyordu. Öfkeyle bağırdı. "Ne hakkında konuşuyorsunuz? Neden benim haberim olmuyor? Yoksa baba kız, yine bir sırrınız mı var?"

"Anne, özür dilerim, amacım bu değildi..." diye karşı çıktı Altın Çıngırak.

"Tabii ki amacın buydu," diye Tine de ona karşı çıktı.

"Bu evdeki tüm sırlardan bıktım artık. Baba oğul arasındaki sırlardan bıktım. Küçük sırlardan da. Ne elde etmek istiyorsunuz? Hiç, hiç, ve yine hiç. Görüyorsun işte. Ağabeyin nerede? Askeri polisin elinde mi? İsmail, ah Tanrım!"

"Anne, lütfen sessiz ol. Bu kadar çok bağırma, yoksa bütün komşular başımıza üşüşür."

"Altın Çıngırak, seni uyarıyorum. Uyan artık, aç gözlerini! Ağabeyin, o kendine örnek aldığın ağabeyin gitti. Şimdi sıra sende. Seni..." diye feryat figan ağlıyordu.

"Anne. Paniğe kapılacak vaktimiz yok," diye yalvardı Altın Çıngırak. "İsmail henüz yolda. Sınıra varabilmesi için, önünde uzun bir yol var. İşte, çadorun, onun için dua et. Onun için yapabileceğin tek şey bu. Baba, her zamanki gibi dükkâna git, ben de hemen geliyorum."

"Öte tarafa geçer geçmez, telefonla arayacak," diye işaret etti Ekber ayağa kalkarken. "Biliyor musun, orada insanlar farklı... harita nerede?"

"Bırak şu haritayı!" diye bağırdı Tine. Çadorunu alıp, odadan öfkeyle çıktı.

İsmail telefon etmedi, bir mektup da gelmedi ondan. Ne mektup gönderebiliyor, ne de telefon edebiliyordu. Sovyetler Birliği'ne kaçtıysanız, ailenizle temas kuramazdınız. Sovyetler Birliği'nden Ekber'in adresine gönderilen bir mektup? Üzerinde kırmızı bayrağın, orak çekicin göründüğü bir mühür taşıyan bir mektup? Üzerinde Lenin'in portresini gösteren bir pulun olduğu mektup? Bu akla hayale sığmaz bir şey.

Her telefon çalıp da Tine yanına koştuğunda, Ekber ona bakardı.

"Hayır mı?"

"Hayır."

Postacı dükkândan geçerken, Ekber el kol işaretleriyle sorardı. "Mektup yok mu?"

"Yok, mektup yok."

Fakat İsmail'in tutuklanmamış olduğuna emindiler. Safa, İsmail'in karısı, ondan ne telefon ne de mektup beklememesi gerektiğini, arkadaşlarından biliyordu.

İsmail'in yola çıkışından üç gün sonra, Ekber Safranköyü'ne gitti. Bir katıra binip köyden köye gitti ve bilge adamlara, polislerin son günlerde birini tutuklamış olup olmadığını sordu. Hayır, hiç kimse tutuklanmamıştı, öyle olsaydı bundan mutlaka haberleri olurdu.

Aylar sonra, artık kimsenin telefon beklemediği bir akşam, geç vakit telefon çaldı. Tine yataktan zorlukla kalktı ve ahizeyi eline aldı: "Selam."

"Selam," dedi bir adam. "İsmail'in annesiyle mi görüşüyorum?"

"Evet," dedi yüreği ağzında. Arayanın polis olduğunu sandı.

"Ben İsmail'in bir arkadaşıyım ve Berlin'den arıyorum. Onun iyi olduğunu size bildirmek istedim. O şimdi Tacikistan'da. Belki Berlin'e gelecek, ama bu daha uzun sürer. O zaman kendisi sizi arayacak. Lütfen karsına haber verir misiniz? İyi günler."

"Tine daha bir kelime edemeden, telefon kapanmıştı.

"Kimdi bu?" diye bilmek istiyordu Ekber.

"İsmail. Oh, şükürler olsun Tanrım! Hayır, İsmail'in kendisi değildi. Evet, o iyiymiş. Şimdi önce Safa'yı aramam gerek."

O dönemde Sovyetler Birliği pek çok sorunla mücadele ediyordu, ve Gorbaçev Glasnost ile kurtarılabilecek olanı kurtarmaya çalışıyordu. Rusya yoldaşları kabul edebilecek bir ülke değildi artık. Uluslararası dayanışma dönemi sona ermişti. Eskiden devlet ya da yerel makamlar İsmail gibi kaçmış olan yoldaşların sorumluluğunu üstleniyordu. Onlara pek çok seçenek sunuluyordu. Örneğin üniversiteye gidebiliyorlardı. Ya da onlara firmaları veya kolhoz denilen tarımsal üretim kooperatif birliğini tanıma fırsatı veriliyor ve böylece kendilerini geliştirmeleri sağlanıyordu. Böyle imkânlardan artık söz dahi edilemezdi. Genel bir karmaşa hüküm sürüyordu. Herkes yalnızca kendini kurtarmaya bakıyordu. İsmail, kendi ülkesinden gelen yedi kaçağın yaşadığı küçük bir eve düştü. Geleceği yoktu. Çaresi yoktu. Düşlerinin çatısından gerçeğin zeminine düşmüştü. Nerede olduğunu ve başına gelenleri idrak etmesi aylara mal oldu.

Rusya'da her şey daha da kötüye gidiyordu. Buradan gitmek zorundaydı.

Bir hemşerisinden bu karmaşa dolu durumdan yararlanıp Almanya'ya gidebileceğini öğrendi. Orada uzun zamandır yaşayan, partiden eski bir yoldaş ona, Doğu Almanya'ya girişi mümkün kılan geçici seyahat belgeleri sağladı.

Doğu Berlin'e varır varmaz, bir postaneye gitti ve karısına telefon etti. Telefona büyük anne çıktı.

"Alo, ben İsmail."

"Kim?"

"İsmail, Safa'nın kocası."

"Ah, nasılsın? Safa burada kalıyor, ama şu anda evde değil. Çalışıyor. Ama Nilüfer burada. Uyuyor. Ona bakıyo-

rum. Evet, o iyi. Ya sen? Her şey yolunda mı?"

"Ben şimdi Berlin'deyim. Akşam tekrar arayacağım."

Sonra ailesini aradı. Telefona Tine çıktı.

"Selam Tine. Benim, İsmail."

Zavallı Tine, neredeyse bayılacaktı.

"Beni duyuyor musun Tine? Nasılsın? Özür dilerim, şey, arayamadığım için. Bu imkânsızdı. Şimdi Berlin'deyim. Kısa kesmeliyim. Babam nerede? Altın Çıngırak nerede?"

Tine ağlıyordu.

"Niye hiçbir şey söylemiyorsun? Fazla konuşamam. Babam evde mi?"

"Yok, oğlum. Dükkânda."

"Peki, Altın Çıngırak?"

"O da evde değil."

"Yazık, ama olsun. Yakında yine ararım. Şimdi kapatmak... yani her şey yolunda. İyi. Yakında görüşmek üzere."

Tine, Altın Çıngırak'ın uzun süredir evde değil de, tam tersine cezaevinde olduğunu anlatmadı. Ekber Ağa'nın iyi olmadığını, hasta olduğunu da anlatmadı. İsmail'den telefon o kadar ani gelmişti ki, Tine ona ne diyeceğini bilememişti. Fakat daha fazla zamanları olsaydı da, ona gerçeği anlatmazdı. Bu durumu değiştirmez, sadece onu üzerdi. Birine kötü haberi tez elden vermenin anlamı yoktu. İsmail'in bilmesine gerek yoktu.

Tine telefonu kapattıktan sonra hemen çadorunu üzerine aldı ve Ekber'e iyi haberi vermek üzere dükkâna gitti.

"O telefon etti," diye Ekber'i pencerede görür görmez el kol hareketleriyle işaret etti.

"Sahi mi?"

"Sahi," dedi ve dükkâna girdi.

bir korku sarmıştı. Ne yapması gerekiyordu? Ailesine haber verse miydi? Beklese miydi? Panik yok, diye düşündü, bekle.

Tine ile Ekber gece geç saatlere kadar uyumamıştı. Altın Çıngırak gelmemişti, telefon da etmemişti.

Tine, çocukları tutuklanan ailelerden, evlerinin bu olaydan sonra kısa sürede gizli ajanlar tarafından arandığını biliyordu. Her şeyi kaldırmalı diye birden düşündü ve ayağa fırladı.

"Bir karton kutu getir," diye işaret etti Ekber'e. "Altın Çıngırak'ın kitaplarını ortadan kaldırmalıyız. Şimdi ajanlar gelir, acele et, bir kutu getir."

Okumayı biraz biliyordu, fakat hiçbir zaman, Altın Çıngırak'ın odasındaki bu kitapların neden söz ettiğini anlamayacaktı. Bunlar iyi kitaplar mıydı? Tehlikeli miydiler?

"Hepsi de kutuya!" diye emretti.

"Hepsi mi?"

"Evet, hepsi."

Yere eğildi ve Altın Çıngırak'ın yatağının altından bir çuval kâğıt çekip çıkardı. Kâğıtları karıştırdı, bir şeyler anlamaya çalıştı, ama olmadı. Bu kâğıtları da kutunun içine koydu. Sonra da elbise dolabını inceledi.

"Öyle durma. Elbiselerinin ceplerini ara, ne varsa çıkar."

Ekber Altın Çıngırak'ın elbiselerini ararken, Tine halının altında bir şey olup olmadığına bakmak için halıyı kaldırdı. Yok, hiçbir şey yok.

"Haydi, gel! Kutuyu götürmeliyiz."

"Nereye?"

"Ne dedi? İyi miymiş?"

"Evet, çok iyi. Senin nasıl olduğunu sordu. Ve Altın Çıngırak'ı.

"Söyledin mi ona Altın Çıngırak'ın...?"

"Hayır."

"Neden söylemedin? O onun ağabeyi. Bunu bilmesi gerekir."

"Yapamadım. Ağlıyordum, söyleyeceğimi unuttum. Ellerim titriyordu. Bunu ona söyleyemem."

"Yine arayacak mı?"

"Evet. Hatta şimdi arayabilir. Altın Çıngırak bunu duyduğunda, öyle sevinecek ki. Cuma günü bunu ona söylerim. Yok, söylemem. Senin söylemen gerekir. Beden diliyle anlatılması daha iyi, kimse anlamaz. Onun telefon ettiğini söyleyebilirsin, bundan başka bir şey, ne fazla ne de eksik anlatma.

Ben şimdi Merzi'ye, Ensi'ye gidiyorum, kızlarına onun aradığını söyleyeceğim. Senin dükkânda kalmana gerek yok. Yüzün yine çok solgun. İyi değil misin? Merzi'ye gitmeyeyim. Gel! Eve gidelim."

İsmail'in kaçışından bir buçuk ay sonra Altın Çıngırak tutuklanmıştı. Hiç kimse, onun ne yapmış olduğunu bilmiyordu.

Bir akşam eve gelmedi. Tine anında bir şey olduğunu anladı. Altın Çıngırak'ın da tıpkı diğerleri gibi bir gün tutuklanacağını düşünmüştü hep. Böylesi bir durumda polislerin bir ciple gelip onu alıp götüreceğini sanmıştı.

Şimdi, her şey farklı bir şekilde geliştiği ve Altın Çıngırak öylece birdenbire eve gelmediği için, Tine'nin içini bin

"Bilmiyorum. Her şey ortadan kalkmalı. Sen kutuyu öbür tarafından tut, onu tek başıma taşıyamam. Bekle! Bu kitapları öylece atamayız. Belki de Altın Çıngırak yine döner, o zaman da onun eşyalarını attığım için bana çok kızar.

Dinle, kutuyu badem ağaçlarının olduğu bahçeye götüreceğiz, arkadaki samanlığa koyacağız. Altın Çıngırak döndüğünde oradan çıkarıp alırız. Öyle değil... Kutuyu sıkı tut, dikkatli ol."

O ağır şeyi kapıya kadar taşıdılar. Tine dikkatle dışarıya baktı.

"Haydi, kimse yok," diye işaret etti.

Caddenin sonuna doğru yaklaşık yüz metre uzaklıktaki bir bahçeye gittiler. Henüz karanlıktı. Tine kutuyu, kapısı açık duran eski, yıkık bir depodaki bahçe aletlerinin altına sakladı. Sonra kapıyı kapattı ve Ekber'e işaret etti.

"Eve gidiyoruz!"

"Tanrı'ya şükürler olsun, bu şey ortadan kalktı," dedi Tine eve geldiklerinde.

"Şimdi ne yapacağız?" diye sordu Ekber.

"Hiçbir şey. Bekleyeceğiz! Ve yarının bize neler getireceğine bakacağız."

"Biliyor musun," diye başladı Ekber.

"Yine ne var?"

"Yok, yok bir şey."

Uzunca bir süre sessizce oturdular. Yatıp uyumaları mümkün değildi. Altın Çıngırak her an gelebilirdi.

Tine ayak sesleri duydu. Belki polisti. Ayağa kalktı, dikkatle dışarı baktı. Sabah namazına giden komşu adamlardı.

"Tanrım bana yardım et, birazdan güneş doğacak ve Altın Çıngırak hâlâ eve gelmedi. Nerede arayayım onu?"

Onun, Altın Çıngırak'ın hiçbir zaman normal bir yaşantısı olamayacağını daima biliyordum. Olmayacaktı bir evi, kocası, çocuğu, kedisi, mutfağı ve...

"Biliyor musun..." diye anlatmayı denedi Ekber.

"Ne söylemeye çalışıyorsun?"

"Altın Çıngırak'ın... yani ajanlar gelirse, acaba benim dükkâna da...? Yani, demek istiyorum ki, benim dükkânın deposunda Altın Çıngırak'ın başka eşyaları da duruyor."

Tine eliyle alnına vurdu.

"Dükkânda ne sakladı?"

"Birçok kâğıt," diye işaret etti Ekber.

"Ne tür kâğıtlar?"

"Baskı yapılmış teksir kâğıtları."

"Dükkâna gidiyoruz. Yok, şimdi olmaz. Dışarıda insanlar var."

Perdeyi yine biraz çekti ve dışarıya baktı. "Olur, olur. Gel. İnsanlarla birlikte yürürüz. Tam zamanı."

Çadorunu aldı.

Tine ile Ekber sakince dışarı çıktı ve camiye gidenlerin arasına karıştılar.

"Sen sola dönüp, dükkâna gidiyorsun," diye işaret etti Ekber'e. "Işığı açma. Ben kadınlarla camiye kadar gidip, sonra hemen geri geleceğim."

Ekber dükkâna gitti, çantasından anahtarını çıkardı, kapıyı açtı ve yavaşça içeriye girdi. Karanlıkta Tine'yi bekledi.

Çok uzun sürmedi, Tine geldi. Bir kibrit yaktı ve işaret etti. "Sen gaz lambasını getir... yok, hayır, iyisi mi bir mum getir."

Ekber yarısı yanmış bir mum getirdi. Tine mumu yaktı ve depoya gitti.

"Nerede duruyor kâğıtlar?"

"Tam olarak bilmiyorum. Hiç dikkat etmedim."

Elinde mum, Tine eşyaları inceledi. El yordamıyla bir karton kutunun içinde bir tomar kâğıt buldu. Bir sayfayı mum ışığına tuttu. Birkaç cümle okudu, fakat neden söz ettiğini anlamadı. Fakat siyasi bir hiciv yazısı olduğunu tahmin etti. Ekber'in eline tutuşturdu ve öfke dolu el kol hareketleriyle, "Aptal, aptal oldun sen Ekber," dedi.

Yere diz çöktü ve aramaya devam etti. Küçük bir masanın altından bir daktilo çıkardı. "Şimdi ne yapayım ben bu... Ekber, Ekber, Ekber, sen benim hayatımı mahvediyorsun."

Tine karanlıkta dizlerinin üzerinde hareket etmeye devam etti. Tahta bir kutunun arkasından duvar yazıları için kullanılan birkaç sprey kutusu buldu. Daha önce hiç böyle bir şey görmemişti. Dikkatle bir tanesini eline aldı ve mum ışığında inceledi. "Nedir bu? Kenara kaç adam! Dikkatli ol! Sakın elleme! Belki patlar. Bana bir torba ver. İçine koy. Yok, elleme! Ben koyarım."

Sprey kutularını bir bir oradan aldı ve ah çekerek plastik torbaya koydu. "Altın Çıngırak, kendi hayatını mahvederken, benimkini de mahvettin!"

Ekber'e işaret etti. "Acele et! Çadorum nerede? Kâğıtları ver. Sen daktiloyu alıyorsun. Paltonun altına sakla. Bir örtü, yok, küçük bir halı al. Çabuk! Ben öteki lanet şeyleri taşıyacağım. Dışarı! Beni izle! Nehre gidiyoruz!"

Dışarısı aydınlanmıştı, ama güneş henüz doğmamıştı.

Fırına uğramış adamlar, ellerinde taze ekmek, evlerine dönüyordu.

"Selamün Aleyküm!"

"Selamün Aleyküm!"

Tine, üzüm bağına giden bir yan yola girdi, Ekber de peşinden gitti. Bir çeyrek saatten sonra nehre vardılar.

Tine bir taş aradı, taşı o hiciv yazılarının yanına koydu, çadorunun altındaki başörtüsünü çıkardı ve kutunun üstüne sıkıca sarıp bağladı. Sonra kutuyu suya bıraktı. Dikkatlice içinde sprey kutularının olduğu torbayı eline aldı ve nehrin kıyısına gitti. Torbayı suyla doldurup, onu düğümledi ve nehrin ortasına doğru ittirdi. Torba bir süre dalgaların üzerinde salındı, sonra battı.

"Ne diye orada durup beni izliyorsun?" diye sordu Ekber'e öfkeli el kol hareketleriyle. "Daktiloyu suya at!"

Ama Ekber bunu yapmadı, yapamadı, tereddüt etti.

İşte o zaman Tine ondan daktiloyu aldı ve tüm gücüyle nehre fırlattı. Daktilo büyük bir gürültüyle düştü suya, Tine dizlerinin üzerinde yerde oturuyordu. "Aman, sırtım, Ekber, gel! Elimi tut! Ah, ah, neredeyse nefes alamıyorum. Elleme, dokunma bana. Altın Çıngırak, bak beni ne hale koydun!"

Tine ağlamaya başladı. Ekber'in yardımıyla ayağa kalkması biraz sürdü. Onun koluna tutundu. Bu şekilde eve gittiler.

Saat on birde iki gizli ajan sessizce Ekber Ağa'nın dükkânına girdi. Aslında bugün Ekber'in canı bir kez daha dükkâna gitmeyi istememişti, ama Tine onu göndermişti. "Her zamanki gibi dükkâna git ve çalış. Altın Çıngırak'ın bu gece eve gelmediğini hiç kimse fark etmemeli."

Ekber çalışma masasında oturmuş halı yamıyordu,

ajanların gölgeleri o halıya düştüğünde. Korkuyla başını kaldırdı ve ayağa kalkmak istedi.

"Otur," diye işaret etti ajanlardan biri.

Ekber, bunların Tine'nin bahsettiği adamlar olduğunu hissetti. Ajanlardan biri dükkânda dolaşıp her şeyi inceledi. Çalışma masası üzerindeki birkaç dürülmüş halıyı kenara itti ve orada duran bir kutunun içine baktı.

"Kızın, sana dükkânda yardım eden. O nerede?" diye sordu. El kol hareketleriyle anlatmaya çalışıyordu.

Hareketleri pek anlaşılır değildi, fakat Ekber onun neden söz ettiğini anlıyordu.

"Senin dükkânda ne yapardı?" diye devam etti ajan.

"Neden bahsettiğini anlamıyorum," diye işaret etti Ekber.

"Senin kızın," diye vurguladı ajan, "Kız, küpe. Yeşil küpeler. Uzun saçlar. Meme. Memeler. Anlıyor musun? O burada ne yapardı? Başka kimler gelirdi dükkânına?"

Ekber hiçbir şey söylememesi gerektiğini biliyordu, fakat ajanın küpeler, uzun saçlar, meme ve memelerle ilgili bu kaba hareketleri onu derinden sarsmıştı. Ajan Altın Çıngırak'ın uzun saçlarından ve yeşil küpelerinden söz ediyordu. Onu örtüsüz görmüş olmalıydı. Bu nasıl olabilirdi?

İçin için hiddetten köpürüyordu, ama sakin sakin oturdu.

"Neden söz ettiğimi, anlamıyor," dedi ajan iş arkadaşına.

"Çok da iyi anlıyor! Ona fotoğrafları göster." Diğer ajan depoya gitti.

Orada kalan ajan paltosundan birkaç siyah beyaz fotoğraf çıkardı ve Ekber'e bir adamın vesikalık fotoğrafını gös-

terdi. "Bu adamı tanıyor musun?"

"Anlamıyorum, bırak gidip karımı getireyim."

"Otur, fotoğrafa bak, bu adamı dükkânında hiç gördün mü? Kızınla teması var mıydı? Onun..."

"Neden bahsettiğini anlamıyorum. Karımın gelmesi lazım," diye vurgulayarak işaret etti Ekber.

"Şimdi anlayacaksın. İşte, başka bir fotoğraf. Haince gülümseyerek, "Bu kızı mutlaka tanıyorsundur," dedi ve ona Altın Çıngırak'ın bir fotoğrafını gösterdi; saçları darmadağınıktı ve yüzünde bir yara vardı.

Birden bir şeyler değişti. Sanki adam dokunulmaz olana dokunmuş gibiydi. Ekber fotoğrafı ajanın elinden koparıp aldı, onu yana itti ve yerinden kalktı.

Ajan bir adım geriledi, silahını çekti ve bağırdı. "Otur!" Ama bu durumu daha da kötüleştirdi. Ekber bir sopayı alıp ajana vurmaya başladı. Bu esnada bağırıyordu: "VVVVVVVVV UIUIUIUIUIUIUI AALAALAALAALAAL UUIUIUIUIUIUIUIUIUIUI."

Diğer ajan Ekber'i tutmak için, hızla depodan geldi. Fakat Ekber daha hızlı davranıp ona doğru döndü ve tüm gücüyle onun omuzlarına vurdu. Ajan acıdan iki büklüm oldu.

Ekber hızla caddeye çıktı ve bağırdı: "VVV VVV VVV UIUIUI UIUIUIUI AALAAL AALAAL AALAAL UOOOOOOOOOOOOORRR."

Esnaf hemen yanına koştu, yoldan geçenler de Ekber'e yardıma geldi: "Burada neler oluyor?"

"Orada, o adamlar. Bir fotoğraf. Altın Çıngırak. Saçları. Küpeleri," diye el kol hareketleriyle anlattı.

Hiç kimse, onun ne demek istediğini anlamadı.

Durum kontrolden çıkmıştı, herkesin nefret ettiği o ajanlar sessizce arabalarına gidip ortadan kayboldu.

Esnaf Ekber'i dükkâna götürdü.

"Senden ne istiyorlardı?"

"O adamın çantasında fotoğraflar vardı. Şu yeşil küpeler. Altın Çıngırak'ın uzun saçları. Ve onun... Nasıl olur da bu adam onun yeşil küpelerini görmüş? Demek istediğimi, anlıyor musun?"

"Hayır," dedi market sahibi.

"Altın Çıngırak bu gece, yani demek istiyorum ki, gerçi bu gece evdeydi, uyudu, fakat karım daha iyi açıklayabilir. Ve adam silah çekti. Fotoğraf iç cebindeydi. Birden çok sinirlendim, sopayı aldım ve ona vurdum. Öteki ajan beni arkadan tutmak istedi. Hızla vurdum onun... fotoğraf, fotoğraf nerede?"

"Sanırım gidip karısını getirmemiz daha iyi olacak," dedi fırıncı. "Bana soracak olursanız, Ekber iyi değil.

İsmail birkaç kez daha telefonla aradı, fakat Tine ona Altın Çıngırak'ın cezaevinde olduğunu söyleyemedi. Her seferinde, Altın Çıngırak'ın tesadüfen yine evde olmadığını söylüyordu.

"Tine, telefon etmek benim için zor. Düzenli olarak arayamam. Yarın akşam yedi sularında yine arayacağım," dedim son konuştuğumuzda. "Altın Çıngırak'a söyle. Onunla konuşmak istiyorum. Lütfen babama yarın akşam eve daha erken gelmesini söyle. Onun sesini duymak istiyorum. Genel olarak iyi mi?"

"Bizler yaşlıyız. Bazen iyiyiz bazen değiliz. Ama o iyi, ve her zamanki gibi çok çalışıyor."

Tine yalan söylüyordu, çünkü İsmail ile konuşurken, Ekber hastalanmış, yatakta yatıyordu. Arayanın İsmail olduğunu fark etmemesi için, bilerek ona sırtını döndü. Ekber buna rağmen fark etti, ondan bir şey gizlediğini hissediyordu. Zorlukla ayağa kalktı, Tine'nin yanına gitti ve sordu: "Telefondaki kim?"

"Komşu kadın," diye cevap verdi.

Ekber, Tine'nin gözlerinden yalan söylediğini anladı.

"Yoksa İsmail mi?" diye öğrenmek istedi, ve yüksek sesle bağırmaya başladı. "İsmaa İsmaa Agggaaa Ağa Ekkekebaaraaa."

"Tine!" diye seslendi İsmail ahizeden. "Babam orada mı?"

Ekber ahizeyi kaptı ve titreyen sesiyle İsmail'e Altın Çıngırak'ın hikâyesini anlattı. "Hu au au au ho ho ho ma vo voo vooo aal aal au au au be be nn nn au har har tttt au aal Akka gagaga agga ha haaa haaa hal halı dükka dü dü vur vur been been haayır aal aaltın been haayırhaayır." Ahizeyi Tine'ye geri verdi, gözyaşlarını sildi ve tekrar yatağa yattı.

Tine ağlayarak gerçeği anlattı. İsmail'e, Altın Çıngırak'ın cezaevinde olduğunu, onu altı ay sonra nihayet ayda bir ziyaret edebildiklerini, Ekber'in caddede, servi ağaçlarının altında yere düştüğünü ve komşuların onu omuzlarında taşıyarak eve getirdiklerini anlattı.

Ekber yine dükkânına gidiyordu, fakat çalışamıyordu.

"Kafam artık iyi değil," diye işaret etti Tine'ye. "Halıyı onarırken çiçek desenlerini yanlış düğümlüyorum."

"Ama düşüncelerini bir arada tutmaya çalışmalısın. Halıları iyi düğümlemezsen, paramız olmayacak. Dükkâna git

ve rahat ol, o zaman kendiliğinden yine yapacaksın."

Bir ay sonra, bir akşam Ekber eve gelmediğinde, Tine ona bakmaya dükkâna gitti. Halının üzerinde bayılmıştı, gizli yazının olduğu defteri yanında duruyordu. Tine fırına koştu. Fırıncı hemen, zamanında yetişen bir ambulans çağırdı. Doktor Tine'ye, "Kocan dinlenmek zorunda, çalışmak onun için ölümcül bir tehlike," dedi.

Bir hafta sonra Ekber hastaneden elinde bir bastonla çıktı.

Evde öylece oturamıyordu. Bastonuyla dükkâna gider, kapıyı açar, bir sandalye alıp pencerenin yanına oturur ve biraz çalışmayı denerdi. Öğlene doğru mezarlığa gider ve yeğeni Cavid'in mezarı başında otururdu. Oradan Safrandağı'na bakardı. Akşama doğru eve gelirdi. Tine bağırırdı. "Neredeydin? Yine düşersen, ben ne yaparım?"

İçeri girer, bir kalem alır ve takvimden yine bir günü işaretlerdi. Sonra da, Altın Çıngırak'ı ziyaret edecekleri güne kadar olan günleri sayardı.

Ziyaret günlerinde sabahın erken saatlerinde şehrin on kilometre dışında bulunan cezaevine tek başına yaya olarak gidebilmek için bastonunu eline alırdı.

Her defasında Tine, "Yapma. Bu senin için iyi değil. Neden otobüsle gitmiyorsun?" derdi.

Ekber onu dinlemezdi. "Böyle kendimi daha iyi hissediyorum. Yavaş yavaş gideceğim. Benim için endişelenme. Yolda dinlenirim."

Cezaevinin yakınlarında, otobüs gelip de ziyaretçiler inene kadar meydanda bulunan bir çayhanede otururdu. Tine'yi görür görmez kalkar onun yanına giderdi.

Ekber her defasında Altın Çıngırak için kendisinin bo-

yadığı birkaç çile yün getirirdi. Altın Çıngırak hücresinde bir şal, eldivenler ve sıcak tutan çoraplar ördü. Tine taze sebze ve mercimek getirmişti, çünkü Altın Çıngırak'ın gözleri o karanlık hücrede iyi görmüyordu. Son gelişinde, Tine'den ceviz ve kuru kayısı istemişti.

"Bunlara neden ihtiyacın var?" diye sormuştu Tine. "İnsan az hareket ediyorsa, öyle çok ceviz yememesi gerekir."

"Merak etme anne. Onları yemiyorum."

Böylelikle aylar geçti. Ve hatta yıllar geçti. Berlin duvarı düştü. İsmail kendini Hollanda'da buldu. Denizden kazanılmış bu verimli topraklarda ona bir ev verildi. Oturabileceği bir yeri ve geçmişine bakabileceği bir penceresi oldu.

Zor yıllardı, ancak kaçışından ve verdiği siyasi kararlarından pişman değildi. Çok şey öğrenmiş, çok deneyim edinmiş ve hatta çok yaşamıştı. Fakat Altın Çıngırak'ın cezaevinde olduğu gerçeği ona tükenmez bir acı veriyor ve onu huzursuz ediyordu. Ayrıca suçluluk duyguları altında eziliyordu.

Kıştı. Sabahın erken saatlerinde Ekber bastonunu alıp cezaevine gitmek üzere yola koyuldu.

Bahar ve yaz aylarında yolda, tarlaya çalışmaya giden köylü kadın ve adamlara rastlardı.

"Ekber Ağa. Nasılsın?" diye hatırını sorarlardı.

"Daha iyiyim."

"Kızın nasıl?"

"İyi, bana kış için bir çift eldiven ve bir de bere ördü. Hatta bir halı dokuyor. Cezaevinden uçup gitmek için üzerine oturacağını söylüyor," diye anlatırdı onlara el kol hareketleriyle. "Uçup gitmek", diye tekrar eder ve o esnada bastonunu havada sallardı. Onların yanına oturur, bir bardak

ta belki çocukları olur. O çok kitap okudu, yapması gerekeni bilir.

Tine, üzülmemem gerektiğini, her şeyin yine yoluna gireceğini söylüyor. Çok üzülürsem, yine düşeceğimi ve öleceğimi söylüyor. Ölürsem, Altın Çıngırak'ı ziyaret edemem, o zaman Altın Çıngırak hücrede oturup durmaksızın hep ağlayacak.

Tine, eğer ölürsem, tabii ki İsmail'i de bir daha göremeyeceğimi söylüyor.

Altın Çıngırak ileride serbest kalacak olursa, belki İsmail'i ziyaret edebiliriz. "Oraya uçakla gideriz," diyor Tine. Kim bilir, belki İsmail'i üçümüz beraber ziyaret ederiz. Nerede yaşıyordu İsmail? Tine, onun dağların olmadığı ve gökyüzünün hep bulutlu olduğu bir ülkede yaşadığını söylüyor. Orada rüzgârın çok estiğini, ve İsmail'in bir denizin tabanında yaşadığını söylüyor.

Bir denizin tabanında mı? Bir deniz?

"Evet," diyor Tine. Denizi bir kenara, geriye doğru itmişler. Bu tabanın üzerinde ağaçlar büyüyor ve inekler gezinip duruyormuş. İşte orada yaşıyor İsmail, ama ben bunu anlamıyorum.

Altın Çıngırak İsmail'den farklı, o İsmail'e göre daha sabırlı, bana her şeyi sabırla anlatıyor.

İsmail hep büyük şeylerden bahsederdi, gökyüzünden, yıldızlardan, yeryüzünden, ama Altın Çıngırak hep küçük şeylerden konuşurdu.

Bir defasında yerden bir çakıl taşı aldı. Taşın içinde bir şeylerin hareket ettiğini söyledi.

Bir çakıl taşının içinde, hareketler?

Çakıl taşının içinde, tıpkı yeryüzünün güneşin çevre-

çay içip dinlenir ve sonra da yoluna devam ederdi.

Fakat kışın yaya olarak gitmek zordu. Asla durmaması gerekirdi, yoksa üşütürdü. Fakat bu onun umurunda değildi. İçinden Altın Çıngırak ile sohbet ederdi, böylece ayaklarını kavuran soğuğu hissetmezdi.

Kısa süre önce, Altın Çıngırak'ın yaşlandığını fark etmişti. Yüzündeki çizgilerden ve duruşundan anlamıştı. Hatta yürürken biraz kamburlaştığı dikkatini çekmişti.

Belki de kamburu çıkmamıştı da, kendisi yanılıyordu. Yine de Tine'ye şöyle demişti: "Altın Çıngırak'ın biraz kambur yürüdüğünü gördüm, senin de dikkatini çekti mi?"

"Hayır, hiç dikkatimi çekmedi, ama bu tutukluların o kadar uzun süre oturmak zorunda olmalarından kaynaklanıyor. Hücrelerde pek hareket edemiyorlar. Daracık bir hücrede dört beş kız... çıktığında bol bol yürümesi gerekiyor. O zaman yine dimdik yürür."

"Ne zaman çıkacak?"

"Bunu bilmiyorum Ekber. İnsana söyleyemiyorlar. Belki yakında, belki de uzun süre çıkmayacak."

"Uzun süre demekle, ne demek istiyorsun?"

"Rahat bırak beni Ekber. Nereden bileyim? Evet, belki de o kadar uzun sürer ki, yürüyemeyecek kadar yaşlanmış olurum."

Tine'nin yanıtı Ekber'i üzmüştü.

Yürürken Tine'nin yanıtını düşünüyordu. Uzun sürebilir, o kadar uzun ki, belki yürüyemeyecek kadar yaşlı olurum, demişti Tine. O zaman ben herhalde çoktan ölmüş olurum. Altın Çıngırak'ın saçları cezaevinde ağaracak. Ama Altın Çıngırak akıllı ve güçlüdür, bu yılları aşabilir. Özgür olduğunda, önünde daha uzun bir yaşamı olur, çalışır, hat-

sinde döndüğü gibi dönen şeylerin olduğunu söyledi.

Hiçbir şey anlamıyordum. Bu mümkün değil, dedim. Taş taştır. Onu çekiçle kırsam bile, hiçbir şey görünmez. Ne yeryüzü, ne güneş.

Altın Çıngırak bana bir çekiç verdi. Çakıl taşını kırdım: "Gördün mü, güneş yok."

O, "Onu daha da ufalt," dedi.

Öyle yaptım. Daha küçük, daha küçük ve daha da küçük. Çakıl taşını bir avuç kum olup artık daha ufalanamaz olana kadar kırdım.

Altın Çıngırak, "Güneş en küçük kum taneciğinde," dedi.

Yüksek sesle güldüm.

Altın Çıngırak akıllıdır. Bu şeyleri kitaplardan öğrendi. Bir defasında elini göğsümün sol tarafına koydu ve "Bum, bum, bum," dedi.

"Ne demek istiyorsun, bum, bum, bum demekle?" diye sordum.

"İşte burada, kaburgalarının altında bir motor var," diye işaret etti bana.

"Motor mu?"

Güldüm, ama o bir kitap açıp bana kaburgamın altında nasıl bir motorun bum, bum, bum yaptığını gösterdi.

Ekber, bir tepenin üzerine inşa edilmiş olan cezaevine yaklaşıyordu. Binanın önündeki meydana geldiği de, güneş doğmuştu. Henüz zamanı vardı, bir çayhaneye gitti ve Tine'yi bekledi. Garson ona bir bardak çay getirdi ve bir şeyler yemek isteyip istemediğini sordu.

"Peynir ekmek," diye işaret etti garsona.

Pencerede karla kaplı dağlara ve cezaevine, hücrelerin o küçük pencerelerine baktı. Bu hücrelerin birinde Altın Çıngırak hapis yatıyor, diye düşündü. Benim burada, bu çayhanede beklediğimi biliyor. Sonra, görüştüğümüzde, şöyle soracak: "Nasılsın, baba?" Yine mi yayan geldin? Yapmasana. Dizin ağrıyacak. Otobüsle gelsene."

"Otobüsü sevmiyorum. Benzin kokusundan düşünemiyorum. Fakat yürürken çok düşünüyorum."

Ekber, ziyaret sırasında Altın Çıngırak'ı göz hapsinde tutmak üzere onun yanında duran gardiyana çok kızıyor. Ama Tine, adamı dikkate almamasını söylüyor. Gardiyan orada değilmiş gibi davransınmış. Ekber bunu yapamıyor.

Bir defasında el kol hareketleriyle gardiyana şöyle dedi: "Lütfen kenara çekilir misin?"

Tine onu hemen kolundan çekti: "Yapma, sakın yapma!" Yoksa Altın Çıngırak'ı bir daha görmemize izin vermezler!" Ziyaret saati çok kısa, anında geçiyor. Tine, "Şikâyet etme, bu kadarı da iyi," diyor.

Otobüs çayhanenin önünden geçip durakta durdu. Ziyaretçiler indi.

Altın Çıngırak için taze sebze getirmiş olan Tine'yi gördü. Tine zorlukla yürüyor, bunu ilk kez fark ediyordu. O yaşlandı, diye düşündü Ekber.

Siyasi tutukluları yalnızca anneleri ve babaları ziyaret edebiliyordu. Bütün o anneler babalar birlikte giriş kapısından geçip, kısa süre sonra hapsedilmiş çocuklarıyla, aralarında geniş ve yüksek bir parmaklık, konuşabilecekleri salona geçtiler. Bu parmaklığın bir buçuk metre gerisinde, ardında tutukluların durduğu bir parmaklık daha vardı. Herkes aynı anda konuştuğundan, insanların birbirini duyabil-

mesi için, çok yüksek sesle konuşması gerekiyordu.

Acele etmeliydiniz, çünkü ziyaret saati anında geçiyordu, ve söylenmemiş sözcükler bir sonraki ay gelinceye dek boğazımızda asılı kalıyordu.

Bazen bu soğuk, gürültülü ortamda birdenbire bir annenin çığlığı duyulurdu. İşte o zaman etraf hemen sessizleşirdi. Bir tutuklu gelmediğinde, o kadının veya erkeğin idam edilmiş olduğunu herkes bilirdi. Ziyaret saatleri ana babalar için bir işkenceydi. Kızları, oğulları parmaklıkların arkasında görününceye kadar, onalar binlerce defa ölürdü. Oğlum bugün gelecek mi? Kızım bugün gelecek mi?

Ekber'in anne ve babaların huzursuzluğundan ve kokularından hiç haberi yoktu, Tine korumuştu onu bundan, fakat kendisi Altın Çıngırak gelinceye kadar mum gibi eriyip gidiyordu.

Cezaevinin iç kapısı açıldı. Tutuklular gardiyanlar eşliğinde parmaklıkların ardına geldi, fakat Altın Çıngırak gelmedi, onun yeri boş kaldı. Tine bağırmak istiyordu, ama buna cesaret edemedi. Ekber, Tine'nin elinde tuttuğu sebzelerin titrediğini gördü. Ekber paniğe kapıldı.

İki kadın gardiyan Tine'yi kollarından tutup yerde sürükleyerek dışarıya götürdü. Ekber önce onları takip etti, fakat sonra hızla geri döndü.

"Kızım nerde?" diye sordu parmaklığın diğer tarafında duran ajana. Ajan hiçbir tepki vermedi.

"Altın Çıngırak, benim kızım," diye telaş içinde el kol hareketleriyle anlatıyordu, endişeyle Tine'yi giriş kapısına doğru götüren kadın gardiyanlara bakarken.

Adam onu görmüyormuş gibi davranıyordu.

Ziyaret saati bitmişti, gardiyanlar ana babaları dışarı gönderdiler.

"Sen de! Git!" diye işaret etti gardiyan.

"Ben kızımı daha görmedim."

"Defol!" diye bağırdı ajan ve kapıyı gösterdi.

Ekber gitmek istemiyordu. Ajan onu kolundan yakaladı: "Defol git, dedim sana!"

Ekber parmaklıklara tutundu ve yüksek sesle haykırdı: "Beeee Aaaaaal!"

Üç gardiyan onu zor kullanarak parmaklıklardan çekip dışarı attılar. Ekber bir an bastonunu havaya kaldırdı ve tüm gücüyle gardiyanların kafalarına vurmak istedi, fakat birden Tine'nin ona söylemiş olduklarını hatırladı: "Kızma. Ajanlara bir şey söyleme. Bir şey yapma! Bir daha asla bir ajana vurmak yok. Yoksa altın Çıngırak'ı öldürürler."

Ekber bastonunu yere indirdi, gülümsedi ve el kol hareketleriyle, "İtaat ediyorum. Gidiyorum," dedi.

Dışarıda diğer ana babalar Ekber'i bekliyordu. Çevresini sardılar.

"Ne oldu? Kızını gördün mü?"

"Hayır! Beni kapıdan dışarı attılar," diye işaret etti.

"Terbiyesizlik, insan değil, hayvan onlar," diye mırıldandı annelerden biri.

"Karım nerede?"

"Eve götürüyorlar," diye anlattı bir adam Ekber'e.

"Nasıldı?"

"Endişelenme. Kadınlar ona eşlik etti."

Ekber, ne yapacağını bilmiyordu. Herkes, Altın Çıngırak'ın muhtemelen idam edilmiş olduğunu fısıldıyordu.

"İdam edildiyse, bu aileye bildiriliyor," dedi bir anne sessizce.

"Onlar, sandığından çok daha adi," dedi bir başka anne. "Önce seni bir güzel dize getirmek isterler. Ancak ondan sonra çocuğunu öldürdüklerini bildirirler sana."

"Biliyor musun," diye fısıldadı yine bir başka anne, "otobüste, gardiyanların bütün gece dağlarda polis köpekleri ve projektörlerle firar etmiş tutukluları aradıklarını duydum."

"Firar etmiş tutuklular mı?"

"Üçü kaçmış."

"Mollaların cezaevinden mi? Sen delirdin mi?"

"Ben de duydum," dedi bir adam usulca. "Çayhanede konuşuluyordu bu konu."

Anneler yüzlerini çadorla örtüp, küçük gruplar halinde sessizce konuşmaya devam etti.

Ekber yalnız başına kalmıştı.

Silahlı bekçilerin ve köpeklerin olduğu iki cip, tepeden aşağıya inip meydana geldi.

"Gidin buradan!" diye bağırdı bir gardiyan. "Herkes evine!"

Anneler hızla babaların önceden gitmiş olduğu otobüs durağına koştu.

Otobüs hareket etmiş, meydan yine boşalmıştı. Keskin bir rüzgâr esiyordu dağlardan. Ekber otobüs durağında duruyordu. Cezaevinin imamını bekliyordu. Onun cezaevinden çıkıp geleceğini umut ediyordu.

Onun yanına gidip elini tutup öpecek ve ona yalvaracaktı: "Altın Çıngırak gelmedi. Ve karım yere düştü. Siz

acaba biliyor musunuz ...?"

Cezaevinin kapısı açıldı. Çadora sarınmış bir kadın gardiyan çıktı. Eve gidecekti, Ekber'in durduğu otobüs durağına gitti.

Ekber ona baktı, onu tanıdı. Kadın, bir müşterisinin kızıydı. Başını hafifçe eğdi ve kadına selam verdi. Kadın da ona selam verdi.

Çekinerek kadına el kol hareketleriyle, "Kızım. O gelmedi," dedi.

Kadın birkaç adım gerileyip, cezaevine doğru baktı.

Ekber bir kez daha denedi: "Karım yere düştü. Gardiyana, Altın Çıngırak nerede diye sordum, ama..."

Kadın endişeyle kapıya baktı, sonra da çayhaneye.

"Kızın gitti!" diye çadorun altından işaret etti.

"Gitti mi?" diye hayret etti Ekber.

"Dağlara," dedi kadın ve hızlı adımlarla yaklaşan otobüse doğru gitti.

Ayak İzleri

Bu ayak izlerinin insanlara mı yoksa hayvanlara mı ait olduğunu
söylemek zor.

Hava kararmıştı, Ekber'in evineyse sürekli girip çıkan birileri vardı. Komşular bir bir geliyordu. Hepsi de Altın Çıngırak'ın kaçmış olan o tutuklulardan biri olduğu konusunda emindi. Yalnızca bunu teyit edecek bir şey henüz yoktu.

İnsanlar birbirine, Altın Çıngırak aylardan beri bu kaçışın hazırlığı ile meşgul imiş diye anlatıyordu. Ekber'in yün ipliğinden kendisine sıcak giysiler ördüğünü ve bir kenarda cevizleri biriktirip sakladığını söylüyorlardı. Ama yine de inanılır gibi değildi.

Tine huzursuzdu. Komşular ve ailenin erkekleri çevresinde toplanmıştı. Kızları Ensi ile Merzi onu sakinleştirmeye çalışıyordu.

"Tine, Altın Çıngırak sanki ölmüş gibi davranmamalısın," dedi Ensi ona. İçimden bir his onun yaşadığını söylüyor. Belki o şimdi Safrandağı'nın zirvesindedir."

"Kaçıp kurtulmuş mudur? Safrandağı'nın zirvesine mi?" diye karşılık verdi Tine ağlayarak. "Bu imkânsız. Ben kızımı tanıyorum. Ona ne olduğunu birisi oraya gidip soruşturabilir mi?"

"Elbette bu mümkün," dedi Merzi. "Herkes, gardiyanların bütün gün dağlarda arama yaptığını biliyor. Böyle feryat etmesene! Hatta onu..."

"Sus," diye bağırdı Tine ve kulaklarını tıkadı.

Herkes sustu. Tine, Ekber'in hâlâ eve gelmediğini fark etti.

"Ekber cezaevinden henüz dönmedi mi?"

"Gelir. Belki dükkâna gitmiştir."

Komşular kendi aralarında konuşuyordu.

"Tutuklular gerçekten kaçtıysa, bu ne demektir, biliyor musun?"

"İnşallah gardiyanlar onu yakalamaz."

"Bu soğukta dağlarda dayanabilirler mi diye endişe ediyorum. Altın Çıngırak'ın dağa tırmanma deneyimi yok."

"Kim dedi bunu? O güçlü bir kadın! Bana göre birisi onlara yardım etti. Yoksa öylece dağlara çıkmak çılgınlık olurdu. Belki de cezaevinin dışında bir araba onları bekliyordu."

"Altın Çıngırak üzerine siyah bir çador almış, öylece kapıya doğru yürüyüp dışarı çıkmış ve ortadan kaybolmuş diyorlar."

"Bu imkânsız."

"Neden? Üzerine oturup da uçup gitmek istediği bir ha-

lı dokuyor olduğunu boşuna söylemedi ya Altın Çıngırak."

"Bunu düşündüğümde, yüreğim titriyor."

"Merzi! Ensi... Bolfazl ile Atri nerede?" diye seslendi Tine.

"Babanızın dönüp dönmediğine kim gidip bakacak?"

Çay hazırdı, komşu kadın da bir tencere çorba pişiriyordu. Karşı evde oturan komşu kadın çayları koyup, elinde tepsiyle herkese ikram etti. Merzi çadorunu üzerine aldı ve Ekber'in gelip gelmediğine bakmak üzere dükkâna gitti.

Kısa süre sonra Bolfazl ile Atri, Merzi ve Ensi'nin kocaları geldi. Şehrin imamından konuya dair bir açıklama istemişlerdi.

"Peki, ne oldu?" diye sordu Tine ve ayağa kalktı.

"Hiç," dedi Bolfazl. "Sanki dünyadaki tüm kapılar kapanmış gibi. Hiç kimseye ulaşılamıyor."

"İşte, bir bardak çay," dedi Ensi. "Beklemek zorundayız. Yapacak başka bir şey yok."

Kapı açıldı. İçeriye Merzi girdi ve Ekber'in henüz gelmediğini söyledi.

"Hâlâ mı yok? Aman Tanrım!" diye bağırdı Tine.

Çadorunu aldı. "Onu aramaya çıkıyorum. Yine düşmüş olmasından korkuyorum. Bolfazl, Atri, siz de geliyor musunuz?"

"Otur, Tine!" dedi Ensi. "O kadar telaşlanma. Erkekler onun nerede olduğuna bakmaya gidecek."

"Gördün mü?" diye bağırdı Tine. "Ona yüz kere otobüsle gitmesini söyledim. Beni dinlemiyor."

"Belki yüreğini hafifletmek için birine uğramıştır," dedi Ensi. "Önce birkaç tanıdığa telefon edelim. Orada da değil-

se, erkekler onu aramaya gider. Otur, her şey düzelecek."

Üç adam, Tine'nin iki damadı ve komşulardan bir adam, kalın paltolarını giyip, ellerine fenerleri alıp, karanlıkta Ekber'i aramaya çıktı.

Cezaevine giden caddede ilerlediler ve her yere Ekber'in buz tutmuş karın üzerinde kayıp da düşmüş olup olmadığına baktılar. Ve karşılarına çıkan herkese onu sordular.

"Acaba Ekber Ağa'yı gördünüz mü?"

"Ekber Ağa mı?"

"Evet, sağır olan halı dokuyucusu."

"Ekber, hani şu cezaevine hep yaya olarak giden mi?"

"Evet."

"Onu sık sık görürdüm, ama bugün görmedim."

Aramaya devam ettiler, karların içinde kesilmiş odun dolu bir el arabasını çeke çeke giden yaşlı bir çiftçiye rastladılar.

"Selamün Aleyküm."

"İyi akşamlar, bu soğukta ne yapıyorsunuz burada?"

"Halı dokuyucusu olan Ekber'i arıyoruz."

"Ah, hani elinde bastonu olan adam, şeye giden..."

"Evet, ona bugün bir yerde rastladınız mı?"

"Hayır. Bugün bütün gün evde oturdum."

Uzakta dağlardan gelen köy otobüsünü gördüler. Fenerleri havaya kaldırdılar. Otobüs yavaşça caddenin kenarında durdu.

Şoför camdan seslendi: "Binmek mi istiyorsunuz?"

"Hayır. Biz Ekber Ağa'yı arıyoruz."

"Hangi Ekber Ağa?"

"Onu tanıyorsundur mutlaka, halı dokuyucusunu."

"Sağır olan hani, onu kastediyorsun. Kızı cezaevinde."

"Evet, o işte, onu gördün mü?"

"Sanırım onu gördüm."

"Nerede? Ne zaman?"

"Bilmiyorum. Bu sabah mı? Öğleyin mi? On bire doğru mu? Yoksa on iki miydi? Yok, bunu tam olarak söyleyemem. Galiba dağa çıkıyordum, onu gördüğümde, evet, ama... nerede?"

Şoför yolculara döndü: "İçinizde bugün sağır halı dokuyucusunu göreniniz var mı? Yok mu? Hiçbiriniz mi?"

Otobüs yoluna devam etti. Onlar da aramayı sürdürdü.

"Kötü bir şey olmuş olmalı," dedi komşu adam. "Belki de polise gidip bildirmeliyiz."

"Hangi polise? Polisin yardım edeceğini mi sanıyorsun?"

"Birkaç kilometre daha gidelim," dedi Atri. "Köyün yakınlarında bir benzincinin de olduğu bir garaj var. Orada da bir soralım. Birilerinin onu görmüş olması gerekir."

Dağlardan karları taşıyıp getiren soğuk bir rüzgâr esti.

"Ekber gibi hasta birinin, nasıl olup da bu kadar uzun bir yolu yaya olarak gittiğini anlamıyorum," dedi komşu adam.

"O güçlüdür."

"Ama hasta."

"Yavaş yavaş gidiyor," dedi Bolfazl. "Neredeyse hiç binmedi, ne otobüse, ne de taksiye. O hasta, ama hâlâ benden daha güçlü."

"Bence benzin istasyonu kapanmıştır," dedi Atri. "Hiç kimse bu kaygan caddede gitmeye cesaret edemez."

Buna rağmen yola devam ettiler.

"Şurada bir telefon kulübesi var," dedi Bolfazl. "Evi bir arayayım. Belki de dönmüştür."

Telefonu Merzi açtı.

"Ben Bolfazl. Hâlâ gelmedi mi? Gerçekten mi? Neredeyse her yere baktık, ama aramaya devam edeceğiz. Onu bulur bulmaz, ararım."

"Benzinci köyde oturuyor," dedi Atri. "Ekber'i görmüş olması gerekir. Ona soralım."

Köye gittiler. Bakkala, benzincinin nerede oturduğunu bilip bilmediğini sordular. Birkaç cadde ötede, dedi bakkal. Büyük demirden bir kapısı olan bir evde. Zil bozuktu. Atri küçük bir taşla kapıya vurdu. Bir köpek havladı.

"Kim o?" diye seslendi bir kadın.

"Özür dileriz, rahatsız... acaba..."

Benzinci kapıda göründü.

"Kusura bakmayın, bu kadar geç vakit sizi rahatsız ettiğimiz için," dedi Atri. "Cezaevine hep yaya olarak giden halı dokuyucusunu arıyoruz. Onu tanıyor musunuz?"

"Hiç tanımaz mıyım, Ekber Ağa'yı!" Onu iyi tanırım. Bir defasında bizim için bir halı onarmıştı. Cezaevine doğru yolda olduğu her sefer, benim garajın önünden geçerken, el sallar. Ne oldu?"

"Bugün cezaevine gitti, ama henüz eve dönmedi. O hasta. Onun için endişeleniyoruz. Tüm yol boyunca onu aradık. Acaba, siz onu gördünüz mü?"

"Bu sabah, ben garajda çalışırken, geç : oradan, ama acaba geri döndü mü... Cezaevinin bulunduğu meydana gidin ve oradaki çayhanede, onu gören birinin olup olmadığını sorun. Arabayla mı yola çıktınız? Hayır mı? Daha epeyce yol var önünüzde. Bekleyin. Paltomu alayım."

Benzinci ciple geldi, ve adamlar arabaya bindi.

"Ekber iyi bir adamdır," dedi benzinci yolda giderlerken. "Herkes onun şans getirdiğini söylüyor. O benim halıyı öyle bir onardı ki, hiçbir şey anlaşılmıyor. Onun işi zor. Dünya tersine döndü, kızlar kadınlar cezaevine atılır mı hiç. Allah bizi ağır bir şekilde cezalandıracaktır. Şah dahi böyle şeyler yapmaya cesaret etmemişti. İmamlar ne istiyorlarsa onu yapıyorlar."

Çayhanede ışıklar sönmüştü. Fakat benzinci, çayhane sahibinin oturduğu yeri biliyordu. Dağlara giden yöne doğru ilerledi. Birkaç kilometre sonra köyün ışıkları göründü. Benzinci köy meydanındaki bir evin önünde durdu.

"Maşadi... hey, Maşadi, evde misin?" diye bağırdı, birinci katta ışık yanan bir pencereye doğru.

Çayhanenin sahibi pencereye çıktı. Cipi tanıdı ve aşağıya geldi.

"Hoş geldin, içeri gel. Senin için ne yapabilirim?"

"Şu insanlara yardımcı olur musun?" diye sordu benzinci. "Ekber Ağa'yı arıyorlar, hani şu halı dokuyucusu, biliyorsun işte, bastonu olan o sağır adam. Kızı cezaevinde."

"Kimi kastettiğini biliyorum."

"Hâlâ evine gelmemiş. Kalbinden rahatsız, yolda düşmüş olmasından korkuyorlar. Onu her yerde aramışlar. Senin onu görmüş olabileceğini düşündüm."

"Elbette. O her zaman benim çayhaneye gelir ve karısını bekler. Bu sabah benim orada kahvaltı etti. Sonra karısıyla cezaevine gitti, ama sonra? Hiç bilmiyorum. Biraz düşüneyim... evet, onu bir kez daha ziyaret saatinden sonra gördüm. Otobüs durağında durmuş bir kadınla konuşuyordu."

"Peki sonra?" diye sordu Bolfazl.

"Otobüs hareket etti, ama Ekber orada duruyordu. Dağlara doğru bakıyordu. Daha fazla bir şey bilmiyorum."

"Nereye gitmiş olabilir?" diye sordu Bolfazl.

"Acaba birini ziyarete mi gitti?" dedi Atri.

"Hayır, Tine'nin düşmüş olduğunu biliyordu."

"O halde eve girmiş olmalı," dedi Atri.

"Bence gitmedi."

"Ama başka ne olabilir?" dedi komşu adam.

"Sanırım, sanırım o aşağıya değil de, yukarıya doğru gitti."

"Yukarıya mı?"

"Evet, dağlara!" diye vurguladı Bolfazl.

"Dağlara mı?" diye sordu komşu adam.

"Belki. Aslında bu mümkün," dedi Atri.

"Bir şey sorabilir miyim?" dedi Bolfazl çayhanenin sahibine. "Tutukluların kaçtığına dair bir söylenti var. Acaba siz bunun hakkında daha fazla bir şey biliyor musunuz?"

Çayhanenin sahibi önce benzinciye baktı sonra da Bolfazl'a baktı.

"Beni bağışlayın. Bu tür şeylere karışmam ben. Beş tane çocuğum var ve, yok, bundan hiç haberim yok. Halı dokuyucusunu, o otobüs durağında dururken gördüm, başka bir şey bilmiyorum. Gerçekten, çok üzgünüm."

"Tamam, bu yeterli," dedi benzinci. "Artık yeterince öğrendiniz. Ben de daha fazla karışamam, ama halı dokuyucusu iyi yürekli bir adamdı. Bu yüzden bu insanları sana getirdim. Gidiyoruz."

Çayhanenin sahibi evine girip kapıyı kapattı.

Benzinci cipi çalıştırdı ve "Ne yapmak istediğinizi bilmiyorum, ama ben eve gidiyorum. Umarım beni yadırga-

mazsınız," dedi.

"Siz elinizden geleni yaptınız," dedi Bolfazl. "Size teşekkür ederim. Bizi meydana kadar götürürseniz, çok seviniriz."

Benzinci onları meydana götürdü. Arabadan indiler.

Şimdi adamlar otobüs durağında durmuş, bundan sonra ne yapacaklarını konuşuyorlardı.

"Dağlara gidip, biraz daha arayabiliriz," dedi Bolfazl.

"Bu boşa kürek çekmek olur," dedi komşu adam.

"Ben onu tanıyorum," diye karşılık verdi Bolfazl. "Şayet Altın Çıngırak'ın dağlarda olduğunu düşünüyorsa, onu takip eder."

"Bana göre bu kadar kar varken, dağlara gitmez," dedi komşu adam.

"Onun yerinde olsaydım, aynı şeyi yapardım," dedi Bolfazl.

"Tartışma bitmiştir," dedi Atri. "Biraz tırmanabiliriz. Bastonuyla o kadar fazla yol almış olamaz."

Dağlara çıktılar, ve fenerlerin ışığında buz tutmuş karların içinde ayak izlerini incelediler.

"Şunlar, şunlar, bir de oradakiler asker postalı izleri," dedi Bolfazl.

"Peki ya buradaki?" diye sordu Atri.

"Evet, bunlar normal ayakkabı izleri. Onları takip edebiliriz."

"Gardiyanlar da bu izleri takip etmiş olmalı," dedi Atri.

"Bana göre bunlar doğru izler değil," dedi koşu adam. "Cezaevinden kaçabilen birisi, bu yönden gitmez."

"Neden?" diye sordu Bolfazl.

"Karda iz bırakacağından dolayı," diye açıkladı komşu adam.

"Tehlike içindeysen ve başka seçeneğin yoksa, olabildiğince hızlı yukarı tırmanırsın."

"Hayır, asla," dedi komşu adam. "Bence asfalt yoldan ilk köye doğru kaçtılar, oradan da bir sonrakine, ve sonra da devam ettiler.

Akıllı iseler, birkaç gün saklanırlar. Ancak ondan sonra dağlara giderler."

Askerlerin ayak izleri bir süre sonra kesildi, ve dağ keçilerinin ayak izleri arasında devam eden, sonra da gittikçe kaybolan birkaç ayak izi görünüyordu.

Adamlar bir süre daha çıktılar, ta ki yalnızca dağ keçilerinin gidebildiği o patikaya varana dek. İşte bu dağcıların halatlar ve buz kazmalarıyla kitabenin bulunduğu mağaraya giderken seçtiği yoldu.

"Bu yoldan devam etti," dedi Bolfazl.

"Bastonuyla mı?" diye sordu Atri.

Bolfazl fenerin ışığında ayak izlerini incelemek üzere karların içine diz çöktü.

"Dağ keçileri yiyecek ararken sürüler halinde buraya kadar aşağıya inerler," dedi Bolfazl. "Çoğu daha aşağıya inmeye cesaret edemez. Burada insanların ayak izini ayırt etmek güç. Sanırım, artık dönmemiz daha doğru."

Gece yarısı sönmüş fenerlerle eve döndüler. Kadınlar sessizdi, hiçbir şey demediler onalar içeriye girerken. Kimsenin ağlamaya cesareti yoktu, kimsenin bir şey söylemeye cesareti yoktu. Gece, Ekber ile Altın Çıngırak'ı saklamıştı.

Işık pencereden içeri sızdı. Güneş ağır ağır doğdu. Fakat gün yeni bir şey getirmedi. Günler geldi, geçti. Geceler de. Yeni bir şey yok.

Bir çoban baharın ilk günlerinde sürüsü için taze ot ararken, köpeği bir kayaya koştu ve havlamaya başladı. Çoban oraya doğru koştu. Yaşlı bir adamın cesedi uzanmıştı.

Henüz yağmış taze karların içinde gri saçları parlıyordu.

Gizli Yazı

Ekber Ağa'nın Notları

Ekber Ağa'nın hikâyesi burada bitti. Not defterinde başka sayfalar da var, ancak okunmuyor.

Bu son sayfaları nerede yazdığı pek belli değil.

Evde mi?

Yok, kesin olarak evde değil.

Korkunç derecede okunmaz haldeler. Belki dağlarda yazmıştır. Altın Çıngırak'ın çıkmasına yardım ettiği o dik yamaçta.

Altın Çıngırak'a yardım etmek mi?

Yok, bu imkânsız.

Son sayfaları yazarken, zorlandığı anlaşılıyor.

Bu sayfaları o soğukta yazdı. Karların içinde.

Kaçan tutuklulardan bir daha hiç haber alınamadı. Akıbetlerinin ne olduğu, hâlâ belirsiz. Belki dağlarda Ekber'e rastladılar.

Belki Ekber onlara, rayları takip etmemelerini söyledi.

Ve Safrandağı'na doğru hangi yoldan gitmeleri gerektiğini söyledi.

Belki Altın Çıngırak'a şöyle dedi: "Mümkün olduğunca derine girin, mağaraya, dik duramayacağınız kadar derine. Orada sağ tarafta bir çıkıntı var, onun üzerinde de bir torbanın içinde kurutulmuş meyve, üzüm ve hurma var. Zor durumda kalmış dağcılar için giysiler ve bir de el feneri var. Al o torbaları. Sonra mağaranın daha derinine git, artık iki büklüm olmuş bir halde dahi ilerleyemeyeceğiniz kadar derine. Orada emniyettesiniz. Orada, gardiyanlar gidene kadar birkaç gece uyuyabilirsiniz."

Bunlar muhtemelen Ekber Ağa'nın notlarındaki son cümlelerdi.

Altın Çıngırak'ı öpmüş olmalı. "Haydi git. Beni merak etme. Karların içine bir çukur kazar ve içine otururum. Yarın eve giderim. Burada kalmam iyi, çünkü gardiyanlar gelirse, yüksek sesle bağırmaya başlarım, siz de anlarsınız olanı. Yolun açık olsun, çocuğum!"

Altın Çıngırak ve diğer tutuklular mağaraya ulaştılar mı acaba?

Bu mümkün. Mağaranın o en derin ve kuytu olduğu yerde uyumuş da olabilirler. Ve bir daha uyanmamış olabilirler.

Yüz yıl sonra uyanacaklar. Ya da ancak üç yüz yıl sonra. Tıpkı kutsal kitapta hikâyeleri yazılı olan Kehf'li o erkekler gibi:

Ve böylece, onlar, Kehf'li erkekler, mağaraya sığındılar. Dediler ki, "Bizi bağışla ve esirge Rabbim."

İşte biz de onların kulaklarını ve gözlerini o mağarada sayısı belirli olan yıllar için mühürledik.

Ve güneş doğduğunda mağaralarının sağından kaybolup giderdi.

Ve güneş battığında, onların solundan, onlara isabet etmeden geçerdi.

Ve onlar bir mağaranın tam ortasındaydılar.

Ve sen onları uyudukları halde uyanık sanırdın.

Ve biz onları sağa ve sola çevirdik (...)

Bazıları dedi ki: "Üç kişiydi onlar ve dördüncüsü onlara bekçilik edendi".

Başkaları, karanlıkta düşünüp dururken, "Beş kişiydi onlar ve altıncısı onlara bekçilik edendi" dedi.

Ve yine başkaları "Onlar yedi kişiydi" dedi. Hiç kimse onları tanımıyordu.

Ve böylece biz onları birbirlerine sormaları için uyandırdık.

Ve biri dedi ki: "Bir günü ya da bir günün bir bölümünü kaçırdık".

Diğerleri yanıtladı. "Sizin burada ne kadar kaldığınızı en iyi Rabbiniz bilir. Bizden birini bu gümüş parayla şehre göndermemiz (daha iyidir)".

Ancak dikkatli olmalıyız, çünkü kim olduğumuzu anlarlarsa, bizi taşlarlar.

Konuşmadan sonra Yemliha mağarayı terk etti, elinde gümüş para.

Şehre vardığında, her şeyin değiştiğini ve dillerini anlamadığını fark etti.

Ve mağaralarında üç yüz yıl geçirdiler ve bunu bilmediler. Ve dokuz yıl daha eklediler.

Günün birinde Altın Çıngırak uyanacak.

Elinde bir gümüş parayla mağaradan çıkacak.

Ve şehre vardığında, her şeyin değiştiğini fark edecek.

Sözlük

Aba: Din görevlilerinin giydiği uzun palto.

An kahtu va savahtu: İmamın nikâh töreni sırasında, kadın ile erkek arasındaki evlilik akdini gerçekleştirmek için Kuran'dan okuduğu sure.

Atlasi: Petunya.

Baba Tahir: Aşk ve ölüm ile ilgili dörtlükleriyle ünlü bir Acem şairi.

Ferş: Halı; ferşi: halı ile ilgili olan.

Hikâyat: Hikâyeler, anekdot, fabl.

Horma. Hurma.

Hotan : Kuzey Çin'deki Hotanlı kadınların güzelliği dünyaca ünlüydü.

Nakş-i Cihan: İsfahan'ın en eski meydanı.

Nigah kun. Anca nigah kun: Bir baksana. Oraya bak.

Perestu: Kırlangıç.

Sadi: 13. yüzyılda yaşamış Acem şair. Kısa şiirleriyle Fars dilinin ve edebiyatının zirvesine ulaştı; onun Gülistan'ı, tıpkı Hafız'ın şiir kitabı gibi, İran'da her evde bulunur.

Safrandağı: Dağa bu isim, sonbaharda kırmızı ve sarı yapraklarla örtülü olmasından dolayı verilmişti.

Sige-kadını. İran'da Müslüman bir erkeğin nikâhlı karısı dışında, miras hakkı olmayan ikinci karısına verilen ad.

Talebi: Kavun.

Tarsa: Hıristiyan bir kadın.